

नम अनतलच्चिनिधानाय भगवते इद्रभूतये ।

नि शेषनिर्झन्त्यागसामरसरिवृद्धिमाचलभगवद्भीसुधर्मस्वामीक्षत्रित
लक्ष्मीवल्लभप्रणितदीकासमेतगूर्जरभाषानुयादयुत

श्रीमदुत्तराध्ययनसूत्रम् ॥ (पचमो भाग)

प्रकाशकः—जामनगरवास्तव्य पडित 'हीरालाल हमराज' इत्यस्य 'श्रीजैनभास्करोदय प्रेस'
इति मुद्रणालये मेनेजर बालचन्द्र हीरालाल इत्येतेन मुद्रितम्

विक्रम संवत् १९९५

पण्य रुप्यवन्नयम् ३-०-०

विरालब्ध १९९९

॥ श्रीविनाय नमः ॥

॥ श्रीमदुत्तराध्ययनसूत्रम् ॥ (भाग ५)

(मूलकर्त्ता—श्रीसुधर्मस्वामी टीकाकार—श्रीलक्ष्मीनल्लभगणी)
(मूल, मूलार्थ, टीका अने टीकाना भाषान्तर सहित)

॥ अथैकोनविंशतितममध्ययन प्रारभ्यते ॥

अष्टावशोऽध्ययने भोगद्वीना त्याग उक्त , भोगद्वित्यागात्माधृत्य स्यात् , तत्माधृत्य अप्रतिरुर्ध्वतया स्यात् , तत्
एकोनविंशतितमेऽध्ययने नि प्रतिरुर्ध्वता शृगापुत्रदृष्टतेन कथयति-

अथ उत्तराध्ययननु शृगापुत्री नापनु ओगणीशसु अध्ययन—अद्वारमा अध्ययनमां भाग तथा ऋद्धिनो त्याग वक्षो केपके
भोगाद्धिनो ह्याग कर्मापी साधुतर थाय, ते साधुत्व एव अप्रतिरुर्ध्वतया पणापी थाय तेथी आ ओगणीशमां अप्रतिरुर्ध्वतया नि प्रतिरुर्ध्वतानु

मृगपुत्रना दृष्टान्तवडे निरूपण कराय छे.

सुग्रीवे नयंर रम्मे । काणणुज्जाणसोहिण् ॥ राया वलभद्र त्ति । मिया तस्सग्गमाहिंसी ॥ १ ॥

[सुग्रीवे०] कानन तथा उद्यानथी शोभित रम्य सुग्रीव नगरमा चलभद्र नामे राजा हतो तेनी मृगनामे सुण्य पट्टराणी हती. १

व्या०—सुग्रीवे नास्ति नगरे वलभद्र इति नामा राजाभूत्. कीदृशे सुग्रीवे नगरे ? रम्मे रमणीये, पुनः कीदृशे ? काननोद्यानशोभिते, तत्र काननं वृद्धदृक्षाणामाभ्रराजादनादितरुणां वनं, उद्यानं नानाविधपादपलतादीनां वनं, अथवा स्त्रीडायोग्यं वनमुद्यानमुच्यते. ततः काननं चोद्यानं च काननोद्यानं, ताभ्यां शोभितं, नस्मिन्. काननोद्यानशोभितं, तस्मै वलभद्रभूपस्य मृगानाम्पथग्रमहिष्यभूत्, महिषी पट्टराज्ञी अग्रा प्रभाना सा चासौ महिषी व्याग्रमहिषी. ॥१॥

सुग्रीव नामना नगरने विषये वलभद्र एवानायनाळो राजा हतो. मृग्रीव नगर केवुं ? रम्य=रमणीय तथा कानन-पट्टळे महाडां आंचा रायेण वृक्षवाळुं वन अने उद्यान-पट्टळे विविध पुष्पटुषो तथा लतावाळा वाग, एवा कानन तथा उद्यानथी शोभीत, ते नगरने विषये ते वलभद्रभूपनी मृगा नामनी अग्र=प्रधान=महिषी=पट्टराणी हती. १

तेहिं पुत्ते वलसिरी । मियापुत्तेति विस्सुण् ॥ अम्मपिज्ज दट्ठण् । जुवराया दमीसरे ॥ २ ॥

[तेति पुले०] ते बलभद्र तथा मृगानो बलभी नामे पुत्र इतो लोकां ते मृगापुत्र भावभी विधृत=प्रवृत्त इतो, ते मातपितानो दयित=मित्र तथा दमीश्वर=प्रेष्ठ पितेन्द्रिय इव युवराज यथेलो इतो २

व्या०--'तेसि पुते' इति तयोर्बलभद्रमृगाराश्योः पुत्रो बलश्रीनामासीत् बलश्रीति पातापितृभ्या कृतनामा स बलश्रीविद्युतो लोकप्रसिद्धो मृगापुत्र इत्यन्तत्, मृगाया महाराज्या पुत्रो मृगापुत्र, लोकास्त मृगापुत्रमित्यूच्य-रित्यर्थ कीदृशो मृगापुत्र ? 'अम्मापिऊण दइण' इति मातापित्रोर्दयितो बलभ पुन कीदृश ? युवराज, युवा चासौ राजा च युगराज कुमारपदधारक, पितरि जीयति सति राज्ययोग्य कुमारे युगराज उच्यते पुन कीदृश ? दमीश्वर, दमो विनते चेपा ते दमिनस्तेषामीश्वरो दमीश्वर, उपशमवता साधुनामैश्वर्यधारी अत कुमारारवस्थायामेव दमीश्वर इति विशेषणमुक्त, तत्तु भाविनि भूतोपचारात् अथवा तद्रूपनिक्षेपो ज्ञेय, द्रव्यजिना जिनजीया इति वचनात् २

ते बलभद्र तथा मृगाराणीनो पुत्र बलश्री नामे इता एतले मा गांते तेनु रत्रश्री नाम नाल्यु इतु ण लोक्कया मृगामहारा णीनो पुत्र होवाची मृगापुत्र नामची मख्यात इतो अथात् आको तेने मृगापुत्र कहीनेज योग्यता इता ते कुमार केयो ? माता, पिताने दयित=अति ज्हालो तथा युगराज एतले युवास्थामाज राजपदधारी यया इता पिता जीवता राज्ययोग्य कुमार युव-राज कदेवाय . ते दमीश्वर=उपशम सपन साधुओनो ण इश्वर=मुह्य गणाय तेयो अने कुमारारवस्थामाज तेने दमीश्वर

विषेपण क्लृप्ते ते भाविषां भूतनो लपचार करीने कहेल छे. अथवा अत्रे द्रव्य निक्षेप समजवानो छे, कारण के-जिनजीनो द्रव्यजिन छे एवुं वचन छे. २

नंदणे सो उ पासाए । कोलए सह इत्थिहिं ॥ देवो दोगुंदगो चेव । निचं मुह्ममाणसो ॥ ३ ॥

मणिरयणकुट्टिमतले । पासायालोयणट्ठिओ ॥ आलोडए नगरस्स । चउकतिथचच्चरे ॥ ४ ॥

[नंदणे०] [मणी०] ते कुमार पोताना नदन नामक प्रसादमा ग्रीओण सहित नित्य मुदित मनजलो दोगुंदक देवनी पेठे क्रीडा करे छे ३ मणि तथा रत्नोवडे जडित भूमितलवाळा प्रामादना आलोचन=शरणासां बेसीने नगरनां चतुष्क=चक्रा, गिक=ग्रभेष्टा, अने चत्वर=चोतराओने अबलो-कतो हतो=जोया कतो हतो. ४ (आवेय गाथानो माये सम्यन्ध छे)

व्या०—उभयाभ्यां गाथाभ्यां संबंधः. स मृगापुत्रः कुमारो नंदने विशिष्टवास्तुशास्त्रोक्तसम्यग्ज्ञणोपेते प्रासादे राजमंदिरे स्त्रीभिः सह क्रीडते. क इव ? दोगुंदकदेव तव, त्रायस्त्रिंशत्सुर इव. इन्द्रस्य पूज्यभ्यानीया देवास्त्रायस्त्रिंशका दोगुंदका अप्युच्यन्ते. पुनः कीदृशः सः ? नित्यं मुदिनमानसो निरंतरहृष्टचित्तः. एतादृशो मृगापुत्रः प्रासादालोके स्थितः सन् नगरस्य चतुष्कविकचत्वरानालोकते. प्रासादस्यालोकने गवाक्षे स्थितो नगरस्य चतुष्कादिस्थितानि कौतूहलानि पश्यति. कीदृशो प्रासादालोकने? 'मणिरयणकुट्टिमतले' मणयश्च रत्नानि च तैः कुट्टिमं जटितं

तत् त्वयस्य तमणि रत्नकुट्टिमतल, तस्मिन्. ॥ ३-४ ॥

(आ देय गाथाओ एक बीजा साथे सपथवाळी छे) ते मृगापुत्र कुमार, वास्तु शास्त्रमां कहैला खास उत्तम लक्षणोधी युक्त पोताना नदन नामना प्रासाद=राजभवनमां खोआनी साथे क्रीडा करे छ कोनी पेठे ? दोगुदक देव जेम् तेतरीश माहेला देवनी पेठे इन्द्रना पूज्य देवो प्रायस्त्रिंशक तथा दायुदक पण कहैगाय छे वळी ते कुमार केरा ? नित्य सुदित मानस=निरतर हर्षयुक्त मनवाओ एरा मृगापुत्र, प्रासादालाकन=महेलना गोखया स्थित थउने नगरना चतुर्द=चरुमा, विक=वभेडा तथा चत्तर=तेतराआमा आवेला कौतुकाने जाता हतो प्रासादनी गोख केचो ? यणिओ तथा रत्नावी जडेल तळावाळा ३-४

अह तदथ अदृच्छत । पासड समणसजय ॥ तव नियमसजमधर । मील्हु गुणआगर ॥ ५ ॥

(अह तदथ०) अथ=तैवामो एवो=मार्गो=शाखा भावला तप नियम तथा सजमने धारण करला, मीलाहण=शिकसपण अने गुणोना आकर=ला जरूप एरा धमण सपवने नेया ५

व्या०—अथानतर म मृगापुत्र कुमारस्तत्र तस्मिंश्चतुष्कधिकचत्तरादौ ' अदृच्छत ' अतिकामत चिचरत श्रमण पदयति कीदृश श्रमण ? सधत जीवयतना कुर्वत, सयतमिति चिन्तयेन वीतरागदेयमार्गानुसारिण, न तु शान्त्यादिसुनि पुन कीदृश ? तपनियमसयमधर, तपो वाध्याभ्यतरभेदेन द्वादशविध, निधमो द्रव्यक्षेत्रकाल भावेनाभिग्रहग्रहण सयम ससदशविध, तपश्च नियमश्च सयमश्च तपोनियमसयमास्तान् धरतीति तपोनियमसयमधरस्त. पुन कीदृश ? श्रीलाहय श्रीलिरष्टादशसहस्रब्रह्मचर्यभेदेरादय पूर्ण पुन कीदृश ? गुणाकार गुणाना

જ્ઞાનદર્શનચારિત્રગુણાનામાકરં લ્હનિસહશં.

અનતર ત મૃગાપુત્ર કુમાર ત્યાન્તે ચતુષ્ક ત્રિક ચત્વરાદિકને વિષે વિચરતા શ્રમણને જોયા. કેવા શ્રમણ ? સંયત=ત્રીવ્રતના કરતા. સંયત વિકોષણવ્રટે સ્થિત અર્થ એવાં છે કે—એ વીતરાગ દેવના માર્ગને અનુસરનારા છે, નહિ કે શાક્યાદિમુનિ દર્શિત માર્ગને અનુસરનારા વર્તી તે શ્રમણ કેવા ? તપોનિયમ સયમ ઋ=વાદ્ય તથા અર્ચ્યતર મેદથી દ્વાદશવિવ્ર તપઃકર્મ, નિયમ=દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ તથા માત્રવ્રટે અભિગ્રહ લેવો તે; સંયમ=સત્તર પ્રકારનો; એ તપઃ નિયમ તથા સયમને ધારણ કરનારા, તથા શીલાલ્લવ પટલે અઢાર હજાર વ્રત્તચર્ય મેદથી સંપન્ન અને ગુણાકર=અર્થાત્ જ્ઞાનદર્શન ચારિત્ર એ રત્નત્રયોરૂપ ગુણોના આકર=સ્વાણરૂપ. ૬.

॥ તં દેહૈ મિત્રાપુત્રે । દિઢીએ અણિમિસિસપ્ ॥ કહિં મન્નેરિસં સ્વં । દિઢપુત્રવં મપ્ પુરા ॥ ૬ ॥

મૃગાપુત્ર અનિમિત્તિત દૃષ્ટીથી તે મુનિને જોઈ રહ્યો. મનમાં વિચાર કરતા—'હુ મહુ છુ, આવુ રૂપ મેં કયાક પ્રથમ જોયેલું છે. એમ તેને લાગુ. ૬

વ્યા૦—મૃગાપુત્રસ્તં મુનિમનિમેપયા દૃષ્ટયા 'દેહૈ' પદ્યતિ. દૃષ્ટા ચૈવં વિચારયતિ, કચિદેતાદૃશં રૂપં મયા દૃષ્ટપૂર્વમહમેવં મન્યે જાનામિ, મુનિં દૃષ્ટ્વા પ્રમુદિતમના અમ્ભુત્, પૂર્વપરિચિતમિવ મુનિ મેને હત્યર્થઃ. ॥ ૬ ॥

મૃગાપુત્ર તે મુનિને અનિર્માપત દૃષ્ટીથી જુએ છે. જોઈને વિચાર કરે છે કે—'કયાક આનું રૂપ મેં પ્રથમ જોયેલું છે એમ હું માનું છું' મુનિને જોઈને હર્ષયુક્ત મનવાદ્યો થયો અને જાણે પૂર્વે પરિચિત હોય તેમ મુનિને મનમાં માનવા લાગ્યો. ૬

॥ માહુસ્સ દરિસણે તસ્સ । અઝઝવસાણંમિ સોહણે ॥ મોહં ગયસ્મ સંતસ્સ । જાઈસરણં સમુપ્પન્નં ॥ ૭ ॥

તે સાધુના દર્શન થતા શોભન ભવ્યવસાયમા મોહ=મૂર્છાને પામેલા તે [મૃગાપુત્ર] ને જાતિસ્મરણ ઉત્પન્ન થયુ. ૭

॥१०॥—तस्य मृगापुत्रस्य कुमारस्य तस्य साधोर्दर्शने जातिस्मरण समुत्पन्नं, प्राग्भवस्मरणज्ञानं सजातं तस्य कथंभूतस्य सतः? शोभने अध्यवसाये, समीचीने मनसः परिणामे क्षागोपशमभावे मोहं मूर्छां गतस्य प्राप्तस्य सतं क्वाप्ययं मया दृष्ट इति चिन्तासघट्टमूर्छात्मको मोहः कादर्शः? पुरा साधोर्दर्शनं जातं, दर्शनात्सम्यग्मनः परिणामोऽभूत्, तदा च मूर्छात्पक्षा, तस्या मूर्छाया च जातिस्मृतिरभूदिति भावः

ते मृगापुत्रं दुर्मारुतं तं साधुना दर्शनं माध्रमा जातिस्मरण उत्पन्नं यथु अर्थात् पूर्वपक्षे स्मरणं ज्ञानं यत् आन्यु तं कुमारं केवा? शाभनं अययसाय=समीचीनं मनः, परिणाम=अर्थात् क्षायापशमभावे विषये मोह=मूर्छा=गत=प्राप्तं यथा त्वारे एतच्छे 'वर्षाकं आ साधु मे जायल ते' आरी चित्तान् यं मननी तनुतारूपं माह=मूर्छा आरता, एतच्छे 'पूर्वे साधुनु दर्शनं यथु छे अने ते दर्शनयो सम्यक् मन=परिणामं यथो हतो' आवा ऊढा विचारमा मूर्छां आरी अने ए मूर्छांमात्रं जातिस्मरणं यत् आन्यु ७

॥ देवस्नागनुभो सतो । साणुमस भवमागओ ॥ सन्निनाणे समुत्पन्ने । जाईस्मरण पुराणाय ॥ ८ ॥

ह देवलोकधी एतु यद् मानुष्यभवमां काव्यो दुः, आगु सन्निना उल्लस थाय त्वार ते पुराण=पूर्वभवतु जातिस्मरणं कहेवाय ८
व्या०—किं तज्जातिस्मरणं? तदाह—अहं देवलोकानुभूतं मनं मानुष्यं भवमागन उति सन्निनाणे ममुत्पन्ने मयि पुराणक प्राचीन जातिस्मरणमभूदिति शेषः च सन्निनो गर्भजपंचेंद्रियज्ञानं सन्निनाणं, तस्मिन् सन्निनाणे ॥८॥

ते जातिस्मरणं शु ? त कहे ते—'हु देवलोकयो च्युतं यथा अने मानुष्यं भवमा आन्या' आगु सन्निनाण=गर्भज पंचेंद्रियने यत् ज्ञान=उत्पन्नं याय ते पुराण=पूर्वभवतु जातिस्मरणं यथु कहेवाय ८

॥ जाईसरणे समुत्पन्ने । मियापुत्ते महद्दिण् ॥ सरई पौराणियं जाई । सामणं च पुरा कडं ॥ ९ ॥

जातिस्मरण समुत्पन्न यथं त्वारे महोदी ऋद्धिवाळाए मृगपुत्रे पौराणिकजाति पटले पूर्वभवने करेला आमण्य=चारित्रने स्मरण करवा लागया ९

व्या—मृगपुत्रो महर्द्धिको राज्यलक्ष्मीयुक्तः पौराणिकीं प्राचीनां जातिं स्मरति. किं स्मरति? मया आमण्यं चारित्रं पुरा कृतं, पूर्वं पालितमभूत्. क सति ? जातिस्मरणे ज्ञाने समुत्पन्ने सति संजाते सति. ॥ ९ ॥ इत्यत्र पाठांतरमस्ति, गाथायाः पुनरुक्तित्वात्.

मृगपुत्र महर्द्धिक=राजलक्ष्मीयुक्त पौराणिकी पूर्वनी जाति=भवतुं स्मरण करे छे. 'मैं पूर्वभवे आमण्य=चारित्र कथुं=पाळ्युं हतुं. क्यारे ? जातिस्मरण उद्भव्युं त्वारे. (अहीं गाथायां पुनरुक्ति जेहुं छे तेथी पाठांतर होय एम जणाय छे) ९

विसएसु अरज्जंतो । रज्जंतो संजमांम य ॥ अम्मापिउर उवागम्म । इमं वयणमब्बवी ॥ १० ॥

विषयोमां प्रीति विनानो मात्र संयममांज रजित रहेतो [मृगपुत्र] मातापिता समीपे आवीने आहुं वचन बोल्यो, १०

व्या०—मृगपुत्रः 'अम्मापिउर' मातापितरमुपागम्य समीपमागत्येदं वचनमब्रवीत्. किं कुर्वन् ? विषयेऽव्यरजन् विषयेभ्यो विरक्तो भवन्. च पुनश्चारित्रे संयमे रजन् साधुमार्गे प्रीतिं कुर्वन्नित्यर्थः. ॥ १० ॥

मृगपुत्र "अम्मापिउर" माता पितानी समीपे आवीने आ वचन बोल्यो. केम करीने ? विषयोमां रंजन न पामतो; विषयोथी विरक्त थयेळो तथा चारित्र=संयममांज रंजन पामतो, अर्थात् साधुमार्गमां प्रीति धरावतो. १०

सुधाणि मे पचमहन्वयाणि । नरएसु दुग्धं च तिरिमन्वजोनिषु ॥
निन्विषण्णकामोऽस्मि महण्णवाओ । अणुजाणह पव्वइस्सामि अम्मो ॥ ११ ॥

म वीर महामत्त मोक्षदा से तेम नरकोने विपदे जे दुग्ध तथा तिर्यक् योनिमां जे दुग्ध ते पण में सोभळेछ छे आ महणवन्वससार
सागरपी हु निर्दिण्णकाम=निर्दुःखपिलाय पयो दु हे अम्मा=हे माता ! मने अनुज्ञा=रक्षा आपने हु प्रमया गृहण करीन ११

‘पा०—हे पितरौ ! मे मग पन्थ सगत्तानि प्राजन्मनि श्रुतानि, नरकेषु पुनस्तिर्यग्गोनिषु दुग्धं सुक्तमभूत्
ततोऽह निर्दिण्णकामोऽस्मि, निरृत्तपियाभिलाषाऽस्मि महर्णवात्ससारसमुद्रात् प्रत्रजियामि निस्तस्त्रियामि
यूयमतो मामनुजानीत ? आज्ञा दत्त ? ॥ ११ ॥

हे माता पिता ! मे पाच महाप्रता पूज्यमा साधव्या छे रत्नी नरकोमा तथा तिर्यक् योनिमा यथा दुग्धा मे भाग्या छे तेरी
हु निर्दिण्णकाम एन्ले विषयनी अभिलाषाओ जेनी निष्ठुर यथेली जे’पा छु आ महर्णवन्वत्य ससारसमुद्रपी प्रत्रजित यइश-स-
सारसमुद्रने तरीश मादे तमे मने अनुज्ञा=दीक्षा गृहण करवानी आज्ञा=दीया ११

अम्माताय मग भोगा । सुत्ता विसफलोवमा ॥ पच्छा कटुदुग्धियागा । अणुय गइहायण ॥ १२ ॥

अम्मा माय=हे माता पिता ! विषफळनी जेने उपमा देवाय सेवा भोगो भोगव्या के जे पाछळपी कइवा विषागपला होय छे ओ
उत्तरेथार हु मने लइ कायनात छे १२

व्या०—हे पितरौ मया पूर्वं भोगा सुक्ताः. फीदृश भोगाः ? विषफलोपमाः, विषफलैरुपमीयते इति विषफ-
लोपमाः. पूर्वं भागसमये मधुराः, परं पश्चात्कटुकविपाकाः, कटुको विपाको येषां ते कटुकविपाकाः, प्राप्ते दुःखदा
इत्यर्थः. अथ पुनः कीदृशाः ? अनुबंधदुःखावहा अनुबंधं निरंतरं दुःखस्य आवहा दायकाः, अविच्छिन्नदुःखदायिनः. १२

हे माता पिता ! मैं पूर्वजन्ममां भोग भोगव्या छे, केवा भोग ? विषफलोपम=विषफळनी उपमा जेने देवाय एवा, प्रथम
भोगववा दाणे तो मधुर लागे पण कटुक विपाक=कडवा परिणामवाळा, अर्थात् अंते दुःख देनारा तथा अनुबन्ध दुःखावह=निरंतर
दुःखोज लइ आवनारा=अविच्छिन्नदुःखदायी. १२

इदं शरीर अणिचं । असुड असुहसंभवं ॥ असासयावासणिं । दुक्खकंसाण भायगं ॥ १३ ॥

आ शरीर अनित्य छे अणुचि=पोते अपवित्र छे तेमज अणुचि=मळमूत्रादिकनी जेनांथी उत्पत्ति थाय छे तेनु छे, वळी असासत=नश्वर पदा-
र्थना आधाररूप अने दुःख तथा क्लेशनु भाजन छे १३

व्या०—हे पितराविदं शरीरमनित्यमशाश्वतं, अशुच्यपवित्रं च वर्तते. पुनरिदं शरीरमणुचिसंभवमणुचिशु-
क्ररेतःसंभूतं. पुनरिदं शरीरमशाश्रतावासं, अशाश्वतोऽनित्य आवामो जीवस्य निवासो यस्मिंस्तदशाश्वतावासं.
पुनरिदं शरीर दुःखक्लेशानां भाजनं, दुस्त्वानि जन्मजरामृत्युप्रमुखाणि, क्लेशा धनहानिस्वजनवियोगादयस्तेषां
भाजनं. स्थानं. अथवा दुःखहेतवो ये क्लेशा रोगास्तेषां भाजनं. ॥ १३ ॥

દે માતા પિતા ! આ શરીર અનિત્ય=અશાશ્વત છે, અશુચિ=અવ્યય રહે ને રત્તી જે ગરીર અશુચિ=અશુદ્ધિના પિત્ત=સી સમૂત=
વનેલુ છે તેમ અશાશ્વતનામ અર્થાત્ જેને વિષય ત્રીસનો આરામ અનિત્ય ને તેડુ તથા દુઃખ=જનનપ્રત્યુ વગેરે અને વલેણ=પગ
શાનિ સ્વજન સિયોગ રચાદિકલુ ધાજન=પાત્ર=સ્થાન છે, અથવા દુઃખના હેતુપ્રત સ્તેષ રાગાદિક તેડુ ધાજન=ઠામન્ય ને ૧૩

અસામપ્ત સરીરમિ । રદ્ધ નેત્ર લભામિ દ્વ ॥ પન્નગ પુરા ચક્રવર્તી ॥ ૧૪ ॥

પન્નગ=ધોગ ઓગવ્યા પછી તથા પુનઃધોગ ઓગવ્યા પછી, ત્યજ્યા યોગ તથા લીંગના પરોષા તમાગ અન્નપત્તકાથર પુરા શરીર
વિષયે દુ રતિ=પ્રીતિ ગથી વામનો ૧૪

યા૦—હે પિતરાયપદમશાશ્વતે જારીરે રતિ ન લભામિ, અહ સ્વાસ્થ્ય ન પ્રાપ્તમિ પન કીદંતો શારીર? પદ્માદ્યો
ગમોગાનતર (સુક્તધોગાવસ્થાયા ગાંધ્યાદૌ પુન પૂર્વ ધોગધોગાદગગિય (અસુરુત્ત્વોગિતાયા વારમાયૌ) ત્યજત્ત્વે.
પુન કીદંતો જારીર ? કેનનુદુસનિમે પાનીયપ્રફોટકનદંતો ॥ ૧૬ ॥

હે માતા પિતા ! આ અગત્યત ગરીરન વિષયે દુ રતિ નથી પામતા મને સ્વસ્થતા અનુમાતી નથી કેડુ ગરીર? પદ્માદ્ય=ધોગ
ધોગયા પછી પૂત્તે ધોગ ધોગથી રહ્યા પછીની ટદારસ્થામા તથા પુરા=ધોગ ધોગયા પદેગ, અથવા ધોગ ધ મથ્યાગ ન હોય
પછી વાન્યાવસ્થામા ત્યજી દેયા યોગ્ય તેમજ પનનુદુદ સનિધ=પાણીમા થતા કીળના પરોગા મમાન જાત ધોગાગાં ગાગ વામ
નારુ આગા શરીરમા મને રતિ=પ્રીતિ યતી નથી. ૧૬

माणुसत्ते असारंमि । बाहिरोगाण आलए ॥ जरामरणगर्थंमि । खणंपि न रमामिहं ॥ १५ ॥

सारहित, व्याधि तथारोगोनु आलय=वर, जरामरणथी ग्रस्त, एवा मातुपत्तमा मने एक क्षण पण गमतु नथी १५

व्या०—हे पिताराचसारे मनुष्यत्वेऽहं क्षणमपि न रमामि, न हर्षं भजामि. कीदृशो मनुष्यत्वे? व्याधिरोगाणां आलये, व्याधयः कुष्ठशूलादयः, रोगा वातपित्तश्लेष्मज्वरादयः, तेषां ग्रहे. पुनः कीदृशो मनुष्यत्वे? जरामरणाभ्यां ग्रस्ते. ॥१५॥

हे माता पिता ! आ मनुष्यपणामां मने एक क्षण पण गमतुं नथी=मने हर्ष यतो नथी. मातुपत्त केतु ? व्याधिओ=कोढ शूळ इत्यादिक तथा रोग=पातपित्त कफ जरादिक, तेषु आलय=घर, तथा जरा मरणवडे ग्रस्त=चारेकोरथी उपद्रुत. १५

जन्मदुःखं जरादुःखं । रोगा य मरणाणि य ॥ अहो दुःखो दुः संसारे । जत्य कीं सन्ति जंतुणो ॥ १६ ॥

जन्मदुःख जरादुःख कळी रोगो अने मरणो, अहो ! आ ससार दुः समय छे के जेमा जीवो क्लेश पाभ्याज करे छे १६

व्या०—हे पितरौ ! ह्य इति निश्चयेन संसारा दुःखं दुःखहेतुर्वर्तते, अहो इत्याथर्थे, यत्र संसारं जीवाः क्लिश्यंति क्लेशं प्राप्नुवंति संसारे किं किं दुःखं? जरा तदाह-जन्मदुःखं दुःखं, पुनः संसारे रोगास्तापशीतशिराऽस्तिप्रसुब्बाः, पुनर्मरणाणि च एतानि सर्वाणि दुःखानि यत्र संति. तस्मादयं संसारा दुःखहेतुरेव. यत्र भवभ्रमणे जीवाः क्लिश्यंति क्लेशात्तां भवंति.

हे माता पिता ! 'हु' निश्चये संसार, दुःख हेतुज छे. अहो !=आथर्थ के जे संसारमा जीवो क्लेश पावे छे, संसारमा क्या

दुःख છે ? તે કહે છે—જન્મ યોગમાં એ દુઃખ, તરી જરા અવસ્થાના દુઃખ તથા આ સંસારમાં વઢકા ટાઢ મસ્તકપીઢા ડંબર इत्यादि-
રોગો અને મરણ પાપપાના દુઃસો; આ સર્વ દુઃસો સંસારમાં હોયથી, મસાર દુઃખ હેતુજ છે જોમાં પણ ભ્રમણમાં પટેલા જતુ=જીવો
કહેશપીઢિત રાજાજ રૂને છે ૧૬

નિત્ય વસ્તુ દિરણ ચ ! પુત્રદાર ન પથયા ॥ ચઢસાણ હમ વેલ ! મન-વન-સસમ મે ॥ ૧૭ ॥

ऐस पत्नु, दिरण्य, पुत्र, यी, पंथयो अने आ देहने पण त्यजीने मारे अवश्य पण्यु છે ૧૭

—યા૦—હે પિતરો ! મમાડવશસ્ય પરવશસ્ય મત પરમવે મતઢય કિ કુવા ? ક્ષેત્ર આમગદિકાદિક ત્યદત્વા,
પુનર્વાસ્તુ ગદ્, દિરણ્ય સ્ત્ય સર્ગ, પુત્ર તનય, દોર કલત્ર ચ પુનર્વાધવા સ્વજાતીન્ પ્રાતુપિતૃહવાન, હમાન મર્ધાસ્ય
મત્તયા, હમ વેલ દારીરમપિ ત્યત્વા ॥ ૧૭ ॥

हे माता पिता ! मारे अवश्य=परवश मनीने परमवे जगानु ते. केम परीने ? क्षन्त्याम याही मारे छोडीने, तभी वस्तुन्तर
तथा रात्र भविष्य, दिरण्य=माना रुपा, पुत्र, दारा=प्री तथा राधर-सगा सगरी भाइ भातर मारेने, ए संवेने अने देयन आ
देहने पण त्यजीने जगानु ते १७

જન્મ કિંપાકફલાણ ! પરિણામો ન સુન્તો ॥ પગ મુત્તાણ ભોગાણ ! પરિણામો ર મુદગે ॥ ૧૮ ॥

जेम किपाक फळजो पणिणम सुदर न होय तेम भोगवेन भोगेजो पण परिणम मुदर नज होय १८

—યા૦—હે પિતરો ! યથા કિંપાકફલાના વિપરુક્ષફલાના પરિણામો અક્ષણાનંતરપરિણતિસમય મુદગે ન

भवति, एवं भुक्तानां भोगानामपि परिणामः सुंदरो नास्ति. यादृशं विषफलानां भक्षणं, तादृशो भोगानां परिणामः किंपाकफलानि हि दर्शनेन रमणीयानि, भक्षणसमयेऽपि सुस्वादूनि, भवन्ति, भुक्तेरनंतरं प्राणापहारीणि, तथा विषसुखान्यपि. ॥ १८ ॥

हे माता पिता ! जेय किंपाकफल-विषवृक्षफलनो परिणाम-खाधा पछी यती अमर सुन्दर-सारी नथी यती तेज प्रमाणे भोगवेला भोगोनो पण परिणाम सुन्दर नथी आवतां. जेवो विषफलनुं भक्षण तेवो भोगनो परिणाम समजवो. किंपाक फल जो-नामां रमणीय तथा खावा टाणे पण स्वादिष्ट लागे पण खाधा पछी प्राणहर नीवडे छे तेम भोगो=विषयमुखो पण एवाज छे. १८

अद्वानं जो महंतं तु । अपाहेज्जो पवज्जई ॥ गच्छंतो सो दुह्मी होइ । छुद्दातपद्दाहि पीडिओ ॥ १९ ॥

जे पुरुष महोदय मार्गे पायेय=भातु साये लीला गिता गाय छे ते जनां जनां भूत तस्मिन् पीडाइने यद् दुःखी थाय छे. १९

व्या०—हे पितरौ ! यः पुरुषो महांतमध्वानं दीर्घमार्गमपाथेयः संचलरहितः सन् प्रव्रजति, स पुमान् क्षुधातृ-
णया पीडितः सन् दुःखी भवति. ॥ १९ ॥

हे माता पिता! जे पुरुष महोदये मार्गे=लांबी मुसाफरीये भातारहित चालनो थाय छे ते पुरुष क्षुधातृपाथी पीडाइ दुःखी थाय छे. १९

एवं धर्मं अकाङ्क्षं । जो गच्छइ परं भवं ॥ गच्छंतो सो दुह्मी होइ । चाहिरोगेहि पीडिओ ॥ २० ॥

एसज धर्म कर्मा गिता ने पुरुष परमने जाय छे ते जालो जालो स्याधि रोगोन्ने पीडित भद् दुःखी थाय छे. २०

व्या०—एवममुना प्रकारेण अशंचलपुरुषदृष्टांतेन यः पुरुषो धर्ममकृत्वा परभवं गच्छत्यन्यज्जन्मं व्रजति, स

गच्छन् दुःखी भवति कीदृशः स ? व्याधिरोगे पीडितः

एषः पञ्च ममाणेऽभातां विना लागी मुसाफरीये जनारानी पेठे जे पुरुष धर्म न करीने परपत्रः=त्रन्मातरे जाय छे ते जातां दुःखी थाय छे केवो दुःखी ? व्याधिओ तथा नानाप्रकीरणा रागादेषे पीडित थदने दुःखी थाय छे २०

अद्धाण जो महत्त तु । सपहेज्जो पायज्ज ॥ गच्छन्तो सो सुखी होइ । छुहानिणहा विवज्जिओ ॥ २१ ॥

जे महोदे मागे पाययः=भातु भाव लइने चले छे ते दुःखा रुपा विवर्जित बनीने सुखी थाय छे २१

व्या०—हे पितरौ ! य पुरुषो महातमः शान दीर्घ मार्ग सपाथेयः शयलसहितः सन् प्रयजति, स पुरुषः क्षुधा तृष्णाभ्या त्रियजित क्षुधातृष्णात्रियजितः सन् मार्गं गच्छन् सुखी भवति ॥ २१ ॥

हे माता पिता ! जे पुरुष महोदे मार्गः=शाने पथे साथे पाथेयः=पुरुष भ्रातृ लइने सररे छे ते पुरुष क्षुधा तथा तृष्णाधी विवर्जित थदने मागे जातो सुखी थाय छे २१

एव धम्मपि काऊण । जो गच्छइ पर भव ॥ गच्छते स सुखी होइ । अस्परम्ममे अवेयणे ॥ २२ ॥

पूवीन रीते धर्म वण करीने जे पुरुष परमथे जाय छे तो ते जाओ अनय कर्म यह धदना रहित बनी सुखी थाय छे २२

व्या०—एवमुक्त्वा प्रकारेणानेन शयलसहितपुरुषदृष्टातेन यो मनुष्यो धर्मं कृत्वा परमय परलोक गच्छति, स धर्मापारक पुरुष सुखी भवति, कीदृशः स ? अत्यर्कमां अलग्नि कर्माणि यस्य सोऽपकर्मां लघुकर्मां, पुन कीदृशः स ? अवेदनः न त्रियते वेदना यस्य सोऽवेदनः, अत्यवेदनो वेदनारहितो वा अत्यपापकर्मां अल्पाऽसा-

તાવેદન હત્યર્થઃ. ॥ ૨૨ ॥

एवीज रीते-भातुं साथे लड़ मुयाफरीये जनार पुरुषना दृष्टानुसारे जे मनुष्य धर्म करीने परभव=परलाके जाय छे, ने धर्मारथक पुरुष सुखी थाय छे. ते कैवो ? अल्पकर्म=अल्प अशुभ कर्मोंवालो, अर्थात् लघु कर्मों वनीने तथा अवेदन=जेने वेदना नथी एवो, अर्थात् अल्प पापकर्म होवार्थी ते अल्प असाता वेदनीय थइ मुसी थाय छे.

उद्वा गेहे पलितमि । तस्म गेहस्म जो पट् ॥ सारभंडाणि नीजेड । अमारं अवड्डड्ड ॥ २३ ॥

जेમ ઘરના પલીતો લાને થયારે તે ઘરનો જે પ્રમુ=મ્યામી હોય તે ઘર=સીમતી યાડ=તમુઓને જાગી લે છે અને અસાર=નજીયા પડાયોને ડોઝી દે છે. ૨૩

व्या०—हे पितरौ ! यथा गृहेऽग्नेना प्रदीपेते प्रज्ज्वलिते मति तस्य गृहस्य यः प्रभुः स्वामी तदा सारभांडानि सारपदार्थानाजीविकाहेतून् ‘नीजेड’ इति निष्कामयति, अमारं भांडं चाऽगोज्जति अपेक्षति त्यजतीत्यर्थः. ॥ २३ ॥

हे માતા પિતા! જેમ ઘર અગ્નિથી ચઢવા લાગે ત્યારે તે ઘરનો પ્રમુ=મ્યામી હોય તે સારખાંડ એટલે સારમુત પદાર્થો=આર્જી-વિક્રાની હેતુમુત જે જે કીમતી વસ્તુ હોય તેને નીકાલી લીધે છે. અને જે અગાર ખાંડ=ફાંડલા કુંડાં જેવી નજીવી चीजો હોય તેને મૂકી દીધે છે. ૨૩

पुत्रं लोणं पलितमि । जराए मरणेज य ॥ अप्पाणं ताडस्मानि । तुज्जेहिं अनुमच्चिओ ॥ २४ ॥

ફૂમ આ લોહમાં પણ જરા તથા મરણાદિકથી પલીતો લાયકો છે; એમણી નમોયે જીને અનુમતિ આપી છે. જ્યો કે જ્યો કે મારા આગમોને તારીલ=પ ચઢતામાંથી હગારીશ. ૨૪

या०—एवममुनाज्ञेन दृष्टातेन लोके जरया मरणेन च प्रदीप्ते प्रज्ज्वलिते मय्यहमात्मान तारयिष्यामि कीदृ-
शोऽहं युष्माभिरनुमतो भवद्भिर्दत्ताज्ञस्तस्मान्मन्त्रमाज्ञा दातव्या अहं भयदाज्ञया आत्मन उद्धार करिष्यामीति भावः ।
एत्र प्रकारे=आज दृष्टातयी आ लोक, जरा तथा मरण बर्हे प्रदीप्त ययो ते सज्जनी उठयो ते तेमा मी हू मारा आत्माने
तारीच, केयो हु ? तपाए दीधी छे आज्ञा जेने एग माटे हवे तयारे मने आज्ञा देगी जोउए हू आप जेकी अनुज्ञा पायी
चारित्र ग्रहण करी मारा आत्मानो उद्धार करीश २४

त विंति अम्मापियरो । सामन्न पुत्त दुच्चर ॥ गुणाणा तु नरस्साइ । धारेयव्याड भिरुत्तुणो ॥ २५ ॥

ते गुणपुत्रने मातपिता बोख्या वे—हे पुत्र ! आमण्य=साधुत्व दुच्चर=आपण्य कठिन छे भिक्षुने वा इजारे गुण धारण करावा पड़े छे २५

व्या०—अथ मातापितरौ त मृगापुत्रप्रति ब्रूत, हे पुत्र ! आमण्य दुच्चर, मापुत्रमौ दुक्करोऽस्ति हे पुत्र ! चारि-
त्रस्योपकारकारकाणा गुणाना सहस्राणि भिक्षोर्धारयितव्यानि मूलगुणाश्चोत्तरगुणाश्च भिक्षुणा धारणीया ॥ २५ ॥

अथ=ते पछी माना पिता ते मृगापुत्र प्रति बोख्या के=हे पुत्र ! आमण्य दुच्चर दे, अर्थात् साधु धर्म अति दुच्चर छे हे पुत्र !
चारित्रना उपभारक हजारो गुणो भिक्षुने धारण करवाना होय दे, अर्थात् मृगगुणा त ग उच्चर गुणा भिक्षुण अजय धारण करवा पड़े दे २५

समया स च मूणसु । सत्तुमिचेसु वा जगे ॥ पाणाइयायपरिई । जाउज्जोवाड दुच्चर ॥ २६ ॥

संबंभूतोमा समता तेमा पाणसो गयु जने मित्रमो पण समण गयवी तथा बावज्जीय=जीयलो पर्यंत प्राणसिपातपरि=प्राणि हिसाबी
विराम पाणसु; ए दुच्चर छे २६

न्या०—पुनर्हे पुत्र ! सर्वभूतेषु समता कर्तव्या, अथवा जगे इति जगति अलुमित्रेषु समता कर्तव्या. पुनर्या-
जीवं प्राणातिपातविरतिदुष्करमिति दुष्करा. ॥ २६ ॥

वली पण हे पुत्र ! सर्वभूत=प्राणीमात्रमां पण समता धारण करी अथवा जगतमां शत्रु तथा मित्रमां समता राखवी अने
यावज्जीव=जीवित पर्यंत कोड पण प्राणीना प्राणघातशी विरति निवृत्ति, ए दुष्कर छे. २६

निचकालपमत्तेण । सुमावायविवज्जणं ॥ भामियच्चं हियं सच्चं । निचाउत्तेण दुष्करं ॥ २७ ॥

नित्ये सर्वकाल अप्रमत्तपणे रही मृपावाद विवर्जवो, अने लोकनु हित करेतेषु सत्य भाषण कालु ए नियमा हमेशा आयुक्त तत्पर रहेषु
आ सघळुं अति दुष्कर छे २७

न्या०—पुनर्नित्यकालं सर्वदा अप्रमादित्वेन मृपावादस्य विवर्जनं मृपावादविवर्जनं कर्तव्य. पुनर्हितं हितकारकं
सत्यं वक्तव्यं. पुनर्नित्यायुक्तेन स्यातव्यं, तदपि दुष्करमस्ति, आयुक्तः क्रियास्तु मात्रधानत्वं, नित्यमायुक्तो
नित्यायुक्तस्तेन स्यातव्यं. अत्र मात्रप्रधाननिर्देशो मंतव्यः. नित्यमायुक्तत्वेन स्यातव्यं तदपि दुष्करमित्यर्थः. ॥ २७ ॥

वली नित्यकाल=सर्वदा अप्रमादी रहीने मृपावाद=असत्य भाषणनु विशेषे करी वर्जन करवानुं छे. तेमज सर्वनुं हितकारक
सत्य वचन बोलवुं अने नित्य आयुक्त=दरैक क्रियामां मात्रधान=रहेवुं ते पण दुष्कर छे. अही 'नित्यायुक्त' पद भाव प्रधान निर्देश
छे अर्थात् निरंतर सावधानपणे रहेवुं, ते अति दुष्कर छे. २७

दंतसोहणमाहस्स । अदत्तस्स विवज्जणं ॥ अणवज्जेसणिज्जस्स । गेणहाणा अबिदुक्का ॥ २८ ॥

दत्तशोधन साध-राग भोगरत्नी सखी जेनु एन अद्वय-कोह भाये नहि त्या सुधी देवु कहि भजे अनवय-निदाय पण्णीय भाहारादिक
परमात्म प्रदण करु ७ पण अनि दुष्कर ते २८

क्या०—हे पुत्र ! पुन साधुधर्म दत्तशोधनप्रमुखस्याप्यदत्तस्य वस्तुनोऽपि त्रिवर्जन शालाकामात्रमपि घटवदत्त
न ग्रहितव्य अनवय न तदेपणीय चाऽनवयैपणीयस्य पिंडादेर्ग्रहणमपि दुष्कर अनवय निर्दूष-
णमचित्त मासुकमेपणीय लिख्यारिशोरोपरहित पिंड ग्रहितव्य, तदपि दुष्करमित्यर्थं . ॥२८॥
हे पुत्र ! बळी साधु धर्ममां दत्तशोधन=दात खोतरांनी सळी जेनु वस्तु पण काऽप दीधेल न होय तेवु बर्जवानु सळी जेनी
वीज पण कोइ दीये नहि त्यां सुधी लेवाय नहों तेम काऽप दीधेलो वस्तुमां पण अनवय=निर्दोष=अचित्त, पण्णीय=भाहारादिक
भर्यानि चेतानीन दाण रहित मासुकपिंडधु=ग्रहण करवु ए पण दुष्कर ते २८

विरई अयभचेरस्म । कामभोगरमनुणा ॥ उगम महवय यम । धारेगव सुदुकर ॥२०॥

काम भोगना रसने गणगारे अग्रचर्य=विषयभोगनी भित्ति=निवृत्ति, तथा उग्र ग्रंथावयवरूप महावयनु धारण करु दुष्कर ७ २९

या०—हे पुत्र ! अवल्लचर्यस्य मैथुनस्य विरति. कर्तव्या, सापि दुष्करा हे पुत्र ! कामभोगरमज्ञेन पुनयेणोर
घोर यम वल्लचर्य महावत घर्तव्य, नदपि दुष्कर लब्धभोगसुखाद्यादस्य भोगेभ्यो निवृत्तिरत्यत दुष्करेत्यर्थ . २०.
हे पुत्र ! अवल्लचर्य=मैथुननी विरति=छेक छोडी देवु ते पण दुष्कर छे तेम काय भोगना रसने जाणनार पुरुषे उग्र=उत्कृष्ट
वल्लचर्य महावत धारण करवु ते पण दुष्कर छे 'जेणे भोग सुबोनो स्याद लीधो होय तेने भोगेधो निवृत्तिसेवनी ए अत्यंत दुष्कर छे २०

धणधनपेसवर्गेषु । परिगृह्यविचलजं ॥ सन्धारं भपरिचारां । निम्नमत्तं सुदुष्करं ॥ ३० ॥

धन, धान्य तथा प्रेक्ष्य वर्ग=नोकरवर्गमां परिग्रह छोडी देयो तथा सर्व प्रकारना आरम्भनो परित्याग करयो अने ममततद्वि सतेषु ए पण दुष्कर छे. ३०

व्या०--धनधान्यप्रेक्ष्यवर्गेषु परिग्रहविवर्जनं कर्तव्यं धनं गणिमादि, धान्यं गोधूमादि, प्रेक्ष्यवर्गो दासदास्या-
दिवर्गः. धनं च धान्यं च प्रेक्ष्यवर्गश्च धनधान्यप्रेक्ष्यवर्गस्तेषु मोहबुद्धेर्विशेषेण वर्जनं, एतदपि दुष्करं. पुनः सर्वारिम्भ-
परित्यागः कर्तव्यः, स चापि दुष्करः. ॥ ३० ॥

धन, धान्य तथा प्रेक्ष्य वर्ग=नोकरवर्गने विषये परिग्रहनु विशेषे वर्जन करवुं. अर्थात्-यन=सुवर्णादि, धान्य=घनं चगेरे तथा
प्रेक्ष्यवर्ग दास दासी आदिकर्मांथी मोहबुद्धि छोडी देवी; ए पण दुष्कर छे नेम सर्व आरम्भनो परित्याग तथा कर्गामां ममत न
राखवुं ए पण दुष्कर छे. ३०

च उच्चिहे पि आहारे । राईभोयणवज्जणा ॥ सन्निमिसंचओ चैव । वज्जेयान्वा सुदुष्कर ॥ ३१ ॥

चारे प्रकारना आहारमां रात्रिभोजननी यजना करी तेन मन्निधि=भेळु करी राखवुं तथा सज्ज मयज, येयने तर्जना ए पण दुष्कर छे. ३१

व्या०--हे पुत्र ! पुनः साधुधर्मं चतुर्विधे आहारे रात्रिभोजनस्य वर्जना कार्या. अशनपानस्वादिमत्स्वादिमानां
चतुर्णामाहाराणामपि रात्रौ भोजनत्याग एव कर्तव्यः. च पुनः संनिविधृतगृहादेश्चिन्नाकालातिक्रमेण स्थापनं. ततः
संनिविधासौ सञ्चयश्च संनिधिसंचयः, एव निश्चयेन वर्जितव्यः, सोऽपि सुतरां दुष्करः. ॥३१॥

हे पुत्र ! बली साधु धर्ममां अशन पान स्वादिम एवा चारेप्रकारना आहारनी यावतमां रात्रि भोजननी वर्जना करवी. अर्थात्

उत्तराय-
यन, यमम्
॥११२५॥

भाषांतर
अध्या० ११
॥११२५॥

सन्नि यद् एतले क्युं योनमा नाखवु नहीज, तेमज मनिधि एतले धी गोल जेवा पदार्थो उचित काल उपरात राखवा, तेनो सचय=मग्नह निथये वर्जवा ते पण अति दुष्कर ठे. ३१

छुट्टा तयरा य सीउणहे । वसमसमवे रणा ॥ अक्कोसा दुवखसिज्जा य । तणफासा जल्लुमेव य ॥३२॥
धुपा, तृणा तथा शीत उष्ण, दग=डोल अने मच्छनी वेदना, आक्रोश=मिदना दुर्बल्यो, दुःखशय्या=सुवानु कष्ट तथा मृणमय=सपा रानो वृण तुये तेउ दुःख, अने गल=मल परित्व का पशु मनुष्य सहन कालु पडे छे, ३२

व्या०-पुनहे पुन ! छुधा सहनीयेत्यध्याहार तृया तृणा च मोहव्या, शीतोष्ण सहनीय, दशमशक्ताना वेदना सहनीया, पुनराक्रोशा दुर्बलानि, तस्मान्नमपि दुष्कर पुनः दुःखशय्या उपाश्रयस्य तु त्व शय्यादु न तदपि सहनीय सस्वारके तृणदर्शदुःख, पुनर्जल्लु मलपरीपश्येऽपि मोहव्य माधुना. ॥३२॥

बळी हे पुन ! छुधा सहनी पडे, (एतलो अ-याहार छे) तृणा=तरस सहन करवानी तेमज शीत=डाढ, उष्ण=गरमी तथा हास अने मसळानी वेदना पण सहन करवानी तेमज आक्रोश बीमाना रुहेला दुर्बल्यो पण सहन करवा, बळी दुःखशय्या=उपाश्रयमा मनु त दुःखशय्या सहन करवी, तथा सयारामा वृण खुचे ते अने जल्लु=मलपरीपह पण साधुए सहन करवो ३२

ताडणा तज्जणा चैव । वहथथपरीमहा ॥ दुस्ख भिमवायरिया । जायणा य अत्तामया ॥३३॥
कोई ताडना करे तेम सर्जना करे=तरछोडे=त्या वध अने यमता परीपदो सहन करवाग, बळी दुःखरूप सिंघा चर्चो तथा याचना करवी एतलो भलाभला=लाभ न घाय प पशु सहन कालु दुष्कर छे ३३

व्या०—पुनस्ताडना चपेटादृक्कारादिना हननं, पुनर्मूर्त्तजनमंगुल्यादिना निर्भर्त्सनं भयोत्पादनं. पुनर्वचनं च परिपन्नाः सहनीयाः. तत्र वचो गम्यादिभिर्हननं, वचनं रज्ज्वादिना दमनं, वचश्च वचंश्च वचंश्चौ, तयोः परिपन्नाः मोहव्याः. पुनर्भिक्षाचर्याया दुःखं, गृहस्थगृहे याचना कर्तव्या, तत्कृणोऽपि दुःखमस्ति. तत्रापि याचनायां कृताधामप्यलाभता-
ऽप्राप्तिर्भवेत्, तदापि दुःखं न कर्तव्यमेतदपि दृक्करं. ॥३३॥

वली ताडना एतले थपाटं अथवा ठोकरे हणे, तथा वर्जना आंगळी वगेरीशी तरळोडे तेमज वच=आकडी वगेरीना मार तथा वन्ध=रस्सीवती थावे इत्यादिकना परीपहो पण सहन करया. पुनः भिक्षाचर्यानुं दुःख गृहस्थने वरे जड याचना करवी पडे ते छतां अलाभता=कंठ मळे नहीं तो पण दुःख न लगाडवूं ए पण दृक्कर छे. ३३

कावोया जा डमा चित्ती । कैमलोओ न दारुणो ॥ दुक्खं वंभवयं घोरे । घोरेडं अ महप्पणा ॥३४॥

आ जे कापोता=पोरेवाना जेनी=वृत्ति रागरी पडे यली दारुण=दुःख कठिन तल्लचर्येनु मत महात्मा=मायुण धारण करतु जोदण ए पण दुःखरूप छे. ३४

व्या०—हे पुत्र ! साधुधर्मं पुनः कापोनीया वृत्तिर्वर्तते इति शेषः. कपोतानां पक्षिणां या इयं वृत्तिः सा कापो-
नीया. यथा हि पक्षिणो नित्यं अक्रिताः संतः स्वमक्षग्रहणे प्रवर्तते, आहारं कृत्वा च पुनः सार्धं किमपि न गृह्णन्ति. कुक्षिशंखला भवंति, तथा साधवोऽपि दोषेभ्यः अक्रमाना आहारग्रहणे प्रवर्तते, आहारं कृत्वा च किमपि सार्धं संघयं न कुर्वन्ति. पुनः साधूनां केशलोचोऽपि दारुणो भयदोऽस्ति, पुनर्महात्मना साधूना व्रतव्रतं ? धत्तुं दुःखमिति

दुःकर यद् ब्रह्मवत् मत्तात्मना मन्त्रपुण्येन प्रियते तद् ब्रह्मवत् धत्ते दुःकरमिति मात्र कीदृश ब्रह्मवत् ? घोर, अन्येषामल्पमत्ताना भयदायक ॥३४॥

हे पुत्र ! साधुधर्मने विषये यत्नी राखोता वृत्ति पाळगी पढे छे कपोत=पारेवा जेम हमेशा शक्ति रही चारो करे ते, भक्षण करीने पाछु फड पण पातापासे राखरा माटे ग्रहण करतां नयी रितु मात्र पेट भरवा जेजलीज प्रवृत्ति करे छ तेम साधुओए पण शक्ति रही आगर ग्रहणमां नहुत्त थनु अने आहार करी कइ पण सय तरिके पासे भेळु न करतु ; एने क्वापातीगति कहे ते, क्वापातोता वृत्ति यहु दुःकर छे तेमज केनका पण दाऊन त्रासजनक ते तथा महात्मा साधुए घोर=गिफ्ट ब्रह्मवत् धारण करवानु होय छे ते पण दु ख=दुःकर छे अर्थात् जे तत्त्वत महापुरुषांन धारण करी शके ए घोर=अन्य अल्प सत्यशळावी न पाळी शक्या तेपु ए ब्रह्मचर्यवत् धारण गरतु ने यथावत् पाळतु ए दु ख=अति दुःकर छे ३४

सुतोइभो तुम पुत्ता ! सुकुमालो सुमज्जिओ ॥ न हूसी पम् तुम पुत्ता ! सामरणमणुवालिड ॥ ३५ ॥

हे पुत्र ! तु सुत्वाचित=सुख भोगववा नयक छे यली सुकुमार गरीबको तथा सारी सीते स्नान कनारो छे तेगी हे पुत्र ! तु आमरण=चारित्र्य शळावा माटे विषये प्रभु=परमार्थ यह शकीन नहि ३५

क्या०—हे पुत्र ! त्व सुगोचिओसि, हे पुत्र ! पुनरव सुकुमालोडमि, अथ चारित्र्यमणाय समुच्चनोडमि, पर त्व आमरण साधुधर्ममणुवालयितु प्रभु. समर्था न भवसि

हे पुत्र ! तु सुत्वाचित छो तेमज तु सुकुमार ओ अने चारित्र्य ग्रहण कररा तैयार यथा छो परतु तु आमरण=साधुधर्मनु अनु

પાલન કરવા સમર્થ થઇશ નહીં ૩૬.

જાવજ્ઞીવમવિસ્સામો । ગુણાં તુહ મહાભરો ॥ ગુરુઓ લોહમારુત્વ । જો પુત્તા હોઈ દુઝવહો ॥૩૬॥
હે પુત્ર ! જે ગુણોનો મરોદો ખાર છે તે લોહમા ખાર જેવો અતિ ગુરુત્વ=ગોઝારુપ હોઈ અત્યંત દુર્વદ=ગ્રહન કરવો કઠિન છે, તેમાથી
યાવજ્ઞીવ=જીવતા સુધીમા વિસામો મોકે તેમ નથી. ૩૬

વ્યા०—હે પુત્ર ! યાં ગુણનાં ચારિત્રય મૂલોત્તરગુણનાં મહાભારઃ સ લોહમાર ક્વ ગુરુગરિષ્ઠો દુર્વહો ભવતિ.
કીટશો ગુણનાં મહાભારઃ ? યાવજ્ઞીવમવિશ્રામો વિશ્રામરહિતઃ. અન્યોડપિ ગુરુમારો યદા વોદું ન શક્યતે, તદા
કચિત્પ્રદેશો વિમુચ્ય વિશ્રામો ગૃહ્યતે, પરમેવં ચારિત્રગુણમારઃ કદાપિ ન મોચનીયો યાવજ્ઞીવં ધારણીયાંડસ્તિ ૩૬
હે પુત્ર ! જે ગુણો પટલે ચારિત્રના મૂલગુણો તથા ઉત્તરગુણો કથા છે તેનો મરોદો ખાર લોહમા ખારા જેવો ગુરુક=ગ્રહ
ગોઝાદાર હોઈને ઉઠાવવો અતિ કઠિન છે, કેમકે તે યાવજ્ઞીવ=જીવિત પર્યંત વિશ્રામ રહિત ઉઠાવવાનો છે. મરોદો ખાર કયાંક
ઉતારી વિસામો લેવાય, પણ આ ચારિત્ર ખાર તો જીવિતપર્યંત ધરી રાખવાનો. ૩૬

આગાસે ગંગમોહત્વ । પડિસોહત્વ દુત્તરો ॥ વાહાઈ સાગરો ચેત્ર । તરિઅન્વો ગુણોદહો ॥૩૭॥
આકાશમા જેવો ગંગાસ્ત્રોત દુત્તર છે તથા જેમ અન્ય નદીમાં પ્રતિલોત=વામે પૂરે તરું જેમ દુત્તર છે અને માહુનડે સાગર તરી જવો
જેવો દુત્તર છે તેવો આ ગુણોના ઉર્ધ્વિરુપ સાધુધર્મ તરંગો અતિ દુત્તર છે. ૩૭

વ્યા०—હે પુત્ર ! આકાશો ગંગાયાઃ ઓતોવદ્દુસ્તરમિતિ યોજ્યં. યથા હિમાચલાતપંતદ્ગંગાપ્રવાહસ્તરિતુમશક્ય-

સ્તથા સમયો ધારિતુમશક્ય પ્રતીપજલપ્રવાદ્ હવ દુસ્તરો બાહુભ્યા સાગરસ્તરિતલ્પ', તથા ગુણોદધિર્ગુણના જ્ઞાના
દીનામુદધિર્ગુણોદધિ, અથવા ગુણા જ્ઞાનાદયસ્ત પવોદધિર્ગુણોદધિશ્ચારિત્રસમુદ્રસ્તરણીય (કાયવાહ્યનો નિપત્રણેનૈવ
તત્તરણાત્તસ્ય ચ દુ કરત્યાત્) ॥ ૩૭ ॥

હે પુત્ર ? આકાશમા ગગાગ્રાત (જેનું દુષ્કર છે એમ યોજના કરતી) જેમ શિયાવલથી પદતો ગગામવાહ તરી ન શકાય તેમ
સયમ પણ ધાગણ કરવા દુષ્કર છે વહી સામ પૂરે જલપ્રવાહ જેવો દુષ્કર હાય છે તથા બે વાહુન્મુજાઓવડે સાગર તરી જવું જેવું
દુષ્કર છે તેવા આ ગુણોદધિન્અર્થોદ્ વાનાદિ ગુણોનો દધિ, અથવા જ્ઞાનાદિ ગુણા પૂજ તદધિન્ચારિત્રસમુદ્ર તરવાનો છે કાયાવાણી
તથા મન, એ નેણેનું નિયમનવહેજ તે ગુણોદધિ તરાય અને એ નિયમન દુષ્કર છે ૩૭

વાલુઆકગહે ચેત્ર । નિરસાણ હ સંજમે ॥ અભિધારામણ ચેવ । દુષ્કર ચરિત તવો ॥ ૩૮ ॥

વેલુના ઘોઘીયા જેવો સયમ નિ રગદ છે અને અસિન્તરવાની ધાર ઉપર ચાલવા જેવું તપ આચરતું પણ દુષ્કર છે ૩૮

ઘ્યા૦—હે પુત્ર ! વાલુકાકવલો યથા નિરગદસ્તથા સયમ, અસિધારામનમસિધારાયા ગમન, લઘ્વધારાયા
ચલન યથા દુષ્કર તથા તપશ્ચરિતુ દુષ્કર વર્તેતે ॥ ૩૮ ॥

હે પુત્ર વાલુજાના ફોલીયા લાવા જેવા નીરસન્સ્વાદ રહિત હાય તેવો સયમ પાઝતો એ પણ દુષ્કર છે અને અસિન્તર ગતી
ધારા ઉપર હોંઘયું જેવું દુષ્કર છે તેવું તપનું આચરણ કાવતું પણ દુષ્કર છે ૩૮

અહીંવેગતદિહીય । ચરિત્તે પુત્ત દુષ્કરે ॥ જવા લોહમયા ચેવ । ધાવેપલ્લા સુદુષ્કર ॥ ૩૯ ॥

हे पुत्र ! दुश्चर=दुःखे आवरी शक्य तेवा=चारित्र मार्गमां सर्पनी पेठे एकांत=एकाग्र दृष्टि रातीने चालवानुं छे. आ तप आचरतु ए लोढाना यव चाववा होय तेना जेतु अति दुष्कर छे. ३९

व्या०—हे पुत्र ! साधुरहिरिवैकांतदृष्टिः. एकांतो निश्चयो गस्याः सैकांता, एकांता चासौ दृष्टिश्चैकान्तदृष्टिः. यथा सर्प एकाग्रदृष्ट्या चलति, इतस्ततश्च न विलोकयति, तथा साधुमार्गे साधुश्चरेत्, मोक्षमार्गे दृष्टिं विधाय चरेत्. कीदृशो चारित्रे ? दुश्चरे चरितुमशक्ये. यथा लोहमया यवाश्चर्वितव्या दृष्टकरास्तथा चारित्रमपि चरितुं दुष्करं. ॥३९॥ हे पुत्र ! साधुर् सर्पनी पेठे एकांत दृष्टि रहेवानुं छे. अर्थात् एकांत निश्चयवाली दृष्टि=एकाग्र दृष्टि जेम सप आहुं अक्कुं न जोतां सीधो चाल्यो जाय छे तेम साधुए पण साधुमार्गमां=मोक्षमार्गमां एकाग्र दृष्टि राखी चालवानुं छे. ए चारित्र केवुं ? जेम लोहमय=लोढाना यव चाववा कठिन छे तेम आ चारित्र पण आचरवुं अति दुष्कर छे. ३९

जहा अग्निसिंहा दिता । पाउं होठ सुदुष्करं ॥ तह दुष्करं करेउं जे । तारुणे समपत्तणं ॥ ४० ॥

जेवी प्रदीप्त अग्निशिखा पीपी बहु दुष्कर होय छे तेवीज रीते तारुण्य=युगस्थामां जे श्रामण्य=माधुपणु करतु ते अति दुष्कर छे ४०

व्या०—हे पुत्र ! यथाग्निशिखा दीप्ता सती ज्वलंती पातुं पानं कर्तुं सुतरां दुष्कर, तथा तारुण्ये यौवने श्रमणत्वं चारित्रं कर्तुं दुष्करं. यौवनावस्थायां ह्रीद्रियाणि दुर्दमानीत्यर्थः. ॥४०॥

हे पुत्र ! जेम अग्निनी शिखा=ज्वाला दीप्त=प्रज्वलित थइ होय तेने पीवानुं घणुंज दुष्कर होय छे तथा नेवीज रीते तारुण्य=यौवनमां श्रमणत्व=साधुपणुं आचरवुं अति दुष्कर छे. कारण के यौवन अवस्थायां इन्द्रियोनुं दमन बहु दुःसाय होय छे. ४०

જાણ દુઃખ ભરતુ જે । હોદ વાયસ કુત્થલો ॥ તપા દુઃખ કરેતુ જે । ક્રીવેણ સમણત્તણ ॥ ૪૧ ॥

જેમ વહના કોથળાને વાયુથી ભરવાતુ દુઃકર હોય છે તેમ કલીષ=દીનતાવ પુરુષે ધમણત્વ=ધારિય કરતુ દુઃકર છે ૪૧

જ્યાં—હે પુત્ર ! યથા વાયોરિતિ વાયુના મરિતુ થૃરિતુ કુત્થલો વચ્ચમય માજન દુઃકર, તથા ક્રીવેન લીનમ-

ત્વેન શ્રામણ્ય કર્તુ દુઃકર ॥ ૪૧ ॥
હે પુત્ર ! યથા—જેમ વચ્ચમય કાથળા વાયુથી ભરવા-પુરવાતુ દુઃકર હોય છે તેમ સત્ત્વહીન પુરુષે શ્રામણ્ય પાળતુ દુઃકર છે ૪૧

જહા તુલાપ તોહેતુ । દુઃકર મદરો ગિરી ॥ તહા નિદુગ્ય નિસ્સક । દુઃકર મમણસ્તણ ॥ ૪૨ ॥
જેમ મદરગિરિ=વપત તુલા=તાપવાતો તોલવો દુઃકર છે તેવી રીતે વિશ્વલપ્તે તથા ચિ શકપણે ધમણત્વ સાધુત્વ=ધારિય પાળતુ દુઃકર છે ૪૨

જ્યાં—હે પુત્ર ! યથા મદરો ગિરિર્મેરુપર્વતસ્તુલયા તોલિતુ દુઃકરસ્તથા નિમ્મૃત નિશ્ચલ નિ શક શકારન્તિ
યથાસ્યાત્તથા ગરીગપેક્ષારન્તિ ધમણત્વ સાધુત્વ શરીરેણ ધર્તુ દુઃકર ॥ ૪૨ ॥
હે પુત્ર ! જેમ મદરગિરિ=મેરુપર્વત તુલા=તાજવાવહે તોલવો દુઃકર છે તેમ નિમ્મૃત=નિશ્ચલ તથા નિ શક રીતે જેમ યથા તમ શરીરાપેક્ષા ન રાલતા ધમણત્વ સાધુત્વ શરીરે ધારણ કરતુ દુઃકર છે ૪૨

જહા મુજાઈ તરિતુ । દુઃકર રયણાથરો ॥ તથા અણુમસતેણ । દુઃકર દમમાગરો ॥ ૪૩ ॥

જેમ રત્નાકર=સમુદ્ર મુજાવહે કરીને તરી જતુ દુઃકર છે તેવો આ દમરુષી માગત અણુમાગા પુરુષે ભરવો દુઃકર છે ૪૩

જ્યાં—હે પુત્ર ! યથા રત્નાકર સમુદ્રો મુજામ્યાતરિતુ દુઃકરસ્તથાજ્ઞુપજાતેન મનુષ્યેણ દમસાગરસ્તરિતુ દુઃકર

उपशांतो जितकषायः, न उपशांतोऽनुपशांतस्तेन सकषायेण पुरुषेण दम इन्द्रियदमोऽर्थाच्चारित्रं, दम एव दुस्तरत्वा-
 त्सागर इव दमसागरस्तरितुं दुःशक्य इत्यर्थः. ॥४३॥
 हे पुत्र ! जेम रत्नाकर=समुद्र भुजावहे तरवो कठीन छे तेवीज रीते अनुपशांत मनुष्ये=अर्थात् जेणे कषाय न जीत्या होय
 तेवा समुद्राय पुरुषे दम एटले इन्द्रियवशीकार, अर्थात् चारित्र ए दमरूपी सागर, दुस्तर होवाथी दमने सागर कह्यो-ए दमरूपी
 सागर तरवो दुःशक्य छे. ४३

भुज माणुस्सए भोए । पंचलक्खणए तुमं ॥ सुत्तभोगी तओ जाया । पच्छा धम्मं चरिस्ससि ॥ ४४ ॥
 हे जाया=पुत्र ! तू मनुष्य संवधी पांच प्रकारना भोगोने भोसव, अने ते पछी भोगव्या छे भोगो जेणे एवो थइ धर्मतु आचरण करजे. ४४

व्या०—हे पुत्र ! मनुष्यकान्, मनुष्यस्येमे मनुष्यकान् मनुष्यसंबंधिनः पञ्चलक्षणान् पञ्च वि-
 धान् भोगांस्त्वं भुंक्त्वाऽनुभव ? हे जात ! हे पुत्र ! ततः पश्चाद् सुक्तभोगीभूय धर्मं यतिधर्मं चरिष्यस्यंगीकरिष्यसि.
 हे पुत्र ! मनुष्यक-एटले मनुष्य संबंधी पञ्च लक्षण-पांच प्रकारना भोगो भोगव. हे जात-पुत्र ! ते पछी भोग भोगवी लइने
 पछी धर्म एटले यतिधर्म आवरी शकीश-अङ्गीकार करजे. हमणां तो तारे भोगो भोगववानो अनुभव लेवानो समय छे आ दाणुं
 कइ भोग त्याग करवानुं नथी माटे खुब भोग भोगवो ते पछी भले श्रामण्यनो अंगीकार करजो. ४४

सो बित्तम्मापियरो । एवमेयं जहा फुडं ॥ इहलोएनिप्पिवासस्स । नत्थि किंचि वि दुकरं ॥ ४५ ॥

उत्तराध्य-
 यन सूत्रम्
 ॥११३२॥

भाषांतर
 अध्य० ११
 ॥११३२॥

તે=યુગાપુત્ર=બોલે છે કે-હે માતા પિતા ! તમે જેમ સ્ફુટણે આમણ્ય દુષ્કર છે કહ્યું તે યમજ છે તથાપિ આ હોકમાં નિષ્પીપાસ=તૃષ્ણાારહિત હોય તેને કહીપણ દુષ્કર છેજ નહિ ૪૫

—અથ મૃગાપુત્રો ઘ્રૂતે, હે પિતરાવેવમિતિ યથા ભવદ્ભ્યા પ્રોક્ત તત્તથૈવ યથા પ્રવ્રજ્યા દુષ્કરત્વ સ્ફુટ પ્રકટ વર્તતે તદસત્ય નાસ્તિ તથાપી લોકે નિષ્પિપાસસ્ય, પિપાસાયાસ્તૃષ્ણાયા નિર્ગતો નિ પિપાસસ્તસ્ય નિ પિપા મસ્ય નિ સ્પૃહસ્ય પુરુષસ્ય કિચિદપિ દુષ્કર નાસ્તિ નિસ્પૃહસ્ય તૃણ જગદિત્યુક્તે. ય સ્પૃહાવાન્ ભવતિ તસ્ય પરિ- પ્રહૃત્યાગો દુષ્કર ણ્વ પર નિરીહસ્ય સાધુધર્મ સુકર ણ્વ તેનાહ નિ સ્પૃહોઽસ્મિ મયા સુલેન સાધુધર્મ કર્તવ્ય ૪૫ અથ મૃગાપુત્ર ગાહે છે-હે માતા પિતા ! જેમ આપ ગ્રેયે કહ્યું તે તેમજ છે જે પ્રવ્રજ્યાનુ દુષ્કરણુ સ્ફુટ-પ્રકટજ છે, તે જરાય અસત્ય નથી તો પણ આ હોકને વિષયે નિષ્પિપાસ-તૃષ્ણાારહિત-નિ સ્પૃહ યયેલા પુરુષને કદ પણ દુષ્કર નથી “નિ સ્પૃહને જગદ્ વૃણવુન્ય છે” ૫ ગાય સત્ય છે જે સ્પૃહાવાલો હોય તેને પરિગ્રહ સ્વાગ કરવો દુષ્કરજ છે પણ નિરીહ જનને સાધુધર્મ સુક- રજ થાય છે તો હુ નિ પૃહ હોવાથી મારે તો સુલેયી સાધુધર્મ પાલો શકાશે ૪૫

સારીરમાણસા ચૈવ । વેયણાઓ અણતસો ॥ મપ સોઢાઓ ભીમાઓ । અસદ્ દુષ્કલભયાણિ ય ॥ ૪૬ ॥

મેં અનતવાદ પારીત્તી તથા મનની મયકર વેચનાઓ સહી છે તથા અનેકવાર હુ જ તથા અથ પણ મેં સહન કરેલા છે ૪૬

—હે પિતરૌ ! મયા શારીરમાણસ્યો વેદના અનતશોડનતવારાન્ સોઢા અનુભૂતા ચૈવ પાદપૂરણે ચ પુનરસક્રુદ્ધારવાર હુ જ્વાનિ ભયાનિ ચ સોઢાનિ કીદશા વેદના ? ભીમા મયાનકા હુ જ્વાના ભયાના ચ

भीमशब्दो विशेषणेन प्रतिपाद्यः. कीदृशानि दुःखानि भयानि च (भीमानि भयोत्पादकानि. दुःखानि च भयानि च दुःखभयानि. अथवा दुःखहेतूनि भयानि दुःखभयानि, राजविह्वराग्रिचौरधाटीप्रमुखाणि, तानि वारंवारमनुभूतानीत्यर्थः. ॥ ४६ ॥

हे माता पिता ! मैं शरीर संवन्धिनी तथा मननी भयङ्कर वेदनाओ अनन्तवारं भोगवी=सहन करी छे, वळी असकृत्=अनेक-वार भयानक दुःखो तथा विविध भय पण सहन करेल छे. अथवा दुःखनां हेतुभूत भयो=जेवांके राज संवन्धी तेमज वैश्य, अग्नि, चोरनां धाडां वगेरे अनेक प्रकारनां दुःखो वारंवार अनुभव्यां छे तेमज सहन पण कर्यां छे. ४६

जरामरणकंतारे । चाउरंते भयागरे ॥ मए सोढाणि भीमाणि । जम्माणि मरणाणि य ॥ ४७ ॥

जरा तथा मरणरूपी कातार=अरण्य के जे-चतुरंत=देव मनुष्य तिर्यक् तथा नारक, ए चार अतवांछे छे तथा भयागार=भयनु पररूप छे, तेमा में भयानक जन्मो तथा मरणो सहन कर्यां छे. ४७

व्या०--पुनर्मृगापुत्रो वक्ति, हे पितरौ ! चातुरंते संसारे भीमानि भयदानि जन्मानि च पुनर्मरणाणि मया सोढान्यनुभूतानि. चत्वारो देवमनुष्यतिर्यग्रकरूपा भवो अंता अवयवा यस्य स चतुरंतः, चतुरन्त एव चातुरन्त इति व्युत्पत्तिः. अर्थात्संसारस्तस्मिंश्चातुरंते संसारे. कीदृशो चातुरंते ? जरामरणकांतारे, जरामरणाभ्यामतिगहनतया कांतारं वनं जरामरणकांतारं, तस्मिन् जरामरणकांतारे. ॥ ४७ ॥

वळी पण मृगापुत्र कहे छे--हे माता पिता ! आ चातुरंत एटछे देव मनुष्य तिर्यक् तथा नारक रूप भव जेना अंत=अवयवो

त्रे एवा आ ससारयो म भीम=प्रय देनारी=जन्मो तथा मरणो सहा अनुभव्या છે સસાર કેવો ? જરા તથા મરણ આ બે અતિ મહન હોવાથી તે સુખી કાતાર=ચન તુન્ય આ મસાર ૪૭

જહા રૂઢ અગણી ઉજ્જહો ! રૂત્તો અણતગુણો તરિહિ ॥ નરણસુ વેયણા ઉજ્જહા ! અસાયા વેહ્યા મણ ॥ ૪૮ ॥
જેવો અહીં અસિ ઉજ્જ છે તેના કરતો સ્ત્રો=નરકોને વિષયે અનતગુણો ઉજ્જ છે એ અસિની ઉજ્જ તથા અસાતા=દુઃખ દેવતી વેદના મેં અનુભવી છે ૪૮
વ્યા૦—તે પિતરો ! યેપુ નરકેજ્વલહસ્તપદ્મસ્તેપુ નરકેપુ મયોણા સ્પર્શનેન્દ્રિયદુઃખવા અસાતાવેદના વેદિતા સુક્તા. કીહદા ઉજ્જા ? યથેહમનુષ્યલોકેડગ્નિનરુણો વર્તેતે, રૂત્તોડગ્ને સ્પર્શાત્તિત્ર નરકેજ્વલતગુણોડગ્નિસ્પર્શ, તત્ર ચ વાદરાગ્નેરભાવાત્ શૃથિહ્યા યથ તથાવિધ સ્પર્શ રૂત્તો ગચ્ચતે ॥ ૪૮ ॥

હે માતા પિતા ! જે નરગને વિષયે હુ વચ્ચજ ધયેલા તે નરકોમાં મેં ઉઠ્ઠી=સ્પર્શેન્દ્રિયને અતિ દુઃખ દેવતી=અસાતા વેદના વેદિતા પૃથ્થે ભોગરી છે કેવી હઠી ? જેવો અહીં મનુષ્યલોકને વિષયે અગ્નિ ઉજ્જ છે એના કરતા નરકને વિષયે અનન્તગુણો અગ્નિસ્પર્શ ઉજ્જ છે, ત્યા નરકમાં વાદર અગ્નિનો અમાવ હોવાથી ત્યા શૃથિચીજ તેવા અતિ ઉજ્જસ્પર્શવાઢી હોય એમ જણાય છે ૪૮

જહા રૂઢ રૂમ સીય ! રૂસોણતગુણં તરિહિ ॥ નરણસુ વેયણા સીયા ! અમાયા વેહ્યા મણ ॥ ૪૯ ॥
અહીં જેવી જા શીલ=ટાઢ છે તેના કરતાં સ્ત્રો=નરકમાં અનગુણી છે એ શીલ=ટાઢની અસાતા=દુઃખદ, વેદનાઓ મેં વેદિત=અનુભવી છે ૪૯

વ્યા૦—યથેહ મનુષ્યલોકે રૂઢ પ્રત્યક્ષ શીત વર્તેતે, રૂત શીતાત્તત્ર નરકેપુ મયા શીતા સ્પર્શનેન્દ્રિયદુઃખ વાડસાતાવેદનાજ્વલતગુણાધિકા સુક્તાડનુભૂતા ॥ ૪૯ ॥

व्या०-हे पितरौ ! कलयवालुकाया नथा मरुमि वालुकानिवहेऽनतशो वारवारमह दग्धपूर्व, कलयवालुका नरकनदी, तस्या पुलिनधून्या अष्टपूर्व, यथात्र घणकादिधान्यानि आष्टे भुज्यते, तथाहमपि बहुशो दग्ध क धभ्यते मरौ ? महादवाग्निसकाशो महादवानलसहशो दाहकशक्तियुक्ते पुन कीदृशो मरौ ? वज्रवालुके, वज्रग लुका यस्य स वज्रवालुकस्तस्मिन् वज्रवालुके ॥ ५१ ॥

हे माता पिता ! कलय वालुका नदीना मरु=काठा उपरना रेताल प्रदेशमां अनन्तश = गारगार हु पूर्वे वळयो लु कलयवालुका नरकनदी तेना काठानी रेतीमा हु पूर्वे अनेकवार भूजायो लु जेम अहीं चण्या वगेरे धान्य माहमा भूजाय छे तेम हु पण घणी वार दग्ध थयो लु ए मरु केवो ? महोटा दावाग्नि समान=भसाधारण दाहरु शक्तिवालो तथा वन्न गात्रु=हीरगणी जेनी जेमा नेलु होय तवा मरुमा भूजायो लु ५१

रसतो कदुकुभीसु । उदु बद्धो अयधवो ॥ करवत्त करवयाईरि । छिन्नपुचो अणतसो ॥ ५२ ॥

ए कदुकुभी=लोहानी कोठीवोमां राहो पाटतो तथा बहु विमानो हु उचे कन्धायेतो करवत् तथा कुरुचवने अणनपार पूर्व छेदाया लु ५२

व्या०-हे पितरौ ! पुनरह कदुकुभीपु लोहमपपाचनभाहविशेषेषु ऊर्ध्वं वृक्षशाखादौ बद्ध सन्न परमा धार्मिकदेवैरिति बुद्ध्या मायमयद कुत्रचिन्नश्रु यायात्, तस्मादघोदेशो कुभी यतते, उपरि च वृक्षशाखायामह बद्ध, फरपत्रै क्रूरचैश्चानतशो बहुवार छिन्नपूर्वोद्धिधा कृत यथा काष्ठबद्धा करपत्रै क्रूरचैश्छिद्यते, तथाह जिह्न ल्यूनि काष्ठविदारणोपकरणानि क्रूरचानि, बृहति च तानि करपत्रकाण्युच्यते कीदृशोऽह ? रसन् विलपन् पू

तृप्तिं कुर्वन्; पुनः कीदृशोऽहं? अर्वांधवः, न विद्यते वांधवो हितकारी यस्य सोऽर्वांधवः. ॥५२॥

हे माता पिता ! वळी हुं कंडुकुंधी एटले लोढाना रांधवाना महोटा ठामोमां उपर वृक्षनी शाखाभां वांधेलो-अर्यात् ए नरकना परमाधामीक देवोए 'वांध्या वगर छटो रहेतो आ मार वखने रखे कयांक भागीने जतो न रहे' एवा अभिप्रायधी वांधीने नानी महोटी करवतोवडे अनन्तवार पूर्व वेरायो छुं. जेम काष्ठने वांधी करवतथी छेदे छे, तेम हुं पण छेदायो छुं. नानां काष्ठ चीरवाने हाथ करवती क्रकच कहैवाय छे अने महोटा लाकडा चेरवानी करवत करपत्र कहैवाय छे. हुं केवो? रसन्=चुमो पाडतो तथा अ-वांधव=जेनो हितकारी कोइ पण वांधव हाजर न होय तेवो, केवल अग्रण. ५२

अइतिवखकंठयादृणणे । तुंगे सिवलिपायवे ॥ खेचियं पासवद्धेणं । कट्टाकट्टाहिं दुक्करं ॥ ५३ ॥

अति क्षीण कटकोधी न्याप्त एवा शालमलीना उंचा वृक्षो पादागी घोभीने कंकेला में आ गैच तथा ताणमरे =दुःसह दु.म अनुभवेळ छे. ५३

व्या०—हे पितरावतितीक्ष्णकंठकाकीर्णं तुंगे उचे शंयलपादपे कट्टाकट्टुः कर्षापकर्षणैः परमाधामिकृतैः क्षेपितं पूर्वोपार्जितं कर्मानुभूतं. मया यानि कर्माण्युपाजितानि तानि मुक्तानीति शेषः. कीदृशेन मया? पाश-वद्धेन रज्ज्वा सिजितेन. हृदमपि दुक्करं कंठं मुक्तमिति शेषः. ५३

हे माता पिता ! अति तीक्ष्ण कंठकोधी व्याप्त उंचा शालमलीना वृक्ष उपर कट्टाकट्टु=कर्षण तथा अपकर्षणवडे अर्यात् परमाधामी देवोधी करानी खंचताणवडे क्षेपित=पूर्वोपार्जित कर्म अनुभव्युं. में जे जे कर्मो करेलां ते ते वधां भोगव्या. हुं केवो? पाशवद्ध=रस्सी-वडे जकडायेलो=आवुं दुःसह कष्ट पण छेवट भोगवी चूनयो छुं. ५३

મજ્ઞજતેસુ ઉચ્છૂંત્ત્વ । અરસતો સુભેરવ ॥ પીલિઓમિ સકમ્મેહિં । પાવકમ્મો અણતસો ॥ ૫૪ ॥

‘ધુભેરવ અરસતો = અપકર્મ કરનાર પીલિઓમિ પોતે કરેલા કર્મોવડે અનન્વયાર મહોટા યજ્ઞો = ધીલોદામો તેરહીની સાપક પીલાઓ તુ ૫૪

વ્યા૦—હે પિતરો! પુનરત્ત્વ પાપકર્મા, પાપ કર્મ યસ્ય સ પાપકર્મા પાપ અનતશો યહુવાર ત્વકમભિર્મહા યદ્રેપુ પીલિતોડરિમ ક દ્વ? ફેશુરિવ, યથેશુર્મહાયથ્રેપુ પીલિતે. અહ કિ કુર્વન્? સુભેરવ સુતરામત્યત મેરવ ભયાનક શબ્દમારસન્નાકદ કુર્વન્ ॥૫૪॥

હે માતા પિતા! વહી પાપકર્મોનો ધરનાર હુ અનતશ = યજ્ઞીધાર પોતાનાજ કર્મોના ફલરૂપે મહાયજ્ઞોમા પીલાણા છુ, કેની વેઠે? શેરહીની વેઠે, જેમ શેરહી ધીરાદામા પીલાય છે તેમ હુ પણ અત્યત્ત ભયાનક શબ્દો = શાકા = પાદી યુમરાણ નાલતા પીલાણા છુ ૫૪

ક્યતો કોલસુણગ્ગિં । સામેહિં સયલેરિ ય ॥ પાહીઓ ફાલિઓ છિત્તો । વિપ્પુરતો અજેગસો ॥૫૫॥

હુ યુમો પાહતોજ હોટ અને વરાહ તથા વૂલરાનો રૂપ ધારણ કરનારા શ્યામ તથા શ્વલ કામક પરમાધાર્મિક યવોજ અજેવપાર નાને યુમો ઉપર પાહ્યો છે, ફાલ્યો છે, છેવો છે અને હુ તરણ્યો છુ ૫૫

વ્યા૦—હે પિતરાવનેકશોડનેકયાર શ્યામે શ્યામાભિધાને, ચ પુન. શ્વલભિધાને પરમાધાર્મિકરુદદેશ્વમો પ્રથિવ્યામર પાતિત પરમાધાર્મિકા હિ પવદશવિધા અવે? દ્વન્તિ થદ્વન્તિ ચ? અવરીસે વેવ? તરીયે પચતિ ૨ સામેય ૩ શાતના યાતના ચ કુર્વતિ ૩. સવલત્તિ ય ૪ અત્રાદિ નિગ્ગાશયતિ ૪ રથો ૫ કુતાદો પ્રોતયતિ ૫

અવરુદ્ધ ૬ અંગોપાંગાનિ મોદયંતિ ૬. કાલે ય ૭ તૈલાદૌ તલયંતિ ૭. મહાકાલે તદ્વાવરે ૭ સ્વમાંસાનિ સ્વાદયંતિ ૮. ॥૧॥ અસિપત્તે ૯ અસિપત્રવનં વિકુર્વંતિ ૯. ધનૂ ૧૦ ધનુવગ્નૈર્દર્શનિ ૧૦. કુંભે ૧૧ કુંભિપાકે પચંતિ ૧૧. વાલુયા ૧૨ આણ્દ્ર પચંતિ ૧૨. વેયળત્તિ ય ૧૩ વૈતરિણ્યામવતારયંતિ ૧૩. સ્વરસ્મરે ૧૪ શાલ્મલ્યામારોપ્ય સ્વર-સ્વરાન્ પ્રકુર્વંતિ ૧૪. મહાઘોસે ૧૫ નચ્યન્તો નારકાન્ મિલયંતિ, મહાશબ્દેન ભાપયંતિ ચ ૧૫. इति परमाधा-र्मिकाः. કીદૃશૈઃ શ્યામૈઃ શવલૈશ્ચ? કોલશુનકૈર્વરાહકુર્કુરૂપધારિભદૈવૈઃ પુનરહં સ્ફાટિતઃ પુરાતનવલ્લવદ્વિદારિતઃ. પુનરહં તૈર્વરાહકુર્કુટૈઃ સ્ફાટિતો દંતૈર્દદ્ગ્રાભિશ્ચ વૃક્ષવચ્છિન્નશ્ચ. પુનઃ કીદૃશોઽહ? કૂજન્નવ્યંતં શબ્દં કુર્વન્. પુનઃ કીદૃશોઽહં? વિસ્ફુરન્નિતસ્તતસ્સડફડન્. ॥૫॥

હે માતા પિતા ! અનેકવાર શ્યામ નામના તથા શવલ નામના પરમાધાર્મિક દેવોળ પૃથ્વી ઉપર મને પછાલ્લ્યો છે. એ પરમાધાર્મિક પંદર પ્રકારના છે. અંબે =હળે અને વાંધે. ૧, અંબરીસ=જંગલના અડાયામાં પકાવે. ૨, શ્યામ=વિવિધ શાતના તથા યાતનાઓ કરે. ૩, શવલ=આંતરડાં વગેરે કાઢી લીધે. ૪, રુદ્ધ=ખાલાં ત્રિશૂલ આદિકમાં પરીવે. ૫, અવરુદ્ધ=અંગ ઉપાંગ મરડી નાલે. ૬, કાલ=તેલમાં તલે. ૭, મહાકાલ=પોતાનાં જ માંસ લવરાવે. ૮, અસિપત્ર=તલવાર જેવાં પાનવાલાં દુષ્કોનાં વન વિકુર્વે. ૯, ધનુઃ=ધનુષના બાળોથી હળે. ૧૦, કુંભ=કુંભીપાકમાં રાંધે. ૧૧, કુંભ=કુંભીપાકમાં રાંધે. ૧૨, વાલુકા=ખાડમાં ભૂંડે. ૧૩, વૈતરણી=વૈતરણીમાં ઉતારે. ૧૪, સ્વરસ્વર=શાલ્મલીના કાંઠાવાલાં વૃક્ષ ઉપર ફેંકી રાહો પડાવે. ૧૫, મહાઘોષ-ભાગતા નારકિજનોને મેલવી મહોટા શબ્દોવડે ઢહીવરાવે. ૧૫; આવા પરમાધાર્મિક શ્યામ તથા શવલાદિક જેઓ બરાહ તથા કૂતરા વગેરેનાં રૂપો ધારણ કરીને આવે છે તેઓએ મને જુના વલ્લને

જેમ ચીરે તેમ ફાઘ્યો છે વહી તે મૂઝાર જેવાળ મને દાત તથા દાદાંવહે તોડીલાધો ને તે વારે હુ કૂજન્-રાહુ પાટતો અને તરફહતો ૫૫

અસીતિ અયસિવળાહિ । મહ્લીહિ પદિસેદિ ય ॥ છિત્રો મિત્રો વિમિત્રો ય । ઉદત્રો પાવકમ્મુણા ૧૫૬ ॥

ગયલીના પુત્ર જેવી તલવારોષે છે તથા માલો અને પદિસથી હું મારા પાપકર્મોં ઉધીળ થયાથી ઉદાનો પુ એણનો પુ -યા વિમિત્ર=મને

મળતા હુકદે દુકળ કરાણો પુ ૫૬

ન્યા૦—હે પિતરો ! પુનરહ પાપકર્મણોદીર્ણ પ્રેરિત સઘરકેવ્વસિમિ લહ્ને, પુનમહ્લીમિ કુતેચ્છિરૂલેર્વા, પુન પિદ્વિશૌ પ્રહરણવિશેષેદિછિત્રો દ્વિધા કૂત, મિત્રો વિદારિત, ચ પુનર્વિમિત્રો વિશેષેણ સંધમલ્લહી કૂત કપમૂતેરસિમિ. ? અતસીકુસુમવર્ણા શ્યામવળરિત્યર્થ ॥૫૬॥

હે માતા પિતા ! વહી હુ પાપકર્મવહે ઉદીર્ણ=પેરાયેલા નરકાને વિષયે લગ્નોવહે તેમજ ખાલોઓથી તથા ત્રિશૂઠ અને પદિશ (એક પ્રકારનુ હથિયાર] વહે છેદાણો છુ એદાણો=વિદીર્ણ કરાણો છુ તથા વિમિત=ઝીંણા હુકદે દુકળ કરાણો છુ તે અસિ=લહ્ગ કેવા ? અતસી=ગરળીનાં ઘુલ્લ જેવા શ્યામ વર્ણગાઝા ૫૬

અવસો લોહરહે જુત્તો ! જલતે સમિલાગુણ ॥ ચોઈઓ તોત્સજુત્તેહિ । રોજ્જોવા જટ પહિઓ ॥ ૫૭ ॥

ગલ્લતા તથા સમોલ્લુક પવા લોહતા રમ્મોં મને અવશ=પરાધીન કરી -તોલ્યો છે, વહી તોત્સ=અમમાતમા ખારવાલા પરોળા=રથા તેવ રવટે મને પ્રેરેલ=દોકિલ છે અને પહી રોમ્મની વેટે પૂટવી ઉપર મને પાહવામાં આવલ છે ૫૭

ન્યા૦—હે પિતરો ! પુનરહ નરકે લોહરયેગશ પરવશ સન્ પરમાધાર્મિકદૈર્વજ્વલ્યગ્નિના જાગ્ય-યમાને સમિલા-

युगे युक्तो योत्रितः. समिला युगरंध्रक्षेपणीयकीलिका. युगस्तु धूसरः. उभयोरपि वहिना प्रदीप्तत्वं कथितं. तत्रा-
ग्निना उवलमाने रथेऽहं योत्रितस्तोत्रयोत्रैर्नरेन्द्रितः प्रेरितः, तोत्राणि प्राजनकानि पुराणकादीनि. योत्राणि ना-
साप्रोतवद्धरज्जुबंधनानि, तैः प्रेरितः. पुनरहं रोज्जोवा इति गवयव इव पातितः, यष्टिमुष्ट्यादिना हत्वा पातितः.
वाशब्दः पादपूरणे, यथाशब्द इवार्थः. ॥ ५७ ॥

हे माता पिता ! वल्की नरकमां लोहाना रथमां परवश वनी परमाधार्मीओये अग्निथी जाज्वल्यमान ने समेलमां मने जोतर्यो ह्ये.
(समिला एटले धोसराना छिद्रमा नाखवानी लाकडानी खीली जेने भापामां समेल कहे ह्ये.) युग=योंसहं आ वेय वह्निप्रदीप्त
कक्षां, अग्निथी वल्लता लोहाना रथमां मने जोड्यो, जोतरीने पुंठे तोत्र=अर तथा योक्क=नाकमा परोवेल नाथमां यांवेळ दोरी राश;
आ वनेवडे मेरित=हांकातो हुं रोक्षनी पेठे पाडी नाखी=लाकडीयो तथा काठीवती पछाडो नाखवापां आचतो. ५७

हुयासणे जलंतंमि । चियासु महिसोचिव ॥ दड्डो पक्षो य अवसो । पावकर्मसंहि पावियो ॥ ५८ ॥

पापकर्मोधी मातृत्त=वेरावेला तथा पराधीन जनेला मने चिताओमा पाडानी पेठे उजळता हुताशनमां दग्ध=गळ्ळो छे तथा पक्कव्यो पण छे ५८

व्या०—हे पितौ ! पापकर्मभिरहं मावृतो वेष्टितः सन् ज्वलति हुताशने जाज्वल्यमानेऽग्नौ दग्धो भस्म-
सात्कृतः. पुनरहं पक्षो वृंताकादिवद्धट्टित्रीकृतः. कीदृशोऽहं ? अवशः परवशः. अहं क इवाग्नौ दग्धः पक्वश्च ?
चितास्वग्निषु महिष इव, यथात्र पापाः पशुं बध्ध्वाग्नौ प्रज्वालयंति भट्टित्रीकुर्वन्ति, तथा तत्राहं परमाधार्मिक-
देवैर्वैक्रियरचिताग्नौ दग्धः पक्वश्च. ॥५८॥

हे माता पिता ! हु पापमोयी प्राकृत=गीगयेलो ज्वलता अग्निमा दग्ध=न्यो छु =पत्न्यरूप ययो छु बळी पद्म=रीगणा वगे रेनी पेठे मारु भट्ठु करवाया आवेल छे केवो हु ? अवश=परवश बनेले अग्निमा केवी रीते बळ्यो ? चितामा पादाने वारे तेम जेम पापी पुरुषो पथुने यथीने अग्निमा भट्ठु करे छे तेम हु ए परमाधामि देवाए विदुवला चिताना अग्निमा गळी रथायेलो छु ५८

यला सदतुडेहि । लोहतुडेहि पन्निगहि ॥ विलुप्तो विलयतोह । दहगिद्विहिणतसो ॥ ५९ ॥

साणसी समान मुलपाळा तथा लोहसदृश चाँचोपाळा एक तथा गीघ पक्षियोपुहु गिलाप करलो होउ भन यलाकारधी भनतवार बुथायेलो सु ५९

व्या०—हे पितरायहमनतशो यहुघार दहगुद्वैदंकपक्षिभिर्गृध्रपक्षिभिश्च यलाद्विलुप्तश्च्युति, विक्षेपेण लुप्तो विलुप्त, नासानेत्रान्नकालेयादिषु च्युति इत्यर्थ कथमृतैर्दंकगृध्रश्च ? सदशतुटै सदशामार तुड येपा ते सदशतुडा, ते सदशाकारमुखौ पुन कीदृशौ ? लोहतुडैल्लोहवत्कठोरमुखौ कि कुर्यन्नह ? विलपन् गिलाप कुर्यन् ५९ हे माता पिता ! अनतश =चणीवार हु सदश=साणसा जेवा मुखवाळा तथा लोह जेवा कठोर मुखवाळा दह पक्षिओधी तथा गीघपक्षिओधी बलात्=पराणे विभुस ययो छु =चूपाणो छु, अर्थात्—आख नाक आदिकमा ठोलायेल छु तेम आतरडा मळजा विगेरे चूपायां छे केवी रीते ? विलपन्=हु विलाप करतोज रहु अने ते ठोला मारे जाय ५९

तणहा क्लित्तो धावतो । पत्तो वेयरणि नह ॥ जल पिहति चितितो । खुरधारारिवाइओ ॥ ६० ॥

तरसधी भरुळाने दोढतो वेतरणी नदीप पोतो त्यां 'जल पीयु' एम चितन कर छु तेढलामो खुर=अखानी धाराओपटे छेदणो ६०

व्या०—हे पितरौ ! पुनरह तृष्णाक्रातस्तृपाभिव्याप्तो धावन् वेतरणी प्राप्त सन् जल पियामीति चितयन्

धुरधाराभिर्व्यापादितः. कोऽर्थः ? यावदहं तृषाक्रान्तो मनसि पानीयं पिबामीति चिंतयामि, तावद्वेतरणीनद्या जर्मिभिः कल्लोलैर्हृतो दुःखीकृतः, वेतरणीनद्या जलं हि धुरधाराप्रायं गलच्छेकमस्तीति भावः. ॥६०॥

हे माता पिता ! वळी हुं तृषानो मार्यो दोडतो वैतरणी नदीने प्राप्त थयो. त्यां जइने “हवे जळपान करं” आम ज्यां चिंतन= विचार करं छुं तेदली वारमा तो कोके आवीने मने धुर=सजायानी धारोवडे व्यापादित=वीरी नाख्यो. शुं कहुं ? ज्यां हजी हुं तरसथी पीडातो मनमां ‘पाणी पीयुं’ एम विचार करं छुं त्यां तो वैतरणी नदीना तरंगो उळळीने मारा पर पड्या ते सजायाना जेवी धारवाळा गळं कापी नाखे तेवा होवाथी ए मोजाना आघातथी हुं बहु दुःखी थयो. ६०

उपहाभित्तो संपत्तो । असिपत्तं महावणं ॥ असिपत्तेहिं पडंतेहिं । छिन्नपुन्वो अणंतसो ॥६१॥

उष्ण=तडकाना तापथी तप्त थयेलो हु छायाती आशाये असिपत्र (तलवार जेवा जेना पादजां होय तेवा दृक्ष) नामना महावनमां संप्राप्त थयो त्यां तो मारा उपर पडतां ते असिपत्र=तलवार जेवां पत्रोवडे हुं अनेकवार पूर्वे कपणो छु. ६१

व्या०—हे पितरौ पुनरहमुष्णाभितप्त आतापपीडितश्छायार्थी असिपत्रमहावनं प्राप्तः. असिपत्रवृक्षवत्पत्रं येषां तेऽसिपत्राः खड्गपत्रवृक्षास्तेषां महावनमसिपत्रमहावनं गतः सन्नसिपत्रैः पतद्भिरनंतशोऽनेकवारं छिन्नपूर्वो द्विधा कृतः.

हे माता पिता ! वळी हुं उष्णाभितप्त=तडकाथी तपीने छांये जवा असिपत्र महावनमां प्राप्त थयो. त्यां मारा माथा उपर पडतां ते असि=खड्ग जेवा ए वृक्षाना पत्रोवडे अनेकशः=घणीवार हुं पूर्वे छेदायो छुं=मारा कटका थया छे. ६१

मुग्गरोहिं लुसंढीहि । सुलेहिं मूसलेहि य ॥ गयासं भग्गगत्तेहिं । पत्तं दुक्खमणंतसो ॥ ६२ ॥

मन्त्राने भांगी नाने पत्ता मुरगोचरे शुभदीभोचरे द्युलोचने तत्ता मुसलोचरे गताग=पणवानी भागा छोडीने भातपार पुं दु ल पागो सु १२

या०—हे पितराग्र सुद्वरेलात्मयैगुरज न पुनर्मुमतीभि शान्तचिह्नैर्येष्टाभिधाने शरैर्यर्षा, तथा शूले स्त्रिगुलैश्च पुनर्मुशले, पुनर्गदाभिलालमयीभिर्येष्टिभिरनतशो दु ग प्राप्त'. कथंभूतैरेतैर्मुद्रादिभि शस्त्रै ? स भग्नगात्रं दूषिताशरीरं ॥ ६२ ॥

हे माता पिता! हु मुद्रा=ओढाना गुरजोरडे, शुभदी=लयेटा नामक द्युगोरडे शू=त्रिगुजोरडे, मुसलोचरे, तथा छोड्डाजी गदागडे भरतार दू ल पागो छु ए मुद्रादिक केरा ? सभमगाप्रजात्रोने भांगी भूजो करी नाखे तेरा आमां (गयास भग्नगसेहिं) आवा पदच्छेद करी मूत्राय परागां आव्यो ते अने "गयास" पदनो अय गताश एटले जेमायी वावानी आशा न रहे तेयी रीते, पण व्याख्याकारे (गया सभग्नगसेहिं) आप पदच्छेद मानीने "गया" पदनो अय गदा करी तेना उपरयी त्रीजी विभक्तिना लोप मान्यो अने "सभग गात्रे ए मुद्रादिषु विशेषण राखी अथ कल्पना करी न पण "गयास" पदो गताश अर्थ करावी मतीयालोपनी क्लिष्ट कल्पना न की करी पडवी तेयी एवो पदच्छेद मानी अयं करवा ए वधारे सारा छे व२

गुरेष्टिं तिन्यधारेहिं । छुरियाति कल्पणीति य ॥ कल्पिओ फालिओ छिनो । उडिस्तो य अणेगसो ॥ ६३ ॥

तीक्ष्ण धारपाळा छुरा=भतायाओवडे छुरियोरडे तथा कागजीयोउडे भोक्कार पु कपाजो सु वज्रयो सु छेदयो सु तत्ता उतरशयो सु १३

या०—हे पितरो! छुरं रोममुञ्जसाधौ, पुनस्तीक्ष्णधारामि छुरिकाभि कल्पनीभि कर्तरीभिरा कृत्पितो वस्त्रमपटित, पुन स्फाटितो वस्त्रमदृष्टं विदारित, पुनदिञ्ज छुरिकाभि कर्कटीय रक्षित पुनकट्टन शरीराद्

दूरीकृतचर्मैल्यर्थः. एवमनंतशो वारंवारं कदर्थितः. ॥ ६३ ॥

हे माता पिता ! शुर=वाल मुंडवाना अस्त्राओवढे तथा तीक्ष्ण घावाळी छुरिओवढे अने कल्पनी=कातरोवढे हुं कपायो छुं तेमज वस्त्रनी पेठे फडायो छुं तथा छुरिओवढे काकडीनी पेठे छेदायो छुं अने उत्कृत=शरीरनी चामडी उतरडी नांखी चीरायो छुं एम अनंतशः नाम घणीवार कदर्थित=रुवथायो छुं. ६३

पासेहिं कूडजालेहिं । मिओवा अवसो अहं ॥ वाहियो बद्धरुद्धो य । बहुसो चेव विवाइओ ॥ ६४ ॥

मृग जेम अवश होय तेवो हुं परार्थीन बनी पाश=पासलावढे तथा कूटजाल=रुपटयुक्त जालो पाथरीने बहुशः कपीयेवार उगायो छु, बंधाणो छु, रुद्ध=कपाय न जवाय तेम रुंधाणो छुं अने मराणो छुं. ६४

न्या०—हे पितरौ ! पुनरहं बहुशो वारंवारं पार्श्ववर्धनैस्तथा कूटजालैः कुडिवागुरादिभिर्मृग इव वाहिओ इति भोलचितस्तथा बद्धो रुद्धश्च बाल्यप्रचारान्निपिद्धः. यथा मृगं वंचयित्वा पाशे निक्षिपंति, कूटजाले च पातयंति, तथाहं वंचितो बद्धो रुद्धश्च. च पुनरेव निश्चयेनावशः परवशः सन् व्यापादितो मारितः. ॥ ६४ ॥

हे माता पिता ! कळी हु बहुशः वारंवार पाश=वन्धनना पासलावढे तथा कूटजाल=कूडकपटथी पाथरेली वागुरा=मृगने पकडवानी जालवढे वाहित=भोलवी तगडीने वन्धायोहुं, रुद्ध=वहार न जवाय तेम रुंधायो छुं, जेम मृगने छेतरिने पासलायां नाखीने कूटजालमां फसावे तेम हुं वंचित=छेतराइने बंधाणो तथा रुंधाणो छुं, कळी निश्चये परवश थइने मारी नखायो छुं. ६४

गलेहिं मगरजालेहिं । मच्छो वा अवसो अहं ॥ उल्लिओ फालिओ गहिओ । मारिओ यं अणंतसो ॥ ६५ ॥

माछलांनी जेस अन्तर-पराधीन बनीने हु गळ= (अणी उपरना अक्षादिकने स्वाग जतां माछलाना ताळयामो भान्य एवा कांटावाळी दोरी) यदे तथा मगर अने गळोवडे अनंतवार वीथाणो छु तथा कटाणो छु अने पकडीने मगणो ॥११४७॥

अथा०—हे पितरौ ! पुनरह गलेर्मत्स्याना पाशैर्मत्स्याना गलेर्मत्स्याना इव विद्वग्लोऽभूत्, पुनर्गृहीतो मकररूपधारिभि परमायामिकैर्धलादुपावत्त पुनरुल्लिजोऽस्ति उल्लिखितश्चीरित पुन स्फाटित काष्टमद्विदारित पुनरनतशो मारितो गर्हभ इव कुट्टितः ॥६५॥

हे माता पिता ! बळी हु गळ पटले माछला पकडयाना पासलाओवडे तथा मगरजाळोवडे मत्स्यनी पेठे गळे वीथाणो छु पमडीनेअमकर रूपधारी परमायामिकोए बळात्कारथी पकडीने मने उल्लिखित=चीर्यो छे, फाट्यो ते तथा अत तवार माय्योज्याने दानी पेठे वूट्या एण छे ६५

विद्वसगहिं जालेहि । लेप्पाहिं सउणोविच ॥ गहिओ लग्गो य बद्धो य । मारिओ य अणतसो ॥६६॥

विद्वग्ल=पक्षीओने करडनाता श्येनादिक पक्षिओवडे तथा जाळवडे अने लेप्पा=ळही (‘वा’ ए रही ओपरी होय खां पली वैसे तो बोधो नाय अने खांधी उगडी नाके नहिं एवा लेपने लेप्पा कडे छे) बगोरेभी अततपार हु पकडायो छु बोधी रळो छु तथा ॥ धाद रळो सु पम ओकेवार अनेक प्रकारे मरायो छु ६६

अथा०—हे पितरौ ! पुनरह शकुनिरिव पक्षीव विशेषेण दशतीति विदशका श्येनादयस्तैर्जलिस्तादृग्यधने पक्षिवधनविशेषैर्पयलादुगृहीत. ‘विदशो मृगपक्षिणा’ इति हिंम पुनरह जालेर्गृहीत, पुनर्लेप्प्याभि शिरीपलेप

ન ક્રિયામિર્લગ્નઃ શ્લિષ્ટઃ, પુનરહં વદ્ધો દવગકાદિના ચરણગ્રીવાદૌ નિયંત્રિતઃ. પુનર્મારિતઃ પ્રાણેર્વિહીનઃ કૃતઃ. ૬૬
હે માતા પિતા ! વઙ્ગી હું પક્ષીની પેઠે વિદંશક=શીંવાળા જેવા પક્ષીઓવડે તેમજ જાલ=પક્ષીઓને પકડવાના પાશવડે વલા-
ત્કારથી ફાલાઈ ગયો છું, (વિદંશ શબ્દ યુગ તથા પક્ષિની વાચક છે એમ હૈમકોપમાં કહેલ છે.) તેમ જાલથી પકડાયો છું, ફરી
લેપ્યા=ચિરીપ વૃક્ષના ગુંદ વગેરેનો વનાવટરૂપ લાહીની લેપન ક્રિયાવડે લગ્ન=ચોટી રહ્યો છું, અને દોરી વગેરેથી પગમાં અથવા
ગઢાયા વન્ધાઈને મરાણો=ગતપ્રાણ પળ કરાણો છું. ૬૬

કુહાડપરસુમાર્હિંહિં । વદ્ધુર્હિં તુમો ડવ કુદિઓ ફાલિઓ છિન્નો । તચ્છિઓ ય અણંતસો ॥ ૬૭ ॥

ઘાડની પેઠે હુ કુહાડા ફરસો વગેરેથી સુતારોને હાથે અનતવાર કૂટાયો છુ, ફડાયો છુ, છેદાયો છુ તથા છોલાયો છુ ૬૭

વ્યા૦—હે પિતરૌ ! પુનરહં કુઠારૈઃ પર્થ્વાદિકૈઃ કાષ્ટસંસ્કરણસાધનમ્પ્રહરણૈર્વર્ધિકિમ્બિઃ કાષ્ટવદ્ધિર્દ્રુમ ઇવ કુ-
દિતઃ સ્ફાટિતદિછન્નશ્ચ. યથા કાષ્ટવદ્ધિર્વૃક્ષઃ કુઠારૈઃ પર્થ્વાદિભિઃ પ્રહરણૈઃ કુલ્યતે સ્ફાલ્યતે છેદ્યતે, તથાહં પરમા-
ધાર્મિકૈર્વરિવાર પીડિતઃ. ॥ ૬૭ ॥

હે માતા પિતા ! વઙ્ગી હું કુહાડા ફરસી આદિક લાકડા સુધારવાના સાધનરૂપ ઢથિયારોવડે, પરમાધાર્મિકે વિકુર્વેલા મુતારોને
હાથે કાષ્ટવટ્ કૂટાયો છું, ફડાણો છું તથા છેદાયો છું. જેમ સુધાર કુહાડા ફડશી આદિકવડે ઘાડને કૂટે છે ફાલે છે તથા છેદે
છે તેમ ય પરમાધાર્મિઓએ પીડ્યો છે. ૬૭

ચવેહસુદિમાર્હિંહિં । કુમારેર્હિં અયંપિવ ॥ તાડિઓ કુદિઓ મિન્નો ચુષ્ણિઓ ય અણંતસો ॥ ૬૮ ॥

पुनर जेम लोहने इडे तेम चपेटा=चपाट सुढो वतरेयी अतवार हु तादित ययो छे, कुटापो छु, मेदापो छु तथा चूर्णिन ययो छे ६८

व्या०—हे पितरो ! पुनरह परमाधार्मिकद्वैतपेदाभिर्हस्तले, पुनर्मुष्ट्यादिभिर्वद्वहस्तै, आदिशब्दाह्ला
त्ताजानुर्ध्वराप्रहरनतशस्ताडित कुद्वित, भिन्नो भेद प्रापित, चूर्णित, के कमिन् ? कुमारैर्लोहकारैरय इर
लोह इव, यथा लोहकारेण लोह कुट्यते भेद्यते चूर्ण्यते श्लक्ष्णी क्रियते ॥६८॥

हे माता पिता ! बळी हु परमाधार्मिक देवोए चपेटा=चपाटावडे तथा सुढो आदिकयी (आदि शब्दयी लात, गोठण कोणी
मेरेना प्रहार सप्तजवा) ताहन कराना छु भेदाणो छु तथा चूर्णित=छुदाणो एण छु केनी येठे ? कुमार=कुमार लोहने जेम अर्थात्
कुहारे लाहु जेम कुटाय भेदाय तथा चूर्णित तथावीने ढीलु कराय तेवी रीते परमाधार्मीओए मारी वळे अनेकरार करी छे ६८

तत्ताइ तथलेहाइ ! तउयाइ सीसाइ सीसगणि य ॥ पाईओ कलकलताइ । आरसतो सुभेरय ॥६९॥

तरेने तांवां शोवां कयीर तथा सीसा कळकळा प परमाधार्मीओए हु भवालक राहु पावतो रहु अने मने पाया छे ६९

व्या०—हे पितरो ! पुनरह परमाधार्मिकैस्तसानि गालितानि ताम्रलोहादीनि वैक्रियाणि त्रुपुक्रानि कस्ती-
रकाणि चाए पापित कीदृशानि ? ताम्रादीनि ? कलकलतानि कलकलशब्द कुर्वन्ति, अत्यंतसुत्कलितान्यव्यक्त
शब्द कुर्वन्ति कीदृशोऽह ? सुभैरयमतिभीषण शब्द रसन् विलपन् ॥६९॥

हे माता पिता ! बळी प परमाधार्मीओए तथावेला=गळीने रस करेला=ताम्र, लोह, त्रुपु=रम्यथीर तथा सीसा आदिक कळ
कळता मने पाया छे केवो हु ? सुभैरव=अतिभीषण व्युमो पाडतो होउ अने ए छणछणतां मने पाया छे, ६९

तुहं पियाहं मंसाहं । खंडाहं सोलगाणि य खाविओमि य मंसाहं । अग्गिवण्णाहंणेगसो ॥ ७० ॥

“ तने मास प्रिय होता ” एम कहीने स्वमास=पोतानाज मारा, खंड=कटका करीने तथा शूलग=लोढाना त्रिशूलपर चढावी मुझीने ए अग्निवर्ण=गळगळता अनेकवार मने खवरावेला छे, ७०

व्या०—हे पितरौ ! पुनः परमाधार्मिकैरिति स्मारयित्वा स्वमांसान्यहं खादितः स्वमांसानि भोजितः. कीदृशानि स्वमांसानि ? खंडानि खडरूपाणि, पुनः कीदृशानि ? सोल्लुकानि भट्टित्रीकृतानि. स्वमांसान्येव भट्टित्रीकृत्य शूलीकृत्य च खादितानि. पुनः कीदृशानि ? अग्निवर्णानि जाड्वल्यमानानि, तान्यप्येकवारं न खादितानि किंस्वनेकवारं खादितानीति. किं स्मारयित्वा ? रे नारक ! तव प्राग्भवे मांसानि प्रियाण्यासन् जीवानां हि त्वं मांसानि खंडानि सोल्लुकान्यादः, इदानीं त्वं स्वमांसमेवाद्धि ? इत्युक्त्वा परमाधार्मिकैः स्वमांसानि खादितः, स्वमांसैरेव भोजित इत्यर्थः. ॥७०॥

हे माता पिता ! वली ए परमाधार्मिक देवोए—“तने मास बहु प्रिय हतां” एम याद आपीने मारा पोताना मांस मने खवरावेल छे. केवा मांस ? खंड=कटका करेलां तथा सोल्लुग=भडथां करेलां—मारा पोतानांज मांस भडथीने शूले परोवीने मने पराणे खवराव्या छे—ते मांस पण अग्निवर्ण=जाड्वल्यमान=जलवलतां, वली ते एकाद वार नहीं किंतु अनेकवार खवरावेलां ते एम याद करावीने के—“रे नारक ! पूर्वभवमां मांस तने बहु प्रिय होता तेथी ते अनेक जीवोनां मांसना टुकडा करी भडथीने खाधेलां ते आ टाणे पण मांसज खाओ” आम कहीने, पूर्व कर्मनी यादी आपीने ए परमाधार्मिक देवोए मारा पोतानांज मांस मने खवराव्या छे ७०

तुह पिया सुरा सीहू । मेरेई न महुणि य ॥ पाइओमि जलतिओ । वसाओ रुहराणि य ॥ ७१ ॥

तने गुन मीधु अरेकी तथा मधु; आ सघळी बहुत प्रिय हसी-आम कहीने मारी पोतानी- वसा=चरपी तथा रुधिर उरानी छ
पणजरी मने पीयरार्या छे ७१

व्या०—हे पितरौ ! पुनरह परमाधार्मिकैवमा अस्थिगतरसान्, च पुना रुधिराणि पायितोऽस्मि किं कृ
त्वा ? इति स्मारयित्वेत्यङ्गाहार इतीति किं ? रे नारक ! तव प्राग्भवे सुरा चद्रहासामिध मय, सीधुस्तालवृ-
क्षदुग्धोद्भवा, मेरेई इति पिष्टोदया श्राद्धितोत्पन्नाक्षरसा पुनर्मर्धनि पुष्पोद्भवानि प्रियाण्यासन् इति
निर्भर्तमनापूर्वक पायित इत्यर्थ ॥७१॥

हे माता पिता ! बली ए परमाधार्मिकाय यसा=हाटकानो रस=तथा रुधिर मने पाया छे कैम करीने ? (अहो 'याद आपीने'
एतला अभ्याहार छ) रे नारक ! पूव भवमा तने सुरा=चद्रहास नामनु मय, सीधु=ताडीना छीरनु मय, भैरमी=धान्यना लोहने
साहसीने तेना रसमाधी बनतु मय, तथा मधु=महुडा वनेरना पुष्पमाधी रनावेल मय, आ सघळा मय तने घणाज प्रिय हता'
आरी रीते तरछाडीन मन मारा पातानाज वसा=चरपी तथा रुधिर उरउता पराणे पीरारावमा आव्या हता ७१

निच भीरण तह्येण । दुहिण्य वरिण्य य । परमा दुहसवद्धा । वेयणा वेईया मय ॥ ७२ ॥

निल बहीता प्राय पामता दु दित तथा व्यधिर; पूरा सं तुल्य सबधयाली परम=उत्कृष्ट वेदनाओ वेदिता=नरकमां अमुमवी के ७२

—या०—हे पितरौ ! मया परमोत्कृष्टा वक्तुमशक्या दु खसन्ध्या, एतादृशी वेदना वेदिता मुक्तेत्यर्थ नम्र

भूतेन मया ? नित्यं भीतेन, पुनः कीदृशेन ? त्रस्तेनोद्विग्नेन, पुनः कीदृशेन : त्रासवशादेव दुःखितेन. पुनः कीदृशेन ? व्यथितेन कंपमानसर्वांगोपांगेन. ॥७२॥

हे माता पिता ! मैं परम उत्कृष्ट-जेतुं वर्णन न थड़ शकें तेवी दुःख संवद्ध वेदनाओ भोगवी छे. केवी रीते ? नित्य भयभीत रहैतो तथा त्रस्त=उद्विग्न, अने ए त्रासने छीधेज हमेशां दुःखित तथा जेनां सर्व अंग उपांग थरथरातां होय एवी हालतमां में ए वेदनाओ अनुभवी छे.

तिव्वचंडप्पगाढाओ । घोराओ अइदुस्सहा ॥ महाभयाओ भीमाओ । नरएसु वेइया मए ॥७३॥

मैं नरकने विषये-तीव्र=उग्र, चंड=उत्कट तथा प्रगाढ=उड्डी, तेनी साथे घोरा=भयानक, अतिदु सह, महाभयजनक अने भीम एटले याद आवता हृदय कंपी उठे एवी (वेदनाओ) जाणी छे, अनुभवी छे. ७३

व्या०—हे पितरौ ! मया नरकेषु वेदना वेदिता, असाताऽनुभूता. कथंभूता वेदना ? तीव्रचंडप्रगाढा, तीव्रा चासौ चंडा च तीव्रचंडा, तीव्रचंडा चासौ प्रगाढा च तीव्रचंडप्रगाढा. तीव्रा रसानुभावाधिकात्, चंडोत्कटा वक्तुमशक्या, गाढा बहुलस्थितिका. पुनः कीदृशा वेदना ? घोरा भयदा, यस्यां श्रुतायामपि शरीरं कंपते. पुनः कीदृशा ? अतिदुस्सहाऽत्यंतं दुरध्यासा, दुःखेनानुभूयते, अत एव महाभया. पुनः कीदृशा वेदना ? भीमा या श्रूयमाणानपि भयप्रदा. एकार्थिकाश्चैते शब्दा वेदनाधिक्यसूचकाः. ॥७३॥

हे माता पिता ! मैं नरकमां वेदना भोगवी छे, अर्थात् असाता अनुभवी छे. केवी वेदना ? तीव्र चंड तथा प्रगाढ=अधिकर-सानुभववाळी होवाथी तीव्र, उत्कट तथा कही न शकाय तेवी होवाथी चंडा, अने घणाक समय सुधी चालु रहे तेवी प्रगाढा; वळी

योरा=साधकताय हृदयने धूनाने तेवी, अति दु सहा=अत्यंत मनने गभरावी नाखे तेवी अने तेवीज महाभया=भयानक तथा भीया=जेतु श्रयण करतायां चित्त भयभीत वनी जाय एरी वेदनाओ अनुभवी छे आमां केटकाक शब्दो एयज अर्थना बोधक ते ते वेदनानु आधिक्य सूरने छे ७३

जारिसा माणुसे लोण । ताया दीसति वेयणा ॥ इतोणतणुणिया । नरएसु दुक्खवेयणा ॥ ७४ ॥

हे तात ! जेवी भा मनुष्यलोकेने विषये यणा दीसे छ तेना करतां भनतणुणी नरकने विषये दु खवेदना=दु गनी वेदनाओ घाय छे ७४

व्या०—हे तात ! मनुष्यलोके यावृश्य शीतोष्णादिका वेदना हृदयते, इतस्तच्छीतोष्णवेदनाभ्यो नरकेषु तु गवेदना अनतगुणा वर्तते ॥ ७४ ॥

हे तात ! मनुष्यलोकने विषये जेना प्रकारनी शीत उष्ण इत्यादिक वेदना दिसे ते=भाषणे भागरीए छइए, ते टाढ तटका गेरे वेदनाभाना करतां नरकने विषय अनुभवाती दु खवेदनाओ अन तणुणी होय ते ७४

सव्वभयेसु असाया । वेयणा वेइया मए ॥ निमिसतरमित्तमि । ज साया नत्थि वेयणा ॥ ७५ ॥

मे सय भयनां असाता वेदना अनुभवी छे के जेमां निमेषांतरमात्र=शोबनु मटक मारवा जेटही पार=रण साता वेदना=मुलरूप वेदना नधी ७५

न्या०—हे पित ! मया वेदना सर्वभवेषु स्थावरत्रसभवेऽसता वेदिता, शीतोष्णक्षुत्पिप्सादिकाऽनुभूता हे पित ! मेपातरमात्रमपि यत्सातावेदना सुखानुभवन नास्ति, तदा दीक्षाया किं दुःखं ? कथमहं भवद्भि सुखोचित इत्युक्तं ? मया तु सर्वत्र भवे दुःखमेवानुभूतं ॥ ७५ ॥

हे पिता ! मैं सर्वभवोने विषये एटले त्रस तथा स्थावर भवोमां पण असाता=टाह तहका श्रुधा तृपा आदिक वेदना अनुभवी छे, जेमां क्यांय निमेषांतर मात्र=आंखना पलकारा जेटलो वखत पण, साता वेदना=मुखानुभवरूप वेदना नथी, तो पछी दीक्षामां शुं दुःख छे ? तमें मने जे सुखोचित=सुखने लायक=फेम कथो=जाण्यो ? मैतो सदाय दुःखज अनुभव्युं छे. ७५

तं विंति अस्मापियरो । छंदेण पुत्त पव्वय ॥ न वरं पुण सामणो । दुक्खं निप्पडिकम्मया ॥ ७६ ॥

अस्मापियरो=माता पिता ते=सुगापुत्रने बोल्यां के-हे पुन ' छंदेन=तारी भरजी प्रमाणे प्रव्रज=सुखेथी प्रव्रज्या गृहण कर. नवरं=(आ विशेषता सूचक अवयव छे.) तने खास कहेवानु ए छे जे=शामण्य=साधु धर्ममा निष्प्रतिकर्मता=कंक्षपण दुःखनु निवारण करवानी मना=ए अति दुःख छे. ७६

व्या०—अथ पितरौ मृगापुत्रं ब्रूतः, हे पुत्र ! छंदसा स्वकीयेच्छया प्रव्रज ? दीक्षां गृहाण ? कस्त्वां निषेधयति ? नवरं शब्देनायं विशेषोऽस्ति. पुनः आमण्ये चारित्रे एतद् दुःखं वर्तते, यन्निःप्रतिकर्मतास्ति, रोगोत्पत्तौ प्रतीकारो न विधेयः. निर्गता प्रतिकर्मता निःप्रतिकर्मता, चिकित्सा न कर्तव्या, न चिंतनीयापि, सावद्यवैद्यकं न कारयितव्यं.

हवे तेना माता पिता मृगापुत्रने कहे छे-हे पुत्र ! छंद=तारी पोतानी इच्छा प्रमाणे भले प्रव्रज=दीक्षा ग्रहण कर. तने कोण निषेध करे ? नवरं एटले आटछुं विशेष छे के शामण्य=चारित्रमां आ एक दुःख छे जे निष्प्रतिकर्मता पाळवानी. अर्थात् रोगोत्पत्ति थायतो तेनो प्रतिकार=औषध सेवनादिक कशुं नज कराय; प्रतिकर्मनुं चिंतन पण न कराय. तात्पर्य एवुं छे के सावद्यवैद्यक न करावाय. ७७

सो विंति अस्मापियरं । एवमेयं जहा फुडं ॥ पडिक्कं को कुणई । अरणे मियपक्खणं ॥ ७७ ॥

ते मृगापुत्र माता पिताने कहे छे के तमे जे कलु ते यथासुट=जेम कशुं तेमज=सत्य छे परंतु अरण्यमां मृग तथा पक्षीयोनां प्रतिकर्म=

—या०—ततोऽनतर मातापितरौमति स मृगापुत्र कुमारो ब्रूते, हे पितरौ ! एतद्भवद्भ्यामुक्तमेव यथा स्फुटमवितथ भवदुक्त सन्मिल्यर्थं हे पितरावरण्ये मृगाणां पक्षिणां च क प्रतिफलं कुरुते ? यदा हि मृगा व्याधिविद्विता वने भवति, पक्षिणो वा वने रोग पीडिता भवन्ति, तदा को वैद्य आगत्य रोगचिकित्सा कुरुते ? न कोऽपि कुरुते इत्यर्थः ॥ ७७ ॥

ते पक्षी माता पिता मृत्ये ते मृगापुत्र बाह्यो के-हे माता पिता ! आ जे आप रक्षेये बहुत ते यथा स्फुट-रारां छे तमाह वदेदु यथाथ सत्य छे परतु हे माता पिता ! ज्यारे अरण्यमा मृगादि पशुआ तथा पक्षियो व्याधियो पीडाता हाय त्वार त्या कान वैद्य आवीने तेना रागनी चिकित्सा करे छे ? काइ पण नरतां नयी ७७

एवमूओ अरण्ये वा । जहा य चरई मिओ ॥ एव धम्म चरिस्सामि । सजमेण तवेण य ॥ ७८ ॥

नेन अरण्यमा मृग एकलो बिबरे छे एव इ सयमवदे तथा एवे-धर्म आचरीत-धर्माचरण करतो एकलो बिबरीत ७८

व्या०—हे पितरौ ! यथा मृगोऽरण्येऽट्टया, वा इति पादपूरणे एकीभूत एकास्ती सन् चरति, स्वेच्छया त्रमति एवमनेन प्रकारेण मृगस्य दृष्टातेनाह सयमेन सप्तदशविधेन तपसा द्वादशविधेन धर्मं श्रीवीतरागोक्त चरिण्याम्यगीकरिष्यामि ॥ ७८ ॥

हे माता पिता ! जेम मृग अरण्य-अटवीने गिपये (वा पादपूरणा ४ छे.) एकभूत-एकलो रही चरे छे-स्वेच्छा प्रमाणे भमे छे

एज प्रकारे—आ मृगना दृष्टान्तानुसार हुं पण सत्तर प्रकारना संयमोवडे तथा द्वादश प्रकारना तपोवडे धर्म=श्रीवीतरागे उपदिष्टधर्मेने आचरीश-अङ्गीकार करीश. ७८

जया मियस्स आयंके । महारन्नंमि जायह् ॥ अच्छंतं रुक्खमूलंमि । को णं ताहे चिगिच्छई ॥ ७९ ॥

ज्यारे महाभरण्यमा मृगने आतक=रोग उत्पन्न थाय छे त्यारे वृक्ष मूलमां पडेला ते मृगनी कोण आवीने चिकित्सा करे छे ? ७९

व्या०—यदा महारण्ये महाटव्यां मृगस्यातंको रोगो जायते, तदा तं मृगं वृक्षमूले संतिष्ठंतं को वैद्याश्चिकित्सते ? परिचर्यां कुरुते ? सेवां कुरुते ? णमिति वाक्यालंकारे. ७९

ज्यारे महा अरण्य=महाटवीमां मृगने आतंग=रोग थाय त्यारे वृक्ष मूलमां स्थित ए मृगने क्यो वैद्य चिकित्साप=रिचर्या करे छे ? एनी सेवा कोण करे छे ? कोइ करतुं नथी. 'णं' ए पद वाक्यालंकारार्थं छे. ७९

को वा से ओसहं देह । को वा से पुच्छई सुहं ॥ को वा से भत्तपणं च । आहारित्ता पणामए ॥ ८० ॥

तेने औपध कोण दीये ? कळी तेने सुख कोण पूछे ? तथा तेने अन्न पाणी कोण आपे छे ? कोइज नहि. ८०

व्या०—हे पितरौ ! तस्य रोगग्रस्तस्य मृगस्य क औपधं ददाति ? वाडथवा तस्य मृगस्य कश्चिदागत्य सुखं पृच्छति ? भो मृग ! तव समाधिर्वर्तते, इति कः पृच्छति ? वाडथवा तस्य मृगस्य भक्तपानमाहारपानार्थमाहृत्यानीय ददाति ? ८० हे माता पिता ! ते रोगग्रस्त मृगने औपध कोण दीये ? अथवा ते मृगने आवीने सुख कोण पूछे ? 'हे मृग तने साता छे ?' एम कोण पूछे ? अथवा ते मृगने खाने अन्न तथा पीवाने पाणी लावीने कोण दीये ? ८०

जया य से सुही नोइ । तथा गच्छइ गोवर ॥ भक्तपाणस्स अट्ठाण । बह्वराणि मराणि य ॥ ८१ ॥
ज्यारे ते मृग मुग्गी होय तदा=ज्यारे गोषर=यास चरवा नाय छे, भक्त=खावानु तथा पान=पीवानु प वेयने अर्ध=माटे बछा=हीलने मन्वाडा
प्रदेनोमा तथा सरोवरमा नाय छे ८१

पा०—हे पितरौ ! यदा च स मृगः सुखी भवति, स्वभावेन रोगमुक्तो भवति, तदा गोवर गच्छति, भक्ष्य
स्थाने गच्छति, तत्र च भक्तपाणस्यार्थं बह्वराणि हरितस्थलानि, च पुन सरासि जलस्थानानि विलोकयती
त्यध्याहार ॥ ८१ ॥

हे माता पिता ! ज्यारे ते मृग सुखी होय ते एटले स्वभावयीज रोगमुक्त होय छे त्यारे तो ते गोचर=खावाने स्थाने जाय छे
अने त्यां रुणे लावा तथा पीवा अर्थ बह्वरा=लीला स्थळो तथा सरोवर जेवा जलस्थानो विलोके छे=शोधी लेछे=(एटलो
अध्याहार छे) ८१

न्यायइत्ता पाणिय पाउ । बह्वरेहिं सरेहिं वा ॥ मिगचारिय चरित्ताण । गच्छई मिगचारिय ॥ ८२ ॥
ते स्वस्थ मृग एव चर्यायी जरीने बछतोमा नाइने तथा सरोवरमां (पाणा) पीने पन्नी मुग्गेने हरवा करवाना स्थानोमा नाय छे ८२

व्या०—हे पितरौ ! स नीरोगो मृगो मृगचर्याया मृगभोजनपानविधिना चरित्वा बह्वरेभ्यो हरितप्रदेशेभ्य
यादित्वा, निजमध्य सुप्त्वा, तथा सरोभ्यस्तटाकेभ्यः पानीय पीत्वा मृगो मृगचर्यां गच्छति, इतस्तत उत्प्लव-
नात्मिका गतिं प्राप्नोतीत्यर्थ ॥ ८२ ॥

हे माता पिता ! ते रोग रहित मृग, मृगचर्या एटले मृगोने चरवा तथा पाणी पीवानी रीते वल्लर=लीला प्रदेशोमांथी मनगमतां घास खाइ एटले पोतानुं मक्ष्य वरावर भक्षण करी तथा तळाव वगोरेमांथी पाणी पीने ए मृग, मृगचर्या=आमतेम जाय छे=ठेकडा मारता फरवानी क्रीया करे छे. ८२

एवं समुद्रिओ भिवल्लु । एवमेव अणेगओ ॥ मिगचरियं चरित्ताणं । उटुं पक्कमई दिंसं ॥ ८३ ॥

पूमज समुद्रिथत=फित्तियानुष्ठानमा उद्युक्त रहेनार=भिष्टु, एवमेव=ए मृगानी पेठेज अनेकग=अनेक ठेकाणे अनियमित स्थितिवालो रही मृगना जेवी चर्या=आचरी ऊर्ध्वदिशे प्रक्रमे छे. ८३

व्या०—एवममुना प्रकारेण मृगवत्समुत्थितः संयमक्रियानुष्ठानं प्रत्युद्यतो भिष्टुर्मृगचर्या चरित्वांगीकृत्योर्ध्वं दिशं प्रतिक्रमते प्रव्रजति. तथा विधरो गोत्पत्तावपि चिकित्साशाभिमुखो न भवति. पुनः कीदृशः साधुः ? एवमेवानेनैव प्रकारेण मृगवदनेकगोऽनेकस्थाने स्थितोऽनियतस्थानविहारी, यथा मृगो वनखंडे नवीने स्थाने विहरति, तथा नानास्थानविहारीत्यर्थः. तथाहं मृगचर्यादांतकस्याऽभावे भक्तपानादिगवेपणतयेतस्ततोऽभ्रमणेन भक्तपानं गृहीत्वा, संयमात्मानं धृत्वा पश्चादूर्ध्वं दिशं, मुक्तिरूपां दिशं, प्रतिक्रमिष्यामि, सर्वोपरिस्थो भविष्यामीति भावः ॥ ८३ ॥

ए प्रकारे मृगानी पेठे समुत्थित नाम संयम क्रियानुं अनुष्ठान करवामां प्रत्युद्यत=उद्योगपरायण रहेनारो भिष्टु, मृगचर्याआच-

रीने=स्वाकारीने ऊर्ध्वदिशा प्रत्ये प्रतिक्रमे छे=सचरे छे तेवो कोइ रोम थाय तो पण तेनी चिकित्सा करामयानी आशा तरफ
ढळतो नथी केवो मीधु ? एवमेव=एव प्रमाणे एटले मृगनी पेठे अनेकग=अनेक स्थाने स्थित यवाथी अनियत स्थानोमा विहार
करतो एटले मृगनी पेठे नवा नवा वनखडमां विहार करे छे. तेमज हु पण नाना प्रकारना स्थानोमा मृगचर्या आचरीश जेम रोग
न होय तयारे मृग आम तेम खायापीवानु शोधवा माटे जमीने खानपान मेलने तेम मेलवीने आत्माने मयममा धारण करी पछी
ऊर्ध्वदिशा=मुक्ति दिशा जाणी प्रतिक्रमीश=सर्वोपरिस्थानमां स्थित थइश. ८३

जहा मिए गग अणेगचारी । अणेगवासे धुवगोयरे ॥ गव मुणी गोयरियप्पविट्ठ । नो ह्रीलण नोवि य
त्विस्सइज्जा ॥ ८४ ॥

जेम मृग एकठो अनेकठो=अनेक स्थानोमां घास करतो भनेक स्थानोमां घास करतो तथा मृगगोबर=मिश्रित गोबरसाजो होय छे गयीज रीते मुनि
पण गोचरीमां प्रविष्ट भइ कोइनी हीकना न करे तेम कोइना तरफ भणस पण न राखे ८४

व्या०—यथा मृग एकोऽसहायी सन्ननेरुचारी भवति, अनेकभक्तपानाचरणक्षीलो नानाविधभक्तपानग्रहण
तत्परः स्यात्, पुनर्यथा मृगोऽनेकवामः स्यात्, पुनर्यथा मृगो ध्रुवगोचरो भवेत् ध्रुव सदा गोचरो यस्य स ध्रुवगो-
चर, निश्चयेन भ्रमणादेव लब्धान्तर. स्यात् एवममुना प्रकारेण मृगदृष्टातेन मुनि माधुर्गोचर्या भिक्षादन प्रविष्ट
सन् नो ह्रीलयेत्, अनिष्ट निरस लब्धेद् कुत्सित विरसमित्यादिवाक्यैर्न निन्दयेत् तथा अपि निश्चयेन पुनर्नो
ल्लिखयेत्, आहारे पानीये वाऽलब्धे सति क्मपि गृहस्थ ग्राम नगरमात्मान वा न निन्देत् ॥ ८४ ॥

जेम मृग एकलो=असहाय होइने अनेकचारी थाय छे; अर्थात् अनेक प्रकारनां खावापीवानां मेळवना देवाइ रहेलो=विविध खानपाननुं ग्रहण करनामां तत्पर रहे छे, तेमज अनेक स्थानोमां वास करे छे तथा ध्रुवगोचर=निश्चयपूर्वक फरीनेज लब्ध छे आहार जे एवो होय छे, एज प्रमाणे=आ मृग दृष्टांतमां कहला प्रकारे सुनि=साधु पण गोचरी=भिक्षाटनमां ग्रविष्ट थाय त्यां क्यांय अण-गमनुं तथा नीरस कुलित अन्न मळे तो 'आ खराब छे' एम हीलना=अनादर न करे तेमज आहार के पाणी कंइपण न मळे तो कोइ गृहस्थ अथवा गाम के नगरने खिसे नहिं=मनमां रोप लावी कोइनी अवगणना नज करे. ८४

मिगचारियं चरिस्सामि । एवं पुत्तो जहासुहं ॥ अम्मापिज्झहिं अणुज्जाओ । जहाइ उवहिं तओ ॥ ८५ ॥

“मृग चर्या आचरीश” मृग मृगाणुने कलुं ध्यारे मा नाप जोइया के 'हे पुत्र' भले एम तने जेम सुग उपजे तेम कर' आ प्रमाणे मा नापे अनुज्ञा आपी ते पछी तेणे उचधि=परियुहानो त्याग कर्यो ८५

व्या०—यदा मृगापुत्रेण पितरौप्रतीत्युक्तं, हे पितरावहं मृगचर्यां चरिष्यामि, यथा भवदश्रे मृगचर्योक्ता, तामं गीकरिष्यामि, साधुमार्गं ग्रहीष्यामि. यदा मृगापुत्रेणैव सुक्तं तदा मातापितरौ ज्ञतः, हे पुत्र! यद्येवंतदा यथासुखं, यथा तव सुखं स्यात्, यथा भवतेऽभिरुचितं सुखमिति यथासुखं तथा कर्तव्यं, अस्माकमाज्ञासित. ततो मातापितृ-भ्यामनुज्ञातो मृगापुत्रः कुमार उपधिं परिग्रहं सन्निताचित्तरूपं परित्यजति. ॥ ८५ ॥

ज्यारे.मृगापुत्रे मावाप ग्रत्ये कलुं के—'हे माता पिता! हुं तो मृगचर्या आचरीश=अर्थात् आपनी आगळ में जेवी मृगनी चर्या वर्णवी तेनो अंगीकार करी साधुमार्गनुं ग्रहण करीश,'—ते नारे माता पिता बोलयां के—'हे पुत्र! जो एमज तारो संकल्प छे

तो तने जेम मुर उपचे, अर्थात् तने मनगमतो आन मले तेम कर-अमारी आद्या छे; ते यही मावा पितानी अनुज्ञा पांमी ने कुमार मृगापुत्र उपधि-सचिच तथा अचितरुप जे परिग्रह हतो तेनो परिस्याग कर्या. ८५

मिगचारिय परिसमामि । सव्वदुस्खविमोक्खणि ॥ तुज्जेहिं समणुत्ताओ । गच्छ पुत्त जहा सुह ॥ ८६ ॥
मृगापुत्रे वग्गु के-‘हे माता पिता’ तयोद्द मने सव्वक् भनुज्ञा मायो तेयी हवे इ सवे प्रकारना इ त्वोयी मुक्त कंतावे ज्वी मृगचर्या आपरीजा; त्वारे मायाव बोध्यां के-‘हे पुत्र’ यथा सुख-समने सुख थाय त्वां जाओ ८६

—या —सर्वं परिग्रहं त्यक्त्या पुनर्गृगापुत्रो वदति, हे पितरौ ! अहं भववृथ्यामनुज्ञातं सन् मृगचर्यामगीक-
रिष्यामि कीदृशी मृगचर्या ? सर्वदुस्खविमोक्षणी, सर्वत्रिपत्तिविमोचिनीं तदा मृगापुत्रप्रति पितरौ वदतः, हे
पुत्र ! यथास्तु गच्छ ! दीक्षा गृहाण ! ८६

सर्वं परिग्रहं त्यज्जने वली मृगापुत्र बोल्या के-‘हे माता पिता ! इ तमो वञ्चये अनुज्ञातं यो-दीक्षा लेमानी अनुज्ञा आपी
एटले हवे मृगचर्यानी अगीमार करीश करी मृगचर्या ? सर्व प्रकारना इ ए-विपत्तिओ तेयी मुक्तावनारी; त्वारं मृगापुत्र प्रत्ये तेना
मातापिता बोल्या क-‘इ पुत्र यथा सुख-तने जेम सुख थाय तेम जाओ-दीक्षा लीयो ८६

एव सो अम्मापियरो । अणुपाणिताण बहुविह ॥ समत्तं छिदणं ताहे । महानागोच्च कच्चुक ॥ ८७ ॥

पयोरीते ते मृगापुत्र भत्तारितानी अनुज्ञा लह तदनतर नेम महोदो नाग कोचलीने छोने तेम बहुप्रकारना ममत्वेने छेपु ८७

व्या०—एवममुना प्रकारेण स मृगापुत्रो मातापित्रोरनुज्ञां लात्वा, तादे इति तदा तस्मिन् काले बहुविधं ममत्वं छिनत्ति. इदं धनं मम, इदं गृहं मम, इदं कुटुंबं ममेति बुद्धिं त्यजतीत्यर्थः. कः किमिव? महानागो महासर्पः कंचुकमिव, यथा महासर्पो निर्मोक्तं त्यजति, तथा मृगापुत्रः सर्वं ममत्वं त्यजतीति भावः. ८७

आ प्रकारे ते मृगापुत्रे मातापितृनी अनुज्ञा मेळवीने ते पत्नी तेज समये बहु प्रकारना ममत्वेने छेदी नाखुं. आ धन मांलं, आ घर मांलं, आ कुटुंब मांलं; आवा प्रकारनी ममत्व बुद्धिनो त्याग कर्यो. केनी पेटे? महानाग=महोदो सर्प जेम कांचलीने छोडे तेम मृगापुत्रे सर्वं ममत्वेने त्यज्युं. ८७

इहो वित्तं च मित्तं य । पुत्ते दारं च नायओ ॥ रेणुयं व पढे लगं । निधुणिता ण निगओ ॥ ८८ ॥

रुद्रि, वित्त, तथा मित्त, पुत्र तथा दार=पत्नी अने झालि; आ सर्वेने-पट्ट=पैसे लागेल रत्नं जेम गमेरी नारो तेम-मिथून करीने अर्थात् त्रेढी दहने ह्म निश्चयधी मृगापुत्र पत्नी बहार नीरुळया. ८८

व्याः—मृगापुत्र एतत्सर्वं निर्धूय त्यक्त्वा निर्गतः, संसाराद् गृहाच्च निःसृतः. किं किं त्यक्तमित्याह—ऋद्धिर्हस्त्यश्वादिः, वित्तं धनधान्यादि, च पुनर्मित्राणि सहजसहवर्धितसहपांशुश्रीडितानि सुहृदः, पुनः पुत्राअंगजाः, पुनर्दाराः स्त्रियः, पुनर्ज्ञातयः स्वजनाः क्षत्रियाः, एतत्सर्वं परित्यज्य प्रव्रजितः, किमिव? पटे लगं रेणुमिव नूतन-वस्त्रे लगं रज इव. यथा कश्चिच्चतुरो मनुष्यो वस्त्रे लग्नं रजो निर्धनोति, तथा मृगापुत्रोऽपीत्यर्थः ॥ ८८ ॥

मृगापुत्र आ सपत्न्य त्यज्जीने निर्मित थया, ससारमाथी तेमज घरमाथी नीसर्यां शुशु त्यज्यु? ऋद्धि=दायी घोडा वगेरे, विव= घन धान्यादि, तथा मित्रो=साथे जन्मेला, साथे ऊछरेला तथा साथे धूळमा रमेला देस्तो=तथा पुत्रो वळी दारा=स्त्रीयो तेमज नाति=स्वजन क्षत्रियादि; आ सपत्न्याने त्यज्जीने प्रव्रजित थया केनी पेठे? पट=उत्समा लागेलरज=नवा वस्त्र उपर पडेली भूलने जेस कोइ चतुर मनुष्य झाडकी नाखे तेम मृगापुत्रे ऋद्धि आदिक तमाम मनथी रखेरी नाख्यु=त्यजी दीधु ८८

पचमहव्ययमुत्तो । पचसमिओ तिगुस्तिगुत्तो य ॥ सप्तिभतरयाहिरिण ॥ तयोक्कम्ममि उज्जुत्तो ॥ ८९ ॥

पच महाव्ययी पुळ तथा पांच समिति सहित अने षण गुप्तियी गुप्त यह तेमज आभ्यतर तथा बाह्य वेय प्रकाराने तप कर्मोमां (ते मृगा पुत्र) उद्युक्त थयो=पालकाव् कथो ८९

व्याः—तदा मृगापुत्रो कीदृशो जातः? पचमहाव्रतयुक्तो जात, पुन पचसमितिसंस्थित, ईर्यां भावैष्यणा वाननिक्षेपणोच्चारप्रवणखेलजलस्रस्रपाणिपट्टापनिकासमितियुक्त पुनस्त्रिगुप्तिगुप्तो मनोवाकायगुप्तिंसहितः, पुन साभ्यतरयाह्यतप कर्मण्युद्यत पापच्छिन्न विणओ । वेयावच्च तदेव सज्ज्ञओ ॥ ज्ञाण उस्सग्गोवि य । अस्मिन्तरओ तवो होइ ॥ १ ॥ अणसणभूणोपरिआ । वित्तीसखेवण रसञ्चाओ ॥ कायकिल्लेसो सली—णया य यज्जसो तवो होइ ॥ २ ॥ द्वादशविधतप कर्मणि सावधानो जात ८९

त्यारे मृगा पुत्र केवो थयो? पचमहाव्रतो बडे युक्त थयो, वळी पांच समिति=ईर्यादिकथी सहित, तेमज मनवाणी तथा काया सवधी षणे गुप्तिवडे गुप्त, वळी आभ्यतर बाह्य कर्ममा उद्यत=अर्थात् आतर तथा बाह्य वेय प्रकारना कर्मोमा निरतर प्रयत्नशील थयो.

कणुं छे के—'प्रायश्चित्त, विनय, वैयावृत्य, तथा स्वाध्याय, ध्यान अने उत्सर्ग; आ आभ्यंतर तपः कहेवाय छे. १ अनशन, ऊनोदरिता=(पोताना खोराक करतां न्यून खावुं ते)=वृत्तिसंक्षेपण=(भिक्षानी मर्यादा ओछी करवी=) रसनो त्याग, काय कलेश, संलीनता=(मन इंद्रियादिनो निरोध=); आ सघलुं बाह्य तप छे=कहेवाय छे, एम द्वादशविध=चार प्रकारनां तप कर्ममां सावधान थयो ८९

निम्ममो निरहकारो । निस्संगो चनगारवो ॥ समो य सञ्चभूएसु । तसेसु थावरेसु य ॥ ९० ॥

निर्मम=ममता वर्जित थयो, वळी निरहकार=अहकाररहित तेमज नि सय=बाह्य तथा आभ्यंतर संगवर्जित तथा त्यक्तगारव=त्रणे प्रकारना गारवथी मुक्त, सर्व भूल=प्राणिमात्र=त्रस तथा स्थावरने विषये सम=समान परिणामवाळो थयो ॥ ९० ॥

व्याः—पुनः कीदृशो मृगापुत्रः ? निममो वस्त्रपात्रादिषु ममत्वभावरहितः. पुनः कीदृशः ? निरहकारोऽहंकाररहितः. पुनः कीदृशः ? निस्संगः, बाह्याभ्यंतरसंयोगरहितः. पुनः कीदृशः ? त्यक्तगारवो गारवत्रयरहितः, ऋद्धिगारवरसगारवसातागारव इत्यादिगर्वत्रयरहितः. पुनः कीदृशः ? सर्वभूतेषु समो रागद्वेषपरिहारात् समस्तप्राणिषु त्रसेषु स्थावरेषु च ममस्तजीवेषु सदृशः ॥ ९० ॥

वळी ते मृगापुत्र केवो थयो ? निर्मम=वस्त्रपात्रादिकमां ममता विनानो तेमज निरहकार=अहंकार रहित, निस्संग=बाह्य तथा आभ्यंतर संग वर्जित, अने त्यक्तगारव=ऋद्धिगारव, रसगारव तथा सातागारव; एवा त्रणे गारव (महोदइ) वगरनो होइ सर्व भूतोमां त्रस तथा स्थावर रूप समस्त प्राणिओने विषये=सम रागद्वेष छोडी दीधेल होवार्थी सर्व जीवोमां समानभाववाळो थयो ॥ ९० ॥

लाभालाभे सुहे दुःखे । जीविण मरणे तथा ॥ समो निर्दापससासु । तथा माणवमाणओ ॥ ९१ ॥

लाभ अलाभ, सुख दुःख जीवन मरण, निर्दाप प्राप्ति, इत्यादि धर्माभो ममान तथा माणवमानयो ९१

अथा०—तथा पुनर्मृगापुत्रो लाभे, आहारपानीययस्त्रपात्रादीना प्राप्तौ, तथाऽलाभेऽप्राप्तौ, तथा सुखे तथा दुःखे, तथा पुनर्जीविते मरणे सम समानवृत्ति तथा पुनर्निदासु तथा प्रशसासु स्तुतिषु, तथा माने आदरे, अपमानेऽनादरे, मानश्चापमानाय मानापमानौ, तयोर्मानापमानयो. सम सप्ता केनाप्यादरे प्रदत्ते सति मनसि न प्रहृष्टो भवति, केनाप्यपमाने प्रदत्ते सति मनसि दूनो न भवति ॥ ९१ ॥

तेमन ए मृगापुत्र लाभ=आहार पाणी वस्त्र पात्र इत्यादिनी प्राप्ति गाय अथवा अलाभ=अप्राप्ति; एटले कोइ टाणे फरता भट कता पण न मळे, वज्री सुखयो तथा दुःखमा तेमज जीवित तथा मरणमां पण सम=समानवृत्तिवालो धयो वज्री निर्दामा तथा प्रशमा=कोइ स्तुति करे तो तेमा अने मान=आदर तथा अपमान=अनादर; आ आदरअनादरूप मान तथा अपमानना प्रसंगोमा पण समान भावनालो धयो अर्थात् कोइ आदर आपे तो मनमा हर्ष न पाये तेम कोइ अनादर करे तो मनमा जराय दुवाय नहि- एता सममाननालो धयो ॥ ९१ ॥

गारवेसु कसाणसु । दडसच्छमएसु य ॥ निवुगत्तो एसमोमाओ । अनियाणो अवधणो ॥ ९२ ॥

गारवोधी, वपावोधी, दड धा य तथा भयधी अने हास्य एता दोरुधी निवृत्त थइ नियणा चणरतो तेमज कोइएण वधनधी निवृत्त धयो ९२

अथा०—पुन स मृगापुत्र. कीदृशो जात ? गारवेभ्यो निवृत्तः, पुन कपायेभ्यः क्रोधादिभ्यो निवृत्तः च

पुनर्दंडशल्यभयेभ्यो निवृत्तः. दंडत्रयं मनोवाक्कायानामसद्व्यापारो दंड उच्यते, तस्मान्निवृत्तः, पुनः शल्यत्रया-
न्निवृत्तः, मायाशल्यं, निदानशल्यं, मिथ्यादर्शनशल्यं चैतच्छल्यत्रयं, ततो निवृत्तः. तथा पुनः सप्तभयेभ्यो नि-
वृत्तः. सप्त भयानीमानि—इहलोकभयं १, परलोकभयं २, आदानभयं ३, अकस्माद्भयं ४, मरणभयं ५, अयशो-
भयं ६, आजीविकाभयं ७, च. एवं सप्तभवानि. अत्र सर्वत्र प्राकृतत्वात्पंचम्यां सप्तमी. पुनः कीदृशः ? अनिदा-
नो निदानरहितः. पुनः कथंभूतः ? अवंधनो रागद्वेषबंधनरहितः ॥ ९२ ॥

वली ते मृगापुत्र त्रिविध गारवथी निवृत्त थ्यो, तथा क्रोधादिक चार कषायोयो निवृत्त थ्यो तेमज दंडशल्य तथा भयथी
निवृत्त थ्यो. मन चाणी तथा कायाना असद् व्यापारूप त्रिविध दंड; तथा मायाशल्य, निदानशल्य अने मिथ्या दर्शनशल्य; ए
त्रण शल्यो तथा रहलोक भय=आ लोकनां भय, परलोकभय, आदानभय, अकस्मात्तद्भय, मरणभय, अपयशोभय अने आजीविका
भय; आ सात प्रकारनां भय एव च दंड शल्य तथा भयथी निवृत्त थ्यो. अर्हो सर्वत्र प्राकृत होवाथी पंचमीविभक्तिना अर्थमां सप्तमी
विभक्ति छे. वली ते अनिदान=नियानारहित तथा अवंधन एटले राग द्वेषादि बंधन रहित थ्यो. ॥ ९२ ॥

अणिस्सिओ इहं लोप । परलोण अणिस्सिओ ॥ वासीचंदणकप्पो य । असणे अणसणे तहा ॥ ९३ ॥

आ लोहने विपये अनिश्चित=कोट्टनो आश्रय न इच्छन्तरो तेम परलोक तिकये ण भविषित=भमहाय थ्यो. तासी=तासलो तथा चंदन नेयमां
तुटय उदितालो तथा अशनमा तेमन अनशन नेयमां ममतापालो थ्यो. ९३

व्या०—पुनः कीदृशः ? अनिश्रितो निश्रारहितः, कस्यापि साहाय्यं न वांछति. तथा पुनरिह लोके राज्यादि-
भोगे, तथा परलोके देवलोकैकादिसुखेऽनिश्रितो निश्रां न वांछते. पुनः स मृगापुत्रो वासीचंदनकल्पः, यदा कश्चि-

द्वास्या पशुना शरीरं छिनत्ति, कश्चिच्चदनेन शरीरमर्चयति, तदा तयोक्तपरि समानकल्पः सहसाचारः तथा पुनरक्षणे आहारकरणे, तथाऽनक्षणे आहाराऽकरणे सहस्र ॥ ९३ ॥

बली ते केतो ययोः अनिश्रित=निश्रित, अर्थात् कोदना पण साहाय्यनी बाँटना न राखनारो, तथा आलोकमा=राज्यादि योगमां के परलोकमा=देवलोकमादि क्षुरमा निश्चा=वाछा न राखनारो बली वासी चदनकल्प=कोह वासलो लहने तेनु अग छोडे अथवा कोह चदन बडे तेना शरीरन विछेपन करे ए येयना उपर समान कल्प=एक सरता आचरणबालो तेमज अशन=आहार करवामा तथा अनशन, उपवास कृतवामा पण सहस्र=समान चित्तबालो थयो ॥ ९३ ॥

अप्पसत्थेहिं धारेहिं । सबओ पिहियासवे ॥ अजप्पउज्झाणजोगेहिं । पसत्थदमसासणे ॥ ९४ ॥

अप्रशस्त=निषिद्धातो हिंसादिकधी निवृत्त यथा तेही तर्पण =चारेकोरधी विहिताथव पटले पावकर्मना स्वारा जेणे रोक्का छे एका यथा अने अप्यामध्यायोगवडे प्रशस्त छे वम तथा नासन जेना एका यथा अर्थात् इन्द्रिय करि नासनानुरागी यथा ९४

व्या०—पुनर्मृगापुत्रोऽप्रशस्तेभ्यो द्वारेभ्यः कर्मोपार्जनोपायेभ्यो हिंसादिभ्यो निवृत्त इति शेषः पुन कीदृशः ? अप्रशस्तद्वारेभ्यो निवर्तनादेव सर्वतः विहिताथव, विहिता निवृत्ता आश्रया पापगमनद्वाराणि येन स पिप्पिता श्रवः पुन कीदृशः ? अध्यात्मध्यानयोगे प्रशस्तदमशासन, अधिआत्मनि ध्यानयोगा अध्यात्मध्यानयोगास्तैरध्यात्मध्यानयोगैर्मनसि शुभन्यापारैः प्रशस्ते दमशासने यस्य स प्रशस्तदमशासन' वम उपशम', शासन सर्वज्ञसिद्धातः यस्य शुभध्यानयोगैरुपशमश्चतुस्ताने शुभे वर्तते इत्यर्थः ॥ ९४ ॥

बली ते मृगापुत्र अप्रशस्त द्वार=पटले कर्म उपार्जन करवाना उपायो हिंसादिकधी 'निवृत्त यथा' (पटल रोप लेवु.) अने ते

अप्रशस्त द्वारोत्थी निवृत्त यतांज सर्वतः चारेकोत्थी निहिताश्रव-एटले रोकह गथां छे पापागमननां द्वार जेनां एना थया, तथा
अध्यात्मध्यानयोग वडे एटले आत्मायां ध्यानयोग=शुभ व्यापार वडे प्रशस्त दमशासन थया. दम एटले उपशम, तथा ज्ञासन
एटले सर्वज्ञ सिद्धांत, आ वने जेनां प्रशस्त छे तेवा-अर्थात् शुभ ध्यानयोगे करी उपशम तथा श्रुतज्ञान शुभ जेने प्राप्त छे एना थया. ९४

एवं नाणेण चरणेण । दसणेण तवेण य ॥ भावणाहि य सुद्धाहि । सम्मं भावितुं अत्थयं ॥ ९५ ॥

बहुयाणि य वासाणि । सामन्नमणुपालिया ॥ मासिण्ण उ भत्तेणं । सिद्धिं पत्तो अनुत्तरं ॥ ९६ ॥ युग्मं

पृथीज रीते ज्ञानवने, चरण=आचरण करी, दर्शनवने तथा तपोवने करी अने गुर भागनओगे आगमने सम्यह प्रहारे भावित करी गुरु=
घणांक तपो सुधी धामण्य=म्यपुत्रमं गळीने एक मासना भक्त=अनदाग मतगटे अनुत्तर=मगोरुष्ट निरिने पाम्या. ९५-९६

व्या०—उभाभ्यां गाथाभ्यां वदति-तु पुनर्मृगापुत्रो मुनिर्मसिकेन भक्तेन सिद्धिं प्राप्तो मोक्षं गतः. मासे
भवं मासिकं, तेन मासीकेन भक्तेन मासोपवासेनेत्यर्थः. कथंभूतां सिद्धिं? अनुत्तरां प्रधानां, सर्व-
स्थानकेभ्य उत्कृष्टं स्थानमित्यर्थः, जन्मजरामृत्युपद्मेभ्यो रतितत्वात्. किं कृत्वा? एवममुना प्रकारेण ज्ञानेन
मतिश्रुतादिकेन, पुनश्चरणेन यथाख्यातेन, पुनर्दर्शनेन शुद्धसम्यग्दर्शनीश्रद्धारूपेण, पुनस्तपसा द्वादशविधेन, च
पुनर्भावनाभिर्महाव्रतसंधिनोभिः पंचविंशतिसंख्याभिर्भावनाभिः. अथवाऽनित्यादिभिर्द्वादशप्रकाराभिरा
त्मानं सम्यक्प्रकारेण भावयित्वा, निर्मलं कृत्वा. कथंभूताभिर्भावनाभिः? शुद्धाभिर्निदानादिदोषमलरहिताभिः.
पुनः किं कृत्वा? बह्वनि वर्षाणि श्रामण्यं यतिधर्ममनुपाल्याराधय ॥ ९५ ॥ ९६ ॥

(युग्म=द्वे गथानो भेलो अन्यय छे.) तु=गळी गृगापुत्र मुनि मासिक भक्ते करी सिद्धि=मोक्षगतिन पाम्या. मासिकभक्त एटले

एक मागना उपयास केना प्रकारनी सिद्धि पाम्पा ? अनुचरा=प्रधान=सर्वस्थानकोथी उत्कृष्टस्थानरूप गति पाम्पा=मोक्षे गया. जन्म जरा मृत्यु अदिक उपद्रवोधी रहित होवायी ते स्थान श्रेष्ठ कहेवाय छे केम करीने ? ए प्रकारे ज्ञाने करीने-अर्थात् मतिथुतादिज्ञाने करीने तेमन चरणे करी-जेतु शाले वर्णव्यु छे तेवा आरण्ये करी-तथा शुद्ध सम्यक्त्व श्रद्धारूप दर्शनवहे तथा नार प्रकारना तपोनुष्ठानवहे तेमज भारना=महाग्रत सवधिनी पचीम भावनाओवहे करी, अथवा अनित्यादिक बार भावनाओवहे आत्माने सम्यक् प्रकारे भावित करी=निर्मल करीने-केरी भावनाओ ? विशुद्ध एटले निदानादि दोषमल रहित भावनाओवहे; केम करीने ? बहुका- नि=घर्णांक रपा भ्रामण्य=यतिघर्मनु अनुपालन करीने ॥ ९५-९६ ॥

एय करति सवुद्धा । पडिया पवियक्मणा ॥ चिणिवदति भोगेसु । मियापुंच जहामिसी ॥ ९७ ॥

आची रीते सवुद्ध=ज्ञानतत्त्व तथा विवेक बुद्धिमान् तथा विचक्षण पुरुषो भोगोपी विमिश्रित पाप छे जेवी रीते आ मृगापुत्र कपि भोगपी निवृत्त भय ९७

उपा०—सवुद्धा' सम्पद्गज्ञानतत्त्वा पुरुषा, पडिता हेयोपादेयबुद्धियुक्ता, अत एव प्रकर्षण विचक्षणा अवसरज्ञाः, एत कृत्यति भोगेभ्यो विशेषेण नियतन्ते क इव ? यथाशब्द इयर्थे, मृगापुत्रर्षिरिव यथा मृगापुत्रर्षिभोगेभ्यो विनिवृत्तस्तथान्येऽपि चतुरेभ्यो विनियतितयमिति भाव. अत्र मिसीति मकारः प्राकृतत्वावलाक्षणिक. ९७ सवुद्ध एटले सम्पद् प्रकारे एणे तत्त्व जाणु छे तेवा पुरुषो छे तेवा पंडितो एटले आ तजवा योग्य छे तथा आ ग्रहण करवा योग्य छे एवी विवेक बुद्धि जेने उन्नवी छे एवा तथा प्रकर्षे करी विचक्षण=अवसरने जाणनारा चतुर पुरुषो=आवी रीते करे छे एटले भोगोपी विशेषे करी निवृत्त पाप छे केनी पेठे ? मृगापुत्र कपि जेम (अहीं 'यथा' पद 'इव' पदना अर्थमां प्रयुक्त छे)

जेम मृगापुत्र ऋषि भोगोशी विनिवृत्त=परादुःख तथा तेम बीजा चतुर पुरुषोप पण भोगोशी निवृत्त थनु जोइए. अत्रे ऋषिपदनुं
'इसी' ग्राहृतरूप थाय पण 'मिसी' एम कहुं ते प्राकृत होवाशी मकर अधिक गणेलो जे ॥ १७ ॥

महाप्यभावसस महाजससस । मियाएपुत्तसम निममम भासियं ॥ तवप्पहाणं चरियं च उत्तमगडप्पहाण न तिलोअय-
विस्सुयं. १८ विमणिगया दुक्खविचव्वणं धणं । समत्तवंधं च महाभयावहं ॥ सुहावहं धम्मधुरं अणुत्तरं । भारेह निव्वा-
णगुणावहं महंतिवेमि ॥ १९ ॥

महोदा प्रभासमाला तथा महायज्ञाळा गुणगुणनु भाषित सांभजीने तेम ॥ तय. प्रधात उतम चरित अने यण-ने कतिमित पृथी गतिप्रधान=मोक्ष तेमी प्रधान गति
सांभजीने. १८ गळी थन दुःखने च नारनाक छे तथा समारयध=जगत्तमां मननानु बंधन गळोटा भयने तामी आपनार छे एग जालीते निराणं=मोक्ष ८७
गुणो=ज्ञान र्ज्ञान चारितका रत्नशयनी प्राप्ति क्तावे गळी महोदी सुग आपनार गळोटा धर्मपुत्र=धर्मस्वी पुराते धारण क्तो. एग तं योतुं नृ. १९

व्या० पुनर्गाथायुग्मेन संचयः. भो भव्या अनुत्तरां सर्वकृष्टां धर्मधुरं धर्मरथस्य भारं धारयध्वं ? कथंभूता
धर्मधुरं ? सुखावहां सुखप्राप्तिहेतुभूतां. पुनः कीदृशां धुर्मधुरं ? निर्वाणगुणावहां, निर्वाणस्य गुणा निर्वाणगुणा मो-
क्षगुणाः, अनंतज्ञानदर्शनानंतसुखानंततुरनंतवीर्यरूपास्तेषामावहा पुरका निर्वाणगुणावहां, तां निर्वाणगुणावहां-
किं कृत्वा धर्मधुरं धारयध्वं ? धन दुःखविवर्धनं विज्ञाय, च पुनर्ममत्वं बंधमिव संसारस्य बंधनं विज्ञाय. कीदृशं
धनं ममत्वं च ? महाभयावहं महाभयदायकं, चौराग्निनृपादिभ्यः कष्टप्रदं. पुनः किं कृत्वा ? च पुनर्मृगाया राज्ञ्याः
पुत्रस्य मृगापुत्रस्योत्तमं प्रधानं चरितं चरित्रं चरित्रवृत्तांतं, तथा तस्य मृगापुत्रस्य भाषितं, मातापितृभ्यां संसार-

अग्नित्यतोपदेशदान निशम्य हृदि धृत्या कीदृश मृगापुत्रस्य चरित्र ? तत्पक्षणा तपःप्रधान, पुन कीदृश मृगा-
मापुत्रस्य चरित्र ? गदप्यक्षणा गता प्रधान, गतिर्मक्षलक्षणा, तथा प्रधान श्रेष्ठ, मोक्षगमनाहं पुन कीदृश मृगा-
पुत्रस्य चरित्र ? त्रिलोकत्रिभुत त्रिलोकप्रसिद्ध कीदृशस्य मृगापुत्रस्य ? महाप्रभावस्य, रोगावीनाम भावेन तु 'क-
रमनिशाम्रतिमारूपाभिग्रंहाणा पालनेन महामहिमान्वितस्य पुन कीदृशस्य मृगापुत्रस्य ? महायशस, मह-य-
शो गस्य स महायशस्तस्य मत्तायशम', मर्षदिग्न्यापिकीर्तः इत्यह मृगापुत्रस्य चरित तयाग्रे द्रगीमीति सुध
माग्यामी जयन्त्यामिनप्रत्याह ॥ ९९ ॥ इति मृगापुत्रीयमेकोनविंशतितममध्ययनमर्भत सपूर्ण ॥ १९ ॥ इति श्री
मधुत्तराध्यायनसूत्रार्थदीपिकाया श्रीलक्ष्मीकीर्तिगणिशिष्यलक्ष्मीवल्लभगणिरिचितायामेकोनविंशतितम मृगापु-
त्रीयमध्ययनमर्भत सपूर्ण ॥ १९ ॥ श्रीरस्तु ॥

ये गाथानो मेत्रो सख्य छे—हे श्रव्य जीवो ! अनुच सर्वोत्कृष्ट धर्मधुर=धर्मरथा मारने धारण करो केवी ए धर्मधुरा ?
मुगगमहा=मुगगप्राप्तीनी हेतुभूत तेमज निर्माण गुणवहा-अर्थात् मोक्ष गुण जे अनत तान दर्शन, अनत छुए, अनत आपुप, अनत
वीर्य इत्यादिकुन प्राप्त करानारी छे केम करीने ए महोदी धर्मधुराने धारो ? धन तो दु एसी वृद्धि कानारु छे तथा ममत्व ससारनु
पधनकारक छे अ तैथी ए धन तथा ममत्त्व महोदा मय देनार छे कारण के तेने चोर अग्नि राजा वगेरनो भय होयाथी
नष्टप्रद छ एम राम जाणीने तथा मृगाराणीना पुत्रनु उचम चरित=चारित्र वृत्ताव तेमज ते मृगापुत्रना भाषित=ससारनी अनित्यता
दर्शावनारां माता पिता साथेना सवादरूप वचनो सामकीने-हृदयमा धरीने मृगापुत्रनु चरित्र केनु ? तप प्रधान=नेमा मुख्यत्वे

तपोनुष्ठानज छे तथा गतिप्रधान=मोक्ष लक्षणगतिना प्राधान्यवाक्यं, मोक्ष गमन योग्य, तेमज निलो रु विधुत=त्रने लोकमां प्रसिद्ध मृगा-
पुत्र केवो ? महाप्रभान=दुष्कर प्रतिज्ञाओनुं पालन करलाथी महोटा महिमायुक्त. तथा महायशा=महोटा यशवालो, जेनी किर्ति सर्वश दिशा-
ओमां व्याप्त छे तेवो 'इति=आनी रीते मृगापुत्रनुं चरित तारी आगळ हुं कहुं छु' ए प्रमाणे सुधर्मा सामी जंबुस्वामी प्रत्ये बोल्या. ९८-९९.
इति मृगापुत्रीय नामनुं ओगणीशगुं अध्ययन पूर्ण थयुं. १९ इति श्रीलक्ष्मीकीर्तिगणेशिष्य लक्ष्मीवल्लभगणि विरचित श्री-
उत्तराध्ययनसूत्रनी अर्थदीपिका नामनी टीकासां ओगणीशगुं मृगापुत्रीय नामनुं अध्ययन परिपूर्ण थयुं.

॥ अथ विंशतितमसमध्ययनं प्रारभ्यते ॥

पूर्वस्मिन्नध्ययने साधूनां निःप्रतिकर्मतोक्ता, रोगादाबुत्पन्ने सति चिकित्सा न कर्तव्या, न कारयितव्या, नानु-
मंतव्येत्युक्तं. अथ विंशोऽध्ययने सा निःप्रतिकर्मता महानिर्ग्रन्थस्य हिता, अतोऽनाथत्वपरिभावनया सेत्युच्यते--

अथ महानिर्ग्रन्तीय नामक वीशगुं अध्ययन.

आना पूर्वना ओगणीशमां अध्ययनमां साधुनी निःप्रतिकर्मता कही, अर्थात् रोगादिक उत्पन्न थाय त्वारे चिकित्सा न करवी,
न कराववी तेम कोइ करे ते अनुमत पण न करवी; एम कशु, हवे आ नीशमा अध्ययनमां ते निःप्रतिकर्मता महानिर्ग्रन्थने हितानह
छे अने ते अनाथपणानी भावनावडे धइ शके एम कहेवाय छे.

सिद्धाणं णमो किंचा । संजयाणं न भावओ ॥ अत्थधम्मगण्डं तत्थं । अणुसिद्धिं सुणेह मे ॥ १ ॥

लिखते ने नाम सत्य=साधुओं ने भावभी नमन करीने लक्ष्य=यथाथ पूर्वी कार्यना करमा योग्य धर्मवर्षी गति=ज्ञान जेमा छे एतादना अनुशि
दि=भनुगता उपदेन हु एहु छु ते तमे मोमलो ।

न्या०—भो शिष्या ! मे ममानुशिष्टि शिक्षा यूग शृणुत ! किं कृत्या ? सिद्धान् पचदशप्रकारात्मकृत्य, च
पुनर्भावतो भक्तित सयतान् साधूनागार्योपाध्यायादिसर्वसाधूनामकृत्य कीदृशीं मेऽनुशिष्टि ? अर्थधर्मगति, अ-
र्थते प्राभ्यत धर्मात्तमभि पुरुषैरित्यर्थ, स चासौधर्मश्चार्थधर्मस्तस्य गतिर्ज्ञान यस्या साऽर्थधर्मगतिस्ता द्रव्यवद्यो
षु प्राप्यो धर्मस्तस्य धर्मस्य प्राप्तिकारिका यया शिक्षया मम दुर्लभधर्मस्य प्राप्तिः स्यादिति भावः पुनः कीदृशीं
मेऽनुशिष्टि ? तथ्या सत्या, अथवा तत्त्व तत्त्वरूपा या ॥ १ ॥

हे शिष्यो ! मारी अनुशिष्टि=शिक्षा तमे श्रवण करो. कम करीने ? सिद्ध=वीर्यकरादिक पदर प्रकाशना सिद्धोने तथा भारथी=
भक्तिवी तयत=आचार्य उपाध्याय आदि साधुओं नमस्कार करीने मारी अनुशिष्टि=शिक्षा केवी ? अर्थ धर्मगति एतले धर्मात्मा
पुरुषोए प्रार्थना करवा योग्य धर्मज्ञान जेमा रहेछु छे एवी, अर्थात् द्रव्यवत् दुष्प्राप्य धर्मनी प्राप्ति करावनारी; तमज तथ्या=सत्य,
अथवा तत्त्वरूपा एवी शिक्षा तमे साभलो ॥ १ ॥

पभूगरयणो राया । सेणिओ भगहाहिवो ॥ विहारजत्तणिज्जाओ । मडिकुण्डिसि चेहण ॥ २ ॥

प्रभूत=पुण्य लब्धवालो भगव देवओ अधिपति श्रेणिक नामनो राजा विहार याप्रार्थ पीकळेलो मडिकुलि नामना चेलने विषये -ए नामना पनमो आब्यो २

या०—श्रेणिको नाम राजा, एकदा मडितकुक्षिनाग्नि चैत्ये उद्याने विहारयात्रयोपानक्रीडया निर्यात,

नगरात् क्रीडार्थं मंडितकुक्षिचने गत इत्यर्थः कीदृशः श्रेणिको राजा? मगधाधिपो मगधानां देशानामधिपो मगधाधिपः. पुनः कीदृशः? प्रभूतरत्नः प्रभूरप्रधानगजाश्वमणिप्रमुखपदार्थधारी. । २ ॥

श्रेणिक नामनो राजा एकदा मंडितकुक्षि नामना चैत्य=उद्यानने विषये विहार यात्रा=उद्यानक्रीडा अर्थे नीकलेलो-नगरमांथी नीकली मंडितकुक्षि नामना वनमां गयो ए श्रेणिक केवो? मगध देशनो अधिपति, वल्ली प्रभूतरत्न, एटले हाथीघोडा वगैरे उत्तम पदार्थो धारण करनारो.

नाणादुनलयाडन्नं । नाणापस्त्रिचनिसेचियं ॥ नाणाकुसुमसंछन्नं । उज्जाणं नंदनोचमं ॥ ३ ॥

नागा प्रकारनां दुग्ध तथा लतायुगे आकीर्ण=व्याप्त, तथा विविध पक्षिओये निषेधित, वल्ली अनेक जातगो पुष्पो ते मण्डन=उत्सायेतु. ए मंडितकुक्षि नामनु उद्यान नंदनवननी जेने उपमा देवाय तेनुं हतु ३

उच्य०—अथ मंडितकुक्षिनामोद्यानं कीदृशं वर्तते? तदाह—कीदृश तद्वनं? नानाद्रुमलताकीर्णविविधवृक्षवल्लीभिर्वर्ग्यसं. पुनः कीदृशं? नानापक्षिनिषेधितं. विविधविहंगरतिशयेनाश्रितं. पुनः कीदृशं? नानाकुसुमसंछन्नं बहुवर्णपुष्पैर्वर्ग्यसं. पुनः कीदृशं? तदुद्यानं? नागरिकजनानां क्रीडास्थान. नगरसमीपस्थं ननमुद्यानमुच्यते. पुनः कीदृशं? नंदनोपमं, नंदनं देववनं तदुपमं. ॥ ३ ॥

ए मंडितकुक्षि नामनु उद्यान केनुं छे तेनुं वर्णन आपे छे. नाना प्रकारनां वृक्षो तथा वल्लीओवडे आकीर्ण=व्याप्त, वल्ली नाना पक्षि=विविधजातना पंखियोए निषेधित=अतिशय आश्रित, तथा नाना कुसुम=भातभातनां पुष्पोवडे संछन्न=आच्छादित अर्थात् रंगवैरंगी पुष्पोथी ढंकायेतुं ए उद्यान, नंदनोपम=नंदन एटले देववननी जेने उपमा देवाय एतुं हतुं. नागरिक जनोनुं क्रीडास्थान

भूतनगरनी समीपमा आवेलु जे धन=बगीचो होय ते उद्यान कहेवाय न ॥ ३ ॥

ततय सो पासई साहु । सजय सुसमाहिय ॥ निमणण रुसमूलमि । सुकुमाल सुहोइय ॥ ४ ॥

(यो=उद्यानमा ते राजा, सबत=वतनागान् तथा सुममारहित=याती रीते पृकाप्रतायाळा, वृक्षमूले निपण्ण=वेठेला सुकुमार=होमळ शरीरवान् तेमज मुक्तने कायक जगाना एक माधुने चुन छे=रीठा ४)

नत्र वने स श्रेणिको राजा साधु पश्यति कीदृश साधु ? सयत मम्यक् प्रकारेण यत यतन कुंयत पुन कीदृश ? सुसमाधित, सुतरामतिशयेन समाधियुक्त पुनः कीदृश ? वृक्षमूले निपण्ण स्थित पुनः कीदृश ? सुकुमाल पुनः कीदृश ? सुबोचित सुखयोग्य ॥ ४ ॥

ते वनने विषये ते श्रेणिक राजा एक माधुने देखे छे केमा साधु ? सयत=मम्यक् प्रकारे यतन कृता पळी केवी ? सुसमाधित= सुतरा=समाधियुक्त, तथा वृक्ष मूळमा निपण्ण=स्थित अने सुकुमार तेमज सुयने योग्य । ४ ॥

तरस रूव तु पासिस्ता । राइणो तमि सजग ॥ अन्वतपरमो आसी । अउलो रूवचिम्हओ ॥ ५ ॥

तेनु रूप ओइने तो राजांने त माधुने विषये अत्यन्त परम=अति उत्कृष्ट तथा जेनु माप न याइ नके तेवो रूवविस्मय=ए मुक्तिना रूपस रश्मि विस्मय धयो ५

न्या०—राज्ञः श्रेणिकस्य तस्मिन् सयते साधावत्यतपरमोऽधिकोत्कृष्टोऽनुलो निरुपमो रूपविस्मयो रूपाश्चर्यमासीत्, किं कृत्वा ? तस्य साधो रूप दृष्ट्वा, तुशब्दोऽलकारे ॥ ५ ॥

राजा श्रेणिकने ते सयत=साधुने विषये अत्यन्त परम एटछे अधिक उत्कृष्ट तथा अनुल=निरूपम रूपविस्मय एटछे रूपविषयक

आश्चर्यं ययुः . केम करीने ? ते साधुनुं रूप जोइने. 'तु' शब्द वाक्यालंकारार्थं छे ॥ ५ ॥

अहो वण्णो अहो रूवं । अहो अज्जस्स सोमया ॥ अहो वंती अहो मुत्ती । अहो भोगे असंगया ॥ ६ ॥

'अहो' पद सर्वत्र आश्चर्यं अर्थ सूचये छे. आर्ग=आ साधुना शु गणं=गरीरोगो गौरवणं' शु रूप' शु ण्णी सोम्यता' केमी क्षाति' शुं आ मुक्ति=सिंचयता! अने केवी असंगता=विषयपांगमुमुता !' ६

व्या०--तदा राजा मनसि चिन्तयति, अहो इत्याश्चर्यं, आश्चर्यकार्यस्य शरीरस्य वर्णो गौरवत्वादिः, अहो आश्चर्यकृदस्य साधो रूपं लावण्यसहितं. अहो आश्चर्यकारिणस्याऽर्घ्यस्य सौम्यता, चंद्रवत्त्वप्रियता. अहो ! आश्चर्यकारिणी अस्य क्षांतिः क्षमा. अहो ! आश्चर्यकारिणी चास्य मुक्तिर्निर्लोभता. अहो ! आश्चर्यकारिण्यस्य भोगेऽसंगता, विषये निःस्पृहता ॥ ६ ॥

ते समये राजाश्रेणिक मनसां विचार करे छे - 'अहो' ए सर्वत्र आश्चर्यार्थज छे. अहोर्ण=शुं आनो देहनो गौवर्ण आश्चर्यजनक छे ! वळी शुं आ साधुनुं रूप ! एट्ठे आ मुनिनुं लावण्ययुक्त केयुं अश्चर्यकरूप छे ! तेमज आ आर्यनी सौम्यता-चंद्रना जेवी नेत्रने प्रिय लागे तेवी कांति, केनी आश्चर्यमय छे ! तथा शुं आनी क्षान्ति=क्षमा छे ! केवी आश्चर्यकारिणी आ साधुनी मुक्ति=निर्लोभता छे ! अने आनी असंगता=भोगने विषये निःस्पृहता अहो=केवी आश्चर्यजनक छे ! ॥ ६ ॥

तस्स पाए उ वंदिता । काऊण य पयाहिणं ॥ नादूरमणासन्ने । पंजली पडिपुच्छद् ॥ ७ ॥

तेना पावने पंदन करी तथा प्रदक्षिणा करीने अतिकूर नदिं तेम अति नजीक पण नदिं एम जेसी, हाग जोसी प्रतिप्रश्न रूपों. ७

ते साधुना चरणने वदीने तेमज प्रदक्षिणा करीने ते राजाए अतिदूरवर्ची नहिं तेम अतिनिष्ठवर्ती पण नहिं एवीरीते प्राजलि
पुट=वे हाथ रोडीने पृष्ठ=प्रश्न कर्यो ॥ ७ ॥

तरुणोसि अजो पन्वडओ । भोगकालमि सजया ॥ उगट्टिओसि सामणजे । एय मठ सुणामि ते ॥ ८ ॥

भाव्ये । 'मे युगस्वर्गावाग छातां प्रजितं अया छो' 'साधो' हे सयत । 'साधो' भोग काटे चारिग्रामा उपस्थित थया छो आ अथ तमारी पासेधी मांभ ठवा इच्छु ८

ठया०—तदा श्रेणिकुं किं पृच्छति ? हे साधो ! त्व तरुणोऽसि युवासि, हे सयत ! हे साधो ! त
स्मान्नो गकाले भोगसमये प्रजितो गृहीतदीक्ष, तारुण्य हि भोगस्य समयोऽस्ति, न तु दीक्षाया समय. हे सयत !
तारुण्ये भोगयोग्यकाले त्व आमण्ये दीक्षायासुपस्थितोऽसि, आदरसहितोऽसि एतदर्थमेतन्निमित्त त्वत्तः शृणोमि,
किं दीक्षाया कारण ? कस्मान्निमित्तादीक्षा त्वया गृहीता ? तत्कारण त्वन्मुखात् ओतुमिच्छामीत्यर्थः ॥ ८ ॥

त्यारे श्रेणिकु शु पृछे छे ? ते कहे छे—हे आर्य ! हे साधो ! तमे तरुण=युवान छो, हे सयत ! हे मुने ! तेथी तमे भोगकाले
एटले भोग भोगवधाने समये प्रजित केम थया ? दीक्षा केम ग्रहण करी ? केमके युवावस्था ए भोगनो समय छे, ए कइ दीक्षानो
समय नथी तेथी हे सयत ! आ भोग भोगवधाना तारुण्यना समयमा तमे श्रामण्य=दीक्षामा उपस्थित=आदरवाच् थया ए अर्थने-
एटले आम करानु ने निमित्त होय ते तमारी पासेवी साभळ्यु छे अर्थात्—आ वत्ततमा दीक्षानु कारण शु ? आ निमित्ते तमारे
दीक्षा लेवी पडी ? तेनु कारण तमारान मुखथी श्रवण करवा इच्छु छु ॥ ८ ॥

अणाहोमि महाराय । नाहो मज्झ न विज्झई ॥ अणुकण सुत्थि वावि । किंचि पाभिसमेमह ॥ ९ ॥

साधु कहे छे-हे महाराज ! हुं अनाथ छु, मारो कोए नाथ छे नहि, तेम कोए अनुकंपक=रया करे पूवा भाषा सिगते हु पाभ्यो नथी. ९

व्या०—इदानीं स साधुर्वदति. हे महाराज ! अहमनाथोऽस्मि, न विद्यते नाथो योगक्षेमविधाता यस्य सोऽनाथः, निःस्वामिकोऽस्मि, मम नाथो न विद्यते इत्यर्थः. पुनरहं कंचित्कमप्यनुकंपकं कृपाचिंतकं सुहितं सुहृदं मित्रं वा नाभिसमेमि न संप्राप्नोमि, केनापि दयालुना मित्रेण वा संगतोऽहं न. अनेनार्थेन तारुण्येऽपि प्रव्रजित इति भावः. हवे ते साधु बोले छे-हे महाराज ! हुं अनाथ छुं. अर्थात् मारे माटे कोइ नाथ एटले योग क्षेम विधाता=(न होय तं लावी देनारो तथा होय ते साचवी राखे तेवो=)नथी. एटले के हु नधणीयातो छुं, मारो कोइ स्वामी=बैली नथी. तेम कोइ अनुकंपक=दया लावी मारी चिंता करे एवो तथा सुहित=सुहृद् मित्रने पण हुं नथी पाभ्यो. कोइ दयालु मित्र साथे मने संगति पण नथी थइ. आ कारणोने लीधे तारुण्य अवस्थामांज प्रव्रज्या ग्रहण करी छे ॥ ३ ॥

तओ पहसिओ राधा । सेणिओ मगहादिवो ॥ एवं ते इहुमंतस्स । कहं नाहो न विज्झइ ॥ १० ॥

लारे मगधदेशना अधिपति राजा ध्रेणिः इत्याह तस्या के-आनी 'हदि' पाला तमे हो तेनो नाथ केम न होय' १०

ततस्तदनंतरं त्रेणिको मगधाधिपो राजा प्रहसितः हे महाभागवन् ! ते तव हृदिमतं हृदियुक्तस्य कथं नाथो न विद्यते ? तदनंतरं मगधदेशना अधिपति त्रेणिकराजा हसी पत्वा अने बोल्या के-हे महा भाग्यवान् ! तमे आत्मा हृदिमान् छो तो एना कृद्वियुक्त पुरुषने नाथ हेम न होय ? ॥ १० ॥

हीमि नाहो भयताणं । भोगे सुजाहि संजया ॥ मित्तनाईहिं परिबुडो । माणुस्सं सुख दुलहं ॥ ११ ॥

अथ मदतो नो हु नाथ थाउ हे सयत ! मिय तथा ज्ञातिवदे परिवागवाज यनी भोग भोगवो, कारण के आ मनुष्यपणु आ गत दुर्लभ से ११

व्या०—हे पूज्य ! अह 'भयताण' इति भदताना पूज्याना युष्माक गयो भवामि यदा भयता कोऽपि स्वामी नास्ति, तदाह भवता स्वामी भवामि यदाऽनाथत्वायुष्माभिर्दीक्षा गृहीता, तदाह नाथोऽस्मीति भाव हे सयत ! हे साधो ! भोगान् मुक्ष्व ! कीदृश सन् ? मित्रज्ञातिभिः परिवृतः सन् ? हे साधो ! खलु निश्चयेन मा नुष्य दुर्लभ वर्तते तस्मान्मनुष्यत्व दुर्लभ प्राप्य भोगान् सुकृता सफलीकुरु ? ॥ ११ ॥ अथ मुनिर्नदति-
हे पूज्य ! मदतो नो=आप जेग पूज्य पुरुषो नो=नाथ हु थाउ जो आपनो कोइ पण स्वामी नयी तो आपनो स्वामी हु थाउ छु. जो अनाथ होवाने लीधे तमे दीक्षा लीधी होय तो हु तमारो नाथ वनु छु पटले हवे हे सयत ! साधो ! सुखेयी भोग भोगवो केवा धइने ! मित्र तथा ज्ञाति वगेरेयी परिष्वत्त धइने हे साधो ! निश्चये मानुष्य=मनुष्यपणु बहु दुर्लभ छे, माटे दुर्लभ मनुष्यत्व पामी नाना प्रकारना भोग भोगवीने ए मनुष्यपणने सफल करो ॥ ११ ॥

अव्यपणा वि अणाहोस्ति । सेणिया मगहाह्वि ॥ अव्यपणा अणाहो सतो । कह नाहो भविस्ससि ॥ १२ ॥

हे मगधाधिप श्रेणिक ! तु आत्मना=पोतेव अनाथ छे तो स्वण अनाथ होइ तु सीयलो नाथ केम थइ सकीन ? १२

व्या०—हे राजन् श्रेणिक ! मगधाधिप ! त्वमात्मनाप्यनाथोऽसि, आत्मनाऽनाथस्य सतस्तत्त्वाध्यनाथस्य, तदा त्वमपरस्य कथ नाथो भविष्यसि ? ॥ १२ ॥

हे राजन् श्रेणिक ! हे मगधदेशना अधियति ! तु पोते जातेज अनाथ छो, ज्यारे आत्मना=पोते अनाथ बनेलो तु छो तो पछी

तुं अपरनो नाथ केम थइ शक्तीश ? ॥ १२ ॥

एवं वुत्तो नरिंदो सो । सुसंभतो सुविम्बिहो ॥ वयणं अस्सुयं पुब्बं । साह्मणा विम्बहंयं निओ ॥ १३ ॥

ज्यारे (राजाये) पूर्वे नहि साम्भेल्ले उचन आवी रीते माधुण नरे इने समलब्धुं त्वारे (भेगिह) ननु मभ्भत तथा अय्यत विस्मित थइ आश्रयने पाम्भो. १३

व्या०—स नरेंद्रः साधुनैवमुक्तः सन् विस्मयं नीतः, आश्रयं प्रापितः. कीदृशो नरेंद्रः? सुसंभ्रांतोऽत्यंतं व्याकुलतां प्राप्तः. पुनः कीदृशः? सुविस्मितः. पूर्वमेव तद्दर्शनात्संजाताश्रयः, पुनरपि तद्वचनश्रवणाद्विस्मयवान् जातः. यतो हि तद्वचनमश्रुतपूर्व, श्रणिक्काय अनाथोऽसि त्वमिति वचनं पूर्वं केनापि नो आवितं ॥ १३

ते नरेंद्र, साधुण ज्यारे आ प्रमाणे कहु त्वारे विस्मयने पाम्भो=आश्रयं पाम्भो. केनो नरेंद्र? सुसंभ्रांत=अत्यंत व्याकुलताने पामेलो तथा सुविस्मित=पेहेलांज ते मुनिनां दर्शनथी तेने आश्रयं लाग्यं हंतुं तेमां वळी तेनुं आबु नचन सांभळतां अधिक विस्मय-वाळो वन्यो; कारणके तेनुं आ वचन गजाए अश्रुतपूर्व हतु; अर्थात् श्रेणिकने 'तुं अनाथ छो' आबु वचन कोइए पूरे संभळवेळुं नहोतुं.

अस्सा हत्थी मणुस्सा मे । पुरं अंतेउरं च मे ॥ भुंजाभि माणुसे भोए । आणाइस्सरियं च मे ॥ १४ ॥ परिसे सपयगंगंमि । सक्ककामसप्पिण ॥ कह् अणाहो हवई । मा हु भंते सुसं वए ॥ १५ ॥ युगं ॥

वे गावानो भेलो मग्ग छे-श्रेणिक गेट्तो के-वोडा, हाथी, मनुयो, पुर=नगर तथा अतःपुर=जानान; इत्यादिक मारे मवळु छे हु माणुय भोग भोगलु छु. गळी आज्ञा=हुकम तथा श्रेण्य=ममृदि पण मारे ३. १४ इंदंश=आवा मपत्तिना प्रकर्ममा हु मयंप्रकारनी कामनाओने समर्पित छु अर्थात् मारी सर्व इच्छापूर्वक ममीपेज छे तो हु अनाथ नेम होउ ? ते पूज्य ! आप मुया मा नोलो. १५

—ચાલ્યા—ઘાઘ્યા ગાથાઘ્યા શ્રેણિકો વદતિ, હે મરત! પૂજ્ય! હુ ડાલિ નિશ્ચયેન મૃપા મા દ્રુહિ? અસત્ય મા
વદ? ગતાદ્રશો સપદગ્ન્યે સતિ સપત્રક્રપે સત્યદ્ કથમનાથો મયામિ? કીદશોડહ? સર્વકામસર્પિત, સર્વે ચ તે
કામાશ્ચ સર્વકામાસ્તેભ્યઃ સર્વકામેભ્ય સમર્પિત શુભકર્મણા દૌક્ષિત અથ રાજા રસપત્રકર્પ વર્ણયતિ—અશ્વા
યોદક્ષા પદ્મો મમ સતિ, પુનર્સ્તિનોડપિ પ્રચુરા સતિ, તથા પુનર્મનુલ્લ્યા સુભદા! સેવકા વહવો વિદ્યતે તથા
મમ પુર નગરમગ્નસ્તિ ચ પુનર્મ મમાત પુર રાણીદૃવ વર્તતે પુનરત્ માનુલ્લ્યાદ્ ભોગાન્, મનુષ્યસવધિનો વિષયાન્
સુનગ્નિમ ચ પુનરાક્ષેધ્યર્થ વર્તતે આજ્ઞા અપ્રતિષ્ઠતશાસકરૂપ, તયાક્ષયૈશ્વર્ય પ્રસુત્ય વર્તતે યતો મમ રાજ્યે
મદીયામાજ્ઞા કોડપિ ન ચ્વહ્યતીત્વર્થ ॥ ૧૪ ॥ ૧૫ ॥ તદા મુનિરાદ—

અર્થ—ને ગાયાઓવંદે શ્રેણિક કહે છે—હ મદત=પૂજ્ય! 'હુ' નિધયે આપ મૃપા=રોડુ મા ચોલો=અસત્ય ન વદો=આવો સપત્તિનો
પ્રકર્ય છતા હુ અનાથ કેમ કહેવાડ? કેવો હુ? સર્વકામમર્પિત અર્થાત્ શુભ કર્મયોગે મારી સર્વ દૃષ્ટાઓની સિદ્ધિ સમીપેજ વર્તે
છે; ગાંધી પોતાની સપત્તિની વ્યાગ્યા પોત વર્ણવ છે—અશ્વ=ઘોડા મારે ઘણા લ તેમ દાથી પણ પૂરુષ છે, વલ્લી મનુષ્યો=સુમટ તેવકો
પણ વહુ છે, તેમ માર પુર=નગર પણ છે, એને મારે અત પુર=રાણીઓનો ઘુદ છે, તથા હુ માનુષ્ય=મનુષ્યલોકના ભોગો ભોગયુ
છુ વલ્લી મારી આજ્ઞા=અપ્રતિષ્ઠત શાસનરૂપ હુકમ તથા એશ્વર્ય=પ્રશુત્વ, અથવા ન આજ્ઞાને લીધે પ્રશુત્વ, અર્થાત્ મારા રાજ્યમા મારી
આજ્ઞા કોદ ચ્વહ્યન ન કરે એવુ મારુ સામિત્ય છે તો પછી હુ અનાથ કેમ કહેવાડ? ૧૪-૧૫

મૂલમ્—ન તુમ જાણે અનાદરસ! અત્ય પોત્ય ચ પતિથવા! જાપ અણાતો હવદ્દા! સળાહો વા નરાહિય ॥ ૧૬ ॥

हे पार्थिव ! तमे 'अनाथ' शब्दको अर्थ तथा तेनी प्रोत्था=मूलोत्पत्ति नथी जाणता जेम अनाथ याय के सनाथ जने ते तमे हे नराधिप ! जाणता नथी. १६

व्याख्या-हे पार्थिव ! हे राजन् ! त्वं अणाहस्स अनाथस्यार्थमभिधेयं, चशब्दः पुनरर्थः, च पुनरनाथस्य प्रोत्था न जानासि, प्रकर्षेणोत्थानं मूलोत्पत्तिः प्रोत्था, तां प्रोत्थां, केनाभिप्रायेणायमनाथशब्दः प्रोक्त इत्येवंरूपां न जानासि. हे राजन् ! यथाऽनाथोऽथवा सनथो भवति. तथा न जानासि. कथमनाथो भवति ? कथं च सनाथो भवति ?

अर्थ-हे पार्थिव ! हे राजन् ! तमे अनाथ (पद)ना अभिधेय अर्थने तथा ए अनाथ शब्दनी प्रोत्था=प्रकर्षे करीने उत्थान=मूलोत्पत्तिने, अर्थात् केवा अभिप्रायथी आ अनाथ शब्द कहेवामां आव्यो छे ग्वा प्रकारनी व्युत्पत्ति तमे जाणता नथी के जेवी रीते अनाथ अथवा सनाथ थवाय तेवी रीते हे नराधिप ! तमे समझ्या नहि ॥ १६ ॥

मूलम्-सुणेह मे महाराय । अव्वक्खित्तेण चेषसा । जहा मे य पवत्तियं ॥१७॥
हे महाराज ! मारु (हु कहु ते) अव्याक्षिप्त चित्तथी णटले मापधान मनथी सांभलो, के जेम अनाथ थाय से तथा जेम मारु (अनाथपणु प्रवर्त्युं १७

हे महाराज ! मे मम कथयतः सतस्त्वमव्याक्षिप्तं स्थिरेण चेतसा शृणु ? यथाऽनाथो नाथरहितो भवति, यथा मे ममानाथत्वं प्रवर्तितं, अथवा मेय इति एतदनाथत्वं प्रवर्तितं, तथा त्वं शृणु ? इत्यनेन स्वकथाया उदङ्कः कृतः. १७

अर्थ-हे महाराज ! हुं कहुं छु ते तमे अव्याक्षिप्त=स्थिर चित्तथी सांभलो. जेम अनाथ थाय छे अने जेम मारुं पोतानुं अनाथत्व प्रवृत्त थयुं, अथवा मारु आ अनाथत्व जेम थयुं ते तमे सांभलो. अर्हा पोतानी कथानुं सूचन कर्युं । १७ ॥

मूलम्-कोसंजीनाम नयरी । पुराणपुरभेडणी ॥ तत्थ आसी पिआ मज्झं । पभूयधणसंचओ ॥ १८ ॥

पुराणा शब्दोना प्रकृती कीर्त्तनी नाम्नी नगरी छे तेमो पुष्कर धरा समुद्रचलो धरासपय नामे मारो पिता हतो १८

न्याय्या—हे राजन् ! कौशापीनाम्नी नगर्यासीत् कीरती कौशावी ? पुराणपुरभेदिनी, जीर्णनगरभेदिनी यादृशानि जीर्णनगराणि भवन्ती, तेभ्योऽधिकशोभान्ती कौशावी हि जीर्णपुरी वर्तते जीर्णपुरस्य हि लोका प्रायशश्चतुरा धनवत्तश्च बहुज्ञा विवेकवत्तश्च भवतीति शब्दं तत्र तस्या कौशाव्या मम पितामीत् कीदृशो मम पिता ? प्रभूतधनसचय, नाम्नापि धनसचय, गुणेनापि नटलधनसचय इति शृद्धसंप्रदाय ॥ १८ ॥

अर्थ—हे राजन् ! कौशावी नाम्नी नगरी हती. केवी कौशावी नगरी ? पुराणपुरभेदिनी—जेना जूना नगरो होय छे तेना करता अधिक शोभावाळी, कौशावी नामे जूनी नगरी छे पुराणा शब्दना लोको घणे मागे चतुर, धनवान् तथा घणु जाणनारा अने विवेकवान् होय छे एतु शब्द—अभिप्राय छे ते कौशावीमा मारो पिता हतो कवो मारो पिता ? प्रभूतधनसचय—पुष्कर धन संप्रदायी अने नामे पण धन सचय अर्थात् तेनु नाम धनसचय हतु अने गुणवी पण धन संप्रदायी हतो ॥ १८ ॥

मूलम्—पद्मेयम् महाराय । अउला अङ्गिवेयणा ॥ अहोत्था विउलो दाहो । मचगसेसु पत्थिवा ॥ १९ ॥

हे महाराज ! प्रथम वचनमां मने अतुल भक्षिवेदना—नेत्रपीडा उपरी तेथी हे पार्थिव ! मारा सर्व माओमां विपुल—दाह धवा लाव्यो १९

हे महाराज ! प्रथमे वयसि यौवने एकदाऽनुलोत्कृष्टाऽस्थिवेदनाऽस्थिपीडा 'अहोत्था' इत्यभूत् अथवा 'अङ्गिवेयणा' इति पाठे अक्षिवेदना नेत्रपीडाऽभूत् ततश्च हे पार्थिव ! हे राजन् ! सर्वमात्रेषु विपुलो दाहोऽभूत् १९ अर्थ—हे महाराज ! प्रथम वयःयौवन अवस्थामा एक समये मने अतुल—उत्कट अस्थिवेदना—हाडपीडा उपनी; 'अङ्गिवेयण'

मृगो पाठ होत तो अक्षिवेदना=नेत्रपीडा उपडी अने तेथी, हे पार्थिव! हे राजन् मारा मर्व गात्रोमां विपुल=घणो दाह थयो. १९

मूलम्-सत्थं जहा परमतिक्लं । सरीरविवरंतरे ॥ पथील्लिज्जह अरी कुद्धे । एवं मे अतिथवेयणा ॥ २० ॥

जेण परमतीक्ष्ण दास्य कोदं दुग्धं शत्रुशरीरना वितर=नाक कान आग जेण छिद्रगा परोवी कीये भने तेथी जेणी वेदना भाग तेथी मने ण अस्मि वेदना अधया अक्षिवेदना भया लागी. २०

न्याख्या-हे राजन् ! यथा कश्चिदरिः कुद्धः सन् शरीरविवरंतरे नासाकर्णचक्षुःश्रुस्तराणां मध्ये परमतीक्ष्णं शस्त्रं प्रपीडयेद् गाढमवगाहयेत्, एवं मे ममास्थिवेदनाभूत्. ॥ २० ॥

अर्थ-हे राजन् ! जेण कोइ क्रोधे भरायेलो शत्रु शरीर विवरंतरमां=नाक कान आंख आदिक छिद्रमां परम तीक्ष्ण शस्त्र उड्डे भोंके अने जेवी पीडा करे तेथी मने ण आंखनी पीडा थती हती अथवा हाडपी ॥ थती हती ॥ २० ॥

मूलम्-तियं मे अंतरिक्षं च । उत्तमगं च पीडुई । इंदासणिसमा घोरा । वेयणा परमदारुणा ॥ २१ ॥

मारा तिन=केडनी पाड्कना भागने तया अरुणी घानपानाणि पृच्छाने भने उत्तमग=मरणने इंदाननि=इंदना १३ जेती परमादरुणा पीडा उपजी २१

न्याख्या-हे राजन् ! सा परमदारुणा वेदना मे मम त्रिकं कटिपृष्ठविभागं, च पुनरंतरिक्षं, अंतर्मध्ये उच्छ्रा अंतरिक्षं, तामंतरिक्षं भोजनपानरमणाभिलापरूपां, च पुनरुत्तमगं मस्तकं पीडयति. कीदृशी वेदना ? इंदानिसमा घोरा, इंद्रस्याशनिर्वजं तत्समा, अतिदाहोत्पादकत्वात्तत्त्या घोरा भयदा. ॥ २१ ॥

अर्थ-हे राजन् ! ते परम दारुण=अति असह्य=वेदना, मारा त्रिक पटले केडनी पाछळ बरडाना नीचला अने त्रण हाडकांमा

केडना पाछळना मागमा अने वळी आतर इच्छा=भोजन पाणी अने भोगा मिलापरुप अने मस्तकने पीडे छे वळी ते वेदना केयी छ ? इद्रना वज्रतुलय गटले के अति दाहने उत्पन्न करनार होवायी मयकर भयने आपती ॥ २१ ॥

मूलम्-उवट्टिया मे आयरिया । चिज्जामततिगच्छागा । अधीया सत्थकुसला ॥ २२ ॥

(त्यारे मार माटे भाषार्थ=वेधो उपरिधत थया त विद्या तथा मत्र वेध प्रकारयी चिकित्सा करे तेवा तथा अधीत पटले आयुर्द भोगेन तेमन गदमा कुशळ अने मत्र तथा मूल=गरीपूटी वगेरेया विज्ञान=निपुण हला २२

व्याख्या--हे राजन् ! तदेत्यध्याहार'. आचार्यो प्राणाचार्यो वैद्यशास्त्राभ्यासकारका मे ममोपस्थिताश्चिकित्सां कर्तुं लभ्रा कीदृशा आचार्यो ? विद्यामत्रचिचिकित्सका, विद्यया मंत्रेण च चिकित्सति चिकित्सा कुर्वतीति विद्यामत्रचिकित्सका, प्रतिक्रियाकर्तार' पुन कीदृशा आचार्यो ? अधीता सम्पक् पठिता 'अवीया' इति पाठे न विद्यतेऽन्यो द्वितीयो येभ्यस्तेऽद्वितीया, अमाधारणा पुन' कीदृशास्ते ? शास्त्रकुशलाः शास्त्रेषु चिचक्षणा' पुन' कीदृशास्ते ? मन्त्रमूलप्रसारका, मन्त्राणि देगधिष्ठितानि, मूलानि जटिकारूपाणि, तत्र चिचक्षणा, मन्त्रमूलिकाना गुणज्ञा ॥ २२ ॥

हे राजन् ! (अर्ही 'तदा' पटला पदनो अभ्याहार करवानो छे.) त्यारे आचार्यो=प्राणाचार्यो अर्थात् वैद्यशास्त्रना अभ्यासी वैद्यो मारी पासे उपस्थित थया-आन्या अने चिकित्सा करग लग्या ए भाचार्यो केवा ? विद्यावटे तथा मन्त्रीयी चिकित्सा करवावाळा-वेध रीते रोगोनी प्रतिक्रिया करी शके तेवा वळी तेओ अधीत=सारी रीते शास्त्र मणेल 'अवीया', आवो पाठ होय तो अद्वितीय=

एना जेवा बीजा गोत्या न मळे तेवा अर्थात् असाधारण सामर्थ्यवाळा; ते साथे शस्त्र अथवा शास्त्रमां कुशल विचक्षण अने मंत्रदेवता धिष्ठित (अनुष्ठानादि) तथा मूलजडरीरूप औषधो बनेमां विशारदविचक्षण अर्थात् ए बंधायना गुणने जाणनारा ॥ २२ ॥

ते मे तिगच्छं कुर्वन्ति । चाउष्पायं जहा हियं ॥ न य दुक्खा विमोयंति । एसा मज्झ अणाहया ॥ २३ ॥
ते वैद्यो मारु जेम हित थाय तेम चार प्रकारे चिकित्सा करे छे, तथापि मने दुःखथी विसुक्त करोवी न शक्या. आज मारी अनाथता. जो दुःखथी मुक्तावी शके तो नाथ कहेवाय पण जे दुःख पामता ने जराय दुःखहान न करावी शके तो नाथ केम कहेवाय ? २३

व्या०—ते वैद्याचार्या मे मम चैकित्स्यं रोगप्रतिक्रियां यथा हितं भवेत्तथा कुर्वन्ति. कीदृशं चैकित्स्यं ? चातुःपादं, चत्वारः पदाः प्रकारा यस्य तच्चतुःपदं तस्य भावः चातुःपादं, चातुर्विध्यमित्यर्थः. वैद्य १ औषध २ रोगि ३ प्रतिचारक ४ रूपं. अथवा वमन १ विरेचन २ मर्दन ३ स्वेदन ४ रूपं. अथवा अंजन १ बंधन २ लेपन ३ मर्दनरूपं ४. शास्त्रोक्तं गुरुपारंपर्यागतं चक्रुरिति स्थाने प्राकृतत्वात्कुर्वन्तीत्युक्तं. ते वैद्या मां दुःखान्न विमोचयन्तिस्म. प्राकृतत्वाद् भूतार्थे वर्तमानार्थप्रत्ययः. एषा ममानाथता वर्तते ॥ २३ ॥

ते वैद्याचार्योऽपि मारी चिकित्सा करी, मारु जेम हित थाय तेवी रीते रोगनो प्रतिकार कर्यो. केवी चिकित्सा ? चतुष्पाद अर्थात् वैद्य, औषध, रोगी तथा परिचारक; एम चारपादयुक्त. अथवा वमन, विरेचन, मर्दन तथा स्वेदन; आम चार प्रकारनी. अथवा अंजन, बंधन, लेपन तथा मर्दन; आवा मेदथी चार प्रकारनी शास्त्रोक्त गुरुपरंपराथी जाणेल चिकित्सा करी. (अहीं प्राकृत होचाथी कुर्वन्ति ए वर्तमानप्रयोग भूतकालना अर्थमां जे.) तथापि ते वैद्यो मने दुःखथी न मुक्तावी शक्या. आ मारी अनाथताज कहेवाय. २३

पिपा मे मयसार पि । दिज्जाहि मम फारणा ॥ न य दुक्कया विमोयति । एसा मज्झ अणाहया ॥ २४ ॥

माता पिता मारे कारणे सर्वसाध घरलो मार=धनार्थिक (विद्य धर्मोत्तरे) दह चूकया तो पण मने दु खयी विमुक्त कतायी न सकया=आ मारी अनाथता २४

तथापि वैद्यो न्ना दु खान्तरुपान्न विमोचयतिस्म त्पा ममाज्जायता ज्ञेयेति शेष ॥ २४ ॥

हे राजन् ! मम पिता मम कारणेन सर्वमपि मार, गृहे घत्सार मार यस्तु, तत्तमर्वमपि वैद्यभ्योऽदात तथापि वैद्यो न्ना दु खान्तरुपान्न विमोचयतिस्म त्पा ममाज्जायता ज्ञेयेति शेष ॥ २४ ॥

हे राजन् ! मारा पिता मारे कारणे घरमानु मव सार, एटले घरनी सारभूत सर्व वस्तुओ वैद्यादिकने दह वेठा तो पण ते वैद्यो मने दु ख=कष्टयी मूकवी न शक्या आज मारी अनाथता ॥ २४ ॥

माया वि मे महाराय ! पुत्तसोय दुहट्टिया ॥ न य दुक्कया विमोयति एसा मज्झ अणाहया ॥ २५ ॥

हे महाराज ! माया वि मे महाराय ! पुत्तसोय दुहट्टिया ॥ न य दुक्कया विमोयति एसा मज्झ अणाहया ॥ २५ ॥

हे महाराज ! माया वि मे महाराय ! पुत्तसोय दुहट्टिया ॥ न य दुक्कया विमोयति एसा मज्झ अणाहया ॥ २५ ॥

हे महाराज ! माया वि मे महाराय ! पुत्तसोय दुहट्टिया ॥ न य दुक्कया विमोयति एसा मज्झ अणाहया ॥ २५ ॥

व्या०—हे महाराज मे मम भ्रातरोऽपि, स्वका आत्मीया ज्येष्ठकनिष्ठका वृद्धा लघवश्च न मां दुःखाद्विमोच-
यन्तिस्म. एषा ममानाथता ज्ञेया ॥ २६ ॥

हे महाराज ! मारा स्वका=सगा आत्मीय भाइयो, ज्येष्ठ तथा कनिष्ठ एटले माराथी महोटा तथा न्हाना भाइओ पण मने दुःखथी
न सूकावी शक्या. आ मारी अनाथताज जाणवी ॥ २६ ॥

भइइणीओ में महाराय । सगा जिट्टकणिठ्ठगा ॥ न य दुक्खा विमोचयन्ति । एसा मज्झ अणाहया ॥ २७ ॥

मारी महोटी तथा न्हानी सगी बहेनो पण मने ए दुःखथी सूकावी न शकी ए मारी अनाथताज कहैनाय. २७

हे महाराज ! मे मम भगिन्योऽपि, स्वका एकमातृजाः, ज्येष्ठाः कनिष्ठांश्च मां दुःस्वान्न विमोचयन्तिस्म. एषा ममाऽनाथता ज्ञेया
हे महाराज ! मारी भगिनीओ, स्वका=सगी अर्थात् एकज माताथी जन्सेली महोटी तथा न्हानी कोइ बहेन पण दुःखमांथी
मने युक्त न करावी शकी ए मारी अनाथताज गणाय ॥ २७ ॥

भारिया मे महाराय । अणुरत्ता अणुव्वया ॥ असुपुण्णेहिं नयणोहिं । उरं मे परिसिंचई. २८ अन्नं पाणं च
न्हानं च । गंधमल्लिविलेपणं ॥ मग नायमनायं वा । सा बाला नोवसुंजई. २९ खणपि मे महाराय । पासाओ न
विफिट्ठई ॥ न य दुक्खा विमोचयन्ति । एसा मज्झ अणाहया. ३० तिसुभिर्गार्थाभिः कुलकं ॥

त्रण गाथानो संवध भेलो छे हे महाराज ! अनुरक्ता=मारासा प्रीतिवाली तथा अनुवता=सर्वथा अनुकूल वचनवाली (पतिव्रता) पवी मारी
भार्या आसुधी भरेला नेनोवडे मारा वश=स्थळने परेक्षितन करतो. २८ ते पासा=मारी सार्वा मारा जाणये के अजाणये अस, पाणी, स्नान, गंध=चंदन,

मासक्य=पुष्पद्वारा अथवा विलेपन इत्यादि कृत्वा उपयोग कर्तार नहोती २९ (पट्टमुत्र नहि) हे मन्त्राच 'एक क्षण एव मारी पासेधी मसती नहोता
त भावा एव मने ए दु राधी मूढावै ७ दाकी एव मारी अनाथता ३०

न्या०—हे महाराज ! मे मम भार्या कामिन्यपि दु खान्मा न मोचयतिस्म रुधभृता भार्या ! अनुरक्ता
अनुरागवती पुन कथयता ! अनुवता पतिव्रता, पतिमनु लक्ष्मीकृत्य व्रत यस्याः साऽनुव्रता एतादृशी भार्या
मे मम उरो हृदयमश्रुपूर्णाभ्या लोचनाभ्या सिचतिस्म ॥ २८ ॥ पुन सा याला मत्कामिनी अन्नमदान मोदका
दिक भक्ष्य, पान शर्करोत्तरादिक, पुन. खान कुकुमादिपानीये. गंध सुरभितैलचोवकगोशीर्यचदनप्रसुत्रै, माये
रनेरुसुरभिपुष्पदामभिर्विलेपन गात्रार्चन, मया ज्ञात वा अज्ञात, स्वभावेनैवैतत्सर्व भोगाग नोपसुक्ते, नानुभवति
मम दु त्वात्तया सर्गण्यपि भोगागानि त्यक्तानि ॥ २९ ॥ पुनह महाराज 'सा याला मम पार्श्वैकद्वयान्न 'वि-
फिट्टह' इति न विफिट्ति, नापयातीत्यर्थ पर दुखान्मा न विमोचयति, एषा ममाऽनाथता ज्ञेया ॥ ३० ॥

त्रण गायाओनु कुलक (एका वय) छे हे महाराज ! मारी भार्या कामिनी एण दु खथी मने नवी मूकाधी शकी कैवी भार्या ?
अनुरक्ता=मारे विषये अनुगम (ग्रं ति)गळी, वळी अनुव्रता=पतिव्रता एटळे पतिने अनुलक्षीने वर्तनारी एवी भार्या मारा उर=वक्ष=
स्थलने (हृदय प्रदेशने) आसुवी पूर्ण नेत्रोवड सिंचन कसती २८ वळी ते बाला=मारी भार्या अन्न=भोदकादि भोजन, पान=साकरना
शरबत वगेरे पीवणा पदार्थ, तथा स्नान=कैसरादि जख्यी न्हावु, गंध=सुगंधि तेल, चोमक, गोशीर्यचदन=गोरोचना; इत्यादिक
पदार्थोनी उपयोग तेमज्ज मासक्य=अनेक सुगंधि पुष्पनी माळजो, अने विलेपन=चदनादिकची गात्रार्चन, आ सपळा मारे जाण्ये

अथवा अजाण्ये स्वभावधीज भोगना अंगीनो उपभोग करती नहिं अर्थात् मारा दुःखने लीधे तेणीयें सर्व भोगनो परित्याग कर्यो हतो. २९ तेमज हे महाराज ! ते बाला मारी पासेथी एक क्षणवार पण दूर जती नहीं परंतु दुःखधी मने न मूकावी शक्ती. आ मारी अनाथताज जाणवी. ॥ ३० ॥

तओहं एवमाहिंसु । दुःखमा हु पुणो पुणो ॥ वेयणा अणुभवेउं जे । संसारंमि अणंतए ॥ ३१ ॥

तदनंतर हु आ प्रमाणे बोल्यो के-निश्चये करीने जे वेदना अनुभावी दुःक्षमा=सहन न करी शकाय तेवी (असह्य होय छे) तेवी (वेदना) आ अनंत संसारने विषये में पुनःपुनः=बारवार भोगवी छे. ३१

व्या०—ततोऽनंतरं प्रतीकारेषु विफलेषु जातेष्वहमेवमवादिषं. एवमिति किं ? हु इति निश्चयेन या वेदना अक्षिरोगप्रमुखा अनुभवितुं दुःक्षमाः, भोगतुमसमर्थाः, ता वेदनाः संसारे पुनः पुनर्मुक्ता इति शेषः. वेद्यते दुःख-मनयेति वेदना. ता वेदना दुखेन क्षम्यन्ते संहन्ते इति दुःक्षमा दुःसहाः. कीदृशे संसारे ? अनंतकेऽपारे. ॥ ३१ ॥ तदनंतर-प्रतिकार=उपचार वधा निष्फल नीवड्या पछी हुं आवी रीते बोल्यो. 'हुं' निश्चये जे वेदना=आंखना रोगधी उद्भवेली पीडा=अनुभव लेतां दुःक्षमा=भोगवी न शकाय तेवी (असह्य)=ते वेदनाओ आ अनंत=अपार संसारने विषये में पुनःपुनः भोगवी, जेनावती दुःख जणाय ते वेदना, ते वेदना सहन करातां बहु दुःख थाय तेथी ए वेदना दुःक्षमा एटले दुःसह कहेवाय ॥ ३१ ॥

सहं च जह सुचिज्जा । वेयणा विउलाउइओमे ॥ खंतो दंतो निरारंभो । पव्वहए अणगारियं ॥ ३२ ॥

जो हुं एकवार आ विपुल=घणी वेदनाथी मुक्त थाउं तो क्षात=क्षमाशील तथा दांत=इंद्रियोनुं दमन करी निरारंभ=तत्सम आरंभरहित बनी

व्या०—अह किमवादिप तदाह—यदि सकृदप्येकवारमप्यह वेदनाया विसुच्ये, तदाह क्षांतो भूत्वा, पुनर्दातो जितेंद्रियो भूत्वा निरारभ सन्ननगरत्व साधुत्व प्रव्रजामि दीक्षा गृहामीति भाव कथभूताया वेदनाया ? वि-
पुलाया विस्तीर्णया ॥ ३२ ॥

हु हु बोल्यो ? ते कहे छे—जो सकृद=एकवार पण हु आ वेदनायी सुक्त थाउ, तो हु क्षात यह तेमज दात=जितेंद्रिय रही निरारभ=सकळ सदीप आरभ छोडी दहने अनगरत्व=साधुत्वने पासु, अर्थात् दीक्षा ग्रहण करु, आवो भारार्थ छे. वेदना केवी ? विपुला=अति विस्तीर्ण पटले सहेलाहधी जेनो अत न आवे तेवी ॥ ३२ ॥

एव च चित्तइत्ताण । पसुत्तोमि नराह्मिवा ॥ परिवत्तति राईण । वेयणा मे न्वय गया ॥ ३३ ॥

हे नराधिप ! आम चित्तन करीने हु ज्यां सुतो अने रात्रो परित्यक्ती=धीतवा भावो एवो तो मारी वेदना क्षय पामी ३३

व्या०—एव पूर्वोक्त चित्तित चित्तयित्वा हे नराधिप ! यावदह सुप्तोऽस्मि, तावत्तस्यमेव रात्रो प्रवर्तमानाया-
मतिक्रामत्या मे मम वेदना क्षय गता, वेदना उपशान्ता इत्यर्थ, ॥ ३३ ॥

एवी रीते पूर्वोक्त्या प्रमाणे चित्तवन करीने, हे नराधिप ! ज्यां हजी हु सुतो त्या तो ते रात्री जेम जेम परित्यक्ती=धीतवी गइ तेम तेम मारी वेदना क्षय पामी=वेदना उपशान्त यह गइ ॥ ३३ ॥

तओ कहे पमायमि । आपुच्छित्ताण यधवे ॥ खतो दतो निरारभो । पवइओ अणगारिय ॥ ३४ ॥

ते पछी बीजे दिवसे प्रभातमांज मारा बाधयेने पूत्रीने=तेओनी अनुमति लइने, क्षांत=क्षमाराळो, रात=जीतेदिय तथा सर्व प्रकारना आरभ रहित थइने हु अनगारिक=गृहादिक तजीने प्रव्रजित थयो=दीक्षा ग्रहण करी ३४

व्या०—ततो वेदनोपशान्तेरनंतरं कल्पे इति नीरेगे जाते सति प्रभातसमये बांधवान् स्वज्ञातीतापृच्छयाह-
मनगारत्वं साधुत्वं प्रव्रजितः, साधुधर्ममंगीकृतवान् कीदृशोऽहं? क्षातः, पुनर्दत्तः, पुनरहं निरारंभः. ॥ ३४ ॥
तदनंतर एटले वेदना उपक्षांत थया पछी कल्प=नीरोगता थइ एटले प्रभात समये बांधव=मारा सगा वगेरेने पूछी=ए सर्वेनी
अनुरग लइने अनगारत्व=साधुत्वेने प्रव्रजित थयो अर्थात् साधु धर्मनो में अंगीकार कर्यो. हुं केवो? क्षांत=क्षमाशील तथा दांत=
इंद्रियोनुं दमन करनारो अने निरारंभ=सर्व सदोष आरंभनो परित्यागी. ॥ ३४ ॥

तओहं णाहो जाओ । अप्पणो य परस्स य ॥ सव्वेसिं चैव भूयाणं । तसाण थावराण य ॥ ३५ ॥

ते पछी तो हु आत्मन=मारा पोतानो तथा पर=जीजानो तेमज सों त्व तथा स्थार भ्रात मानो नाथ=स्वामी थयो. ३५

व्या०—हे राजन् ! ततो दीक्षानंतरमात्मनश्च पुनः परस्य नाथो योगक्षेमकर्त्वेन स्वामी जातः. आत्मनो हि
नाथः शुद्धप्ररूपणत्वात्, अपरस्य च हितचिंतनात्. एवं निश्चयेन सर्वेषां भूतानां त्रसानां च पुनः स्थावराणां
नाथो जातः. ॥ ३५ ॥ अथ यश्चात्मनो नाथः, स च सर्वेषां नाथः, तदेव दृढयति—

हे राजन् ! ते पछी—एटले दीक्षा गृहण कयनि अनंतर आत्मानो=मारा पोतानो अने परनो हुं नाथ थयो; अर्थात् सर्वना योग
क्षेमनो करनार स्वामी बन्यो. में शुद्ध प्ररूपणा आदरी तेथी पोतानो नाथ थयो अने जीजाओनुं हित चिंतन करी हुं अपरनो पण

नाथ थयो आवा निश्चयवटे सबभूत=त्रस तथा स्थावर प्राणी मात्रनो हु नाथ थयो ॥ ३५ ॥ हवे जे पोतानो नाथ ते सर्वेनो नाथ ए चात दट करे छे—

अप्पा नइ वेयरणी । अप्पा मे कूडमामली ॥ अप्पा मे कामदुघा घेणु । अप्पा मे नदण वण ॥ ३६ ॥

आत्मा मही चेतणी छे अने मारो आत्मान कूट शाल्मली=नरकमानु कूटशाल्मली दोम=अनु दुख छे आत्मा ए कामदुघा=घेणु छे अने आत्मा जे नदनवन=स्वर्गनो बगीचो छे ॥

—या०—हे राजन् ! दीक्षाया गृहीतायामह नाथोऽभूत्, पूर्वमनाथ आस तत्कथ ? उच्यते—अगमात्मा जीवो चेतरणीनवी प्रवर्तते, पुनर्ममात्मैव कूटशाल्मलीशृक्षो नरकस्थो वर्तते पुनरयमात्मैव कामदुघा घेनुवर्तते, काम दोगिध पूरयतीति कामदुघा जीवो या शुभक्रिया करोति सा शुभक्रिया सुखदेत्यर्थ मे ममात्मा नदन वन, देवाना सुखदायक वनमस्ति ॥ ३६ ॥

ह राजन् ! दीक्षा ग्रहण करीने हु नाथ थयो, जे पूर्वे हु अनाथ हतो कवी रीते ? ते कहे ने—आ आत्मा=जीव चेतरणी नदी बहे छे तथा मारो आत्मान कूट शाल्मली=नरकमां वर्ततो यातना शृक्ष छे वळी आ आत्माज कामदुघा घेणु थइने वर्त्त छे—अर्थात् मनमा जे जे कामना थाय तेने पूरवागळी घेणुरूप ते जीव जे शुभ क्रिया करे छे ते शुभ क्रिया तेने सुखदायक थाय छे. आ मारो आत्मा मारे माटे नदनवन अर्थात् देवोने सुखदायक स्वर्गमा जे नदन वन छे ए अने मारो आत्मा मने तादृश सुखदायक होमाथी नदनवन छे ॥ ३६ ॥

અપ્પા કત્તા વિકિત્તા ય । સુહાણ ય દુહાણ ય ॥ અપ્પા મિત્તમમિત્તં ચ । દુપ્પટ્ઠિ ય સુપ્પટ્ઠિઓ ॥ ૩૭ ॥

આત્મા મુલોનો તથા દુઃખોનો કર્તા છે તથા વિકૃત્તાનાશ કરનાર પણ છે ૧૮ તલી આત્માન મિત્ર તથા અમિત્ર છે તેમજ દુઃપ્રસ્થિત=દુરા-
ચરણે વહેલો તથા સુપ્રસ્થિત=ચન્દ્રમાર્ગે ચાલનારો પણ આત્માજ છે. ૩૭

ઢ્યા૦—હે રાજન્નાત્મા જીવઃ સ એક કર્તા, ચ પુનરાત્મૈવ વિકિરિતા વિક્ષેપકઃ. કેપાં ? તદાહ—સુલાનાં ચ પુનર્દુઃલાનાં, અર્થાત્ સુભાસુખ્યોઃ કર્તા વિકિરિતા વિનાશકશ્ચાત્મૈવ. ચ પુનરાત્મા મિત્રમુપકારકૃત્ સુહૃદ્વર્તેતે. તથાત્મૈવાડમિત્રં શત્રુરહિતકારી વર્તેતે. હે રાજન્નયમાત્મા દુષ્ટાચારે પ્રસ્થિતઃ પ્રવર્તિતો વૈતરણ્યાદિનરકભૂમિવર્શકો વર્તેતે, અયમેવાત્મા સુષ્ટુ આનારે પ્રસ્થિતઃ પ્રવર્તિતઃ કામધેન્વાદિનંદનવનાદિવદ્ધર્પદો. વર્તેતે. ॥ ૩૭ ॥

હે રાજન્ ! આત્મા=જીવ, એજ કર્તા છે તેમ આત્માજ વિકર્તા=વિક્ષેપક છે, કેનો ? તે કહે છે—સુલોનો તથા દુઃખોનો; અર્થાત્ સુખદુઃખનો કરનાર તથા વિનાશક આત્માજ છે. તલી એ આત્મા મિત્ર=ઉપકાર કરનારો સુહૃદ્. થઈને વર્તે છે. તથા એ આત્માજ અમિત્ર=અહિતકારી શત્રુ થઈને વર્તે છે. હે રાજન્ ! આ આત્મા દુષ્ટાચારમાં પ્રવર્તીને વૈતરણી આદિક નરકભૂમિ દેસાડનાર થાય છે અને એજ આત્મા જો સુપ્રસ્થિત=સારા આચરણમાં પ્રવર્તીને કામધેનુ તથા નંદનવનની પેઠે હર્ષ આપનારો થાય છે. ॥ ૩૭ ॥

इमा ह्य अण्णावि अणाहया निव । तमेगचित्तो निहुओ सुणेहि ॥

नियंठधम्मं लहियाण वी जहा । सीयंति एगे बहु कायरा नरा ॥ ३८ ॥

હે નુપ ! આ અને પૃષ્ઠી પળ અનાયતા નિગ્રમે છે તે તમે પૃથક્કિત થઈ નિયંત્રણ=સિધ્ધિપણે સાંભળો. પર્કે=કેટલાએક મનુ કાચર નરો

व्या०—हे नृप ! हे राजन् ! हु इति निश्चये, इगमनाथता, अग्याप्यनाथता वर्तते, तामनाथतामेकचित्तः पुन-
निभृतोऽन्यकार्येभ्यो निवृत्त सनर्थाब्रिञ्चिनः सन् शृणु ! यथा निर्गन्धधर्म लब्ध्वाप्येके केचिज्जना पद्मकातरा, यद्दु
यथा स्यात्तथा हीनसत्त्वा पुरुषा सीदति, साधारारे शिथिला भवति ॥ ३८ ॥

हे नृप ! हे राजन् ! 'हु' निश्चये आ अनाथता कही तेरी अन्य=बीजी पण अनाथता छे त अनाथताने तमे एकचित्त तथा
निभृतम=अन्य कार्येयी निवृत्त थइ अर्थात् सर्वथा निश्चित बनीने श्रमण करो यथा=जेरी रीते निर्गन्ध धर्मेने पामीने पण फेटलाएक
यद्दु तातर=कायरमनो घणाज हीनसत्त्व पुरुषो सीदाय छे=साधुना आचार पालनामा शिथिल बने छे ॥ ३८ ॥

जोपव्वइत्ताण महवययाइ । मम्म च नो फासयई पमाया ॥ अणिगहएपा य रसेसु गिद्धे । न मूलओ णिद्धइ यधण ते
जे मनुष्य प्रमादय=दीना पामीने एही प्रमादधी मगबलोने सम्यक् प्रगरे स्पक्षतो=सेयनो भी ते अनिमगहास=जने पोलाने आत्मा भिगुहीए
नधी कर्पो पयो=ग रसोने विगदे गृही=लोउव एहीने यधन=यमाग कारण रागद्वेषादिवने मूलभी छेरी गरुतो नधी ३९

व्या०—हे राजन् ! यो मनुष्य प्रव्रज्य, वीक्षा गृहीत्वा महाव्रतानि प्रमादात् सम्यग्विधिना न स्पृशति, न
सेवते, से इति स प्रमादयशायती, प्रमादादनिग्रहात्मा विषयाऽनियञ्जितात्मा, अत एव रसेषु मधुरादिषु गृद्धो
यधन कर्मयधन रागद्वेषलक्षणा ससारकारण मूलतो मूलान्न छिनत्ति, मूलतो नोत्पाटयति, सर्वथा रागद्वेषौ न
निवारयतीत्यर्थः ॥ ३९ ॥

हे राजन् ! जे मनुष्य प्रव्रज्या=दीक्षा गृहण करीने पश्चात् प्रमादवश वर्त्ती पंच महाव्रताने सम्यक् विधि पूर्वक स्पर्शतो=सेवतो नथी ते प्रमादवशताने लीत्रे अनिग्रहात्मा=विषयोधी नियंत्रित नथी करेल आत्मा जेणे एवो अने तेथीज रसोमां=मधुरादिक विषयोमां गृह्य=लोलुप रहेनारो ए जीव, वधन=कर्मबंधनोपलक्षित राग द्वेषादि लक्षण संसार कारणने मूलथी उखेडी नादतो नथी; अर्थात् तेना रागद्वेषादिक सर्वथा निवृत्त थता नथी. ॥ ३९ ॥

आउत्तया जस्म य नत्थि काई । इरियाए भामाए तहेमणाए ॥

आयाणनिस्खेवदुगंछणाए । न धीरजांग अणुजाइ मगंग ॥ ४० ॥

जे माणुने ईर्गा=गमन आगमन चमिति, भावा=भावा गमिति, तथा एवणा=आहार ग्रहण समिति, तेमज भावान निक्षेप=वस्तु लेवा मूकता रूप समिति, अने दुगच्छणा=परिष्ठापना तमिति, आ पाच समितिने गिणये होइ पण प्रकारि आयुक्तता=कुशला नथी होती ते माणु भीर=तीर्थहरादि महापुरुषाये गमन करेना मार्गने अनुमती नकतो नथी. ४०

व्या०— हे राजन् ! अ साधुधरिंयातं मार्गं नानुयाति, धीरैर्महापुरुषैस्तीर्थंकरं गणधरैश्च यातं प्राप्तं, अर्थान्मोक्षमार्गं न प्राप्नोति, स कः ? यस्य साधोरीययां गमनागमनसमिती, तथा भाषायां, तथैपणायामाहारग्रहणसमिती पुनरादाननिक्षेपणसमिती, वस्तूनां ग्रहणमोचनविधौ, तथा 'दुगंछणाए' इति उच्चारप्रश्चणश्लेषमजल्लसिंघाणादीनां परिष्ठापनसमिती आयुक्तता काचिन्नास्ति. ॥ ४० ॥

हे राजन् ! ते माणु धीर=महापुरुष=तीर्थंकर गणधरादिके यात=प्राप्त मार्ग; अर्थात् मोक्षमार्गने अनुगत थइ शकतो नथी. ते

कोण ? जे माथु इया समिति पटले जगा आववाना नियमो भाषा समिति=बोलाना नियमो, एषणा समिति=आहार ग्रहणना नियमो, आदाननिक्षेप समिति=वस्तु लेवा मूकाना नियमो तथा द्रुगछणा समिति एटले मळ, मूत्र, कफ, जष्ठ=शरीर परनो मेल, लीटि; इत्या दिकुने ठेकाणे पादवाना नियमो आ पा७ समितिने विषये जेने कोइपण प्रकारनी आयुक्तता=नियमितता=कृशकता होती नवी । ४०।

चिरपि से मुडकूइ भयित्ता । अथि०-य त्वनियमेहि भट्टे ॥ चिरपि अप्पाण किलेसइत्ता । न पारण होइ हु सपराए

ते भक्षिपाननवाळे तथा तपोनियमधी पण एवो पुरुष चिरकाळ पयत केवळ मुडकूचि=लोचमात्रमां दक्षिवाळो रहीने शीपकाळ मधी भारमाने बलून भापीने पण सपराए=आ समारानो पारण=गार घामलोळ नधी ४१

या०—स पूर्वोक्त पचमभितिरहितो मुन्याभासस्थिर मुडकूचिर्मूत्या, आत्मानमपि चिर क्लेशयित्वा फलेशे पातयित्वा, हु इति निश्चयेन सपराए समारे पारगो न भवति कीदृश स ? अस्थिरव्रतोऽस्थिराणि व्रतानि यस्य सोऽस्थिरव्रत पुन कीदृश स ? तपोनियमव्रष्ट य कदापि तपो न करोति, तथा पुनर्नियममभिग्रहादिक च न करोति, केवल द्र०यमुडो भवति, स ससारस्य पार न प्राप्नोतीत्यर्थ ॥ ४० ॥

ते पूर्वोक्त प७ समिति रहित मुन्यामाम (श्रुति जेवो भासतो) पुरुष, चिरकाळ मुडकूचि=मात्र लोचने विषयेज रुचिवाळो=रहीने, तेमन पोताना आत्माने पण चिरकाळ पयंत क्लेश आपीने 'द्रु' निश्चये सपराए=समारानो पारगत थतो नधी. ते मुन्यामास केवो ? जेनु कोइपण व्रत स्थिर नधी, यळी तपो नियमवी भ्रष्ट थयेलो; अर्थात् जे कोइपण तपना नियमोनु यथावत् पालन करतो न होय अथवा जे कदापि तप करतो न होय तेमन नियम जे अभिग्रहादिक ते पण न करतो होय कितु काळ लोचमां रुचि राखे एटले

मात्र द्रव्यमुंज होय तेवो साधु संसारना पारने पामतो नथी. ॥ ४१ ॥

पोछे व मुट्ठी जह से असारो। अयंति ए कूडकहावणे व। राढामणी वैरुलियप्पगासे। अमहघए होइ हु जाणएसु ॥४२॥
ते=मुन्याभाम, पोली=खाली मुठ्ठीना जेवो असार छे; तथा कूटकार्पापण=बनावटी शिक्षा जेवो अयत्रित=अनादरणीय छे. वैडूर्य (लीछु पात्रु) मणिना जेवो प्रकाशवाच् होय तो पण राढामणि=आचमणि तेना जाणकार=क्षेत्री=नी आगल निश्चये ते अमहघं एटले कइपण मूल्य विनानोज थवानो. ४२

व्या०—स पूर्वोक्तमुंडरुचिरसारो भवति, अंतःकरणे धर्माऽभावाद्रिक्तोऽकिंचित्करो भवति. स क इव ? पोछो मुष्टिरिव, यथा रिक्तो मुष्टिरसारो मध्ये शुषिर एव. तथा समुंडरुचिः कूटकार्पापण इवाऽसत्यनाणकमिवाऽयंत्रितो भवति, न यंत्रितोऽयंत्रितोऽनादरणीयो निर्गुणत्वादुपेक्षणीयः स्यादित्यर्थः. उक्तमर्थमर्थान्तरन्यासेन दृढयति—हु यस्मात्कारणात् राढामणिः काचमणिः ‘जाणएसु’ इति ज्ञातृकेषु मणिपरीक्षकनरेषु वैडूर्यप्रकाशोऽमहर्धको भवति, बहुमूल्यो न भवति. वैडूर्यमणिवत् प्रकाशो यस्य स वैडूर्यमणिप्रकाशः, वैडूर्यमणिद्वगतेजाः. महर्धयो यस्य स महर्धः, महर्ध एव महर्धकः, न महर्धकोऽमहाधकोऽवहुमूल्य इत्यर्थः. यथा मणिज्ञेषु वैडूर्यमणिर्बहुमौल्यः स्यात् तथा काचमणिर्बहुमौल्यो न स्यात् एव धर्महीनो मुनिः साधुगुणज्ञेषु, यथा सद्धर्माचारयुक्तः साधुर्वदनीयः स्यात्, तथा स मुंडरुचिर्वदनीयो न स्यादिति भावः. ॥ ४२ ॥

ते पूर्वोक्त मुंडरुचि असार होय छे, अर्थात्—अंतःकरणमां जराय धर्मभावना न होवाथी रिक्त=ठालो, कइपण करी शके तेवो होतो नथी. ते केना जेवो होय छे ? पोछे=खाली मुठ्ठी जेवो, जेम खाली मुठ्ठी असार=मात्र अंदर पोलीज होय छे तेम वळी ए

मुडरुचि कूटकार्यापण जेवो अर्थात् गोटा नाणा जेवो अयचित्त=अनादरणीय याय त्रे, कारण के निर्गुण होवाची संवेण उपेक्षा करवा योग्य थाय छे रुहेला अर्थने अर्थान्तर न्याय वटे दृढ करे छे—जेमके रादामणि=मचनो बनावटी मणि, जाणकार पुरुषोमा एटले रत्नना परिसरु श्वेरीना मडळमा भले ते वैद्वय मणि=लीला पाना=ना जेवो प्रकाशवान् जणातो होय तो पण महोटी किम्म तनो नज गणाय अर्थात्=जेम मणिना जाणकारोनी आगत वैद्वय मणि बहु मूल्य गणाय तेवो काचमणि कह्य मद्रुमूल्य न गणाय, तेनी रीत वर्महीन मुनि पण माथुना गुणोना जाणकार अभिन्न पुरुषोनी आगत जेवो सद्वर्माचरणी साधु वदनीय मनाय तवो ए मुडरुचि कह्य वदनीय नज गणाय ॥ ४८ ॥

कुमीललिंग इह धारयित्ता । इसिउल्लस्य जीविय यूहइत्ता ॥ असजण सजय लप्पमाणे । विणिघायमागच्छइ सें चिरपि

म=आचारहीन साधु कुमीललिंग=कुल्लिखीकनां चि हो धारण करीते समान कीविदा अथ कृषि=वज=रजोहरण तथा मुस वल्लिकाने पधारतो, पोते असयत=सगमहीन एतां ' हु तयदी ॥ ' एय गया र्था कहतो फातो भा ससारमां पणा काळ पर्यंत विनिघाल=भनेक प्रकारनी काळ=पीडा पामे ते ४९

व्या०—से इति स माधवाचाररहित इह समारे चिर चिरकाल याद्विनिघातमागच्छति पीडा प्राप्नोति कि कृत्वा ? कुशीललिंग पार्श्वस्थादीना चिह्न धारयित्वा, पुनर्जीविकायै आज्ञीविकार्य कृषि=वज रजोहरणमुग्र पोतिकारिक यूहयित्वा धृद्धि प्रापयित्वा, विप्रेक्षेण निघात विनिघपीडा स किं कुर्याण ? असपतः सन्नह सयत इति लालप्पमान , असाधुरपि साधुरहमिति द्रुवाण . ॥ ४९ ॥

ते साधुना आचारशी रहित एवो मुन्याभाम्, आ संसारने विषये चिरकाळ सुधी विनिघात=विविधपीडा पाम्या करवानो. केम करीने ? कुशीललिंग=पार्श्वस्थ आदिकना चिन्होने धारण करतो तथा जीविका माटे ऋपिष्वज=रजोहरण तथा सुखपोतिका वगेरेने वृद्धि पमाडतो विविध निघात=पीडा पामे छे, केम करतो ? पोते अरांयत=संयमरहित छातां लोकोमां 'हुं संयमवान् छुं' एम सर्वत्र कहेतो, एटले पोते खरो साधु नहिं छातां 'हुं साधु छुं' एम बोलतो. (ज्यां त्यां पीडा पामे छे.) ॥ ४३ ॥

विसं तु पीयं जह कालकूट । हणाइ सत्थं जह कुग्गहीयं ॥ एमेव धम्मो विमओववच्चो । हणाइ वंयाल इवाविवन्नो । ४४ ।

जेम पीधेलु कालकूट विप हणे छे, वळी जेम कुगृहीत=अवळी रीते पकडेलु शस्त्र (पोतानेज) हणे छे, एमने एम धर्म पण जो विषयोथी उपपन्न=युक्त होय तो अविपन्न=मंत्रादिकथी वलहीन न करेला=नेताळनी पेठे हणे छे. ४४

व्या०—हे राजन् ! यथा कालकूटो महाविषः पीतः सन् 'हणाइ' इति हति, पुनर्यथा कुगृहीतं विपरीतवृत्त्या गृहीत शस्त्रं हति, एवमेवानेनैव दृष्टानेन, महाविषकुगृहीतशस्त्रदृष्टानेन विषयैरिन्द्रियसुखैरुपपन्नो विषयोपपन्नो विषयसुखाभिलाषयुक्तो धर्मोऽपि हति. पुनः सविषयो धर्मोऽविपन्नवेताल इव हति. मंत्रादिभिरकीलितः स्फुरद्वलो मंत्रयंत्रैरनिवारितबलो वेतालो महापिशाचो मारयति, तथा विषयमहितो धर्मोऽपि मारयतीत्यर्थः. ॥४४॥

हे राजन् ! जेम कालकूट महाविष पीधुं होय तो हणे छे, वळी जेम कुगृहीत=विपरीतपणे गृहण करेलुं शस्त्र पकडनारनेज हणे छे एवीज रीते—आज दृष्टांत प्रमाणे, अर्थात् महाविष तथा कुगृहीत शस्त्रना दृष्टांत प्रमाणे, विषयोपपन्न—एटले इन्द्रिय सुख वढे संयुक्त एवो धर्म पण हणे छे, अर्थात् विषय सुखना अभिलाषथी युक्त धर्म, मारकज नीवडे छे. जेम अविपन्न=मंत्रादिकथी कीलित

न ययत्रो एटले मयत्रादिक वडे लेनु वल रोकयामा नथी आव्यु एवो अप्रतिवद्र वळगात्रो वेताल=महापिशाच जेम भारे छे तेम विपय सेरन युक्त धर्म पण मारनारोज थाय ॥ ४४ ॥

जो लखण सुचिण पउजवाजे । निमित्तकोऊलसपगाढे ॥ कुहेडविआसवदारजीवी । न गच्छई सरण तमि जाले । ५॥
ने साधु, लक्षण=सामुद्रिकशास्त्र तथा रम्यसाखना प्रयोग करतो होय तथा निमित्त=भूतप गरि तथा कौतूहल पटले लोकोने पोहून आश्वय पमाने तेदा हाथ चालाकीना प्रयोगोमा आसक्त होय तेमन कुहेडुविद्या=मन्त्रयत्र द्वाराभाग्या चमेरे आश्वयज्ञान उपर आजीविका करतो होय ने ते फाळे एटले ए वधक कर्माना फटोदवपळ बोहपण शरण पामनो नथी ४५

या०—य साधुलक्षण प्रयुजान , साधुद्रोक्त स्त्रीपुरुषशरीरचिन्ह शुभाशुभसूचक प्रयुक्ते, गृहस्थाना पुरतो वक्ति पुनर्य साधु, 'सुविण' स्वप्नविद्या प्रयुजानो भवति, रम्याना फलाफल वक्ति पुनर्य साधुनिमित्तकौतूहलसपगाढो भवति, निमित्त च कौतूहल च निमित्तकौतूहले, तयो सपगाढोऽत्यतासक्त स्यात्, तत्र निमित्तभूतपोलकापातकैतूदयादि, कौतूहल कौतुकपुत्रादिप्राप्त्यर्थ स्नानभेषजौषधादिप्रकाशन, उभयत्र मरक्तो भवति पुनर्य साधु कुहेटकविद्याश्रवदारजीवी भवति, कुहेटका विद्या कुहेटकविद्या, अलीकाश्वर्यविधायिमघतत्र यत्रज्ञानात्मिका, ना गयश्रयद्वागणि, तेर्जापितुमाजीचिका क्तुं शील यस्य स कुहेडकविद्याश्रयद्वाजीवी गना दृशो यो भवति, हे राजन् । पर तस्मिन् काले लक्षणस्वप्ननिमित्तकौतूहलकुहेटकविद्याश्रवद्वारोपाजितपातकफलोपभोगकाले स साधु शरण त्राणं दु कृतरक्षाक्षम न गच्छति न प्राप्नोति, त साधु कोऽपि दुःखान्नरकतिर्य

ગ્યોન્યાદૌ ન ત્રાયતે इत्यर्थः ॥ ૪૫ ॥

જે સાધુ, લક્ષણ શાસ્ત્ર=સ્ત્રી પુરુષોનાં સામુદ્રિક શુભાશુભ ચિન્હોના સૂચક શાસ્ત્રના પ્રયોગ કરતો હોય. એટલે સ્ત્રી પુરુષ ગૃહ-સ્થોને કહેતો હોય તથા સ્વપ્નશાસ્ત્ર=સ્વપ્નનાં સારા નરતાં ફલ દર્શાવનાર શાસ્ત્રનો પણ પ્રયોગ=ઉપયોગ કરતો હોય; વહી જે સાધુ નિમિત્તકૌતૂહલ સંગ્રાહ-એટલે નિમિત્ત=ધૂંકંપ, ઉલ્કાપાત, કેતુનો ઉદય; इत्यादिक, તથા કૌતૂહલ=પુત્ર પ્રાપ્તિ માટે નિમિત્તકૌતૂહલ સંગ્રાહ-એટલે નિમિત્ત=લાગ્યો રહેતો હોય, નહીં જે સાધુ કુદેરક વિચાર=એટલે મંત્ર તંત્ર યંત્ર વગેરેથી લોકોને આશ્ચર્ય પમાડે વગેરે ચીંધવાં વગેરેમાં સંસક્ત=લાગ્યો રહેતો હોય, તેવો સાધુ, હે રાજન્ ! તેવે ટાળે-એટલે એ લક્ષણ, તેવી કલ્પનાઓ-જેવાં આશ્રવદ્વાર વડે આજીવિકા કરવાના શીઘ્રતાથી હોય તેવો સાધુ, હે રાજન્ ! તેવે ટાળે-એટલે એ લક્ષણ, સ્વપ્ન, નિમિત્ત, કૌતૂહલ, કુદેરકવિદ્યા વગેરે આશ્રવદ્વારવડે ઉપાર્જન કરેલાં પાતકોના ફલોનો ઉપભોગ સમય આવે ત્યારે તે સાધુ પોતે કરેલાં દુઃકૃત પરિણામથી રક્ષા કરવા સમર્થ કેંદ્રપણ શરણ પામતો નથી, તે ટાળે એ સાધુને નરક તિર્યગ્યોનિ ગમેરે દુઃસ્વોથી કોદ્દપણ ત્રાણ રક્ષણ આપી શકતો નથી, તેને કોઈ વચાવનાર મળતો નથી. ॥ ૪૫ ॥

તમંતમેજેત્ર ડ સે અસીલે । સયા હુદ્દી વિપ્પરિયાસુવેઈ ॥ સંધાવડ નરગતિરિત્તજોણિ । મોણં વિગાહિતુ અસાદુરૂવે

તે અક્ષીલ=શીલરહિત સાધુ, અંતિશય સજ્ઞાન રહે મદા દુઃગો થતો વિપર્યાસ=વિપરીત ભાવનાને પામે છે. તથા અમાયુરુપ ન મુકતિ, મોન=સાધુ ધર્મની વિરાધના કરીને નરકગતિને પામે છે અથવા તિર્યગ્યોનિ પામતા 'મપ્રધાગિ'=રોડે છે, વેળાથી ગાય છે. ૪૬

અયા૦—તુ પુનઃ સ દ્રવ્યમુંડોસાધુરૂપો મોનં વિરાધ્ય સાધુધર્મ દૂપયિત્વા નરકતિર્યગ્યોનિ સંધાવતિ, સતતં ગચ્છતિ. પુનઃ સોક્ષીલઃ કુશીલો વિપર્યાસમુપૈતિ, તત્વેષુ વૈપરીત્યં પ્રાપ્નોતિ, મિથ્યાત્વમૂદો ભવતીતિ ભાવઃ.

કીદશઃ સ ? તમસ્તમસૈવ સવા હુ સ્વી, અતિશયેન તમસ્તમસ્તમ', તેન તમસ્તમસૈવાડ્ઞાનમહાધકારેણેવ સયમ વિરાધનાજનિત્વુ સ્વસન્નિત ॥ ૪૬ ॥

બ્ધી તે દ્રવ્યમુદ અસાધુરુપ સાધુ, મૌનની વિરાધના કરી, અર્થાત્ માયુ ધર્મને દૂષિત કરી નરક તથા તિર્યગ્યોનિ પ્રતિ દોડે છે—સત્ત્વ જાય છે તેમજ તે અશીલ=કુડીલિયો દ્રવ્યમાયુ વિપર્યાસ પામે છે, પટ્ટે તત્ત્વને વિષયે વિપરીતભાવ પામે છે અર્થાત્ મિધ્યાત્મમુદ બને છે તે કેવો હોય છે ? તમસ્તમ =ધોર અજ્ઞાનવડે કરીને સદાય દુઃખી રહેવો; અર્થાત્ અજ્ઞાનરૂપી મહાધકારવડે કરીને સર્વદા સયમ વિરાધના જનિત જે દુ રા તેથી કલેશ પામ્યા કરતો ॥ ૪૬ ॥

ઉદેસિય કીયગઢ નિયાગ । ન મુચદ્દં કિંચિ અણેસણિજ્ઞ ॥

અગ્નીવ યા મન્વમન્મત્તી ભવિતા । ઇઓ હુઓ ગચ્છદ્ કદદુ પાવ ॥ ૪૭ ॥

સાધુને ચરેલીને સૈવાર કરેલો, સાધુને માટે વેંચાલો જાયેલો તથા કોઈ ગુરુસ્થને ત્યાં નિયત કરેલો, પૂર્વો સદોષ આહાર જે સાધુદ ગુણ ન કરાય તેવો આહાર જે માયુ નથી મૂકતો તે અગ્નિના જેવો સર્વમક્ષી થતો ॥ અથવી વ્યવીને માયુ કરી દુર્ગતિ પામે છે, ૪૭

વ્યા૦—પુનર્યઃ સાધુપાશા ઉદેશિક દર્શનિન ઉદિશ્ય કૃતમુદેશિકમાહાર, નિત્યક નિત્યપિંડ ગૃહસ્થસ્ય ગૃહે નિયતપિંડ, પતાવશ મ્વોપમાપારમનેયનીય સાધુનાડ્ઞાત્થ ન મુચતિ, જિહ્વાલાપટ્યેન કિમપિ ન ત્યજતિ, સર્વમેવ ગૃહ્ણતિ, સોડમિરિય સર્વમક્ષીભૂય હરિતશુષ્કપ્રજ્વાલકો વૈશ્વાનર ઇવ મૃત્વા, પ્રાસુકાહાર મૃત્વા, ઇતદચ્યુતો મનુષ્યમ્બાચ્ચ્યુતઃ કુર્ગતિ વ્રજતિ કિં કૃત્વા ? પાપ કૃત્વા, સયમવિરાધના વિધાય ॥ ૪૭ ॥

चळी जे अधमसाधु, उद्देशिक=साधुने जोया पळी तेने उद्देशीने खास तैयार करेलो आहार, तथा ए साधुने माटे खास वेंचातो आणेलो तेमज नित्यक=कोइ गृहस्थने त्यां हमेशेने माटे नियत करेलो आहारपिंड; आवा साधुओए अनेपणीय=गृहण करवाने अयोग्य=सदोप आहार नथी मूकतो; अर्थात् जिह्वांनी लोलुपताने लीधे कंइपण छोडतो नथी किंतु वधुंग गृहण करे छे ते, अग्निनी पेठे सर्वभक्षी वनीने, एटले अग्नि जेम लीलां द्रकां तमामने बाळे छे तेम आवो साधु पण गमे तेवो आहार खाइ अर्हीथी च्युत थइ-अर्थात् आ मनुष्यभवथी न्यवीने कुतिसत गतिने पामे छे. शुं करीने ? पाप करीने, एटले उपर कला प्रमाणे संयमनी विरा धना करीने-दुर्यति पामे छे. ॥ ४७ ॥

न त अरी कंठछित्ता करेइ । ज से करे अप्पणिया दुरप्पा । से णाहई मच्चुसुहं तु पत्ते । पच्छाणुत्तावेण दयाविहूणो ते (आचार अष्ट) साधुने पोतानी दुरात्मणा जे (अनिष्ट) करे छे तेनु, ळंठने छेदनावाळो नानु पण भूडुं करतो नथी. चळी दया विनाजो प. साधु ज्यारे मृत्यु मुखे पहांचे छे त्यारे पश्चात्ताप करीने जाणे छे. ४८

व्या०—हे राजन्नात्मीया दुरात्मता स्वकीया दुष्टाचारप्रवृत्तिर्गमनर्थ करोति, तमनर्थ कंठे छेत्ता कंठच्छेद-कोऽरिरपि न करोति. प्राणापहारकद्वैरिणोऽपि दुरात्मता दुष्टा. दुष्टाचारप्रवृत्त आत्मा आत्मन एव घातकृदिति हार्द. स च दुष्टाचारप्रवृत्त आत्मा मृत्युमुखं प्राप्नः सन् 'णाहई' इति ज्ञास्यति. स्वयमेवेति शेषः. केन ? पश्चाद-नुतापेन, हा ! मया दुष्टं कर्म कृतमिति पश्चात्तापेन मरणसमये ज्ञास्यति. कीदृशः स दुरात्मा ? दयाविहीनः. ॥ ४८ ॥
हे राजन् ! पोतानीज दुरात्मता=पोते करेली दुष्टाचार प्रवृत्ति, जे जे अनर्थ करे छे तेवो अनर्थ कंठने छेदनारो शत्रु पण करी

शक्तो नदी अर्थात्-प्राण छेनारा वैरी करता पण पोतानी दुरात्मता अधिक हानिकर छे-कैसे के दुष्टाचारमा प्रवृत्त थयेलो पुरुष पोताना आत्मानोज घात करनार बने छ-एतु हार्द छे ए दुष्टाचारमा प्रवृत्त थयेलो आत्मा ज्यारे मृत्यु मुखने पाये छे त्वारे ते जाणे छे; पोताने ते बन्दे यता पश्चात्ताप उपरथी जाणे छे के-‘हाय रे ! मैं दुष्ट कर्म कर्ण के जेने परिणामे आ दु रा याप छे’ एत ते दयाविहीन थयेलो मरण समये जाणे छे. ॥ ४८ ॥

निरद्विआ नगच्छई उ तत्सम । जे उत्तमष्टे विवक्षासमेह । इमेवि से नतिथि परेवि लोग । दुहओयि से सिज्जइ तत्थ लोग

जे तातु उत्तम अर्थमा विषयोस पासे छे, अर्थात्-श्रेष्ठ साधनामां वैपरीत्य धारे छे तेनी नम्रकारवि-साधुचर्म पालामी इवि निरर्थक्य छे तेना साधने आ लोक पण नथी तेस पर लोक पण नथी ते साधना वेव सोफ-आ लोक-आ परलोक-क्षीण जात छे; ते साधु उभय ज्ञान पाव छे ४९

अथा०-हे राजन् ! य उत्तमार्थे विपर्यासमेति, तस्य नाग्न्यरुचिर्नाग्न्ये आमण्ये रुचिरिच्छा निरर्थिका उत्तमाः प्रधानोऽर्थो मोक्षो यस्मात्स उत्तमार्थः, तस्मिन्नुत्तमार्थे, अर्थात्पर्यंतममयाराधनरूपे जिनाशाराधने वैपरीत्य प्राप्नोति, दुरात्मत्वे सुदरामत्त्वज्ञान प्राप्नोति, तस्य नम्रत्वादिकुचिर्निर्वन्नादिक्लेशाद्या नि फला सिध्यत्यतिवन्तो हि कष्ट नि फल, यतो ह्यन्यस्य पुरुषस्य तु किञ्चित्फल स्यादेव, परतु मिथ्यात्विनो नम्रत्वकचेरर्थाद् द्रव्यलिङ्गिनोऽप्य लोको नास्ति, लोचादिनम्रत्वादिकष्टसेवनादिहलोकसुखमपि नास्ति, पुनस्तस्य द्रव्यलिङ्गिनः समयविराधनातः परलोकः परलोकसुखमपि नास्ति, कुगतिगमनाद् दुःख स्यात्, तत्रोभयलोकाऽभावे सति स धर्मब्रह्मो द्विधाव्यैरिक्पारलौकिकसुखाभावेनोभयलोकसुखयुक्ताभिरानवलोक्योभयलोकसुखाद् ब्रह्म मा धिगिति चिंतया

‘શ્ચિજ્ઞદ્વ’ ઇતિ ક્ષીગતે ઝીર્ણો ભવતિ. મનસિ દૂયતે ઇત્યર્થ. ॥ ૪૯ ॥

હે રાજન્ ! જે ઉત્તમ અર્થમાં વિપર્યાસ પામે છે તેની નાગ્ન્યરુચિ=શ્રામણ્ય (ચારિત્ર)ની ઇચ્છા નિર્થકજ છે. -અર્થાત્-જેનાથી મોક્ષરૂપ અર્થજ ઉત્તમ છે એવા પર્ગત રામય=મરણકાલ=ના સાધનરૂપ જિનાજ્ઞાના આરાધનમાં જે વૈપરીત્ય=વિપરીતભાવ પામે છે, તેની નમ્રતાદિરુચિ એટલે-વસ્ત્ર વગર રહી ક્લેશ ભોગવવાની વાંછના નિર્થક=નિષ્ફલ સમજવી. મિથ્યાત્વીનું કષ્ટ નિષ્ફળ છે, વસ્તુ અન્ય પુરુષને તો કંઈક પળ ફલ મળે કિંતુ મિથ્યાત્વીને કેવલ દ્રવ્યલિંગીને તો આ લોકે નથી એટલે લોચ તથા નયત્વ ઇત્યાદિ કષ્ટ સેનનથી આ લોકનું સુખ નથી તેમ માત્ર દ્રવ્યલિંગી સાધુનો સંયમ વિરાધના વડે પરલોક પળ નહ તથા પરલોક સુખ પળ નથી. કુગતિમાં જવાથી દુઃખજ થાય છે. એમ વૈય લોકના અભાવથી એ ધર્મભ્રષ્ટ વંત્રે પ્રકારે-આ લોક તથા પરલોક સંબંધી સુખના અભાવે ઉભય લોકના સુખવાળા લોકોને જોઈને ‘અરે વૈય લોકના સુખોથી અષ્ટ થયેલા મને ધિક્કાર છે’ આની ચિંતાથી ક્ષીણ થાય છે—હમેશાં મનમાં દુવાયા કરે છે. ॥ ૪૯ ॥

પમેવહાછંદકુસીલરૂઢે। મર્ગં વિરાહિતુ જિણુત્તમાણં । કુરરી દ્વાભોગરસાણુગિહ્વા । નિરટ્ઠસોયા પરિતાવમેહ । ૫૦ ।

પ્રકીર્ણ રીતે મરજીમાં આને તેમ પતંગાર કુસીલરૂપ=દુષ્ટકીલ=સાધુ, જિનોત્તમના માર્ગની વિરાધના કરીને, ભોગના રસમાં લોહુપ તથા નિર્થક શોક કાંતી કુરરી=કીટોડીની વેટે પરિતાપ પામે છે. ૫૦

વ્યા૦—એવમેવાસુના પ્રકારેણ મહાવ્રતવિરાધનાદિપ્રકારેણેવ ગથાહ્વદઃ કુસીલરૂપઃ સ્વકીયરુચિરચિતાચારઃ કુત્તિસતશીલસ્વભાવઃ સાધુર્જિનોત્તમાનાં તીર્થકરાણાં માર્ગં વિરાધ્ય પરિતાપં પશ્યાત્તાપમેતિ, ક હવ પ્રાપ્નોતિ ?

भोगरसानुगृह्णा कुररीऽपक्षिणीऽ, भोगाना जिह्वास्वाददायकाना मासाना रसेऽनुगृह्णा लोलुपा भोगरसानुगृह्णा पुन कीदृशी कुररी ? निरद्वसोया, निरर्थकः शोको यस्या सा निरर्थकशोका यथा हि मासरमगृह्णापक्षिणी अन्ये भ्यो महायत्नेन पक्षिभ्यो विपत्तिं प्राप्य शोचते, तद्विपत्ते प्रतीकारमनवलोकयती पश्चात्ताप प्राप्नोति, तथा मयमविरागको विषयाभिलाषीन्द्रियसुखार्थी माधुलोकद्वयानर्थं प्राप्नोति ततोऽस्य स्वपरिचाणासमर्थत्वेनाऽनाथत्वमिति भावः ॥ ५० ॥ अथ यत्कृत्य तदाह—

एज प्रकारे=महानतोनी विराधना योगे प्रकारे=यथाच्छद=पोतानी मरजीमां आवे तेवी रीते कुशीलरूप=निदिशतीक स्वमानवाळो साधु, जिनोचम=तीर्थेकरोना मार्गनी विराधना करीने परिताप पामे छे केनी पेठे ? भोगरस=जीमने स्वाद आपनारा मासरसभा अनुगृह्ण=लोलुप तथा निरर्थक शोक करती कुररी=पक्षिणी-नी पेठे पश्चात्ताप पामे छ, जेम मासरसमां आसक्त थयेली पक्षिणी अन्य महायत्नेना पक्षिओधी विपत्तिं पामीने शोक करे छे ते विपत्तिनो प्रतिकार नहि छववाधी माय पश्चात्ताप पामे छे, तेम समयमनो विराधक, विषयाभिलाषी इन्द्रिय सुखार्थी माधु वेय लोकना अनर्थने पामे छे; तेथी ए पोतानु रक्षण करवाने समर्थ न होवाधी अनाथज कहेवाय ॥ ५० ॥ हवे जे करवानु ते वहे छे—

सुखाण मेहावि सुभामिय इम ! अणुसासण नाणगुणोववेय ॥

मग्ग कुसीलाण जहाय सव्व । महानियठाण वण पहेण ॥ ५१ ॥

हे मेधाविन्=बुद्धिमान् राजन् ! आ ज्ञान गुणोधी उयेत=सयुक्त सम्यक्प्रकारे कहेल अनुशासन=उपदेश घषमोने सांभळीने कुशीलना सवे

मार्गने लजीने महानिर्ग्रथ=महामुनियोना पथे=मार्गे संचरो. ५१

व्या०—हे मेधाविन् ! हे पंडित ! हे राजन् ! इदं सुष्ठु भाषितं सुभाषितमनुशामनुपदेशं श्रुत्वा सर्वं कुशीलानां मार्गं जहायेति त्यक्त्वा महानिर्ग्रथानां महासाधूनां पथि मार्गे व्रजेस्त्वं चरेः ? कीदृशमनुशासनं ? ज्ञानगुणोपपेतं, ज्ञानस्य गुणा ज्ञानगुणास्तैरुपपेतं ज्ञानगुणोपपेतं. ॥ ५१ ॥

हे मेधाविन्=पंडित ! हे राजन् ! आ सम्यक् प्रकारे भाषित=निरूपणा करायलां अनुशासन=उपदेश पचनोने श्रवण करीने सर्वे कुशीलीना दुष्टाचार जनोना मार्गने लजीने महानिर्ग्रथ=महात्मा साधुओना पथे=मार्गे तमे चालो. केहुं अनुशासन ? ज्ञान गुणोपपेत=मकळ ज्ञानगुणोथी संपन्न अनुशासन. ॥ ५१ ॥

चरित्तम.यारगुणान्निष्पत्तओ। अणुतरं संजमपालियाणं ॥ निरासवे संखवियाण कम्मं। उवेड ठाणं विउल्लुत्तम धुवं ॥
तत=पूर्वोक्त मार्गे संचरवाधी चारियाचार=चारिगजु सेत्त तथा ज्ञान शीलादि गुणोथी अन्वित तथा निराश्रय=आश्रयरहित प्यो साधु, अनुत्तर सर्वोत्कृष्ट संयमने पळीने, तेमज कर्मने लपावीने विपुल=विशाल, उत्तम तथा धृग=शाश्वत स्थान-अर्थात्-मोक्ष स्थानने प्राप्त थाय छे. ५२

व्या०—ततस्नस्मात्कारणान्महानिर्ग्रथमांगमनान्निगश्रवो मुनिर्महाव्रतपालकः साधुर्विपुलमननसिद्धानामवस्थानादप्यसंकीर्णं, उत्तमं सर्वोत्कृष्टं, पुनर्धुवं निश्चलं शाश्वतमेतादृशं मोक्षस्थानमुपैति प्राप्नोति, कीदृशः साधुः ? चारित्र्याचारगुणान्वितः, चारित्रस्याचारश्चारित्राचारश्चारित्रसेवनं, गुणा ज्ञानशीलादयः, चारित्राचारश्च गुणाश्च चारित्र्याचारगुणास्तैरन्वितश्चारित्राचारगुणान्वितः. अत्र मकारः प्राकृतत्वात्. किं कृत्वा साधुर्मोक्षं प्राप्नोति ?

અનુસાર પ્રધાન મગવદાજાનુદ્ધ સયમ મસદશવિધ પાલયિત્વા પુન કિં કુત્યા ? કર્મોપયદાવપિ સક્ષિપદ્ય ક્ષય
નીત્વા ગતાયતા ચારિત્રાચાર જ્ઞાનાવિગુણયુક્ત , અત એવ નિરુદ્ધાશ્રવ પ્રધાન સયમ પ્રપાલ્ય સર્વકર્મોણિ સક્ષય
નીત્વા મોક્ષ પ્રાપ્નોતીત્યર્થ ॥ ૫૨ ॥ અથોપસહારમાહ—

તે કારણથી=મહાનિર્ગ્યના રાગે સચરવાયી નિરાશ્રવ એવો યુનિ=મહાત્મોનુ પાલન કરતો સાધુ, વિપુલ=અનંતસિદ્ધોનુ જ્યાં
અવસ્થાન છે છતા જરાય માફદ નથી એવુ અને ઉત્તમ=સર્વોત્કૃષ્ટ તથા ધ્રુવ=નિઘલ=શાશ્વત એવા સ્થાન=મોક્ષસ્થાનને પામે છે, શુ
કરીને ? ચારિત્રા ચારુણાન્યિત=ચારિત્ર સેવન તથા જ્ઞાનશ્રીલાદિ ગુણોથી અન્વિત=સયુક્ત એવો સાધુ, અનુસર=પ્રધાન, અર્થાદિ
મગવદાજ્ઞા પ્રમાણેના વિશુદ્ધ સત્તર પ્રકારના સયમોનુ પાલન કરીને તેમજ આઠે પ્રકારના કર્મોને ત્વષથીને આટલા ઉપરથી એમ
જણાવ્યુ જે—ચારિત્રાચાર તથા જ્ઞાનાદિ ગુણ યુક્ત થયેલો; અને તેથીજ નિરુદ્ધાશ્રવ હોઈ, પ્રધાન મગમોને પાઠી, સર્વ કર્મોને મધ્યવ
પમાઢી મોક્ષને પ્રાપ્ત થાય કે-એનો અર્થ સૂચવ્યો ॥ ૫૨ ॥ હવે ઉપગદાર કરે જે—

પુરુગદતેવિ મજાતગોધને । મહામુણિ મહાવડચે મજાયસે ॥ મહાનિયઠિઝમિણ મહામુય । સે કાઢ્ઢા મહ્યા વિત્થરેણ
પુ પ્રમાણે ઉમદત=કર્મથી ગદપ્રત્યે ઉમદ=મયકર તથા નીત-પટ્ટે દ્વિયાદિનુ દમન કરનાર, અને મહાત્મ્ય એવ ઝેલ છે એવા મયા
મહાપ્રતિજ્ઞાધારી અને મોગ યસવાળા તે મહામુણિયે મહાનિયઠીય પટ્ટે મહોદા સાધુ પુરુષોનુ દિવકર આ મહાશુભ-પૂર્ણક મહોપવેશ, મહોદા વિસ્તા
રથી કરેલ છે ૫૩

અથા—એવમમુના પ્રકારેણ ઐણિકેન રાજા પૃથઃ મન્ ન મહામુનિર્મહામાયુર્મહતા વિસ્તરેણ વૃહતા વ્યાખ્યા

नेन इदं महानिग्रंथीयं महाश्रुतमकथयत्. महांतश्च ते निग्रंथाश्च महानिग्रथाः, तेभ्यो हितं महानिग्रंथीयं, महासु-
नीनां हितमित्यर्थः. कीदृशः सः ? उग्रः कर्म शत्रुहनेन बलिष्ठः, पुनः कीदृशः सः ? दांतो जितेंद्रियः, पुनः की-
दृशः ? महातपोधनो महच्च तत्तपश्च महातपः, महातपो धनं यस्य स महातपोधनः. पुनः कीदृशः ? महाप्रतिज्ञो
व्रते दृढप्रतिज्ञाधारकः, पुनः कीदृशः ? महायशा महाकीर्तिः. ॥ ५३ ॥

एम=उक्त प्रकारे=श्रेणिक राजाना पूछवाथी ते महासुनि=महासाधु महोटा विस्तारथी एटले बृहद् व्याख्यानरुपे आ महा-
निग्रंथीय=महासुनिओनुं हितकारक महाश्रुत=महोपदेश कहेल छे. ते केवा ? उग्र=कर्मशत्रुने हणवामां चलवान्, वळी दांत=जितेंद्रिय,
महातपोधन=महोदुं तप एज जैन धन छे एवा तथा महाप्रतिज्ञ एटले व्रत पालवामां दृढ प्रतिज्ञाधारी अने महायशा एटले महोटी
कीर्तिवाळा. ॥ ५३ ॥

तुष्टो हु सेणिओ राया । इणमुदाह् कयंजली ॥ अणाहत्तं जहाभूयं । सुट्ठु मे उवदंसियं ॥ ५४ ॥

राजा श्रेणिक तुल्या=संतोष पाग्या अने हाथ जोडीने आम बोल्या-(के) आपे सारी रीते यथाभूत=खरेखरं (जेवुं छे तेवु) अनाथत्वं मने उपदेश्यु ५४

व्या०—श्रेणिको राजा तुष्टो हु इति निश्चयेन मुदाहेदमुदाहेदमवादीत्. कीदृशः श्रेणिकः ? कृतांजलिर्वद्वांजलिः.
इदमिति किं ? हे मुने ! यथाभूतं यथावस्थितमनाथत्वं मे मम सुष्टूपदर्शितं, त्वया मे ममाऽनाथत्वं सम्प्र-
गदर्शितमिति भावः. ॥ ५४ ॥

श्रेणिक राजा निश्चये तुष्ट थइने आम वचन बोलवा लाग्या. केवा श्रेणिक ? कृतांजलि=बे हाथ जोडीने. आ एटले शुं बोल्या ?

તે કહે છે હે યુને ! યથાભૂત=જેટુ વસ્તુતાથી છે તેટુ=અનાથપણ મને આપે મારી રીતે દર્શાવ્યું તમે મને મારું પળ અનાથપણ મમ્યક પ્રકારે સમજાવ્યું એવો માર છે ॥ ૬૪॥

તુમ્હે સુલદ્ધ સુ મણુસમજમ્મ । લાભા સુલદ્ધા ય તુમે મહેસી ॥

તુમ્હે સજાના ય સપધગા ૭ । જ મે ઠિયા મગ્ગે ઝિણુસામાણ ॥ ૫૫ ॥

તમે નિશ્ચયે મનુરપજન્મ સાર મેલકનુ તથા હે મર્વ ! લગ્ન=રૂપજ વિદ્યા શાદિકની પ્રાપ્તિ પગ તમે તારી રીતે સજાન કરી વહી તમેજ મનાય તથા મર્વાધવ બો કે જે જિનોત્તમના માર્ગમાં રિયત છો ૫૫

વ્યા°—કિ શ્રેણિક આજ-હે મર્વ ! માનુષ્ય જન્મ ‘સુ’ ઇતિ નિશ્ચયેન સુલબ્ધ, સકલ ત્વદીય માનુષ્ય જન્મ હે મર્વ ! તત્ત્વેદ લાભા રૂપચરિત્રાદીના લાભા સુલબ્ધા, રૂપલાવણ્યાદિપ્રાપ્તય સુપ્રાપ્તા હે મર્વ ! યૂગમેવ સનાથા, આત્મનો નાથત્યાક્ષાથસંસ્થિતાં ચ પુનર્યુગમેવ સનાથવા જ્ઞાનિકુટુબમજિતા, મયસ્માત્કારણાત્ ‘મે’ મત્ત્વો જિનોત્તમાના તીર્થક્રાણા માર્ગે સ્થિતા ॥ ૫૫ ॥

શ્રેણિક રાજા શુ ચોલયા ! તે કહે છે-હે મર્વ ! માનુષ્ય જન્મ ‘સુ’ નિશ્ચયે=આપે સુલબ્ધ=સારુ લીધું, અર્થત્તિ તમારું માનુષ્યજન્મ મરુક થયું વત્રી હે મર્વ ! રૂપ વર્ણ વિદ્યા વગેરેના લાભ પળ તમેજ સમ્યક્ પ્રકારે મેલક્યા કહેવાય. રૂપલાવણ્યાદિની પ્રાપ્તિ પળ તમને સફળ નીવડી મળાય તથા તમેજ સનાથ છો-આત્માના નાથ હોવાથી ત્યાં સહિત છો અને વહી તમેજ સર્વાધવ=જ્ઞાતિ કુટુબ સહિત છો, કારણ કે ‘હે’ આપ પોતે જિનોત્તમ=તીર્થકરોના માર્ગમાં સ્થિત છો=દૃઢતાથી વર્તો છો. ॥ ૫૫ ॥

तं सिणाहो अणाहाणं । सञ्चभूयाण संजया । खमेमि ते महाभाग । इच्छामि अणुसासिउं ॥ ५६ ।

हे संयत ! तमे अनाथ एवा सर्वभूत=प्राणीमात्रना नाथ छो, तेथी हे महाभाग्यवान् ! हु तमने क्षमापन करु छु=खमाबु छु अने अनुशासन= आपना पालेथी शिक्षण लेवा इच्छु छुं. '५६

व्या०—हे संयत ! त्वमनाथानां सर्वभूताना त्रसानां स्थावरणां जीवानां नाथोऽसि. हे महाभाग ! हे महाभाग्ययुक्त ! ते इति त्वामहं क्षमामि. मया पूर्व यस्तवापराधः कृतः स क्षंतव्य इत्यर्थः. अथ भवतोऽनुशासयितुं त्वत्त शिक्षयितुमात्मानमिच्छामि, मदीय आत्मा तत्राज्ञावती भवत्वित्तीच्छामीत्यर्थः. ॥ ५६ ।

हे संयत=महाशुने ! तमे अनाथ एवा आ सर्वभूत=त्रस तथा स्थावर जीवोना नाथ छो. हे महा भाग्ययुक्त ! हुं तमने खमाबुं छुं. में प्रथम आपनो जे अपराध कर्यो ते आपे क्षमा करवो. हवे हुं आपनाथी मारा आत्माने कइपण अनुशासन=सदुपदेश शिक्षण मळे एम इच्छुं छुं. एटले मारो आत्मा आपनी आज्ञामां वत्तै एम इच्छुं छुं. ॥ ५६ ॥

पुच्छिऊण मए तुब्भ । ज्ञाणविग्घो य जो कओ ॥ निमंतिओ य भोगेहिं । तं सञ्चं मरिसेहि मे ॥ ५७ ॥

में तमने पूछीने तमारा ध्यानमा जे विघ्न कर्यो तथा भोग वटे में तमने निमित्त कर्यो ते मारु सर्वे क्षमा करो. ५७

व्या०—हे महर्षे ! मया तुभ्यं पृष्ट्वा प्रश्नं कृत्वा यस्तव ध्यानविघ्नः कृतः, च पुनर्भोगैः कृत्वा निमंत्रितः, भो स्वामिन् ! भोगान् ! सुंस्वेत्यादिप्रार्थना तव कृता, तं सर्वं मे ममापराधं क्षंतुमर्हसि, सर्वं ममापराधं क्षमस्वेत्यर्थः ॥ ५७ ॥

હે મહેલે ! મં તમને પૂછીને છટલે 'આ શ્રામણ્ય તમે કેમ લીધુ ? , इत्यादिक प्रश्नो करीने तमारा ध्यानमां जे विघ्न कयों तेमज में आपने भोग करवा निमित्रित कर्पा, अर्थात्- 'हे स्वामिन् भोगोने मोमवो' इत्यादि ग्रार्धना करी ते सर्व मारा अपराध आपे क्षमा करवा योग्य छे, तो मारा ए सर्वे अपराधने आप क्षमा करखो ॥ ५७ ॥

एव धुणिस्ताण स रायसीहो । अणगारसीए परमाइ भत्तीए ॥

सओरोहो मपरिअणो सवधवो । धम्ममाणुरत्तो विमलेण चैयसा ॥ ५८ ॥

આથી રીતે તે રાનાઓમાં સિંહસમો છેળિઠ અનગાર=સહુઓમાં સિંહપુત્ર પૂ મુનીની પરમધિકિ વઢે સ્તુતિ કીતીને : પોતાના અવરોધ=જાનાના મહિત તથા પરિજન અને સાધવોપૂ તદિત નિમલ ચિત્તથી ધમમાં અનુરક્ત થયો ૫૮

ठ्या०—स राजसु सिंहे राजसिंह श्रेणिको राजा एवमसुना प्रकारेण तमनगरसिंह मुनिसिंह परमयोत्तु
प्रया अकण्या स्तुतया विमलेन निर्मलेन चेतसा धम्मनिरुक्तोऽभूदिति शेष कीदृश श्रेणिक ! सावरोधोत्त पुरेण
महित , पुन कीदृश ! सपरिजन सह परिजनैर्वर्तत इति मपरिजनो भृत्यादिरगंसहित पुन कीदृश ? स-
माधय सह घाधवैभ्रांतुप्रमुचैर्वर्तत इति सधाधव पुरापि वनवाटिकाया सर्वांत.पुरपरिजनयाधवकुटुबसहित
एव कीडा कर्तुमागात्, ततो मुनेर्यास्थथ्रवणात् सर्वपरिकरयुक्तो धम्मनिरुक्तोऽभूदित्यर्थ ॥ ५८ ॥

ते रानाओमा सिंह जेवो=राजसिंह श्रेणिक राजा आ प्रकारे ते अनगारसिंह=साधुओमा सिंहसमा मुनिने परम=उत्कृष्ट भक्ति
वडे स्तुति करीने विमल=निर्मल चिचयी धम्मनिरुक्त थयो (एटल्ल शेष છેવાનુ છે) કેમો શ્રેણિક ? સાવરોધ=અત પુર સહિત તેમજ

पोताना परिजनोधी पण सहित एटले नोकर चाकर बगोरे सहित तथा बांधव=भाइ भांडरु आदि सहित. प्रथम पण वनवाटिका= बगीचामां पोताना सर्व अंतपुर परिजन बांधव कुटुंब सहितज क्रीडार्थ आव्यो हतो एटले मुनिना वाक्य श्रवणथी सर्व परिवारयुक्त धर्मानुरक्त=धर्ममा प्रीतिमान् थयो. ॥ ५८ ॥

उस्ससियरोमकूवो । काऊण य पगाहिणं ॥ अभिवंदिऊण सिरसा । अइयाओ नराहिवो ॥ ५९ ॥

उच्छ्वसित छे रोमरूप जेना एवो ए नराधिप, ए मुनिने प्रदक्षिणा करीने तथा मस्तकथी अभिवंदन करीने चालता थया. ५९

व्या०—नराधिपः श्रेणिकोऽतियातो गृहं गतः, किं कृत्वा ? शिरसा मस्तकेनाभिवंद्य मुनिं नमस्कृत्य, पुनः किं कृत्वा ? प्रदक्षिणां कृत्वा प्रदक्षिणां दत्त्वा. कथंभूतो नराधिपः ? 'उस्ससियरोमकूवो' उच्छ्वसितरोमकूपः, साधोर्दर्शनाद्वाक्यश्रवणादुल्लसितरोमकूपः. ।' ५९ ॥

नराधिप=श्रेणिक राजा अतियात=पोताना राजगृह भणी गया. केम करीने ? मस्तक वडे अभिवंदन करीने अर्थात् मुनिना चरणमां मस्तक नमावी नमस्कार करीने तथा प्रदक्षिणा करीने. नराधिप केवा थया हता ? ए महात्माना दर्शनथी तथा तेमना वाक्योना श्रवणथी उल्लसित रोमरूप=सकळ गात्रमां रोमांच जेने उद्धवेल छे एवा. ॥ ५९ ॥

इयरोवि गुणममिद्धो । तिगुत्तिगुत्तो तिदंडविरओ य ॥ विहंग इव विप्पमुक्को । विहरइ चसुहं विगयमोहोत्तिवेमि । ६० ।

इतर=ए महात्मा साधु=पण मुनिना गुणोधी सयुक्त तथा तिगुत्तिगुत्त अने त्रिदंड विरत होइ पक्षीनी पेठे विप्रमुक्त थयेला विगतमोह थइने चसुधा उपर विहरवा लाग्या 'एम इ कहु छु' ६०

५५०—अयेतरोऽपि अणिक्कायेभ्याऽपरोऽपि मुनिरपि वसुधा पृथिवी विहरति विहार करोति कीदृश सन् ? निमोहः सन् मोहरहितः सन्, अर्थात् केवली सन् कीदृशो मुनिः ? गुणसमृद्ध मत्तविशतिसाधुगुणसहित, पुनः कीदृशः ? अष्टाशतसिद्धेभ्यो मनोयाक्कायानामशुभक्यापारेभ्यो विरत पुन कीदृशः ? विहग 'इव निप्रगुक्तः, पक्षीय कश्चिदपि प्रतियोगन्तिो नि परिग्रह इत्यर्थ इति सुधर्मास्वामी अवूस्वामिनमिति वदन्ति, अह मिमि प्रनीमि, इति महानिग्रहीगमऽगगन विंशतितम संपूर्ण ॥ २० ॥

इति भीमपुराणगगनसंन्यासीपिकायामुपाध्यायश्रीलक्ष्मीकीर्तिगणिशिष्यलक्ष्मीवल्लभगणिविरचिताया

महानिग्रहीयाख्या विंशतितममध्यम समाप्त ॥ श्रीरस्तु ॥

आत्तर-पक्षी इतर एतरे अणिकी अपेक्षाय अपर ए मुनि पण वसुधा=पृथ्वीपर विहार करवा लाग्या केवा थइने ? विगत मोह=मोहरहित थइने अर्थात् केवली थइने मुनी केवा ? गुणसमृद्ध=सत्तावीश साधुना गुणोयी सयुक्त वळी त्रिदंड विरत-एटले मन वाणी तथा कायाना यशुभ क्यापारयी विराम पामेला अने पक्षीनी पेठे विप्रमुक्त-अर्थात् चारे कोरयी प्रतिबध रहित नि परि ग्रह थरेला तथा गिगुसिगुप्त=मनोगुप्ति, वचनगुप्ति तथा कायगुप्ति, ए त्रणे गुप्तियी रखित-मुनि, राजाथी छुटा पही विहारप्रवृत्त यया 'एग धु पोउं पुं' वाम सुधर्मास्वामीये वसुस्वामीने कसु ॥६०॥ ए प्रमाणे आ महानिग्रहीयनामक वीगमु अध्ययन पूर्ण ययु इति भीमश्च उपासभ्ययननी उपाध्याय श्रीलक्ष्मीकीर्तिगणिना शिष्य लक्ष्मीवल्लभगणि ए विरचित मूत्रार्थदीपिका नामनी

टीकाभां महानिग्रहीय नामतु वीगमु अध्ययन समाप्त ययु

॥ अथैकविंशमध्ययनं प्रारभ्यते ॥

पूर्वस्मिन्नध्ययनेऽनाथत्वमुक्तं, तदनाथत्वं विविक्तचर्यया विचार्यते, अतोऽस्मिन्नध्ययने विविक्तचर्योच्यते—

पूर्वना=वीशमा अध्ययनमां अनाथत्व कहेवामां आव्युं ते अनाथपणानो विचार विविक्त चर्चाविडे थइ थइ शके तेटला माटे आ एकवीशमा अध्ययनमां विविक्तचर्या=एकातचर्या कहेवामां आवे छे.

चंपाए पालिए नाम । साचए आसि वाणिए ॥ महावीरसस भगवओ । सीसो सो उ महत्पणो ॥ १ ॥

चपा नामनी नगरीमा पालित नामे श्रावक वाणीयो हतो ते गतात्मा श्रीमहावीर भगवान्नो शिष्य हतो ॥ १ ॥

व्या०—‘चंपाए’ इति चंपायां नगर्यां पालित इति नाम्ना श्रावको देशविरतिधारी वणिगासीत् . कीदृशः स वणिक् ? भगवतो महावीरस्य महात्मनो महापुरुषस्य तीर्थकरस्य शिष्यः शिक्षाधारकः, ‘सो उ’ इति स पुनः पालितो नाम श्राद्धः कीदृशो वर्तते ? तदाह—॥ १ ॥

चपा नगरीमां पालित एवा नामनो श्रावक एटले देशविरतिधारी वाणीयो हतो ? भगवान् महात्मा श्रीमहावीरस्वामी तीर्थकर महापुरुष=नो शिष्य=अर्थात् महावीरस्वामीए तेने प्रतिबोध करी श्रावक करेलो तेथी ते तेमनो शिष्य कहेवायो ॥ १ ॥ हवे ए पालित नामनो श्राद्ध केवो हतो ते कहे छे—

निगंगंथे पावघणे । सावए सेवि कोविण ॥ पोएण ववहरंते । पिहुंडं नगरमागए ॥ २ ॥

निग्रथना प्रवचनमो एतल्ले वीररायना सिद्धांतमां पण विद्वान् एवो ते ध्यावक पोत=वदहणवटे वयवहार करतोकावो पृक्तसमये पिहुड नामानागरे भाषी चढ्यो

व्या०—स पालितनामा आरको महात्मा निग्रथे प्रावचने श्रीवीतरागस्य सिद्धाते कोविदोऽभूत् स पालित एकदा पोतेन व्यरहरन् प्रवहणेन वाणिज्य कुर्वन् पिहुड नाम नगरमागत. चपानगरीत प्रवहणमागम्य त्या पारार्थ पिहुडनगर समायात इति. ॥ = ॥

ते पालित नामनो श्रावकमहात्मा निग्रथ प्रावचनमां अर्थात् वीतराग प्ररूपित सिद्धातमा कोविद=पंडित हतो, ते पालित एकदा=वहा जवढे वाणिज्य=व्यापार करतो पिहुड नामना नगरे आवी पड्यो. चपानगरीधी वहाणमा चढी व्यापारायें पिहुड नगर आवी चढ्यो.

पिहुडे वचहरतस्स । वाणिओ देइ धूरर ॥ त ससत्त पइगिउह । सय देस पइट्ठिण ॥ ३ ॥

इहे ए पिहुड नगरमा वचवहार=व्यापार करणा लाग्यो त्यार कोइ एक वल्लीये क्षेत्रे (पोतानी) दीकरी दीधी=परणादी, दत्री ते की ससत्ता= मरिणी घट एतले तेजीने माये लइ ए वाजित स्वदेश नरक प्रस्थित थयो ३

व्या०—अथ तत्र पिहुडनगरे कश्चिद्वणिक् व्यवहरतस्तस्य पालितस्य गुणे सतुष्टः सन् पालिताय धूरर-
मिति पुत्री ददाति न च पालितस्या परिणीय कतिचिद्विनानि तत्र स्थित्वा ता वणिक्पुत्रीं समत्वा सगर्भा
प्रतिगृह्य स्वक देशगतिं प्रस्थित, पिहुडाचपाप्रति नलित ॥ ३ ॥

पछी ते पिहुडनगरमा व्यापार करतो हतो तेवामा ते पालितना गुणोधी सतुष्ट थयेंला कोइ एक वणिक् पोतानी दुहिता=पुत्री
पालितने दीधी=परणादी हवे तेजीने परणीने केटलारु दिवस ते पिहुडनगरमा रहो तेवामा ते वणिक्नी पुत्री ससत्ता=मगर्भा

थइ एटले तेणीने साथे लइने स्वदेश भणी प्रस्थित थयो-पिहुंडनगरथी चंपानगरी तरफ चाल्यो. ॥ ३ ॥

अह्पालियस्स घरणी । समुद्धंमि य पसच्चई ॥ अह् दारए तहिं जाए । समुद्धपालोत्ति नामए ॥ ४ ॥

ते पालित पिहुउथी वहाणमा चपा तरफ हकायोंत्यारे तेनी गृहिणीए समुद्रमा पुत्रने जन्म आय्यो समुद्रमा प्रसव थवाथी ते पुत्रनु समुद्रपाल एवु नामराख्यु.

व्या०—अथानंतरं पालितस्य गृहिणी समुद्रे दारकं प्रसूतेस्म. अथ तस्मिन् दारके पुत्रे जाते सति समुद्रपाल इति नामतः स बाल आसीदिति शेषः. ॥ ४ ॥

तदनंतर पालितनी धरणी=धणीयाणी ए समुद्रमा=वहाणमां पुत्रने प्रसव्यो. अने पुत्र समुद्रमां जन्म्यो ते उपरथी ते बालकनुं समुद्रपाल आबुं नाम राख्युं. ॥ ४ ॥

खेमेण आगए चंप । सावए वाणिए घरं ॥ संवहुइ घरे तस्स । दारए से सुहोइए ॥ ५ ॥

ए श्रावक वाणीयो क्षेमे=कुलले चंपानगरीमां पोताने घरे आव्यो अने वरमां तेनो सुल्लने उचित बधवा माउयो. ५

व्या०—तस्मिन् पालिते नाशि वणिजि चंपायां नगर्यां क्षेमेण सुखेन गृहमागते सति समुद्रपालो बालकः संवर्धते. कीदृशः स बालकः ? सुखोचितः सुखयोग्यः. ॥ ५ ॥

ने पालित नामनो वहाणवेपारी वाणीयो चंपानगरीमां क्षेमे=सुखपूर्वक घरे आव्यो अने तेनो समुद्रपाल नामनो सुखने योग्य एवो बालक प्रतिदिन वृद्धि पामवा लाग्यो. ॥ ५ ॥

यात्तरीकलाओ य । सिङ्गिण नीइकोविण ॥ जोणेण य सपत्ने । सुखे पियदसणे ॥ ६ ॥

ते मयुवराज वदोतेर कणाओ लीकयो गया नीतिमां पोविद चतुर थयो, पछी वीचनवदे सपय थमां मुठर तथा लोकोने थिय लागे तेयो यत्तापहो थयो

८५०--च पुन स समुद्रपालो द्वासप्ततिकलाशिक्षित सन्नीतिकोविदोऽभूत्, लोक्नीतिधर्मनीतिनतुरोऽभूत्, च पुनर्यौवनेन सपत्न सजात इति गम्य कथभूत म ? प्रियदर्शन म ! प्रियदर्शनः पुन कथभूत समुद्रपाल ? सुरूप सुरूप वली ते समुद्रपाल बहुतेर कलाओ धीरुने नितिकोविद थयो अर्थात्-लोकनीति तथा धर्मनीति बन्नेमा चतुर थयो अन ज्यारे यौवने करी सपत्न थयो एटले युवावस्थाने प्राप्त थयो त्यारे प्रियदर्शन-जोनारना मनने गमे तेयो दर्शनीय तथा सुरूप=रूपालो थयो । ६।

तस्स रुचघई भज्ज । पिणा आणेइ रुचिणी ॥ पामाण कीलिए रम्मे । देवो दोगुदगो जह्मा ॥ ७ ॥

ते समुद्रपालनो वित्ता तेने माटे इववती=भक्तिरुपली=रुचिणी नामनी भार्या लाख्या, अर्थात् तने ए रुचिणी साये परणायी लाख्या पछी तो ते भाया सहित रम्प=रमणीय प्रायाद=महेलमां दोगुदक देवनी पेदे क्रीडा करा लागयो ।

व्या०--अथ तस्य समुद्रपालस्य पिता पालितो रूपवतीं भार्यां रूपिणीतिनाम्नीमानयति, परिणायतिस्म ततो रम्पे रमणीके प्रासादे क्रीडा करोति को यथा ? दोगुदको देवो यथा, यथेन्द्राणा पूज्यस्थानीयो देव सुत्वानि मुक्ते, तथा सुख मुक्ते इत्यर्थः ॥ ७ ॥

तदनन्तर ते समुद्रपालना पिता पालित, रूपवती रूपिणी नामनी भार्या लाख्या, अर्थात् पोताना पुत्र समुद्रपालने रूपिणी नामनी स्त्री परणावी लाख्या. ते पछी रम्प=मनोहर प्रायाद=महेलने विषये ए वदे क्रीडा करा लागां. केनी पेदे ? जेम

दोगुंदक=एटले=इंद्रोना पण पूज्यस्थानीय देव सुख भोगवे तेवा प्रकारनां सुखो ए बने भोगववा लाग्यां. ॥ ७ ॥

अह् अन्नया कयाई । पासाघालोयणे ठिओ ॥ वज्झमडणसोभागं । वज्झं पस्सई वज्झणं ॥ ८ ॥

अन्यदा ए समुद्रपालक कदाचित् प्रासादना आलोकन=गोखमा वेतो छे त्या तेने वध्यमंडन एटले राती करेणना हार वगेरे वध्यना शणगारथी शोभता, वध्यभूमि उपर दोरी जवाता कोइ वध्य पुरुपने दीओ ८

व्या०—अथानंतरं समुद्रपालोऽन्यदा कदाचित् प्रासादस्य धवलगृहस्यालोकने प्रासादावलोकने मंदिरगवाक्षे स्थितो वध्यं चौरं पश्यति, वधायाहो वध्यस्तं. कीदृशं वध्यं ? वध्यमंडनशोभाकं वध्यस्य चौरस्य यानि मंडनानि रक्तचदनविवपत्रकरवीरपुरुषस्त्रगादीनि वध्यमंडनानि, तैः शोभा यस्य स वध्यमंडनशोभाकस्तं. पुनः कीदृशं ? बाह्यगं बहिर्भवं बाह्यं बहिर्भूमंडलं, तद्रच्छति प्रामोतीति बाह्यगस्तं, राजपुरुषैर्वहिर्निःसारयंतं. अथवा वध्यगं, इह वध्यशब्देनोपचारद्वयभूमिरुच्यते, तत्र वध्यभूमौ गच्छंतं ॥ ८ ॥

अथ=अनंतर=त्यारपछी समुद्रपाल अन्यदा=एक दिवस कदाचित् पोताना प्रासाद=महेलना आलोकन=मंदिरना गोखमां बेठो छे त्यां कोइ वध्य=चोरने जोग्यो. ए वधने लायक चोर केवो हतो ? वध करवाने योग्य चोरने जे रातुं चंदन तेमज लीबडाना पान तथा राती कणेरना फूलनी माळा वगेरे धरवामां आवे छे तेवा पदार्थोथी शणगारेलो अने बाह्यग=राजपुरुषोथे शहेरनी बहार लइ जवातो; अथवा वध्यग एटले वध्यभूमि तरफ लइ जवातो. अहिं वध्य शब्द उपचारथी वध्यभूमि वाचक छे. ॥ ८ ॥

तं पासिऊण संविग्गो । समुद्रपालो इणमन्ववी ॥ अहो असुहाण कम्माणं । निज्जाणं पावगं इमं ॥ ९ ॥

तत्र जाहने समुद्रपाल संवित्त=विश्ववित्त यद्ने धाम बोधया ष-भ-ओ । अशुभ यमानु आवु पापक निरव्याण=परिणाम भावे छे ? ९

न्या०—समुद्रपाल सवेग प्राप्त सन्निधिमव्रवीत् किं कृत्वा ? त चौर उध्य दृष्ट्वा इदमिति किं ? अतो इत्या
अर्थेऽशुभाना कर्मणामिद पापक निर्याणमशुभ प्राप्त दृश्यते ॥ ९ ॥

समुद्रपाल सवेगेन पामीने आवु चोरया रुम करीन ? ते वधार्थे लह जवाता चोरन जोहने शु बोल्या ? अहो=आश्चर्य !
अशुभ कर्मोनु आ पापर निर्याण ? आवु अशुभ प्राप्त=छेडो=परिणाम दत्ताय छे ? ॥ ९ ॥

सबुद्धो सो तहि भयय । परमसवेगमागओ ॥ आपुच्छम्मापियर । पठगहण अणगारिय ॥ १० ॥

ते समुद्रपाल भगवान् एवजि=गोबमो वेठा हता एवजि=सबुद्ध=प्रतिबुद्ध यथा भने परमसवेग=उग्रवैराग्य=ने प्राप्त यथा, एज समये माता पिताने
पूछीने=अनुज्ञा लहने अनगारिह=सा. ३१३ने प्रवर्तित=स्वीकार्यु ।

दया — स समुद्रपालो भगवान् माहात्म्ययान् सबुद्ध प्रतिबुद्ध सन् परमसवेगमागत , परमवैराग्य प्राप्तः
मातापितरमापृच्छयानगारत्व प्रवर्जित , प्रकपणागीकृतवान् ॥ १० ॥

ते समुद्रपाल भगवान्=माहात्म्ययान् सबुद्ध एतले प्रतिबोध पाम्या, भन परम सवेग=परमवैराग्यन पामी माता पिताने पूछी
अर्थात् नेजोनी अनुमति मेलनी पोते अनगारित्यन प्रवर्जित यथा-एतले साधुत्वनो प्रकपे करी अगीकार रूयी. ॥ १० ॥

जहिस्तु सगथ महाकिंलेस, महत्तमोह कसिण भयावह । परियायधम्म अभिरोपइज्जा, वयाणि सीलाणि परिसहे य ॥

महा रलेस, यत्र तथा महामोहवालो भने कृष्ण-भयाव-दृष्ट्य लेयानु कारण होवापी कृष्ण तेमन भयावह=भयोत्पादक पूवा सगने-एतले

मातापिता स्वजनादि संबंधने त्याजीने पर्यायधर्म=साधुधर्माने विषये अभिरुचिवालो था. अने व्रतो तथा शील अने परीपहोमां रुचियालो था. ११

न्या० — समुद्रपालो भगवान् आत्मने 'परियायधम्मं' प्रव्रज्याधर्ममभिमोचयेत्. च पुनर्व्रतानि अहिंसा-
नृतास्तेयब्रह्माकिंचनत्वलक्षाणि पच, तथा शीलान्युत्तरगुणरूपाणि शुद्धाचारगोचरीकरणसप्ततिरूपाणि, तान्य-
प्यात्मनेऽभिमोचयेत् अर्थात्प्रव्रज्यां जग्राहेत्यर्थः. किं कृत्वा ? संगं स्वजनादिसंबंधं त्यक्त्वा, यः पादपूरणे.
कथंभूतं संगं ? 'महाकिलेसं' महान् क्लेशो यस्मात्स महाक्लेशस्तं. पुनः कथंभूतं संगं ? महान् मोहो यस्मिन्
स महामोहस्तं महामोहं प्रचुराज्ञानसहितं. पुनः कथंभूतं 'कसिणं' कृष्णलेश्याया हेतुं, तस्मात्कृष्णं, पुनः
कथंभूतं ? भयानकं भयजनकमित्यर्थः ॥ ११ ॥

समुद्रपाल भगवान् पोते पर्यायधर्म=प्रव्रज्याधर्माने अभिरुचिपात्र कर्यो. वली व्रत=अहिंसा सत्य अस्तेय ब्रह्मचर्य अकिंचनत्व
लक्षण पाच व्रत, तथा शील=उत्तरगुणरूप शुद्धाहारादिक, अने परिपहोने पोते अभिरुचिपात्र कर्य=स्वीकार्या; अर्थात् प्रव्रज्या
अंगीकार करी. केम करीने ? संग=एटले स्वजनादिकना संबंधने त्यजीने; आ संगपदना पछी थ छे ते पादपूरणार्थ अथ शब्दना
शेष जेवो छ. संग केवो ? महाक्लेशनो उद्भावनक तथा जेमां महामोह=प्रचुर अज्ञान रहेलुं छे एवो, वली कृष्ण लेश्यानो हेतु होवाथी
ए संग पोते पण कृष्णपद निर्देश्य तेमज भयानक=एटले नानाविध भयनो जनक छे. ॥ ११ ॥

अहिंस संबंधं च अतेणगं च, तत्तो यधंभं अपरिगहं च । पडिवज्जिगा पंच महव्वयाइं, चरिज्ज धम्मं जिणदेसिघ विज्ज ॥
अहिंसा, सत्य, अस्तेनक तथा पछी ब्रह्मचर्य अने अपरिग्रह, ए पांच महामतोने प्रतिपन्न यथु=स्वीकारचां, अने विद्वान् यद् जिनैवेक्षित=कहेला धर्माने आचरवो.

—या०—तानि पचव्रताना नामान्याह—अहिंसा, जीवाना अघो हिंसा, न हिंसाहिंसामर्षजीवेषु दया प्रथम ? च पुन सत्य २ च पुनरस्तेन्यक स्तेनस्य चौरस्येद कर्म स्तेन्य, न स्तेन्यमस्तेन्य, अस्तेन्यमेगडस्तेन्यक ३ ततोऽ नतर ब्रह्म शील ४ च पुनरपरिग्रह सर्वथा लोभत्याग ५ म समुद्रपाल पच महावतानीमानि प्रतिपद्य जिनदे ज्ञात धर्म चरेत् सेवेत, महाव्रतानि गृहीत्वैकत्र न तिष्ठेदिति भावः कथंभूत म ? ' विज ' इति विद्वान्, ' इति हेयोपादेयविधीनिति विद्वान् ॥ २३ ॥

ते पाच महाव्रतोना नामो कहे छे—अहिंसा, जीवोनो यद्य हिंसा कहेवाय तेनु वर्जन करबु ते अहिंसा, सर्व जीवोनं विषये दया राखबी ए प्रथम महान्त १ पुन सत्य-वचनादिकमा सत्य रहबु, आ बीजु महान्त २ अस्तनक-स्वेनचोर तेनु कर्म-स्तेनक (कोइए न दीधेल वस्तुनु ग्रहण करबु) एनु वर्जन=अस्तेनक, आ ग्रीजु महाव्रत, ३ आना पछी ब्रह्म एटले शील-(ब्रह्मचर्य) ए चौथु महाव्रत, ४ अने अपरिग्रह=सगथा लोभत्याग, आ पाचबु महान्त, ५ आ पाचे महाव्रतो त समुद्रपाले स्त्रीकार्या अने जिनं अरे देशना करल धर्मेने सेववा लाग्या महाव्रत गृहण करीने एकत्र स्थिति न कराय तेथी विहार रूपों ते केया ? विद्वान्, अर्थात् आ ग्रहण करवा योग्य ७ तथा आ त्याग करवा योग्य ३ एवा वस्तुविवेकने जाणनारा ॥ २३ ॥

सर्वेहि भूगृहि दयाणुकपे गतिभ्रमे मज्जय यभगारी। सावज्जजोग परिगज्जयते, चरिज्ज भिग्खू सुममाहिइदिण ॥

सर्व भूत=ग्राणीमात्रमा दयानुकषी=प्रियहित वचनो यदे सर्व प्रति रक्षणभाषे वस्तुतो तथा क्षातिक्षमा-क्षाति राखी अग्य हूअ अनादने सहन करतो पछी सयत्त=साधुना आचार पाळवामां प्रयत्नवान् रहने तथा महाधारी=ब्रह्मचर्यं धारण करतो, एवो भिण्डु दु-सावधयोग=सकलव्यवसायनो रयाग

करीने इन्द्रियोने सम्पक् प्रकारे समाहित-यश-राखीने चारिग मार्गिने विषये चरजे-विहरजे. १३

उत्तराख्य-
यन यत्रम्
॥१२२४॥

व्या०—‘भिखू’ इति भिक्षुः समुद्रपालितसाधुः सुसमाहितेन्द्रियः सन् ‘चरिज्ज’ इति विचरतेस्म. कथं भूतः सः ? सर्वेषु भूतेषु दयानुकंपी, सर्वेषु प्राणिषु दयया हितोपदेशरूपयाऽनुकंपनशीलो दयापालनपरः स दयानुकंपी. पुनः कथंभूतः ? क्षांतिक्षमः, क्षांत्या तत्त्वलोचनलया क्षमते दुष्टानां दुर्वचनताडनाविक्रमिति क्षांतिक्षमः. पुनः कथंभूतः ? संयतः साध्वाचारपालकः पुनः कथंभूतः ? ब्रह्मचारी, ब्रह्मणि परमात्मस्वरूपे चरतीति ब्रह्मचारी ब्रह्मचर्यधारको वा. पुनः स किं कुर्वन् विचरतेस्म ? सावययोगं वर्जयन्, मपापयोगं परित्यजन्. ॥१३॥

भिक्षुः समुद्रपालित साधु, सुसमाहितेन्द्रिय-एटले इन्द्रियोने सारी रीते ममाहित=एकाग्र=वश राखीने विचरवा लाग्या. केवा थइने ? सर्व भूतोमां दयानुकंपी अर्थात्-प्राणी मात्रने विषये हितोपदेशरूप तथा रक्षणरूप दयापालनना स्वभाववाळो तथा क्षांतिक्षम एटले तत्त्व लोचना वडे दुष्टोनां दुर्वचनताऽनादिकेने सहन करनारो; वळी संयत-साधुना आचार पाळनामां हमेशां सावधान रहेतो तथा ब्रह्मचारी-ब्रह्म-परमात्मस्वरूपने विषये विचरे ते-ब्रह्मचारी, अथवा ब्रह्मचर्य व्रतोनाो धारक थइ विचरवा लाग्या. केम करी विचरता हता ? सावधयोग-पापयुक्त क्रियाओनो परित्याग करीने. ॥ १३ ॥

कालेण कालं विहरिज्ज रट्ठे, बलाचलं जाणिय अप्पणो ऊ। सीहोव्व सदेण न संतसिज्जा, वयजोग सुच्चा न असप्पमाहु॥

काळे-नियत समये ते ते काळनी उचित क्रियाओ करीने तथा आत्मा-पोतानु बळाबळ जाणीने राप्दने विषये विहार करे. सिंहनी पेठे शब्द वडे शास न पासे, तेमज कोहनो वाग्योग=अनुग वचन सांभळीने पोते कद्द पण असभ्य वचन न बोले. १४

भाषांतर
अस्य०२१
॥१२२४॥

ગ્રામાનુગ્રામેષ્વતિચયેન વિચરેત્, પ્રિયં ચ પુનરપ્રિયં સર્વં તિતિક્ષેત્, લોકાનાં સમ્યગ્વચનં દુષ્ટં વચનં ચ સહેતઃ. પુનઃ સ સમુદ્રપાલિતસાધુઃ સર્વં વસ્તુ સર્વત્ર ન રોચયેત્, આત્મને નામિલષયેત્. ચ પુનઃ સ સંયતઃ સ સાધુઃ પૂજામપિ સ્તુતિરૂપાં વાણીમપિ નિશ્ચયેન ગર્હાં નિંદાં પરાપવાદરૂપામપિ ન રોચયેત્. યતો હિ સ સમુદ્રપાલિત-સાધુર્હષ્ટાહષ્ટપદાર્થેષ્વભિલાપુકો મામ્ભૂદિતિ ભાવઃ. નનુ કિં ભિક્ષોરપ્યન્યથાભાવઃ સ્યાત ? યેનેત્યમિત્યમાત્મનો-
ડનુશાસનમસૌ ચક્રે ડત્યાહ—॥ ૧૫ ॥

વલી તે સાધુ અસમ્ય વચનોની ઉપેક્ષે=અવગણના કરતો સતો વિચરે. અર્થાત્ મનમાં કે વચનમાં દુર્વચનને ધારણ નહિ કરતાં એક ગામથી વીજે ગામ વિહાર કરે. તેમજ પ્રિય તથા અપ્રિય સર્વની તિતિક્ષા કરે. લોકોનાં સારાં તથા દુષ્ટ વચનો સહન કરે. વલી તે સમુદ્રપાલિત સાધુ સર્વ વસ્તુને સર્વત્ર નજ રોચે=મનમાં અભિલાપ ન કરે. અને તે સંયત=સંયમવાન્ સાધુ પૂજા દટલે સ્તુતિરૂપ વાણીને તથા ગર્હાં=નિંદારૂપ વાણીને પણ ન ઇન્છે. કારણ કે તે સાધુ સમુદ્રપાલિન દુષ્ટ કે અદુષ્ટ કોઈપણ પદાર્થમાં અભિલાપાવાલો ના થાઓ એવો ભાવ છે. ॥ ૧૫ ॥ અત્રે શંકા થાય છે કે-ભિક્ષુકને પણ આવો અન્યથા ભાવ હોય કે જેને લીધે આત્માને આવી રીતે શિક્ષા આપવી પડે ? આ શંકા ઉપર કહે છે.

અજેગછંદા ઇહ માણવેહિં, જે ભાવઓ સંપગરેહ્ ભિક્ષુ. ભયભેરવા તત્થ ઉર્વિતિ ભીમા, દિઘ્વા મણુસ્સા અદુવા તિરિઘ્છા
આ સસારને વિષયે મનુષ્યોને અનેક છદ્-નાના પ્રકારની ઇચ્છાઓ ઉત્પન્ન થાય છે કે જે ભિક્ષુ પણ વળતે ભાવથી સારી રીતે કરે છે, તેથી કરી સાધુપણમાં
ભય જનક ઉગ્ર અને ભીમ-રૌદ્ર ણા દિઘ્વ-દેવ સંયંધી તથા માનુસ્ય-મનુસ્ય સંયંધી અથવા તિર્યક્-પશુપક્ષિ સર્વથી ઉપસર્ગો ઉદય પામેછે-ઉત્તરે છે. ૧૬

या०—इतिस्मिन् जगति मानवेषु मनुष्येवनेकानि छदासि बहवोऽभिप्राया यन्ति, याननेकानभिप्रायान्
भायतस्तत्त्ववृत्त्या भिन्नुरपि सप्रकरोति भतस्तत्र दीक्षाया भयभरवा प्रचुरभयोत्पादका भीमा रौद्रा, विख्या
देवसपथिन, अथवा यानुस्या मनुष्यसपथिन, उत्पद्यते ॥ १६ ॥

आ जगत्प्रा मनुष्योमा अनक अभिप्रायो वर्ते नरे के जे अभिप्रायोने तत्त्ववृत्तिबडे भिक्षु पण सम्यक् करे माटे ते दीक्षामा
घणाज भयने उत्पन्न करनारा तथा मीम=रौद्र एवा दिव्य=देवसपथी अथवा मनुष्य सपथी तेमज विर्यग्योनि सपथी उपद्रवो उद्भवे ते

परीमना दुर्निग्रसहा अणेगे, सीदति जत्था बहुकायरा नरा। से तत्र पत्ते न वहिज्ज भिन्नरू, सगामसीसे इव नागराया
परीपहो पण भनेक दु छे सहन थइ नके तेवा उत्पन्न थाय छे के जेमा ण्डु कायर गो सीदाव छे ते त्या प्रस थाय त्यारे भिक्षु-याधु
घयेलो गु तामामने मोखरे धयेना नागराज-काशीनी पेठे स्वया पामीन नहि १७

व्या०—दुर्विपक्का हु खेन सोलु शफयाः परीपरा अनेके उत्पद्यते इति सवध, यत्र येपूपसर्गेतूपन्नेषु गहु-
कातरा नरा अनेके कातरा मीदति, सयमात् श्रुधीभवति म साधुस्तत्र परीपहे प्राप्ते उदयमागतं मति न व्यथेन्न
मन्वाचलेत् क इव ! नागराज इव गजराज इव गथा गजराज समग्रामशीर्षे युद्धप्रकर्षे न विपरितमुखो भवति
दुर्विमह=दु खे सहन थइ शके एवा परिपह अनेक उत्पन्न थाय छे, यत्र-जे उपसर्ग उत्पन्न थवा अनेक कायर नरो सीदाय
छे-सयममा सिधिल बनी जाय छे तेवा परिपहो उदय फामे त्यारे ते साधु व्यथा न पामे, सत्तथी चलित न थाय, केनी पेठे ?
नागराज-जे मगजराज युद्धने मोखरे विपरीत मुख नधी यतो तेम ॥ १७ ॥

केना ? सधका जीयोना हित - हितनी इच्छा रागनार वळी केना ? प्रधान एटले समय ते न जेने एवा ते समयवाळा वळी ते साधुए शु कयु ? परमार्थना एटले मोक्षना पदो एटले स्थानो, अर्थात् मोक्ष आपनार होमायी मोक्षना कारणो ए ज्ञान, दर्शन तथा चारित्र तेओमा स्थिर मरी ॥ स्थले प्राकृतपणान लीने मसमी विभक्तिने वदते तृतीया विभक्ति मूकी ने वळी ते साधु केना हता ? नष्ट करेल छ ओक जेणे पगा, अथवा नष्ट करेल छे मिथ्यादर्शन वगेरे जेणे एवा ते. अहि समयमायी पदो अनत ने, तेथी ते समयमने कहनारा पदो वास्तार कहेमायी पण पुनरुक्ति यती नयी वत्रो ते साधु केना हता ? समतारहित वळी केना ? द्रव्य वगेरेना परिग्रहयी रहित ॥ २१ ॥

त्रिचित्तलयणाद् भण्यताई । निरोधलेगाइ असथडाड ॥ इमीति चिन्नाइ महाजसेहि । कापण फासिज्ज परीसहाइ ॥

पदकायनी र. ३१ वामास ते मुनि विजय, निर्वाण, धन महापणस्थी कणिओप सेवेला एकोळ वमरगोने सेवला हता, तथा चारीरपणे पीप्याने सहन करता हता ॥ २१ ॥

व्या०—पुन' समुद्रपणलित साधुः कीदृश ? त्रायी, त्रायते रक्षति कायपदकमिति त्रायी पदकायरक्षाकारको मुनिरित्यर्थ स विचिक्तलयनानि स्त्रीपशुपदकरहितानि धर्मस्थानानि भजेत् कीदृशानि विचिक्तलयनानि ? निरुपलेपानि द्रव्यभावतश्च लेपरहितानि, द्रव्यतो हि साधुनिमित्तन न लिप्तानि, गृहस्थेन स्वार्थे लिप्तानीत्यर्थः भावतस्तु रागादिलेपरहितानि, मदीयानीमानि स्थानानीति रागबुद्ध्या ररितानि पुन कीदृशानि ? 'असथडाइ' असस्तुतानि ज्ञाल्यादिथीजैरव्याप्तानि, मचित्तवीजसघट्टरहितानि पुन कीदृशानि ? महापशोभिः क्रमिपि

श्रीर्णान्यंगीकृतानि सेवितानीत्यर्थः. पुनः समुद्रपालितः साधुः कायेन परीपहान् 'फासिज्ज' इति स्पृशेत्, द्वाविं-
शतिपरीपहान् महेत्. ॥ २२ ॥

वली समुद्रपालित साधु केवा हता ? छ कायनी रक्षा करे छे ए अर्थात् छ कायनी रक्षा करनार मुनि. ते नी, पशु तथा
पंडकथी रहित धर्मस्थानो सेवता हता. सी, पशु तथा पंडकथी रहित धर्मस्थानो केनां ?-द्रव्यथी तथा भावथी लेपरहित. साधु माटे
द्रव्य (पदार्थ)थी लेप धरनां, अर्थात् गृहस्थे पोताना माटे द्रव्यता लेपवाळां करेलां. 'आ स्थानो मारां छे' एवी रागवुद्धी-आ-
सक्तिथी रहित. वली केवां ? शालि वगेरेनां बीजोथी व्याप्त. अर्थात् सचित्त बीजोना समूहथी रहित. वली केवा ? महायशस्वी
अर्थात् स्त्रीकारेलां, अर्थात् सेवेलां. वली समुद्रपालित साधु गरीम्वडे परीपहोनेो स्पर्श करता हता. अर्थात्
क्रापीओण परीपहोने सहन करता हता. ॥ २२ ॥

स नागनाणोवगाणं महेसी। अणुत्तरं चरिणं धम्मसंचयं ॥ अणुत्तरे नागधरे जससी। उभामइ सुखिण्वंतलिरज्ज ॥ २३ ॥

ते श्रुतज्ञानमते प्राप्त गयेला क्रियाज्ञानवाळा माणि समुद्रपाल सोंकृष्ट धर्मीय समुहनी आराधना करी सर्वोत्तम ज्ञाने धरनारा तथा

गजस्त्री भए आकाशमां सूर्यनी पेठे प्रकटता हता ॥ २३ ॥

व्या०—स समुद्रपाली महर्षिरनुत्तरं प्रधानं धर्मसंचयं दशविधधर्मं चरित्वाऽग्राध्याऽवभासते शोभते. कीदृशः
सः ? ज्ञानज्ञानोपगतः, ज्ञानेन श्रुतज्ञानेन यद् ज्ञानं सम्यक् क्रियाकलापवेदनं, तेनोपगतः सम्यग्ज्ञानक्रियास-
हितः. पुनः कीदृशः ? यशस्वी. स क इव ? अंतरिक्षे आकाशे सूर्य इव यथाकाशे सूर्यो विराजते, तथा स तप-

स्तेजसा विराजते इत्यर्थः ॥ २३ ॥

त समुद्रपाल महर्षि प्रधान दस प्रभारना धर्मनी आगधना करी शोभना हुता ते रुचा हुता ? नानगडे णटले श्रुतज्ञानगड जे तान, णटले सारीसत नियाना समृद्धनु नान ए नानवान ते बडे युक्त, णटले सारीसत ज्ञान तथा क्रियाधी सहित बळी त कवा हुता ? यशस्वी त कोनी पठे प्रकाशता हुता ? याज्ञानमा खर्चनी पेटे जेम आकाशमा खर्च प्रकाशे छे तेम त तपना तेजबडे प्रकाशता हुता ए अर्थ छे ॥ २३ ॥

दुर्निष्प्रविज्जण ७ पुण गपावा निरगणे सठगड विप्पमुक्के ॥ नरित्ता समुद्धव महाभयोह ॥ समुद्धवाले अपुणागममगडगड त्ति नेमि

समुद्रपाल जे महात्मा पुण्य तथा पावने अणि करी भयममां निश्चर तथा सर्वधी विमुक्त धइ अर मोटा भवना समुद्धवाळा समुद्र ७ करी भाषणा पावरी नीतिने वाठवा प्रम इ कइ सु ॥ २४ ॥

न्या०—समुद्रपाल साधुरपुनरागमगतिं गत, न विद्यते पुनरागमा यस्याः साऽपुनरागमा, अपुनरागमा व्यासो गतिश्चाऽपुनरागमगतिस्ता गति, यत्र गतौ गताना जीवाना पुन समारे आगमो न भवति, मोक्ष गत इत्यर्थः किं इत्या मोक्ष गत ? द्विविध वातिक नयोपग्राहिक पुण्यपाप शुभाशुभप्रकृतिरूप क्षपयित्वा सपूर्ण भुक्त्वा पुन किं कृत्वा ? महाभयोघ समुद्र तरितोद्बध्य, महातश्च ते भयाश्च महाभया, तेषामोघ समूहो यत्र स महाभयोघ, तमेतादृश समुद्रमर्थस्मिन्सारसमुद्र विलुध्य मिद्वो धमूवेत्यर्थ पर कीदृश स समुद्रपालित साधु ? सर्वतो वाद्याभ्यतरपरिग्रहाद्विप्रमुक्त, अथवा शरीरसगादपि विप्रमुक्तः, पुन कीदृश स ? निरगनो

निर्गतमगतं चलनं ग्रहमात्स निरंगनः, संयमे निश्चलः, अंगेर्गत्यर्थत्वात्, साधुमार्गे निश्चलचित्त इत्यर्थः, इत्यहं ब्रवीमि, हे जन्तू ! श्रीवीरवाक्यात्तवाग्रे इत्यमुना प्रकारेणाहं समुद्रपालितसाधुसंबंधं ब्रवीमि. ॥ २४ ॥

समुद्रपाल साधु नथी ते गतिने एटले मोक्षने प्राप्त थया ए अर्थ छे. शुं करी मोक्ष पाम्या ? वे प्रकारनां घातिक तथा भवो-संसारमां आवबुं थतुं नथी ते गतिने एटले मोक्षने प्राप्त थया ए अर्थ छे. शुं करी मोक्ष पाम्या ? मोटा एवा ते भवो ए तेओना पग्राहिक एवां शुभ तथा अशुभ प्रकृतिरूप पुण्य पापने संपूर्ण भोगवी. वळी शुं करी मोक्ष पाम्या ? मोटा एवा ते भवो ए तेओना ओघ एटले समूह जेमां छे ते एवा समुद्रने अर्थात् संसाररूप समुद्रनुं उल्लंघन करी सिद्ध थया ए अर्थ छे. वळी ते समुद्रपालित साधु केवा हता ? बहारना अने अंदरना परिग्रहथी विशेष करी मुक्त, अथवा शरीरना संगथी पण विशेष करी मुक्त. वळी ते केवा हता ? नीकळी गयु छे अंगन एटले चलन जेमाथी ते निरंगन एटले संयममां निश्चल; केमके धातु गतिना अर्थमां छे. हे जंबूस्वामी ! श्रीमहावीरना वचनथी तमारी पासे आ प्रकारे हुं समुद्रपालित साधुना संबंधमा कहुं छुं. ॥ २४ ॥

इति समुद्रपालीय नामनुं एकवीसमुं अध्ययन पूर्ण थयुं, २१

इति श्रीलक्ष्मीकीर्तिगणेशिष्यलक्ष्मीवल्लभगणिविरचित श्रीउत्तराध्ययनसूत्रनी अर्थदीपिका
नामनी टीकायां एकवीसमुं समुद्रपालीय नामनुं अध्ययन परिपूर्ण थयुं.

॥अथ द्वाविंशतितममध्ययन प्रारभ्यते॥

१ अथ रथनेमिय नामन् दावीसमु अध्ययन् ॥

पूर्वस्मिन्नध्ययने विविक्तचर्गा धृतिमता कार्या, तत्र च रुदाचिन्मनःपरिणामाद्भ्रमा भवति, तदा रथने
मिवक्षणे धृतिराधेया, तद्दृष्टातमाह—

पूर्व अध्ययनमा विविक्तचर्गा धैर्यवान् पुरुषं कृत्वा एमं यद्वा तेमा कदाचित् मन-परिणामे धर्मधी भ्रष्ट धाय त्वारे रथनेमिनी
पठे आचरणमा धैर्यं धारण करतु तदर्थं ते रथनेमिनुज दृष्टांत कहे ७

तत्र श्रीनेमिनाथेन कस्मिन् भवे तीर्थररनामकर्म निबद्धमिति शिष्यकौतुकोपनोदाय श्रीनेमिचरित लेखातो
हिरूपते-एकस्मिन् सन्निवेशे ग्रामाधिपतिसुतो धननामा कुलपुत्र आसीत्, तन्मातुलदुरिता धनवतीनाम्नी तस्य
भार्या, अन्यदा भार्यासहित कुलपुत्रो ग्रीष्मकाले मध्याह्नसमये प्रयोजनवर्शेन गतोऽरण्य तत्रैक पथ परिभ्रष्ट,
क्षुधातृपापरिश्रमातीरेकनिमित्तलोचन भूमितलमतिगत कृशशरीर मुनिगर ददर्श तं च दृष्ट्वा स कुलपुत्र एव
चिंतितवान्, अहो एव महान्तपस्वीदृशी विपमावस्थामापन्न, ततस्त जलेन सिक्तवान्, चेलाचलेन वीजितावाश्च
स्वास्थ्यमापन्नो नीतः स्वग्राम, प्रतिजागरितश्चोपचपध्याहारादिभिः मुनिनापि दत्त उपदेशः, यथेह तु स्वप्नदुरे
ससारे परलोकहितमवश्य जनेन कर्तव्य

અર્થ:—અત્રે શ્રીનેમિનાથે કયા રૂવમાં તીર્થકરનામકર્મનિવદ્ધ કર્યું? એવા શિષ્યના કૌતુકને નિવૃત્ત કરવા શ્રીનેમિચરિત સંક્ષેપથી લખાય છે. કોઈ એક દેશમાં ગામધણીનો ધન નામનો કુલપુત્ર હતો તે તેના મામાની ધનવતી નામની દીકરીને પરણ્યો હતો. એક સમયે એ કુલપુત્ર પોતાની આર્યા સહિત ઉન્હાલાના દહાડામાં મધ્યાહ્ન ટાળે કંઈ પ્રયોજનને લીધે અણ્યમા ગયો ત્યાં તેણે માર્ગથી ભ્રષ્ટ થયેલા તથા ભૂલ તરસ અને થાકથી આંખો મીંચીને પૃથ્વીતલપર પડેલા દુર્બલ શરીરવાળા કોઈ સાધુને દીઠા. તેને જોઈને પેલા કુલપુત્રે વિચાર્યું કે—અહો! આ મહાન્ તપસ્વી આવી વસમી દશાને પામ્યો છે. પછી તેણે તે સાધુ ઉપર જલ છાટ્યું, પોતાના વસ્ત્રના છેડાવતી પવન નાહ્યો તેથી તે સાધુ સ્વસ્થતા પામ્યા એટલે તેને પોતાને ગામ તેડી જઈ ઔપધ તથા પથ્ય આહારાદિકવડે તેની ચાકરી કરી તેથી મુનિ માજા થયા એટલે તે કુલપુત્રને મુનિએ ધર્મનો ઉપદેશ કર્યો—‘આ દુઃખમય સંસારમા આવીને મનુષ્ય પરલોકહિત અવશ્ય કરવું જોઈએ.

તતો ભવદ્ભ્યામપિ દરમાંસમચાલેટકાદિનિયમં કર્તવ્યં યદિ પાલયિતું શક્તૌ, યતો બહુદોષાણ્યેતાનિ, યદુક્તં—પંચદિયવહ્ર્યં / મંસં દુગ્ગંધમસુહૃવીભત્થં ॥ રલ્લપરિતુલિય મલ્લગ ॥ મીર્ઝજણયં કુગ્ગહમૂલં ॥ ૧ ॥ તથા—ગુરુમોહકલહનિદ્ધા / પરિહર ઉવહાસરોગભયહેજ ॥ મજ્જા દુગ્ગહમૂલં ॥ હિરિસિરમહધમ્મનાસકરં ॥ ૨ ॥ અપિ ચ—મુજ્જે મહુમિ મંસમિ / નવણીયંમિ ચઉત્થણ ॥ ઉપ્પંજિતિ અસંસા ॥ તન્વણા જલ્થ જંતુણો ॥ ૩ ॥ તથા—સપરોવધાયજણી / હહેવ તહનરયતિરિયગ્ગહમૂલં ॥ દહમારણસ્સ ય હેજ ॥ પાવહ્છી વેરુહ્છિકરા ॥ ૪ ॥

અર્થ:—માટે તમો બન્ને પરમાંસ ન ખાવું, મધ ન પીવું, શિકાર ન કરવો, ઇત્યાદિ નિયમો જો પાળી શેકો તો લેવા જોઈએ કારણ

के ए वधाये बहु दोषान्ता कर्मों ने बहुत ने के— पंचद्रियना वधरूप मास, दुर्गंध, अगुचि तथा वीभत्स होइ राक्षससमा भक्षकने भीति उत्पन्न करनाह तथा कुगतिनु मूल छे ?' तथा 'महामोह, कलह तथा लोकोना उपहास तेमज रोग अने भयना इतुभूत मद्य, दुर्गतिनु मूल छे ते माय नरम, शोभा तथा मति अन धर्मनो नाग करनाह छ वली—'मद्य, मधु माग अने माखणमा चोथे समये असंग्य जतुभो उत्पन्न थाय छे' तथा—'पोगानो तथा परलो आ लोकमा उपधात करनारी, परभवे नरक तथा तिरियरु गतिनी मूलभूत अन दु त तथा मृत्युनी हेतु तेमज वैरनी बुद्धि करनारी पापनी ऋद्धिरूप मृगया छे

इह श्रुत्या सविद्याभ्या ताभ्या मणित, भगवन् ! देहसमाक गृहस्थाऽत्योचित धर्म ? यतिना तु सम्यक्त्व मूलद्वारावशतस्त्वो र्गमस्तयोर्दत्त, ऊक्त च—सो धम्मो जत्थ दया । दसहुवोमा न जस्स सो देवो ॥ सो हु गुरु जो णाणी । आर भपरिग्गहा विरओ ॥ १ ॥ आऽरुधर्म प्रपद्य तो दपती तुष्टौ यतिना तयो पुनरेव शिक्षा प्रदत्ता यथा—जत्थ ऽसेज्जा मद्वो । जईहिं मत्त जत्थ ङ्गेड सजोगो ॥ जत्थ चेइय भवण । अन्नेवि जत्थ साहम्मी ॥ १ ॥ देवगुरुण तिमन्न । करेज्ज तह परमवदण विट्ठिणा ॥ तह पुप्फवत्थमईहिं । पूयण मव्वकालपि ॥ २ ॥ अन्यच्च—अपुनरानागगण । पच्चक्खाण सुधम्मसवण च ॥ कुज्जा सह जह सत्ति । तवसज्झायाडजोग वा ॥ १ ॥ अन्यच्च—ओअणममग मगणे । निमोहणे पवमणे भए वमणे ॥ पचनमोक्कार ग्वल्लु । समरेज्जा सन्नरुज्जेसु ॥ १ ॥ एव तयोः शिक्षा दत्त्वा माधुरन्यत्र विजहार ॥

अर्थ—आ रचनो साभली ए धर्णीधणीयाणी बेय उद्विग्य थइने बोल्या क—'हे भगवन् ! अमने गृहस्थावस्थाने, उचित

धर्मनियम आपो.' यति ए तो सम्यक्त्वाना मूलभूत बार व्रतरूप धर्म तेओने उपदेश्यो. कहं छे के-ते धर्म कहेवाय के जेमां दया होय अने जेनामां १८ दोष न होय ते देव, तथा गुरु तो ते कहेवाय के जे ज्ञानी होय अने आरंभ तथा परिग्रहणी विरत होय॥१॥ साथे हवे ए दपती श्रानक धर्म पामीने संतुष्ट थयां. यति ए फरी तेओने शिक्षा दीधी के-ज्यां श्राद्धी वसता होय, ज्यां यतिओनी साथे समागम थाय, ज्यां चैत्य स्थान होय अने अन्य पण ज्यां सुयोग मळे तेवा स्थाने जवुं. १॥ देव गुरुतु त्रिसंध्य=सवारे, बपोरे तथा मांजे-विधिपूर्वक वंदन करवुं तथा पुष्प वस्त्रादिकथी सर्वकाल पूजन करवुं. २ ॥ बली-यथाशक्ति अपूर्व ज्ञाननुं गृहण करवुं, प्रत्याख्यान लेवुं, सारा धर्मनुं श्रवण करवुं तथा तपःस्वाध्याय अने योग सेनवां ॥३॥ तेमज-भोजन टाणे, सुती वलते. जागीये त्यारे, घाथी बहार जती वेळाये तथा गाम जतां, सर्व कार्यमां पंच नमस्कारनुं स्मरण करवुं ॥ ४ ॥ आवी रीते तेओने शिक्षा आपीने साधु अन्यत्र विहार करी गया. आ वेय दंपति पोताने घरे गयां अने माधुना उपदेश प्रमाणे धर्मनुं अनुष्ठान करवा लाग्यां. तौ दपती स्वगृहे गतौ साधूपदिष्ट धर्मांनुष्ठानं कुरुतः. कालक्रमेण ताभ्यां यतिधर्मः प्रतिपन्नः. कालं कृत्वा धनः सौधर्मदेवलोके देवत्वेनोत्पन्नः सा स्त्री तु तस्यैव मित्रदेवत्वेनोत्पन्ना. तत्र सुरसुखमनुभूय धनदेवजीवो वैताहये सूरतेजोराज्ञः पुत्रश्चित्रगतिनामा विद्याधराजो जातः, धनवलपि कस्यचिद्राज्ञः कन्या जाता, परिणीता च चित्रगतिनैव. तत्र सुनिधर्म कृत्वा 'माहिदे धनो समाणिओ इयरो य तस्मिन्तो जाओ, तत्तो चइऊण धनो अवराजिओ नाम राग्य जाओ, सा च पिईमई तस्स पत्ती. काउं समणधम्मं गयाइ' हावपीमाचारण्यकल्पे मित्र-देवौ जातौ, ततश्च्युतो धनदेवजीवः शंखराजा जातः, धनवतीजीवश्च तस्यैव कांता जाता. तत्र शंखराजा

પ્રતિપદ્મનિધયા વિંશતિસ્થાનકેનિવદ્ધતીર્થકરનામગોત્ર કાલ કૃત્વાડપરાજિત્તચિમાને સમુત્પન્ન તત્કાતાપિ ધર્મપ્રભાવેણ નૈત્રેયોત્પન્ના ધનજીવસ્તતશ્ચ્યુત્વા સૌર્યપુરે નગરે વશદશારાણા મધ્યે જ્યેષ્ઠસ્ય મમુદ્રાગિજયસ્ય રાજો-
માર્યાયાઃ શિવાદેવ્યા કુક્ષૌ ચતુર્દશમહાસ્વપ્નસૂચિત કાર્તિકકૃષ્ણદ્વાદશ્યા પુત્રત્વેનોત્પન્ન ઉચિતસમયે શ્રાવ-
ણશુદ્ધપચ્ચમ્યા પ્રસૂતા શિવાદેવી, જાતો દારકાઃ, દિશ્કુમારિકાવિહિતજ્ઞાતકર્માનંતર સુરાસુરૈર્મહમસ્તકે જન્મા-
નિપેકે કૃતે સતિ રાજાપિ વર્ધાપન કારિત અસ્મિન્નગર્ભગતે કદાચિત્ સ્વપ્ને શિવાદેવ્યાડરિષ્ટરત્નમયો નેમિર્હૃદ્, ,
અતોડરિષ્ટનેમિરિત્યસ્ય નામ કૃત અથ કુમારોડટ્ટવાર્ષિકો જાત . ॥

અર્થ —કાલક્રમ એ વેય જગાયે યતિધર્મ સ્વીકાર્યો અને મુઝા પછી ૭ ધન સૌધર્મદેવલોકમા દેવ થયો અને તે સ્ત્રી તો તેના મિત્રરુપ દેવ થઈ ત્યા દેવસુખોન ભોગથી ધનદેવ જીવ વૈતાદ્ય પર્વતને વિષયે સૂતેલા રાજાના પુત્ર ચિત્રગતિ નામનો વિદ્યાધરોનો રાજા થયો ધનવતી પણ એક રાજાની કન્યા અવતરી અને એ ચિત્રગતિનેજ યશી ત્યા મુનિધર્મ સ્વીકારી મહેન્દ્ર પર્વતમા ધનજીવ સમાનિત થયો, અને ત્યાજ દત્તર પણ થયો ત્યાથી વ્યવીન ધન અપરાજિત નામે રાજા થયો અને તે શ્રીતિમતી તની પત્ની થઈ તે શ્રમણ ધર્મને પામ્યા આ બંને ફરી આરણ્ય રૂપને વિષયે મિત્ર દેવ થયા ત્યાથી વ્યુત થઈને ધનદેવ જીવ શશરાજા થઈ અવતર્યો, અને ધનવતી જીવ તેની કાતા થઈ, ત્યા શશરાજા મુનીધર્મ સ્વીકારી વીશ સ્થાનકે નિવદ્ છે તીર્થંકર નામ ગોત્ર જેણે એવો કાલ ફરીને અપરાજિત વિમાનમા ઉત્પન્ન થયો તેની સ્ત્રી પણ ધર્મપ્રમાયથી ત્યાજ ઉત્પન્ન થઈ ધનજીવ ત્યાથી વ્યવીને સૌર્યપુર નગરમા વશદશારના મધ્યમા જ્યેષ્ઠ સમુદ્રવિજય રાજાની માર્યો શિવાદેવીની કુલે ચતુર્દશ મહા સ્વપ્નસૂચિત પુત્રરુપે કાર્તિક કૃષ્ણે દ્વાદશી

दिने प्रविष्ट थयो अने उचित समये श्रावण शुक्ल पंचमीदिने शिवादेवीने पुत्र जन्म्यो. दिशाओनी कुमारिकाओए तेतुं जातकर्म कर्तुं अने सुरासुरोए मळी मेरुमस्तक उपरे जन्माभियेक क्यो. राजाए पण वर्धापन कराव्युं. आ ज्यारे गर्भमां हतो त्यारे क्यारेक शिवा-
देवीए स्वप्नमां अरिष्ट रत्नसय नेमि दीठो हतो तेथी एनुं नाम अरिष्टनेमि राख्युं. ॥

अत्रांतरे कृष्णेन कंसे निपातिते जीवयशावचनेन यादवानासुपरि क्रुद्धो जरासिंधुराजा, तच्छंकया सर्वेऽपि
यादवाः पश्चिमसमुद्रं यावद् गताः. तत्र केशवाराधितवैश्रमणेन कृता सर्वकांचनमयी द्वादशयोजनायामा नवयो-
जनविस्तारा द्वारिकानाम्नी नगरी. तत्र सुखेन यादवास्तिष्ठति. क्रमेण निहते जरासिंधो रामकेशवौ
भरतार्धस्वामिनौ जातौ. ॥

अर्थः--आ कुमार ज्यारे आठ वर्षनो थयो तेवामा कृष्णे कसने मार्यो. आ खबर जीवयशा राजाए जरासंधने ऋद्वराव्या
तेथी राजा जरासंध यादवोना उपर कोप्यो. ए जरासंधनी शंकाथी सर्वे यादवो पश्चिम समुद्रभणी गया. त्यां वेंचवे आराधित एवा
वैश्रमण=कुबेरे सर्व कांचनमयी बार योजन लंबाईनी तथा नव योजन विस्तारवाळी द्वारिका नामनी नगरी निर्माण करी दीधी तेमा
यादवो सुखे रहा. ज्यारे राम (बळदेव) तथा केशव (कृष्ण) ए नवये जरासंधने मार्यो ते पछी ए राम तथा कृष्ण
भरतार्धभागना स्वामी थया. ॥

अरिष्टनेमिभगवान् यौवनमनुप्राप्तः. विषयसुखपराङ्मुखोऽपि मित्रैः प्रेयमाणोऽसौ नानाविधक्रीडां करोति.
अन्यदा समानवयस्कैरनेकराजकुमारैः सह क्रीडन् स गतो नारायणस्यायुधशालायां. तत्र दृष्टान्यनेकानि देवाधिष्ठिता-

न्यायुधानि तत्र दिव्य कालावर्त्तं धनुः कौतुकेन गृह्णन् नेमिरायुषपालेन भणित, कुमार ! किमेनेनाशम्यानु-
ष्ठानेन ? न हि नारायणमतेरेणान्य कोऽपि नर इदं धनुरारोपयितुं शक्त तदा ईषद्वसित्वा नेमिना तद्वनुर्लील
येयारोपित आस्फालिता जीवा, तस्या शब्देन मेदिनी रूपिता, विस्मिता सर्वेऽप्यायुधशालिका नरा ततस्त
द्वनुर्मुक्त्वा नेमिना शत्रो गृहीत पूरितश्च तच्छब्देन सर्वं जगद्व्यधिरित, रूपिता भूमि, गिरिशिखराणि तुत्रुड,
मा नगरी तु विशेषाचरूपे तत कृष्णश्चितयति, किमेप प्रलयकालकलनामापन्नोऽय शखनाद श्रूयते ? तावता
ऽायुधपालेन कृष्णस्य यथार्था व्यतिकर कथित ततो नेमिकुमारपराक्रमेण विस्मितो हरिर्यलदेवप्रत्येव यभाण
यस्य नेमिकुमारस्यैतादृश सामर्थ्यमस्ति, मयर्धमानो मद्राज्य सुखेन लास्यति ततोऽस्य बल परीक्ष्य राजयरक्षणोपाय
चिन्तयाम्' चलदेवेन भणितमलमनयाऽलीकशक्या, येनाय पूर्वं केवलभिर्निर्दिष्टो द्वाविंशतितमो जिन, त्व
पुन भैरतार्धस्यामी नयमवासुदेव' अयं च भगवान्कृतराज्य एव परित्यक्तसकलसावययोगः प्रव्रज्या ग्रहीष्यति ॥

अर्थ — अरिष्टनेमि भगवान् युवावस्थाने प्राप्त भया पण विषयसुखी विमृष्ट होइ भिजेनी प्रेरणायी अनेक प्रकारनी क्रीडाओ
करे छे एह समये पोताना समान वयवाळा अनेक राजकुमारोनी साथे रमता रमता नारायणी आयुधआळामा जइ चढ्या ते
ज्ञाजामा अनेक दवाधिष्ठित आयुधो लोया तेमाथी काठार्च नामनु दिव्य धनुष उपाड्यु त्वारे ए आयुधआळाना रक्षके कलु—हे
कुमार ! पोताथी न धइ शके तम ज्ञा माटे करो छो ? आ धनुषनु आरोपण नारायण सिंहाय बीजो कोइ नर करी शके तेम नथी आ
वचन माभकीने नेमिकुमार हसीने ते धनुष लीलामाथी आरोपित करी तेनी दोरी खणखणावी ए प्रत्येचाना आस्फालन शब्दथी

पृथ्वी कंपी, आयुधशालामा उभेला सर्वजनो विस्मय पाम्या. ए धनुष् मूकी दहने नेमिकुमारं शंख उपाडयो अने फुंक्यो. आ शंखना नादथी बधा बहेरा थइ गया, पृथ्वी कंपी गइ, पर्वतशिखरो त्रूट्यां अने द्वारकानगरी झुजी उठी. कृष्णे जाण्युं के-‘आ ते शुं मलयकालना जेवो शंखनाद संभळाय छे ? तेदलीवारमां तो आयुधशालाना रक्षके जइने सघळो वृत्तांत कक्षो. त्वारे नेमिकुमारना पराक्रमथी विस्मय पामी कृष्णे बळदेवने कहु के-जे नेमिकुमारतुं आबुं सामर्थ्य छे ते उयारे वृद्धि पामशे त्वारे सुखेथी मारुं राज्य लेशे, माटे आपणे तेनुं बळ पारखी आपणा राज्यरक्षणनो विचार करवो जोइए. बळदेवे कहुं के-आवी खोटी शंका करवा जेहुं कंइज नथी, केमके केवलओए पूवे कहेल छे जे ए नेमिकुमार बावीशमां जिन (तीर्थंकर) थशे अने तमे तो भर्तार्यना स्वामी नवमा वासुदेव छो. ए नेमिकुमार भगवन् राज्य कर्या विनाज सकळ सावद्ययोगनो परित्याग करी प्रव्रज्या (दीक्षा) ग्रहण करशे.

एवं निरतरं बलदेवेन राज्यहरणशक्या वार्यमाणोऽपि कृष्णः कदाचिदुद्याने गत्वा नेमिनंप्रत्येवमाह—
कुमार ! निजनिजबलपरीक्षार्थमावां बाहुयुद्धेन युध्यावः. नेमिना भणितं किमनेन बुधजननिंदनीयेन बाहुयुद्धेन ? बाहुयुद्धेनैवावां युध्यावः बाहुयुद्धेन हारितस्य तव महानमयशः प्राग्भारो भविष्यति. कृष्णेनोक्तं क्रीडया युध्यतो-
रावयोः कीदृशोऽयमयशः समूहः ? ततो भगवता नेमिना स्वबाहुः प्रसारितः, कथितं चायं मदीयो बाहुयुद्धि भवता नामितस्तदा त्वया जितं, मया च हारितमिति. ततः कृष्णेन सर्वशक्त्यांदोलितोऽपि भगवद्बाहुर्न मनाक् चलितः. यथास्य भगवतो मनो निश्चलं तथा बाहुरपि निश्चल एवेति जनैः प्रशंसा कृता. ततः परमचमत्कारं गतस्य स्वराज्यहरणशंकाकुलितचेतसो नारायणस्य कियान् कालोऽतिक्रांतः. अन्यदा नेमियौवनं प्राप्तो विषय-

सुगनि पिपासोऽपि समुद्रविजगादिना त्रिधाहार्थं श्रुशुचोऽपि न त्रिधाहमगीकुरुते तत समुद्रविजगादिभि
केशवर्गपुत्रक, केशव ! तथा कुक यथा नेमिर्षिवाहमगीकुरुते रुष्णेनाऽपि रुक्मिणीप्रसूत्या स्वभार्ग प्रेरिता,
ताभिर्जलकैलिकरणपूर्वकमेव श्रीनमिनाथस्योक्त, स्वामिन् ! लोकोत्तर तत्र रूप, निरुपमा. सो भाग्यादयोऽनन्ता
स्यपि गुणाः, निरामपस्तत्र देहः, सुरसुखरीणामप्यनुमावजनक तत्र तारुण्य ततोऽनुरूपदारसप्रप्रेण
सफल कुक दुर्लभ मनुष्यत्वं ॥

अर्थ —आमी रीते बख्खेव हमेशा राज्यहरणनी शकानु निवारण करता तो पण रुष्ण पक्ष बल्लत उद्यानमा जइ नेमिकुमारने
मळीने रुहेया लाग्या क—‘ह कुमार ! पोतपोताना पळनी परीधा भाटे आपणे वेय बाहुयुद्ध करीये’ नेमि बोल्या कै—‘समजु
माणम निंदा करे एसा बाहुयुद्धी नु करवानु हतु ? आपणे वाणीधी युद्ध करीये बाहुयुद्धमां तमे द्वारशो तो तमारो महारो अपयश
थेने’ रुष्णे कथु —‘क्रीडायुद्ध करता आपणा बळेलु अपयश केम थाय ?’ त्यारे नेमिमगाने पोतानो बाहु लांबो कर्या अने कथु
कै—‘जो तमे आ मारो बाहु नमावो तो तमे जील्या अन हु द्वार्या’ पछी रुष्णे पोतानी सर्वशक्ति चापरी पण भगवान्नो बाहु जराय
नम्यो नहि अने भगवान्ना मन जेवो तेनो बाहु पण निश्चल जोइ जनोए तेनी प्रशंसा करी आवो परम चमत्कार पामी पोताना
राज्यहरणनी शकामां रुष्णमां केटलोक काळ गीत्यो नेमिकुमार युवावस्थामा आल्या, पोने विषयसुरनी लालसा रहित ठे छतां
समुद्रविजय जंवा रानाओ विवाह भाटे धनु कहे छे तो पण विवाह करवानो अगीकार करता नथी त्यारे समुद्रविजयादिक मळी
केदवने कथु के कोइ पण प्रकारे आ नेमिकुमार विवाह करवानु फबूल करे तेम करावी आपो तो ठीक ते उपरवी कृष्णे केटलीएक

स्त्रीओने मोकली ते स्त्रीओए जलक्रीडापूर्णक नेमिने कलुं के—'हे नेमिकुमार ! तमारुं आ अलौकिक रूप, निरुपम मौभाग्यादिक तमारा गुणो, रोगरहित तमारो देह, सुरसुंदरीने पण उन्माद करे एवुं तमारुं यौवन; आ वधी योग्यता होवाथी तमे कोइ लायक स्त्री परणी दुर्लभ मनुष्यपणानुं साफल्य संपादन करो. ॥

ततो हसित्वा नेमिनाथेन भणित मुग्धानामशुचिस्वरूपाणां बहुदोषालगानां तुच्छसुजननिबंधनानामस्थिर-संगमानां रमणीनां संगमेन न भवति नरत्वं सफलं. अपि चैकांतशुद्धाया निष्कलंकाया निरुपमसुखायाः शाश्व-तसंगमायाः सिद्धिचध्वा एव संगमेन नरत्वं सफलं भवति. यतः—माणुसत्ताइत्तामग्गी । तुच्छभोगाण कारणा ॥ रयण च कोडिआइच्च । हारिति अयुहा जणा ॥ १ ॥ अहं सिद्धिवधूनिमित्तमेव यतिष्ये. ॥

अर्थः—त्यारे नेमिनाथे कलुं के—'मुग्ध, अशुचिस्वरूप, बहु दोषनां घरातुल्य, तुच्छ सुखना कारणभूत, अस्थिर समागमवाली रमणीना संगमथी मनुष्यत्व सफल नथी थतुं किंतु एकांत शुद्ध, निष्कलंक, निरुपम सुखरूप. शाश्वत संगम अर्पनार सिद्धिरूपी वधूना संगमथीज नरपणुं सफल थाय छे. कलु पण छे के—'आ मनुष्यपणानी सामग्री तुच्छभोगने कारणे वापरीने अधुजनो रत्नने कोडीना बदलामां हारी बेसे छे. ' माटे हुं तो सिद्धि वधूने माटे यल करीश. ॥

नेमेरयमभिप्रायस्ताभिः कृष्णाय निवेदितः. कृष्णेन च नेमिः स्वयं भणितः, ऋषभादयस्तीर्थंकरा दारसंग्रहं कृत्वा सतानपरंपरां वर्धयित्वा स्वैष्टलोकमनोरथान् पूरयित्वा पश्चिमवयसि निष्क्रान्ताः, शिवं प्राप्ताश्च. त्वमपि तत्तुल्यस्तत्रैव मोक्षे यास्यसीति, दशारचक्रसंतोषाय किं न पाणिग्रहणं करोषि ? इति कृष्णः प्रकामं विद्याहाग्रहं

कृतवान् नेमिस्तु मौनमालम्ब्य स्थितः कृष्णेन चिन्तितमनिपिद्रमनुमतमिति न्यायादगीकृत एव नेमिना विवाह इति दशारचक्रायोक्तवान् सजातहर्षेण दशारचक्रेण भणितः कृष्णस्त्वमेव नेम्यानुरूपा कन्या गवेषयः ? ततः कृष्णेन गवेषयतोऽग्रसेनपुत्री राजीमती कन्या नेमितुल्यरूपा सा पुनर्धनवती जीवोऽपराजितविमानाब्जयुत्वा तत्रोत्पन्नास्तीति इयमेव नेम्यनुरूपेति तदर्थं कृष्णेनोऽग्रसेनः प्रार्थितः तं नापि मनोरधातीतोऽयमनुग्रह इति भणित्वा कन्या दत्ता ॥

अर्थ — नेमिनो आ अभिप्रायः तं स्त्रीञ्चोऽहं कृष्णेन ज्ञाण्यो त्वारं कृष्ण पोते नेमि पासे जड़ने बोल्या के—ऋषभादिक तीर्थं करो स्त्रीञ्चो परणी सतान परपरा वधारीने तेजज पोताना इष्टजनोना मनोरथ पूर्ण करीन उखर अवस्थामा ग्रजित थया अने शिव-मोह पास्या तेम तमे पण तेओनी वरावर बर्ची त्याज मोधे जड़ शकओ तो पछी आ दशारचक्रना सतोष माटे आ पाणिग्रहण नथी करता ? आवी रीते विवाह माटे कृष्णे आग्रह कर्यो, ते नेमि तो मौन धारण करी साभळी रखा कृष्णे विचार्युं के—निषेध न कर्यो तेथी नेमि समत थया—आम धारीने दशारचक्रने कष्ट के नेमिए परणवानु स्वीकार्युं माटे कन्या गोतो दशारचक्रं कृष्णेन कष्ट के तमेज नेमिने लायक कोइ कन्या शोधी लावो कृष्णे तो उग्रसेननी पुत्री राजीमतीनु मागु कर्यु उग्रसेन राजाण पोतानो मनोरथ सिद्ध थयो मानी घणी प्रसन्नताथी 'आ तो मारो अनुग्रह थयो' आम कही पोतानी राजीमती कन्या के जे धनवती जीव विमान माथी च्यवीने अवतरेल छे ते नेमिने आथी ॥

ततः कारितः कुलद्वयेऽपि वर्धापन, गृहीत विवाहलभ, कारितः समस्तजातिवर्गस्य भोजनच्छादनादिसत्कारः,

प्राप्ते च लग्नदिवसे दिव्यरमणीभिः स्नापितोऽलंकृतो विभूषितो मत्तवारणमारूढः, समंतान्मलितदशारचक्रयल-
देववासुदेवादियादवपरिकरितः, पृष्ठौ वादितानेककोटिप्रमाणवादित्रः, शिरोधुनानपत्रश्चामरैर्वीज्यमानः, पृष्ठौ
गीयमानमंगलः, सर्वतो मागधैः कृतजयजयारवः, सुरनरसंघेन सर्वतो वीक्ष्यमाणः, सुरभिर्नारीभिश्च प्रार्थ्यमानो
नेमिकुमारः प्राप्नो महता विस्तरैर्णोग्रसेनचतुर्द्वारपुरोरचितविवाहमंडपामग्नदशं. राजीमत्यपि सर्वालंकारविभूषिता
गवाक्षस्था नेमि दृष्ट्वाऽनंदपरवशा जाता. एतदपि तदानीं न वेत्ति, काऽहं ? किमत्रास्ति ? कोऽयं कालः ? कीदृशी
चेष्टेति. अत्रान्तरे करुणारवं श्रुत्वा जानतापि नेमिना पृष्ठः सारथिः, कोऽयं मरणभीरूणां प्राणिनामेव करुणारवः ?
तेन कथितं स्वामिस्तव विवाहगौरवायानेकजनभोजनाय मेलिता अमो हरिणादयो जीवा न्यापादगिष्यते, ते च
सांप्रतमाकंदं कुर्वतीति. नेमिराह सारथे ! रथमितो निवर्तय ? नाहं विवाहं हरिष्ये. यत्रैतावतां प्राणिनां वधस्तेन
विवाहेन मे समाप्तं, संसारपरिभ्रमणहेतुरेवायं विवाहः. नेमिवचनात्ते सर्वेऽपि प्राणिना मुक्ता जाताः स्वस्थानं सुखेन.

अर्थः—यत्रैककुळमां वधामणां थयां; विवाहं तु लग्न निश्चितं ययुं अने समस्त जातिमर्गने भोजनादि सत्कार शीरु थयो. लग्न-
दिवस आन्यो, दिव्यरमणीओ मळीने नेमिने नवरात्री नख अलंकारादिकधी गणगार्या, मत्त हाथी उपर चढीने चारेकोर मळेला
दशारचक्र, बळदेव, वासुदेव वगैरे यादवोथी परिवारित तथा पाछळ अनेक प्रकारनां नाच वागतां मस्तक उपर छत्र धरावी चाम
रोवडे व्यजन कराता वळी पाछळ मंगळगीत गवाय छे अने मागवजन जय शब्दो नेलता आवे छे वळी देत मनुष्योना दोळां
सर्वत्र जुए छे सुरनारीओए प्रार्थना कराता नेमिकुमार महोटा निस्तार सहित उग्रसेन राजाना द्वार आगळ रत्नेला भंडप समीपे आवी

पहोच्या राजीमती पण सर्व आभूषणोधी शुणगारली गोखमां वेठी नेमिकुमारने जोहने आनदमा णटली तो परवश बनी गइ के-
हु कोण छु ? क्या वेठी छु ! आ कयो समय छे ? अने आ केनी चेष्टा थाय छे ? ए पण तेणीने मान न रछु आ समये करुण
शब्द सामळी (जाणता हता छता पण) नेमिए सारथीने पूछ्यु के- 'जाणे मरणथी त्राम पामता होय तेवा प्राणीओनो आ रण
नाद क्या पाय छे ?' तणे कछु के- 'हे स्वामिन् ! आपना विवाहना उत्सव प्रसंगे अनेकजनीने माटे भोजन बनाववामां उपयोगी
आ हरिण आदिक जीवो मेळा कर्या छे तओने मारशे, ए अत्यारथीज बूमरण करी रक्षा छे ' नेमिए कछु के- 'इ साराथि ! मारो
आ रथ जलदी अर्हीथीज पाछो वाळ, मारो गिवाह करवो नवी ज्या आटळां बघा प्राणीओनो उघ थाय ॥ विवाह मारो न जोह्ये,
विनाह तो ससारपरिभ्रमणनो ज हेतु छे आ वखते नेमिना वचनथी ते तमाम प्राणीओने छोडी मूक्या तेथी ते सघळा स्वस्थानके जता रक्षा

विरक्तचित्त पश्चाद्बलमान नेमिमालोक्याऽकाङ्क्षप्रहारात्ताडितेय विह्वला राजीमती धरणीतले निपतिता-
मूर्छिता, ससन्नमेण सम्बीजनेन शीतलजलसिक्ता, तालघृतेन वीजिता लब्धचेतनैव विललाप अशे ! मयात्यत-
दुर्लभे सुयननाथेऽनुराग कुर्वत्याऽत्मा लघूकृत . धिग् मम सुकुलोत्पत्ति, धिग् मम रूपयौवन च धिग् मम
कलाकुशलता, येनाह नेमिना प्रतिपद्यापि मुक्ता हे नाथ ! मे जीवित निर्गच्छति, अगानि मे द्रुति, हृदय मे
स्फुटति निरहामिज्वालाकुलितोऽयममात्मा, आहारो मे क्षारसदृश, जलचदनचद्रिकादयः पदार्थाश्चित्ताग्निसदृशाः
स्वामिस्तव विरहे मम जायते, स्वामिन् ! मा त्व किं त्यजसि ? किं मम विरुद्ध त्वया श्रुत द्रष्ट वा ? जन्मातरकृत
ममाशुभकर्मवोदित, स्वामिन्नेकवार ममाभिमुख दृष्टि देहि ! प्रेमपराया मयि त्व सर्वथा निरपेक्षो माम् ? अथवा

सिद्धिवधूत्कण्ठितस्य तव हृदयं सुरसुंदर्योऽपि न हरन्ति, मनुष्यस्त्रीणां तद्धरणे का गणना ? एवं महाशोक-
भरादिता विलपन्ति राजीमती सखीजनेन भणिता, अलंघनीयो भवितव्यतापरिणामः, ततो धीरत्वावलंबनं कुरु।
अलमत्र विलपितेन, सत्त्वप्रधाना राजपुत्र्यो भवन्तीति भणित्वा संस्थापिता. ॥

अर्थः—विरक्तचित्तं थइ पाछा वळता नेभिने जोइ राजीमती तो जाणे अरुमाव वीजळी पडना आघातथी जेम तेम विहल
थयेली पृथ्वीतल उपर मूर्छां खाइने पडी गड, गभराइ गयेल सखीजनोण शीतल जळ छांटी तालना पंखावडे पवन नावतां शुद्धिमां
आवी त्वारे भोंयपर पडीपडी विलाप करना लागी. अहो ! आ अतिदुर्लभ भुवननाथ जेनामां मे अनुराग करीने मारो आत्मा हलको
कर्यो. मारी सारा कुळमां उत्पत्ति थइ तेने धिक्कार; मारा आ रूपने, यौवनने तथा आ मारी कळाकुशळताने पण धिक्कार छे के जे
हुं नेमिनाथने पामीने त्यजाणी. हे नाथ ! माहं जीवित जाय छे; मारा अंगो जुटे छे; माहं हृदय फाटे छे, मारो आ आत्मा विर-
हाग्निनी ज्वाळाथी आकुल थाय छे, अने आहार खारो ययो, जळ, चंदन, चंद्रिका आदिक पदार्थो चिताना अग्नि समान थया. हे
स्वामिन् ! मने केम त्यजो छो ? शुं आपे कंह माहं विरुद्ध आचरण दीठुं के सांभळ्युं ? आ ते शुं माहं जन्मान्तरमां करेछुं अशुभ
कर्म उखळ्युं ? हे स्वामिन् ! एरुवार मारे सामे दृष्टि करो. आपने विषये भ्रमपरायण थयेली आ किंकारी प्रति अनादरवाळा मा थाओ
अथवा मिद्विबधूमां उत्कण्ठित थयेला तमाहं सुरसुंदरीओ पण हृदय हरी न शके तो पछी मनुष्य स्त्रीनी शी गणना? आम महाशोकथी
पीडाइने विलाप करती राजीमतीने तेनी सखीओए कहु के—‘भवितव्यतानो परिणाम कोइथी ओळंगी शकतो नथी माटे धीरज
धरो. हवे विलाप बन्ध करो. तमारा जेवी राजपुत्रीओ तो सत्त्वगुणवाळी होय छे.’ आवां वचन रुहीने जरा शांत करी. ॥

द्वितीयदिनेऽनया सखीना पुर एवमुक्त, अथा मयेदृशः स्वप्नो दृष्टः, यथा मन्दद्वारदेशे एको दिव्यपुरुषो देव दानयपरित्त' सिंहासनमारूढः, तस्याभ्यर्चनेऽनेकजतव समायाता, अहमपि तत्रैव गता स च चतुरः शारीर मानमदु स्वप्रणाशकानि पादपफलानि तेभ्यो ददन्मया प्रार्थितो भगवन् । ममाप्येतानि फलानि देहि ? तेन तानि दत्तानि तदनन्तर प्रतिबुद्धाह, सखीभिर्भणित हे प्रियसखि! मुक्त्वरुदुकोऽपि स्वप्नोऽयं शीघ्र परिणामसुदरो भविष्यति

अर्थ — बीजे दिवसे राजीमतीए सखीओनी आगल कहु के—'आज में स्वप्नमा एम दीठु के जाणे एक दिय पुरुष मारा द्वारप्रदेश' सिंहासन उपर बैठा छे अने तेन फरता देवदानवो उभा छे, आ पुत्तनी आगल अनेक जतुओ आब्या, हु पण त्याज गइ त्यारे ए चतुर पुरुषे शरीर तथा मनना दु खोनो नाब करे तेवा बुझोनो फल ए जतुओने दीधा ते बल्ल में प्रार्थना करी के—'हे भगवन् ! मने पण ए फलो आपो' एटले तणे मने यण फलो दीधा, तदनन्तर तो हु जागी गइ आ स्वप्ननी हकीकत सामकीने सखीओए राजीमतीने कहु के—'हे प्रियसखि ! आ स्वप्न उपरयी रुदु जणातो होय तो पण परिणामें घणोज सुदर नीबडशे ॥

इतथ नेमिनाथ समुद्रविलयशिवादेव्यादिभिर्विविधैरुपायै पाणिग्रहणार्थं प्रार्थ्यमानोऽपि नैव तमर्थमगीचकार अस्मिन्नरमरे लोकातिक्तास्तत्रागत्यैवमूचिरे, भगवन् ! सर्वजगज्जीवहित त्व तीर्थं प्रवर्तयेति भणित्वा जननी-जनकादीनामतिके गत्वैवमूचुः, भवत्कुलोत्पन्न श्रीनेमि' प्रव्रजिपुस्तीति को भवता विपाद ? नेमिरपि मातृपित्रो पुर कृतांजलिरवमुवाच, इच्छामि युष्मदनुज्ञातः प्रव्रजितु इदं च श्रुत्वा शोकसघटनिरुद्धहृदया धरणीतले निपतिता चूर्णितमुज्ज्वलया शिवादेवी, मिलित तत्र दशारचक्र, जलाभिषेकादिना लब्धसज्ञा सा भणितुमारब्धा,

वत्स ! कथमस्माकं मनोरथं मूलादुच्छिदसि ? कथं वा त्वं सत्पुरुषोऽपि प्रार्थनाभंगं करोषि ? दशरचक्रस्यापि मनःसंतापं किं करोषि ? कथं च वयमुग्रसेनराज्ञो मुखं दर्शयिष्यामः ? कथं च त्वदेकचित्ता सा वराकी राजीमती भविष्यति ? ततोऽस्मदुपरोधेन तस्याः पाणिग्रहणं कुरु ? ततः पश्चात्प्रव्रज्यां गृहीयाः ? भणितं च भगवता मातर्मनःसंतापं मा कुर्याः, सर्वभावानामनित्यत्व भावय ? विषयाणां विपाकदारुणत्वमनुसिजनकत्वं चास्ति. यौवनधनादीनां चंचलत्वं, संध्यासमयाभ्रतुल्यतां च विलासानामवेहि ? अकांडप्रहारत्वं मृत्योः जन्मजरामरण-रोगादिप्रचुरत्वं च संसारस्यालोचय ? ततो मातर्मामनुजानीहि भवप्रदीपनान्निर्गच्छंतं. ॥

अर्थः—अहीं नेमिनाथ, समुद्रविजय तथा शिवादेवी वगेरेये विविध उपायोवडे पाणिग्रहण माटे समजाववा मांडया पण तेओनी प्रार्थनानो अंगीकार नज कर्यो. आ अवसरे लोकांतिको त्यां आवीने बोलया के—‘हे भगवन् ! सर्व जगतना जनोनुं हितकर तीर्थ तमे प्रवर्त्तवो ! आम् नेमिनाथने कही पछी तेनां मातापिता आदिकनी पासे जइ कंथु के—‘आपना कुलमां उत्पन्न थयेला श्रीनेमि प्रव्रज्या गृहण करवा इच्छे छे तो तेमां तमै खेद कां करो छो ? आ समये नेमि पोते पण मातापिता आगल आवी ने हाथ जोडीने कहेवा लागया के—आपनी अनुज्ञा लइ प्रव्रज्या गृहण करवा इच्छुं छुं. आ सांभळी शिवादेवी शोकना आघातथी रुंधाइ गयुं छे हृदय जेनुं एवी थइने धरणीतळे पडी गइ अने तेनां हाथनां कंकण भांगी गयां. दशरचक्र भेलुं थयुं, जळ छांटीने सावध कर्यां त्यारे शिवादेवी बोलवा लागया के—‘हे वत्स ! अमारा मनोरथने मूलमांथी केम छेदो छो ? तमे सत्पुरुष कहेवाओ छो अमारी प्रार्थनानो भंग केम करो छो ? आ दशरचक्रना मनने संताप शा सा सारुं करावो छो ? अमे राजा उग्रसेनने मुख केम बतावी शकशुं ? मात्र

તમારા પુત્રમાજ એટલે રિણ છે એની રાજીગતી કેમ રહી શકશે ? માટે અમારી સ્વાતર તેનું પાણિગ્રહણ 'પરો અને પછીથી પ્રવ્રજ્યા ગુરૂણ કરજો. 'પા સાંપડી મગવાડુ' તેમિ મોદ્યા ક--'હે માતા ! તમે મનમાં સતાપ મા કરો સર્વ પદાર્થોની અનિત્યતા સમજો વિનયો બધા પરિણામે ખતિ વારુણ ત એ સર્વધા દુષ્ણિજનક થતાજ નથી યૌવન ધન આદિક સર્વ સ્વચ્છ છે, આ નધા વિલાસ સેવ્યા સામપતા વારડા એટલે શલિક છે, યત્યુ અકસ્માત્ પ્રદાર કરનારો છે, અને આ સમાર તો જ મ જરા મરણ રોગ આદિ અપત્રવમયજ સામનો. માટે હે માતા ! આ પલ્લતા માર્માથી નીરુલી જવાને મને અનુજ્ઞા (રજા) આપો ॥

પાષાંતરે તપાસ્યકેણ તેમિર્ભણિતાઃ, કુમાર ! સપ્રતિ ત્વયા પરિત્યક્તસ્ય યાદવલોકસ્ય ન કશ્ચિત્ ત્રાણમિતિ તપઃ કેચિત્કાલં પ્રસીદ્યસ્ય ! તપુપરોધશીલયા ઘાણયા મગવતા સવત્સરમેક યાવત્ સ્થિતિરગીકૃતા, યત્ત ચ તમિશ્વેન સાંનરસરિકં વા િ. પ્રતિપૂર્ણ ચ સત્સરે માતૃપિત્રાદીનાપૃચ્છ્ય શ્રાવણશુદ્ધપષ્ટયા સ દેવમનુષ્યપર્પદા પરિવૃત્તો તમગર્ભો િર્ગણ ગતઃ સહસ્રામ્નયનોબાને, ત્રીણિ વર્ષશતાનિ ગૃહસ્થાવાસે સ્થિન્વા પષ્ટભક્તેન પુરુષમનહસ્રેણ સામે તત્ત્વ િલ્ક્ષાંતરતપઃસમગરતો વિહરતિ ।

પર્થઃ --પા પદસરે વક્ષારપકે તેમિને ફલુ કે--'હે કુમાર ! આ ટાળે તમે આ યાદવ લોકોને ત્યજતા એઓને કોઈ આશ્વાસન તપી તો શ્રાપ કેડલોક કાલ રોમરો સો સાહ' આવા પાપદયી તેઓના મન મમાધાનાર્થ મગવાન્ નેમિનાથે એક સવત્સર સ્વધી ત્યા સ્થિતિ કરી. પરો દ્યોષ સાંવત્સરિક વાગ વીધુ, જ્યારે એક સવત્સર પૂર્ણ થયો ત્યારે માતાપિતા વગેરેની રજા લઈ શ્રાવણ શુદ્ધ વહીરો દેવમનુષ્ય મેઢલથી પરિવૃત્ત નેમિનાથ નગરીમાથી નીરુલી સહસ્રામ્નવન નામના ઉદ્યાનમા ગયા ત્રણસે વર્ષ ગૃહસ્થાવાસમા

रही छट्टनी तपस्यावाळा हजार पुरुषोनी साथे नीकळेला तपःसंयममा दृढता राखी विहार करावा लाग्या. ॥

इतश्च भगवतो भ्राता रथनेमिः प्रीतिपर एकांते राजीमतीमेवमाह. सुभृ ! मा कुरु विषादं ? सौभाग्यनिधिं कः को न प्रार्थयति ? भगवान् पुनर्नेमिनाथो वीतरागत्वाद्य करोति विषयानुबंधं, ततः प्रतिपद्यस्व मां ? सर्व कालमहं स्वदाज्ञाकारी भविष्यमि. तया भणितं यदाहं नेमिनाथेन परित्यक्ता, तथाप्यहं तं न परित्यजामि. यतोऽहं भगवत् एव शिष्यणी भविष्यामि ततस्त्वमेनं प्रार्थयानुबंधं त्यज ? ततः स कतिचिद्दिनानि यावन्मौनेन स्थितः, अन्यस्मिन् दिने पुनरपि तेन सा प्रार्थिता. ततस्तया तत्प्रतिबोधार्थं तत्प्रत्यक्षमेव क्षीरं पीत्वा मदनफलपानेन वांत्वा, तच्च सौवर्णिककच्चोलके क्षिप्त्वा समुपनीतं रथनेमेभणितं चेदं पिव ? तेनोक्तं कथं वातं पिबामि ? तया भणितं त्वं किमेतज्जानासि ? स आह चालोऽप्येतज्जानाति. साख्यत्तर्हि नेमिनाथवातां मां कथं त्वं पातुमिच्छसि ? इदं राजीमत्या वचः श्रुत्वा स उपरतः. राजीमत्यपि दीक्षाभिमुखी तपोविधानैः शरीर शोषयंती तिष्ठति. ॥

अर्थः—आ तरफ भगवान् नेमिना भाइ रथनेमि राजीमतीमां प्रीतिमान् वनी एकांतमां तेणीने बोल्या के—‘हे शोभन भृकुटी-वाळी ! तुं जराय खेद करवां. तारा जेवी सौभाग्यनिधिनी कोण प्रार्थना न करे ? भगवन् नेमिनाथ तो वीतराग होवाथी विषयमां न लाग्या तो पछी तुं मने पतिरूपे स्वीकार. हमेशां हुं तारो आज्ञाकारी वनीने रहीश. आ वचन सांभळी राजीमती बोली के—जो के नेमिनाथे मने त्यजी पण में नेमिनाथने नथी त्यज्या, हुं तो ए भगवान्नी शिष्या वनीने रहीश; माटे तु आ प्रार्थनानो आग्रह छोडी दे. ते पछी ए रथनेमि केटलाक दिवस तो मूगे मोढे वेसी रखा पण फरीथी एक दिवस आवीने वळी पाछो पोताने वरवानी मागणी

करवा लागया त्वारे राजीमतीए तेने प्रतिबोध आपवा माटे तेना देखता दूध पी तेना उपर भीटण घसीने पीधु के वस्त वमन थयु, ए वमन करेल दूध एक कचोळामो मरी रथनेमिनी पासे घरी कयु के—‘आ पीओ’ त्वारे रथनेमि कहे ‘ए वमन करेलु कद पीवाय?’ राजीमती कहे ‘आम तमे समजो छो?’ रथनेमि कहे ‘ए तो नानो बालके समजे के वमन करेलु न पीवाय एमा शु ? त्वारे राजीमती बोली के—‘त्वारे नेमिनाथे घात करेली मने तमे केम पीवा इच्छो छो ? आबु राजीमतीनु वचन सांभली ते उपराम पाय्यो राजीमती पण दीक्षा लेवानी घारणाथी तपोविधानवढे घरीरनु शोषण करा लागी. ॥

अत्रातरे चतुःपचाशद्दिनपर्यन्ते भगवत श्रीनेमिनाथस्य रेवतगिरिसहस्राभ्रवने केवलज्ञानमुत्पन्न. देवैः कृत समवसरणं तत्र समायातासु द्वादशार्पर्यस्तु देशना कृता ता च श्रुत्वा बहवः प्राणिनः प्रव्रजिताः केचिद्गुण धरा जाताः, स्थापित भगवता तीर्थं, राजीमत्यपि विविधकन्याभिः सह प्रव्रजिता रथनेमिरपि सविप्रस्तवानीमेव प्रव्रजित. राजीमती तवानीमेवमचितयत्, यो मया तवानीं दिव्यपुरुषस्त्वन्तो दृष्ट सोऽय सफलो जातः.

अर्थः—आ अवसरमां चोपनदिवसने अते भगवान् नेमिनाथेने रेवताचलना सहस्राभ्रवनमां केवल ज्ञान उत्पन्न थयु देवोए समवसरण कर्य त्यांकणे आवेली द्वादश पर्यवने वियये देशना करी, ते सांभलीने घणा प्राणिओ प्रव्रजित थया, केडलाक गुणधरा थया, भगवने तीर्थ स्थाप्यु, राजीमती पण विविध कन्याओ सदित प्रव्रजित थयां, रथनेमि पण सुवेगपामी तेज वखते, प्रव्रजित थयो राजीमतीए ते समये विचार्यु के—‘मैं ते वखते स्वप्नमां दिव्य पुरुष दीठो हवो तेनु फळ मने आजें मळ्यु. ॥

अन्यदा राजीमती साध्वीभिः सम भगवतो, वदनार्थ रेवतगिरिं गच्छत्यकस्मान्मेघवृष्ट्याऽऽप्याहता. सर्वा

अपि साध्व्योऽन्यगुहासु निलीनाः. राजीमल्यप्येकस्यां गुहायां प्रविष्टाऽस्ति, तत्र च पूर्वं रथनेमिसाधुः प्रविष्टो जाता. निरावरणा जाता. परमंधकारप्रदेशे स्थितोऽयं न दृष्टस्तथा. ततस्तथा चीवराणि सर्वाण्यप्युत्तारितानि, एवं सा निरावरणा जाता; तस्याः शरीरशोभां दृष्ट्वा, इंद्रियाणां च दुर्दंततयाऽनादिभवाभ्यस्ततया च विषयाभिप्रायेण स परवशो जातः. तेन भणिता तादृशो रथनेमिश्च तथा दृष्टः. ततो भयभ्रांता सा सद्य आत्मानं प्राबुल्य धादुभ्यां संगोप्यो च स्थिता. तेन भणिता हे सुतनु ! तावदनुरागवशेनाहमिदं शरीरमरतिपरिगतं धर्तुं न शक्नोमि. ततः कृत्यानुग्रहं प्रतिपद्यस्व मया समं विषयसेवनं ? पश्चात् संजातमनःसमाधी आवां निर्मल तपः संयमं च चरिष्यावः. तयापि साहसमवलंब्य प्रगल्भवचनैः स भणितः, महाकुलप्रसूतस्य तव किमिदं युक्तं स्वयं प्रतिपन्नस्य व्रतस्य भंजनं ? जीवितमपि सत्पुरुषपास्त्यजंति, न पुनर्व्रतलोपं कुर्वन्ति. ततो महाभाग ! मनःसमाधिं कृत्वा नित्य विषयविपाकदारुणत्वं, शीलखंडनस्य नरकादिकं च फलं ? न च विषयसेवनेन मनःसमाधिः, किं तु भूरितराडरतिर्भविष्यति, विषय-सेवनेन लब्धप्रमरस्य मनसः प्रकाममिच्छा वर्धते उक्तं च—

अर्थः—एक समये राजीमती माध्वीओनी साथे भगवान्ने वदन करावा रैवतगिरिपर जड रयां हतां तेदलामां अरुस्मात् मेघ दृष्टि थवाथी अकळाझे ए सघळी साध्वीओ पर्वतनी गुफाओमां भराइ गयां, राजीमती पण वासे रही जतां एक गुफामां पेठां. आ गुफामां रथनेमि प्रथमथी पेठेला पण अंधकारने लीधे राजीमतीए दीठो नहिं तेथी एकांत निर्जेन स्थान जाणी भोजाइ गयेलां नव्हो ऊतारी पोते निरावरण थतां रथनेमिए दीठां. तेणीना शरीरनी शोभा जोइ इन्द्रियोनी स्वछंदता तथा अनादिभवभां अनुभवेल

वासनाधी विषयानुमिलापऽहे पवस्य थयेल रथनेमि तरफ राजीमतीनी दृष्टि जता भयघात थइ तेणी पोतानु अग ए भीना वल्लोधी
डाकी वेय हाथवती आवृत करी बेसी गया त्यारे रथनेमि बोल्या के-‘हे सुतनु ! आ रते अनुरागना आयेथी वचेनीमा घेरायेला
आ मारा शरीरने हु धारी शक्तो नथी माटे अनुग्रह करी मारी साये विषयसेवन करो पळीधी आपणे वेय मन समाधि यता निर्मल
तुप सयम आचरण करीशु आ टाणे ते राजीमतीए सादिसनु अवलवन करी प्रगल्भ वचनोवटे रथनेमिने फट्कार्या के-‘हे महोटा
कुठर्मा जन्मेला तारा जेरा पुरुषने पोते स्वीकारेला व्रतने आम प्रागनु ए योग्य ने ? मनने समाहित राखीने विचारो के-विषय
सेवननो विषयक (परिणाम) घणोज दारुणऽभयकर थाय छे अने शीलपुडननु फट्ट नररुगतिज ने तेम विषयसेवन करवाथी मन
समाधि नथी थती, ए तो जेम जेम विषयोने सेवो तेम तेम अरति अधिकाधिक ध्यानी विषय नेवनथी मनने मार्ग मळता
इच्छा वधे ने पशु पण उ फ-

मुक्ता विदग्ध भोगा । सुरेसु तह य मणुएसु “ न य सजाया तत्ति । अतत्ति रक्तस्मवि जीअस्स ॥ १ ॥
इत्यादिवाक्यैस्तयाऽनुशासित स सवुद्ध’, सम्पगह प्रतियोधितस्तयेति भणन्नात्मान निंदयित्वा, राजीमतीं च
भृश स्तुत्वा स गत साधुमभामध्ये, सापि च साध्वीसभामध्ये गतेति अरिष्टनेमिभगवान् मरकनसमवर्णा
वशधनुकञ्चित्तेह शम्बलाछन्नस्त्रीणि यर्पशतानि गृह्वासे स्थितः, वतुपचाशविनानि छाद्यस्थे स्थितः, वतु-
पचाशविनानि सप्तशतवर्षाणि केवलपर्यायेण विहृत्यानेकभन्यान् प्रतिबोध्य च सर्वं वर्षसहस्रायुः परिपाल्य
रैवतगिरावापावशुद्धाष्टभ्यां सिद्धिं गतः क्रमेण रथनेमिराजीमत्यावपि सिद्धिं जग्मतुः इत्यरिष्टनेमि

चरित्रं सूत्रमग्रे लिख्यते—

अर्थः—देवयोनिमां तथा मनुष्यभवा दिव्य भोगो भोगव्या पण तृप्तिं तो नज थइ. रांक जीवने पण अउप्तिज रहे. १ इत्यादि वाक्योवडे राजीमतीण रथनेमिने शीतामण आपता प्रमुद्र थउने ते बोल्या के—तमे मने मयक् प्रकागे प्रतिनोधित कयो आटलु बोली पोतानी निंदा करतो तथा राजीमतीनी अयंत स्तुति करतो ते रथनेमि माधुमभामां गयो अने राजीमती पण माध्वीमभा मध्ये जइ पहुँची. अरिष्टनेमि भगवान् मरुतमणि समान देहकातिपाळा दशधनुःप्रमाण देहनी उचावाजा तथा अंस अंजन धारण करता व्रणसो वर्ष गृहवासमा स्थित थया, चोपन दिया पर्यंत छत्रस्थ (नेप चदली छाना) रही विचर्या. चोपन दिनम युक्त मातसो वर्ष केवल पर्यायथी विहार करी अनेक भव्य जीवोने प्रतिवो र आपीने सकल महत्त वर्णनु आयुष परिपालन करी रैवतगिरिमां आयाढ मामनो शुक्ला अष्टमीदिने सिद्धि पाम्या. कमे करी रथनेमि तथा राजीमती पाम्या. आ अरिष्टनेमिनुं सश्रित चरित्र कउं. हवे तत्प्रतिपादक घनो आगल लखाय छे. ॥

म०—सौरियपुरमि नयरे । आसि गया सहद्वीण ॥ वसुदेवचिन्ति नामेणं । रागलनवणसंजुण ॥ १ ॥

व्या०—सौर्यपुरे नास्ति नगरे वसुदेव इति नाम्ना राजासीत्. यद्यपि सौर्यपुरे मत्स्यद्रविजयप्रसुप्ता दश दशार्त्ता आतरो विद्यते, तेषु दशसु लघुभ्राता वसुदेवोऽस्ति, तथापि वसुदेवपुत्रो दिष्णुः भूतः, तेन वसुदेवस्येन वर्णनं कृतं कीदृशो वसुदेवः ? महर्द्धिकः, छत्रचामरादिविभूतियुक्तः, पुनः कीदृशः ? राजलक्षणसंयुतः, हस्तपादयोस्तलेषु राज्ञो लक्षणानि चक्रस्वस्तिकांकुशवज्रज्वज्रचामरादीनि, तैः सहितः, अथवौदार्यधैर्यगांभीर्यादिसहितः ॥ १ ॥

अर्थ —सौर्यपुर नगरमा वसुदेव नामे राजा होता. यद्यपि आ सौर्यपुरमा समुद्रविजय नगरे दश दशार्ह भाइओ होता ते दशोमा नाना भाइ वसुदेव होता तथापि वसुदेवना पुत्र विष्णु थया तेने लीधे वसुदेवनु वर्णन कर्णे केवा वसुदेव ? महर्धिरु=छत्रचामरादि महोटी राजविभूति या सयुक्त, तथा राजलक्षणसयुक्त; अर्थात् हस्ततलमा चक्र, स्वस्तिक, अकुण्ड, वज्र, धनु, छत्र, चामर; इत्यादि चिन्होयी सयुक्त अथवा ओदार्य, शौर्य, धैर्य, गांभीर्य; इत्यादि राजगुणोवटे सयुक्त होता । १ ॥

मू०—तस्स भज्जा दुवे आसि । रोहिणी देवई तहा ॥ तांय दोहपि दो पुत्ता । अइहा रामकेसवा ॥ २ ॥
व्या०—तस्य वसुदेवस्य द्व. भार्य आस्ता, रोहिणी तथा देवकी यद्यपि वसुदेवस्य द्वामततिसहस्र दारा आसन्, तथाप्यत्रोभयोरेव कागद्रोहिणीदेवक्योरेव ग्रहण कृत तयो रोहिणीदेवक्योर्द्वयोर्द्वौ पुत्रावभूता तौ पुत्रौ कौ ? रामकेशवौ कीदृशौ तौ ? अभीष्टौ मातापित्रोरधिकवृद्धभौ ॥ २ ॥

अर्थ —ते वसुदेवन बे भार्याओ हती, रोहिणी तथा देवकी जो के वसुदेवने बउतेर हजार स्त्रीओ हती तो पण अही बेनुज कार्य होचायी रोहिणी तथा देवकीनुज ग्रहण करेल छ. ते रोहिणी तथा देवकीने बे पुत्रो होता ते पुत्रो कया ? राम तथा केशव ते केरा ? माता पिताने अभीष्ट अर्थात् अतिप्रिय होता (रोहिणीना बन्धाम अने देवकीना कृष्ण) ॥ २ ॥

म०—सौर्यपुरमि नगरे । आमि राया महङ्गिण ॥ ममुद्रविजए नाम । रायलक्षणसजुण ॥ ३ ॥
व्या०—सौर्यपुरे नगरे समुद्रविजयो राजा महर्धिक आसीत्. कीदृश समुद्रविजय. ? राजलक्षणसयुक्त अत्र पुन. सौर्यपुराभिधान समुद्रविजयवसुदेवयोरेकत्रावस्थितिवशनाथे ॥ ३ ॥

अर्थः—सौर्यपुरनगरमां महोटी ऋद्धिवालो समुद्रविजय नामनो राजा हतो. ते केवो ? राजलक्षणो वडे संयुक्त. अर्हीपण सौर्य-
पुर नगरतुं नाम, समुद्रविजय तथा वसुदेव वनेनी एकत्र स्थिति दर्शावा माटे निर्दिष्ट करेलुं छे. ॥ ३ ॥

मू०—तस्म भजा सिवानाम । तीय पुत्ते महायसे ॥ भयवं अरिष्टनेमिति । लोगनाहे दमीसरे ॥ ४ ॥

व्या०—तस्य समुद्रविजयस्य राज्ञः शिवानाम्नी भार्यासीत्. तस्याः पिवादेव्याः पुत्रो भगवानैश्वर्यधारी अरि-
ष्टनेमिरासीत्. चतुर्दशस्वप्नदर्शनानतरमेकमरिष्टरत्नमय रथचक्रं सा ददर्श, तेनारिष्टनेमिरिति नाम प्रदत्तं कथंभू-
तोऽरिष्टनेमिः ? महायशा महक्कीर्तिः, पुनः कीदृशोऽरिष्टनेमिः ? लोकनाथश्चतुर्दशरज्जुप्रमाणलोकप्रभुः. पुनः कीदृ-
शोऽरिष्टनेमिः ? दमीश्वरः. कुमारस्त्वेऽपि येन कदर्पो जितः. तस्माद्दमिनां जितेन्द्रियाणामीश्वरो दमीश्वरः. ॥ ४ ॥

अर्थ—ते समुद्रविजय राजानी शिवा नामनी भार्या हती. ते शिवादेवीना पुत्र भगवान् ऐश्वर्यधारी अरिष्टनेमि हता—ए शिवा-
देवी ए स्वप्नमां चतुर्दश स्वप्न दीठापली एक अरिष्टरत्नमय रथचक्र तेणीये दीहुं ते उपरशी ए पुत्रने अरिष्टनेमि एवुं नाम धरावुं.
ते अरिष्टनेमि केवा ? महोटा यशवाळा तथा लोकनाथ=चतुर्दशरज्जु प्रमाण लोकना प्रभु अने दमीश्वर=कुमारपणमांज जेणे कंदर्पने
जीव्यो तेथी दमी-जितेन्द्रियोना इश्वर=दमीश्वर थया. ॥ ४ ॥

मू०—सोरिष्टनेमिनामो उ । लक्खणस्सरसंजुओ ॥ अट्टसहस्रलक्खणधरो । गोयमो कालगच्छवी ॥ ५ ॥

व्या०—अथारिष्टनेमेवर्णनमाह—सोऽरिष्टनेमिनामा भगवानष्टसहस्रलक्षणधरो वर्तते, अष्टभिरधिकं सहस्रम-
ष्टसहस्रं, लक्षणानामष्टसहस्रं लक्षणाष्टसहस्रं, तद्वरतीति लक्षणाष्टसहस्रधरः, अष्टसहस्रलक्षणानि धरतीति वाऽष्ट-

सहस्रलक्षणधर पुन कीदृश ? लक्षणस्वरसयुत, लक्षणैः सहित. स्वरो लक्षणस्वरस्तेन सयुत.. स्वरस्य लक्षणानि माधुर्यलावण्याऽव्याहतगाभीर्यादीनि, ते सयुत तीर्यकरस्य हि अष्टाधिकसप्तलक्षणानि शरीरे भवति इति स्तिका धृपभसिंहश्रीचरमशम्भचक्रगजाभ्यच्छात्राब्धिप्रमुखाणि लक्षणानि हस्तपादादौ भवति. पुन कीदृशोऽरिष्टनेमि ? गौतमो गौतमगोत्रीय, पुन कीदृश. ? कालकच्छविः इयामकाति ॥ ५ ॥

अर्थ — हवे ए अरिष्टनेमि कुमारानु वर्णन करे छे ते अरिष्टनेमि नामना भगवान् अष्टसहस्रलक्षणधर हता, अथात् एक हजारने आठ लक्षणो धारण करनारा हता वकी ते केग हता ? लक्षण स्वर सयुत=लक्षण सहित स्वरबंड सयुत हता अर्थात् माधुर्य, लावण्य, अव्याहतता, गाभीर्य; इत्यादिक स्वरना जे लक्षणो तेणे करी सयुत हता तीर्यकरना धरीरमा एक हजारने आठ लक्षणो होय छ, जेबाके—स्वस्तिक, धृपम, सिंह, श्रीवत्स, शुख, चक्र, गज, अश्व, छत्र, समुद्र; इत्यादि लक्षणो हाय परा वगेरे शरीरावयवोमा होय छ वकी ते अरिष्टनेमि केवा ? गौतम, अर्थात्—गौतमगोत्रीय तथा कालकच्छवि=इयाम देहकालियाळा हता ॥ ५ ॥

मू०—वज्ररिसहस्रधरणे । समचउरसो क्षमोयरो ॥ तस्स राहमईकन्न । भजं जाचइ केसवो ॥ ६ ॥

व्य०—पुन कीदृश स ? वज्र कीलिका, ऋषभः पट्ट, नाराच उभयपार्श्वयोर्मर्कटयन्ध, गभि महनन शरीररचना यस्य स वज्रपंभनाराचसहनन पुन कीदृशः ? समचतुरल प्रथमसंस्थानवान्, य पद्यासने स्थित सन् चतु पु पार्श्वेषु सहस्रशरीरप्रमाणो भवति, स, समचतुरलसंस्थानवानुच्यते. अथ तस्यारिष्टनेमिकुमारस्य केशवः कृष्णो राजीमर्तो कन्या भार्याथै याचते कृष्णदेवो राजीमत्या जनकपार्श्वे राजीमर्तो कन्या नेमिनाथस्य भार्याथै

याचते इति भावः ॥ ६ ॥

अर्थः—पुनरपि ते केवा हता ते कहे छे वज्रर्षभनाराचसंहनन=वज्र=कीलिका, क्रगभ=पट्ट अने नाराच=वने पार्श्वमा मर्कट बंध; आवा प्रकारनुं जेनुं संहनन=शरीररचना छे एवा, तथा समचतुरस्र=प्रथम संस्थानान्=अर्थात् ज्यारे पन्नासने स्थित थाय त्यारे चारे पदछे अद्वय शरीरप्रमाण जणाय तेवा होय ते समचतुरस्र संस्थानवाला कहेवाय छे. वळी ते क्षपोदर, गटले मत्स्यना समान उदरप्रदेशवाला हाता. आवा ए अरिष्टनेमिकुमारने भार्या अर्थ केशव=कृष्णे राजीमती कन्यानी याचना करी. एटले श्रीकृष्णदेव राजीमतीना पिता उग्रसेन पासे जहने राजीमती कन्याने नेमिनाथनी भार्या अर्थ याचना करी. ॥ ६ ॥

मू०—अह सा राघवरकक्षा । सुसीला चारुप्रेक्षिणी ॥ सव्वलक्षणसंपन्ना । विज्जुसोयामणिप्पभा ॥ ७ ॥

व्या०—अथानंतरं सा वरराजकन्यार राजीमती कीदृशी वर्तते ? तद्वर्णनमाह—राजसुवरो राजवरः पौडशस-
हस्रमुकुटबद्धभूपेण श्रेष्ठ उग्रसेनो राजा, तस्य कन्या पुत्री राजवरकन्या. सा कीदृशी ? सुशीला शोभनाचारा, पुनः कीदृशी ? चारुप्रेक्षणी, चारु प्रेक्षणमवलोकनं यस्याः सा चारुप्रेक्षणी सुंदरावलोकना, सुंदरनयना वा. पुनः कीदृशी ? सर्वलक्षणसंपन्ना, चतुःपण्डि कामिनीकलाकोविदा. पुनः कीदृशी ? विद्युत्सौदामिनीप्रभा, विशेषेण द्योतते इति विद्युत्, सा चासौ सौदामिनी च विद्युत्सौदामिनी, तद्वत्प्रभा यस्याः सा विद्युत्सौदामिनीप्रभा, स्फुरद्विद्युत्कांतिः. ॥ ७ ॥

अर्थः—अथ=तदनंतर ते राजकन्या राजीमति केवी छे, तेनुं वर्णन करेछे—राजाओमां श्रेष्ठ=सोल हजार मुकुटबद्ध राजाओमां श्रेष्ठ= उग्रसेन राजानी कन्या. वळीते केवी ? सुशीला= शोभन आचारवाळी तथा चारुप्रेक्षणी, अर्थात् सुंदरनेत्रवाळी तेमज सर्वलक्षणसंपन्ना=

चोसठ कामिनी कथामां निपुणा अने विद्युत्सोदामिनीप्रभा, एटछे विशेषरीतं चमकती वीजलीनाजेवी जेनी देहफाति छे एवी ॥७॥

मू०—अहोह जणओ तीसे । वासुदेव महर्द्विप ॥ इहागच्छउ कुमारो । जा से कत्त वलामट ॥ ८ ॥

व्या—अथ कृष्णेन नेमिकुमारार्थं कन्याया याचनानंतर तस्या राजीमत्या जनको महर्द्विक वासुदेव कृष्ण-
माह, हे वासुदेव ! कुमारोऽरिष्टनेमिरिहासद्युहे आगच्छतु, 'जा' इति 'येन कारणेन 'से' इति तस्मै अरिष्टनेमि
कुमाराय तां राजीमतीं कन्यामह ददामि आसन्नक्रोदुकिर्नेमित्तिकादिष्टे लग्ने विवाहविधिनोपदौकयामि. ॥८॥

अर्थ—उयारे कृष्णे नेमिकुमारने माटे कन्यानु मागु कर्युं ते पछी ते राजीमतीना जनक=पिता उग्रसेने महोटी क्रद्धिवाळा
श्रीकृष्णने कह्युं के—'हे वासुदेव ! ए अरिष्टनेमिकुमार अमारो घरे आवे एटले ते अरिष्टनेमिकुमारने ते राजीमती कन्या हु आपु.
पासे वेठेला नैमिषिक=ज्योतिर्विष् कौण्डिक निश्चित करी आपेल लग्न समये हु विवाहविधि मारी कन्या तेने अर्पण कर ॥८॥

मू०—स वोसहीहि णविओ । कपकोउअमगलो ॥ दिव्वज्जुभल परिहिओ । आरणेहिचिम्मसिओ ॥ ९ ॥

व्या०—अथारिष्टनेमिकुमारः क्रोदुक्वयर्पितलग्ने सर्वाभिरौपधीभि, जपाविजयाशक्त्यविशल्याक्तद्धिदु
ष्टपाविभि स्तपित, पुन कृतकौतुकमगलः, पुन कीदृश ? परिधृतदिव्ययुगल, परिहित दिव्य विवाहप्रस्ता
वाधेचदृष्ययुगल येन स परिहितदिव्ययुगल, प्राकृतत्वाच्छन्दविपर्यय पुन कीदृशः ? आभरणैः कुडलमुकूट-
हारादिभिर्विभूषितोऽलंकृत. ॥ ९ ॥

अर्थः—पछी ए अरिष्टनेमिकुमारने क्रोदुकिए आपेला लग्ने सर्वोपधि=जया विजया शक्त्यविशल्या ऋद्धि इदि आदिक औषधि=

बड़े नवरावीने तेमज कौतुकमंगल=रक्षबंधनादिक करीने, तथा दिव्यवस्त्रगुल पहरावीने तेने विवाहोचित कुंडळ, मुकुट, हार, कडां, वगेरे आभूषणोथी शणगारीये, ॥ ९. ॥

मू०—मत्तं च गंधहृत्थिं च । वासुदेवस्स जिह्मं । आरूढो सोहृद् अहिंयं । सिरं चूडामणि जहा ॥ १० ॥
व्या०—च पुनररिष्टनेमिकुमारो वासुदेवस्य ज्येष्ठकं मत्तं गंधहस्तिनमारूढोऽधिकं शोभते. क इव ? शिरसि मस्तके चूडामणिरिव, तथा मस्तके मुकुटः शोभते, तथा नेमिः सर्वेषां यादवानां मध्ये चूडामणिसहस्रो विराजते.
अर्थः—पछी ए अरिष्टनेमिकुमार, वासुदेवना ज्येष्ठकं=महोदामत्तगंधहस्ती उपर आरूढ थइ जेम मस्तक उपर मुकुट शोभे तेम शोभशे, सर्वयादवोना मध्ये चूडामणि समान दीपी नीकलशे. ॥ १० ॥

मू०—अह उरिसएण छत्तण । चामराहियसोहिओ ॥ दसारचक्षेण य सो । सञ्चओ परिवारिओ ॥ ११ ॥
मू०—चउरिगिणीण सेणाण । रहयाए जहकमं ॥ तुडीयाण सक्षिनाएण । दिव्वेणं गयणं फुसा ॥ १२ ॥
मू०—एयारिसीए इड्डीए । जुत्तिए उत्तमाइय ॥ नियगाओ भवणाओ । णिज्जाओ वणिहपुद्गओ ॥ १३ ॥
तिसुभिः कुलकं ॥ व्या०—अथानंतरं दृष्टिपुद्गवो नेमिकुमारो निजकान्नचनात्स्वकीयगृहादेतादृश्या समीप-तरवर्तिन्या ऋद्ध्या, पुनरुत्तमया प्रधानया युत्या दीप्त्या पाणिग्रहणाय निर्गतः, उग्रसेनगृहं प्रति स्वमंदिरान्निःसृत इत्यर्थः, कीदृश्या ऋद्ध्या ? तां ऋद्धिपद्धतिमाह—स नेमिकुमार उच्छिन्तेनोच्चैः कृतेन छत्रेण मेघाडंबरछत्रेण, च पुन-आमराभ्यपार्थव्योर्वीज्यमानः शोभितः, पुनः स नेमिकुमारो दशार्हचक्रेण यादवसमूहेन सर्वतः परिवृतः. ॥ ११ ॥

पुनः कीदृशः ? चतुरगिण्या सेनया परिप्लुतः, पुनः कीदृशः ? द्रुष्टिताना तूर्याणां भेरिभृदगपटहकरतलतालादीनां दिव्येन देवयोगेन सन्निनादेन सम्यक्शब्दन सहित कीदृशेन तूर्याणां निनादेन ? गगनस्पृशा, गगन स्पृशतीति गगनस्पृक्, तेनाकाशव्यापिना ॥ १३ ॥

अर्थ — अण गाथाओस्तु कुलम् = एटले एक वाक्य छे तदनतर दृष्णिपुगव = दृष्णिपुगमा श्रेष्ठ = नेमिकुमार मोताना भुवनयी आवी = वर्णवाशे तेवी = ऋधिया तथा उत्तम दीप्तिवी पाणिग्रहण करवा नीकल्या, उग्रसेनना घर प्रति जवा माटे पोताने घरेयी नीक त्या केवी ऋद्धि ? ते ऋद्धिनी पद्धतिवर्णन आयेछे = उच्छ्रित = उपर घरेल छत्र = मेघाडवर छत्र सहित, तथा वेप पदले वे चमारो बडं व्यजन करावायी शोभता, वळी द्यार्हचक्र = यादव समुदाये सर्वत परिवारित, तथा क्रमप्रमाणे रंचेली = गोठेगेली चतुरगिणी सेनाये परिप्लुत, ते साये तूर्य = विविधवाधोना गगनस्पर्शी = आकाशव्यापी सनिनाद = मनोहर नाद यता आवे (एवी ऋद्धियी परणवानीकल्या) ॥ ११-१२-१३ ॥

मृ०—अहं सो तत्तथ निज्जते । दिस्स पाणे भयदुदुए ॥ वाडेहिं पजरहिं च । सनिरुद्ध सुदुमिखण ॥ १४ ॥

मृ०—जीविपत तु सपत्ते । मसग्ठा भक्खियव्वण ॥ पासित्ता से महापत्ते । सारहिं इणमन्ववी ॥ १५ ॥

युग्म ॥ व्या०—अथानतर मनेमिकुमार सारथिभिदमब्रवीत्, किं कृत्वा ? तत्र विवाहमडपासने निर्गन्तुधि गच्छन् भयद्रुतान् भयव्याकुलान् प्राणान् जीवान् स्थलचरान् मृगश शकशुकरतित्तिरलावकादीन् मासाधं भक्षितव्यान् 'पासित्ता' इति विचार्य दृष्ट्वा तादृशान् हृदि निधाय, कथं भूतान् प्राणान् ? चाटकैर्भित्तिभिः कटकवादि

कादिभिर्वा निरुद्धानतिशयेन यंत्रितान्, पुनः पंजरैर्लोहवंशशलाकादिविनिर्मितैः पक्षिनिग्रहस्थानैः संस्थानैः संनिरुद्धान्, अत एव सुदुःखितान्, पुनः कीदृशान् ? जीवितांतं संप्राप्तान्, ते प्राणिन एवं जानंत्यस्माकं मरणमागतं, कुतोऽस्माकं जीवितमिति मरणदशां संप्राप्तान्, कीदृशो नेमिकुमारः ? महाप्राज्ञो महाबुद्धिसहितः, अर्थाद् ज्ञानत्रयेण विस्तीर्णबुद्धिरित्यर्थः ॥ १५ ॥

वे गाथानो संबंध भेलो छे. अर्थः—अथ=ते पछी ते नेमिकुमार सारथिने आम बोल्या. केम करीने ? त्यां विवाहमंडप पांसे पहुँच्यो ते वस्ते भयथी व्याकुल प्राणीओ=मृग, शशलां दूकर, तिचिरि, लावक आदिक सल चारी तथा पक्षीओ=ने मांस भक्षणार्थ वाडां तथा पांजराओमां निरुद्ध=पूरेला अने तेथीज अतिदुःखित थतां, जीवितांतने संग्राप्त=अर्थात् मुनाजेवां गइ गयेलां जोइने ए महाप्राज्ञ=ज्ञानत्रयथी विस्तीर्णबुद्धिमान् नेमिकुमारे सारथिने पुछ्युं. ॥ १४-१५ ॥

सू०—कस्स अट्ठा इमे पाणा । एते सन्धे सुहेसिणो ॥ वाडेहिं पंजरेहिं च । संनिरुद्धा य अच्छिहि ॥ १६ ॥

व्या—सारथिं किमब्रवीदित्याह—हे सारथे ! इमे प्रत्यक्ष दृश्यमानाः सर्वे प्राणा वाटकैश्च पुनः पंजरेः संनिरुद्धा अतंतंयं नियंत्रिताः कस्यार्थं कस्य हेतोः ? ‘अच्छिहि’ इति तिष्ठति. कीदृशा इमे प्राणः ? सुखार्थिनः, सर्वे संसारिणो जीवाः सुखार्थिनः संति, किमर्थं दुःखिनः क्रियते ? भगवान् जानन्नपि जीवदयाप्रकटीकरणार्थं सारथिं पप्रच्छेति भावः ॥ १६ ॥

अर्थः—सारथिने शुं कबुं ? ते कहे छे—हे सारथे ! आ प्रत्यक्ष देखाता प्राणियो जे वाडाओमां तथा पांजराओमां संनिरुद्ध=

रुखेला=पूरेला ते त केने माटे ? आ इतुवी एम रहला छे ? आ प्राणी कवा छे ? सुखार्थी, ससारमा सर्वे प्राणी सुखना अर्थीज होय छे तो एही आ प्राणी आ माटे दु खी कराय ते ? भगवन् पोते जाणे ते तथापि जीवदया प्रकट करवा सारथिने पूछे छे ॥ १६ ॥

मृ०—अह सरही तओ भणइ । एण भदा उ पाणिओ ॥ तुज विवाहकज्जमि । भोयावेउ यहु जण ॥ १७ ॥

दया—अथ नेमिकुमारचार्यश्रयणानंतर तत् सारथिभणति, हे स्वामिन्ने भद्रा प्राणिनो शुद्धमाक विवाह कार्यं बहुजनान् यादवलोकात् भोजयितुमेकत्र मेलिता सति ॥ १७ ॥

अर्थ —अथ=नेमिकुमारानु वाक्य माभळीने तदनंतर सारथि बोहयो के-इ स्वामिन् ! आ विचारा भोळा प्राणियो आपना विवाह कार्यमा घणाकजनो-यादवलोकोने भोजन कराववा माटे अही एकत्र मेळाकरी राखेला छ ॥ १७ ॥

मृ०—मोऊण तरस चयण । बहुपाणिविणासण ॥ चितेइ से महापण्णे । साणुकोसे जिण ह्मिओ ॥ १८ ॥

दय०—से इति स नेमिकुमारस्तस्य सारथेर्वचन श्रुत्वा चिंतयति कीदृश स ? महाप्राज्ञो महाबुद्धिमान्, पुनः कीदृश स ? जीवे हितो जीवविषये हितेषु पुन कीदृश ? सानुक्रोशः, सह अनुक्रोशेन वर्तते इति सानुक्रोश सदय, अथवा जीवे हि निश्चयेन सानुक्रोश सरुण, तु शब्द पादपूर्णे कीदृश सारथेर्वचन ? बहुप्राणिविनाशन बहुजीवाना विघातकारक " १८ ॥

अर्थ —ते नेमिकुमार त सारथिनु वचन साभळीने चितामा पडया त केवा ? महाप्राज्ञ=महाबुद्धिमान् तथा जीवोना हितकर अने सानुक्रोश=दयाळु अथवा हि=निश्चये जीवने विषये सानुक्रोश=सदय 'तु' शब्द पादपूर्णार्थ गणाय सारथिनु वचन केतु ?

बहुप्राणिविनाशन=धणां प्राणिजोनुं घातकारक. ॥ १८ ॥

मू०—जइ सज्जकारणा एए । ह्यंते सुबहुजिया ॥ न मे एयं तु निस्सेयं । परलोए भविस्सइ ॥ १९ ॥
व्या०—तदा नेमिक्कुमारः किं चिंतयतीत्याह—यदि मम विवाहादिकारणेनैते सुबहवः प्रचुरा जीवा हनित्व्यंते-
सारयिष्यंते, तर्हि सात्त्विकं कर्म परलोकं परभवे निःश्रेयसं कल्याणकारि न भविष्यति परलोकभीकृतवस्यात्यंत-
मश्न्यततगचज्जिनातं, अन्यथा शगवतश्चरमदेहत्वादतिशयज्ञानत्वाच्च कुत एवविना चिंतित भावः. ॥ १९ ॥

अर्थः—त्वां नेमिहमारे गुं विचारुं ते कहेहे—जो मारा विपाहने क्षाणं आनहु=पुण्णज जीवो ह्णायछे=मरायंछे तो आ दिनात्मक
कर्म रने परलो रुमा=परभवे निःश्रेयस=कल्याण जागक थगे नहि. अगंत अभ्यस्त होवाथी पोतानी परलोकधी भीरुता कही नाखी.
अन्यथा भगवानुनो आ न्हो देह होवार्थी तथा अतिगय जान होवाथी आवा प्रभारनी चिंता होयज न्यांथी? एवो भानाथ छे. ॥५०॥

मू०—सो कुंडलाण जुअलं । खुत्तगं च महाजसो ॥ आभरणाणि य सुव्वाणि । मारिस्स पणा मए ॥ २० ॥
व्या०—स नेमिक्कुमारो महागजाः, नेमिनाथस्याभिप्रायात् सर्वेषु जीवेषु नंधनेभ्यो मुक्तेषु सत्सु सर्वपाण्याभर-
णानि सारथ्ये प्रणामयति ददाति. कानि तान्याभरणानि? कुंडलानां युगलं, पुनः सूत्रकं कटीदवरकं, चकारादा-

भरणजन्देन हारादीनि सर्वांगोपांगभूषणानि सागर्थेर्ददौ. ॥ २० ॥
अर्थ—महायशः महोद्या यशवाळा ते नेमिक्कुमारे—ज्यारे नेमिनाथनो अभिप्राय जणी वधां प्राणियो वंधनथी छोडी मूक्यां
त्यारे=कुंडलनुं युगल जोडी, सूत्रक=कंदोरो, 'च' शब्द उपरथी वीजां कडां वाजुबंध हार वगेरे सर्व अंग उपांगना आभरणो उत्तारीने

सारयिने अर्थः—प्रीतिदान=इनाम तरीकें आयी दीक्षा ॥ २० ॥

मृ०—मणपरिणामे य कर । दया य जहोदय समोदण्णा ॥ सव्यद्वीप सपरिमा । निक्कमण तस्म काउ जे ॥ २१ ॥

व्या—तस्मिन्नेमिकुमारं मन परिणामे चित्ताभिप्राये दीक्षा प्रति कृते सति, लोकातिकदयचननात्माद्यत्सरि कथाने दत्ते सति, देयाद्यतुर्विधा यथोचित यथायोग्य सर्वधर्मा भगवतीणांस्त्रिगताः किं कर्तुं ? तस्य भगवतो नेमिकुमारस्य निःकमणमहोत्सव दीक्षामस्मिन् कर्तुं जेशब्द पादपूरणे. कीदृशा देवा ? सपरिपद, सह तिसृष्वपि परियद्विर्नते इति सपरिपद परीपत्सहिता इत्यर्थः ॥ २२ ॥

अथ —हे नेमिकुमारं पोतानो मनः परिणाम=चिन्तनो अभिप्राय=दीक्षा प्रति कर्णो ल्यारे, एतले लोकातिक देवोना यचनयी सावत्सरिक दान दयाया त समयेचतुर्विध दवो, यथोचित रीत ते भगवान् नेमिकुमारो निष्कमण महोरत्तव=एतले-दीक्षानो महिमा-करवा माट व्रणे परिपद सहित तथा सर्व प्रकारनी श्रद्धि सहित समवतीर्ण यथा=स्वर्गयी उतर्या ॥ २१ ॥

मृ०—देवमणुस्मपरियुजो । सिधियारयण तओ समारूढो ॥ निक्कमिग चारणाओ । रेयययमि ठिओ भगव ॥ २२ ॥
व्या०—ततोऽनतर नेमिकुमारो भगवान् ज्ञानवान् दीक्षायमरज्ञो देवैर्मनुजैः परिधृतो देवमनुजपरिधृतः शिष्यिकारजमुत्तरकुरुनामक नमारूढो द्वारिकापुरितो निःकम्य निःसृत्य रेयते रेयताचले स्थितः ॥ २२ ॥

अर्थ.—तदनतर नेमिकुमार भगवान् दीक्षानो अगसर जाणी देव मनुज्योयी परिवारित यइ शिष्यिकारत्न=उत्तरकुरु नामनी पालखी उपर आरूढयइने द्वारिकापुरिमाथी नीरूढीने रेवतक पर्वतने विषये जइने स्थित यथा ॥ २२ ॥

मू०—उज्जाणे सपत्तो । उद्दण्णो उत्तमाओ सिवियाओ ॥ साहम्सीण परिबुडो । अह निक्खमईहिं चित्ताहिं ॥ २३ ॥
व्या०—तत्र रेवताचले उद्याने सहस्रात्रनाम्नि वने संमाप्तः पुनरुत्तमायाः प्रधानायाः शिविकाया उत्तीर्णाः, सहस्रेण परिवृतः प्रधानपुरुषसहस्रेण संयुतः सन्, अथ चित्रायां चित्रानक्षत्रे निःक्लामति, दीक्षा गृह्णाति, पंचमहाव्रतोच्चारण करोति. ॥ २३ ॥

अर्थः—त्यां रेवताचलमा सहस्रात्र नामना उद्यानमां उत्तम शिविकामाथी उतर्या अने सहस्रप्रधान पुरुषोथी परिवारित थइ चित्रानक्षत्रमा निष्क्रम्या, दीक्षा ग्रहण करी. अर्थात् पंच महाव्रतोन् उच्चारण करू. ॥ २३ ॥

मू०—अह सो सुगंधगधिण । तुरियं मउयकुंचिण ॥ संयमेव लुचइ केसं । पंचमुट्ठीहिं समाहिण ॥ २४ ॥
व्या०—अथ पंचमहाव्रतोच्चारणानंतर स नेमिनाथः स्वयमेवात्मनैव स्वरित केशान् पंचमुष्टिभिः कृत्वा लुंचते कीदृशः सन्? समाहितो ज्ञानदर्शनचारित्ररूपसमाधियुक्तः सन्, कीदृशान् केशान्? सुगंधगधिकान् स्वभावतः सुरभिर्गंधान्, पुनः कीदृशान्? मृदुकाथ ते कुंचितान् मृदुकुंचितास्तान् सुकुमालान् अकुटिलान्. ॥ २४ ॥

अर्थः—अथ-पंचमहाव्रतोच्चारण थया पट्टी ते नेमिनथें पोतेज तुरतज पोतना सुगंधयुत तथा मृदु अने कुंचित अर्थान् कोमळ अने सरल केशाने, समाहित थइने-ज्ञानदर्शन चारित्ररूप समाधि युक्त रहीं पाच मुष्टिवडे करीने लुंचित कर्पा=केशलोच कर्पो, ॥ २४ ॥
मू०—वासुदेवो य तं भणइ । लुत्तकेसं जिइंदियं ॥ इच्छियमणोरहे तुरियं । पावेसु तं दमीसर ॥ २५ ॥

या—तदा वासुदेव कृष्ण, चकारात् भस्मद्रविजयादिनृपगणोऽपि त नेमिनाथ जितेंद्रिय, पुनर्लुप्तकेश कृत
लोचमिति वचन भणति, इत्याशीर्विवराय ददाति भो दमीश्वर ! दमिना जितेंद्रियाणामीश्वरो दमीश्वर, तत्स
योधन हे दमीश्वर ! यतीश्वर ! ईप्सित चाछित मनोरथ त्वस्ति शीघ्र, तमिति त्व प्राप्तुर्हि ? ॥ २६ ॥

अर्थ—ते समये लुप्तकेश=जेणे केशलोच करलेले एवा ॥ या जितेंद्रिय एवा नेमिनाथने वासुदेव कृष्ण के-हे दमीश्वर=यतीश्वर !
ईप्सित=मनोवाछित मनोरथने तमे त्वरित=शीघ्र प्राप्त थाओ (वासुदेव आओ आशीर्गदि आप्यो) ॥ २६ ॥

सू०—नाणेण दसणेण च । चरित्तेण तहेव च ॥ स्वतीए सुत्तीण चेव । बहुमाणो भवाहि य ॥ २६ ॥

व्या—पुनराशीर्वचनमाह—पुनर्हं स्वामिस्त्व ज्ञानेन दर्शनेन तथैव चारित्रेण, च पुन क्षाल्या, क्षमया च पुन
मुक्त्वा निर्लभत्वेन वर्धमानो ' भगारि ' इति भव ? ॥ २६ ॥

अर्थ—पुनरपि आशीर्वचन कहे-हे स्वामिन् ! तमे ज्ञाने क्री, दखने क्री तथा चारित्रे करीने अने क्षाति=क्षमावडे तथा
मुक्ति=निर्लोभवाए करी वर्धमान थाओ ॥ २६ ॥

सू०—एव ते रामकेसवा । दमारा य बहुजणा ॥ अरिद्वनेमि वदिता । अङ्गया दारगगुरि ॥ २७ ॥

या—एवममुना प्रकारेण रामकेशवौ, च पुनर्दशापि दशार्हा, च पुनर्वह्वोऽन्ये जनाश्चत्वारो वर्णा अरिष्ट-
नेमि स्वामिन वदित्वा स्तुत्या नत्या च द्वारिकापुरीमतिगता प्रविष्टा. ॥ २७ ॥

अर्थ—ए प्रकारे राम केशव तथा दशे दशार्ह अने अन्य बहुजनो चारे वर्णना लोको अरिष्टनेमि स्वामीने वदन करी=स्तुति

नमस्कार करी द्वारिकापुरीमां प्रविष्ट थया. ॥ २७ ॥

मू०—सोऊण रायकन्ना । पञ्चजं सा जिणस्स उ ॥ नीहासा य निराणंदा । सोणेण य समुच्छया ॥ २८ ॥
व्या—सा राजवरकन्योयसेननृपुत्री राजीमती शोकेन समुच्छया समवसृताऽवष्टब्धा व्याप्ताभूदित्यर्थः किं कृत्वा ? जिनस्य नेमिनाथस्य प्रव्रज्यां दीक्षां श्रुत्वा. कथंभूता सा ? निर्हासा निर्गतो हासो यस्याः सा निर्हासा हास्यरहिता. पुनः कीदृशा सा ? निराणंदा आनंद रहिता. ॥ २८ ॥

अर्थः—ते राजवर कन्या उग्रसेनपुत्री पुत्री राजीमती शोके करीने अवष्टब्ध=व्याप्त थइ गइ, केम करीने ? जिन=नेमिनाथनी प्रव्रज्या=दीक्षा सांभलीने. ते राजीमती केवी ? निर्हासा=हास्यरहित तथा निराणंदा=आनंदविनानी. ॥ २८ ॥

मू०—राईमईविचिंतेइ । धिगत्यु मम जीवियं ॥ जाहं तेणं परिचत्ता । सेयं पञ्चइउं मम ॥ २९ ॥
व्य—सा राजीमती मनसि विचिंतयति, मम जीवितं धिगस्तु. याहं तेन नेमिनाथेन परित्यक्ता, अतो मम प्रव्रजितुं दीक्षां गृहीतुं श्रेयः, न तु गृहे स्थातुं श्रेय इति भावः. ॥ २९ ॥

अर्थः—ते राजीमती मनमां चितवन करवा लागी के-मारा जीवितने धिक्कार हो; जे हुं नेमिनाथें त्यजानी. हवे तो मारे प्रव्रज्या=दीक्षा=गृहण करवी एज श्रेयछे घरमां बेसी रहेतुं ए श्रेय नथी. ॥ २९ ॥

मू०—अह सा भमरसन्निभे । कुच्चफणगपसाहिण ॥ सयमेव लुंचई केसे । धिहमंता ववस्सिया ॥ ३० ॥
व्या—अथानंतरं सा राजीमती स्वयमेव केजान् लुंचति. कथंभूता सा ? धृतिमती धैर्ययुक्ता, पुनः कथंभूता ?

व्यवसिता निश्चला, धर्मं कर्तुं स्थिरा कीदृशान् केशान् ? 'कुचफणगपसारिण' कूर्चफनकप्रसाधितान् कूर्चो गूढकेशो मोचको वनशलाकारचित् केशसररूपोपकरणविशेष, फनको गजदतकाष्टमय कर्तक, कूर्चश्च फनकश्च कूर्चफनको, ताभ्या प्रसाधिता सस्कृता कूर्चफनकप्रसाधितास्तान् पुनः कीदृशान् ? अमरसन्निभान् अमरवच्छायामान् ॥ ३० ॥

अर्थ --- अथ=अनंतर ते राजीमति पोताना केशानु पोताने हायेज लुचन करवा लागी राजीमती केनी ? धृति=धैर्यवाळी तथा व्यवसिता=धर्मकरवार्मा निश्चला केवा केश ? कूर्च फनक प्रसाधित, एटले कूर्च=वासनी सणीयोनो बनावेली वाळ समारवानो ब्रश् तथा फणक एटले हाथीदातनो दातीयो; ए वजे वडे सुधारेला अने अमर सनिभ एटले ममराजेवा काळा (एवा वाळनो पोनेज लोच कर्यो) ॥ ३० ॥

मू०--वासुदेवो य त भणई । लुप्तकेन जिह्दिय ॥ ससारसागर घोर । तर कने लहु लहु ॥ ३१ ॥
व्या०--य पुनस्तदा वासुदेवः श्रीकृष्णस्तां राजीमतीं कन्यां भणति, आशीर्वाद पठति, हे कन्ये ! हे राजीमति ! घोर रौद्र ससारसमुद्र लहु लहु त्वरित त्वरित तर ? ससारसमुद्रस्य पार कुरु ? लघु लघु इति सत्रमे आदरे द्विवचन. कीदृशीं राजीमतीं ? लुप्तकेशा कृतलोचा, पुनः कीदृशीं ? जितेन्द्रिया साध्वीमित्यर्थ. ॥ ३१ ॥

अर्थः--पुनरपि वासुदेव, लुप्तकेश तथा जितेन्द्रिया ते राजीमतीने कहे छे के-हे कन्ये राजीमति ! घोरे=भयकर आ ससार समुद्रने लघु लघु=झट झट तरीजाओ, ससार सागरनापारने पागो. 'लघु लघु' ए सत्रममा अथवा आदरार्थमा वे चार कळु. ते राजी-

मती केवी ? जेना केशनो लोच थइ गयेल छे तेवी तथा जीतिलेछे इंद्रियोने जेणे एवी ते साध्वी राजीमाती. ॥ ३१ ॥

मू०—सा पञ्चहया संती । पञ्चावेसी तहिं बहु ॥ मयणं परिणं चैव । सीलवता बहुसुया ॥ ३२ ॥

व्य०—सा राजीमती प्रव्रजिता सती गृहीतदीक्षा सती, तत्र द्वारिकायां बहून् स्वज्ञातीन् स्त्रीजनान्, च पुनः परिजनान् दास्यादिस्त्रीजनान् प्राव्राजयत् स्वसार्थेऽपरातपि दारान् प्रव्राजयामासेत्यर्थः. कीदृशी सा ? शीलवती, पुनः कीदृशी ? बहुश्रुता प्रचुरकृतज्ञानाभ्यासा. ॥ ३२ ॥

अर्थः—ते प्रव्रजिता=दीक्षा जेणे गृहण करी छे एवी तथा शीलवती अने बहुश्रुता, अर्थात् जेणे पुष्कळ ज्ञानाभ्यास करेलो छे एवी राजीमतीए त्या द्वारिकामां पोताना स्वजननी स्त्रीयोने तेमज परिजन=दासी नगरे स्त्रीजनोने घणीओने प्रव्रज्या=दीक्षा लेकरावी. (पोतानी साथे साध्वी स्त्रीओनो पण समुदाय कर्यो.) ॥ ३२ ॥

मू०—गिरिं रेवहयं जंती । वासेणुह्या उ अंतरा ॥ वासते अधयारंमि । अंते लघणस्स सा ठिया ॥ ३३ ॥

व्या—सा राजीमत्येकदा स्वामिंदनार्थं रैवतकं गिरिं गिरिनारपर्वतं यांती लयनस्य गिरिगुहागृहस्यांतर्मध्ये स्थितां. क सति ? वर्षति मेघेप्रकारे सति, मेघाप्रकारेण हव्यप्रचारे निरुद्धे सति. कीदृशी सा ? अंतरा अधमार्गे वसेणेति वर्षाभिरुह्याऽद्रां क्षिन्नसर्वचीवरा. ॥ ३३ ॥

अर्थः—एक समये ते राजीमती स्वामिंदनार्थं रैवतकगिरि=गिरिनार पर्वत उपर जती हती त्यां वचमां वर्षाथतां जळथी सर्व चीवर=वस्त्र उल्ल=भीजाइगयां अने मेघना अधकारनडे दृष्टिप्रचार निरुद्धथना लाग्यो तेथी एक लयन पर्वतानी गुफाना अंदर स्थित थइ.

मृ०—चीरराणि विसारती । जहाजाडति पासिया ॥ रहनेमी भगचित्तो । पच्छा दिट्ठो तीइवि ॥ ३८ ॥

व्या—रथनेमिर्भगचित्तोऽभूत्, भयमाचलितमना अभूत् किं कृत्वा? चीरराणि सार्द्राणि शरीरादुत्तार्य विस्तारयती यथानातामित्येवरूपा निर्वन्त्रा ता राजीमती दृष्ट्वा, तया राजीमत्यापि स रथनेमिअलचित्त पञ्चात् इष्ट पूर्वमथकारे सति न दृष्टः अन्यथा यदि पूर्वं दृष्टोऽभविष्यत्, तदैकाकिनी तत्र न प्राविश्वदिति भाव ॥ ३४ ॥

अथ—(गुफामा जइ निर्नेन स्थान जाणी) ते राजीमती चीर=मीनावत्तो उतारी यथाजातान्न मटाणे होय तेवी=निर्यत्थायद् तन्न जोइने-प्रथमयी ते गुफामा पेटेलो रथनेमि भगचित्त अर्थात् समययी चलितययो, तेवोन ए रथनेमि राजीमतीए दीठो प्रथम अधकारमा नहोतो दीठो जो प्रथम दीठो होत तो राजीमती एकली त्या पेसतन नहि ॥ ३४ ॥

मृ०—भीया य सा तडि दट्ठु । एगत सजय सय ॥ वाहाणि काउ सगोफ । चेवमाणी निसीयई ॥ ३५ ॥

व्या०—सा राजीमती सय तदैकाते गुहाया रथनेमिं मयत साधु दृष्ट्वा भीता, रुदाचिदयदय मम झीलभग कुर्यादिति विचार्य झीलभगभयाद्वेपमाना सती निवीयति, तदाश्लेषमपरितारार्थं मृमाधुपविशति किं कृत्वा? बाहुभ्यां हाभ्यां झुजाभ्यां सगोफ परस्परबाहुसगुफन स्तनोपरि मर्कटवध कृत्वा ॥ ३५ ॥

अर्थ—तेराजीमती ते वरते एमातमा रथनेमिं बाधुने जोड भयणमी 'कदाचित् वा साधु मारा झीऊनो भग करे' एम विचारी झीलभगना भययी वेपमाना=धुजनी धुजती=वेसी गइ ते आलिगन न करी शके वेटला पाटे भूमि उपर वेसी गइ केम करीने? पोताना व बाहुवडे सगोफ=ने बाहुयी परस्पर अदब=वाळीने, अर्थात् स्तन उपर मर्कटवध करीने-(वेसी गइ.) ॥ ३५ ॥

सू०—अह सोवि रात्रपुत्तो । समुद्रविजयंगओ ॥ भीयं पवेहयं दठ्ठं । इमं चक्षुमुदाहरे ॥ ३६ ॥
व्या—अथानंतरं सोऽपि राजपुत्रः समुद्रविजयंगजो रथनेमिभीतां प्रवेशितां कंपमानां राजीमतीं साध्वीं
दृष्ट्वा उदं वाक्यमुदाहरत् ॥ ३६ ॥

अर्थः—अथ=अनंतर ते पण राजपुत्र, समुद्रविजयनोपुत्र रथनेमि, भयपमीने कंपती राजीमती साध्वीने जोइ आंहुं वचन बोल्यो.
सू०—रहनैमी अहं भद्रे । सुरूवे चारुभासिणि । ममं भयाहि सुतणू । न ते पीला भविस्सह ॥ ३७ ॥

व्या—किं वाक्यमुवाचेत्याह—हे भद्रे ! हे कल्याणि ! अहं रथनेमिरसि, मामन्यं कमपि मा जानीहि ? हे
सुरूवे ! सुंदराकारे ! हे चारुभासिणि ! हे मधुरवचने ! हे सुतनु शोभनगरीरे ! कोमलगात्रि ! त्वं मां भजस्व ?
भर्तृत्वेनांगीकुरु ? ते तत्र पीडा दुःखं न भविष्यति, मया सह विषयसुखं भुंक्ष्व ॥ ३७ ॥

अर्थः—शुं वाक्य बोल्यो ते कहे हे—हे भद्रे ! हे कल्याणि ! हे सुरूवे ! सुंदर आकारवाळी ! हे चारुभासिणि ! मधुरवचन
बोलनारी ! हे सुतनु ! कोमलगात्रि ! हुं रथनेमिहुं. तुं मने भज=सामीतरीके मारोअंगीकार कर. तने पीडा=दुःख थेशे नहिं. मारी
साथे विषयसुख भोगव. ॥ ३७ ॥

सू०—एहि ता भुजिमो भोए । माणुस्सं खु सुदुल्लहं ॥ भुत्तभोए तओ पच्छा । जिणमग्गं चरिस्समो ॥ ३८ ॥
व्या—हे राजीमति ! एहि मम समीपे आगच्छ ? तावदावां विषयं भुंजीवहि. हे प्रिये ! खु इति निश्चयेन
मानुज्यं मनुष्यस्य जन्म सुदुर्लभं वर्तते. ततोऽनंतरमावां भुक्तभोगौ भूत्वा पश्चाज्जिनमार्गं जिनोक्तधर्मं चारित्र्य-

धर्म मोक्षमार्गं चरित्यागः पूर्वं हि यदा भोगमुखं मुज्यते, ततश्च दीक्षा गृह्यते, तदा मुक्तभोगत्वेन पुनर्भागसु-
खेषु मनो न स्यात् तस्मात्पूर्वमधुना यथेच्छ भोगमुखं भोक्तव्यमिति भावः ॥ ३८ ॥
अर्थ — हे राजीमती ! मारी समीपे आव. आपण वने विषयभोग करीए हे प्रिये ! खलु=निश्चये मनुष्य=मानुष्य जन्म अति
दुर्लभ छे पछी आपणे भोगभोगवीने पाछा जिनमार्ग=जिनोक्त चारित्रधर्म=आचरण जो प्रथम भोग भोगवीने पछी दीक्षा गृहण
कराय तो भोग भोगवी लीक्षा होवाथी फरी भोगनी इच्छा न थाय=भोगमुखमा मन न जाय=माटे पहेला तो हमणा आपणे
यथेच्छ भोगमुख भोगवीये ३८ ॥

मू०—दृष्ट्वा रहनेमि त । भगजोय पराइय ॥ राहमई असभता । अप्पाण सवर तहि ॥ ३९ ॥
व्या—तदा राजीमत्यसत्राता सती, निर्भया सती, तथा ज्ञातमह बलात्कारेणापि शीलं रक्षयिष्यामीति
निश्चित्याऽत्रस्तासत्यात्मानं शरीरं वस्त्रे सद्योत्याच्छादयति, गृहमध्यमेव स्थिता सतीति शेषः, किं कृत्वा ?
रथनेमिं भग्नयोगं हृद्वा, भग्नो नष्टो योगः सयमोत्सारो यस्य स भग्नयोगस्त पराजित स्त्रीपरीषहेण पराभूत
रथनेमिं ज्ञात्वा । ३९ ॥

अर्थ —त्यारे राजीमती जराय पण सत्रम न पामता निर्भय बनीने, एटले तेणीना मनमा निश्चय थइ गयो के. बलात्कारथी
पण हु मारा शीलनु रक्षण वरवा समर्थलु=तेथी त्रास त्यजीने पोताना शरीरने वस्त्रो वडे, गृहमाज वसी उसी डाकवालागी केम
करीने ? रथनेमिने भग्नयोग जोइने; अर्थात्=जेनो योग=सयमोत्साह नष्ट थयोउं एटले स्त्रीपरीषहवडे पराभूत थयेला रथनेमिने जाणीने

मू०—अहं सां रायवरकक्षा । सुद्विधा नियमं वप ॥ जाह कुलं च सीलं च । रक्खमाणी तयं वप ॥ ४० ॥

व्या—अथानंतर भग्नयोगस्य रथनेमेदर्शनानंतरं मा राजवरकन्या राजीमती साध्वी तदा वदति, कीदृशी सा? नियमव्रते सुस्थिता, नियमे शौचसंतोषस्वाध्यायतपोलक्षणे स्थिरा. तथा व्रते पंचमहाव्रतलक्षणे स्थिरा. पुनः सा किं कुर्वाणा? जातिकुलं शीलं तपश्च प्रति संरक्षमाणा. तत्र मातुर्वंशो जातिः, पितुर्वंशः कुलमुच्यते, तयोरुभयो रपि नैर्मल्यं विदधतीत्यर्थः ॥ ४० ॥

अर्थः—अथ=भग्नयोग रथनेमिने जोहने ते राजवरकन्या राजीमती पोताना नियम एटले शौच, संतोष, स्वाध्याय, तप आदिकमां सुस्थित=दृढतावाली तथा पंचमहाव्रतमां पण स्थिरतायुक्त, तेमज पोतानी जाति=मातुर्वंश, कुल=पितुर्वंश, शील तथा तपःतुं संरक्षण करती ए साध्वी, पोताना उभयकुळनी निर्मलता जाळवीने ते रथनेमि प्रति बोली. ॥ ४० ॥

मू०—जइसि रूपेण वेसमणो । लल्लिणं नलक्खरो ॥ तह्मावि ते न इच्छामि । जइसि सक्खं पुरंदरो ॥ ४१ ॥

व्या०—भो रथनेमे ! यदि त्वं रूपेण वैश्रमणो धनदोऽसि, यदि पुनर्ललितेन मनोहरलावण्यविलासेन नलक्खरो देवविशेषोऽसि, पुनर्यदि हे रथनेमे ! त्वं साक्षात्प्रत्यक्षं पुरंदरोऽसि, इन्द्रावतरोऽसि, तथाप्यहं त्वां नेच्छामि, भोगार्थं नाभिलषामि. ॥ ४१ ॥

अर्थः—हे रथनेमि ! यदि त्वं रूपमां वैश्रमण=धनदसमान हो, कदाच ललित=मनोहरलावण्यविलासादिकमां तुं नलक्खर तुल्य हो, वली हे रथनेमे ! भले त्वं साक्षात् प्रत्यक्ष इन्द्रनो अवतार हो; तथापि त्वं तने इच्छती नथी-तारी साथे भोग भोगवचा

सर्वथा दुःखमिलाप रागती नदी ॥ ४१ ॥

मू०—पद्मपदे जलिय जोइ । धूमकेतु दुरामय ॥ न इच्छति वतप भोषु । कुले जाया अगधणे ॥ ४२ ॥

न्या—हे रथनेमे ! अगधने कुले जाता उत्पन्ना, अर्थवगधकुलोत्पन्ना सर्पावात विष भोषतु, पुनः पश्चाद् गृहीतु नेच्छति न वाछन्ति उल्लभ्यमकेतोरग्रज्योतिर्ज्वाला प्रस्फुरेदिति प्रस्फुरेयुः, प्राकृतस्याद्बहुवचने एकवचन अर्थात् रागतीया सर्पा उल्लभ्यमिज्जाला प्रविशेयुः, न तूद्गोणं विष पश्चाद् गृह्णन्ति कीदृशा धूमकेतोर्ज्योतिरिति ? दुरासद दुस्महमित्यर्थ ॥ ४२ ॥

अर्थ—हे रथनेमे ! अगधन नामना कुळमा उत्पन्न थयेला सर्पो, पोते वयेला विषने पाछु खावा इच्छता नथी, पण प्रव्वलित धूमकेतु=अग्निना दुरासद=असह्य ज्योतिः=ज्वाळाभा प्रवेश करेछे (प्राकृतमा बहुवचनस्थाने एक वचन प्रयोग थायजे.) अगधन जातिना सर्प बळवा अग्निनी ज्वाळामा प्रवेश कर पण पोते दस करता नाखेलु विष पाछु सर्वथा गृहण नथी करता. ॥ ४२ ॥

मू०—धिगस्तु ते जसोकामी । जो त जीवियकारणा ॥ वत इच्छसि आवेड । सेय ते मरण भवे ॥ ४३ ॥

न्या—हे अयशा कामिन् ! हे अकीर्तिवाछक ! अयशा हे अयशा ! अकीर्ति ! हे कामिन् ! त्वा धिगस्तु तव जीवितव्य धिगित्यर्थ. यस्त्वमस्यमजीवितव्यकारणाद्वात वदनाग्निः सृजमाहार पुनरापातु भोक्तुमिच्छसि, वीक्षा गृहीत्वा भोगास्त्यस्तथा पुनर्भोगान् भोक्तुमिच्छसि अतः कारणात् तवाऽस्मादस्यमजीवितव्यात् पण्डितमरणेन मरण त्रेय कल्याणकारक भवेत्, न पुनस्तत्र भोगाभिलाषः त्रेयस्कार इति भावः ॥ ४३ ॥

अर्थः—हे अयशःकामिन् ! अपकीर्त्तिने चाहनार ! अथवा हे अयशः=अकीर्त्तिवाला कामिन् ! तने धिक्कार हो. तारुं जीवतुं धिक्छे. जे तुं समय रहित जीववा कारणे वमनकरेल=मुखमांथी नीकलेल=आहारने फरी पीवाने इच्छे छे ? अर्थात्-दीक्षा लइ भोग त्यजीने पाछो भोग भोगववानी वाछना करेछे, ते कारणथी तारा आ असंयम जीववाना करता पंडित मरणथी मरतुं श्रेयः=तने कल्याणकारक श्रेय, आ भोगमिलाप संवथा श्रेयस्कर नथी थवानो. ॥ ४३ ॥

सू०—अहं च भोगरायस्स । तं चासि अधवण्हो ॥ मा कुले गधणा होमो । संजमे निहुओ चर ॥ ४४ ॥
व्या—राजीमतो वदति, हे रथनेमे ! अहं भोगराजस्योग्रसेनभूपस्य पुत्र्यस्मि, च पुनस्त्वमंधकवृष्णेः समुद्र-विजयस्य पुत्रोऽसि, तस्मादावां गधनो गंधनकुलोत्पन्नौ सर्पौ माऽद्वयमसवाव, यतो हि आगंधनकुलोत्पन्नः सर्पो वातं विषं पश्चाद् गृह्णाति, तद्वदावाभ्यां वाता भोगाः पुनर्न वाञ्छनीयाः, यतो हि सर्पा द्विविधाः, अगन्धनकुलोद्भवा गधनकुलोद्भवाश्च. यदा हि कस्यचित्पुरुषस्य सर्पं लगति, तदा गन्धवादिनोऽग्निं ज्वालयित्वा भोजेण सर्पं नाकर्षन्ति, तत्र च गंधनकुलोद्भवाः स्वविष पश्चाद् गृह्णन्ति, अगंधनकुलोद्भवास्त्वग्नौ ज्वलन्ति, न पुनर्वर्तितं विषं पश्चाद् गृह्णन्ति, तस्मादावामगंधनकुलोत्पन्नसर्पतुत्यौ भवाव इति भावः तस्मात्त्वमिदानीं संयमे चारित्र्ये निभृतो निश्चलः सन् चर ? साधुमार्गे विचरेत्यर्थः. ॥ ४४ ॥

अर्थः—राजीमती कहेछे—हे रथनेमे ! हुं भोगराज=उग्रसेन राजानी पुत्रीछुं. अने तुं अंधकवृष्णिनाकुलमा जन्मेलो समुद्रविजय-नोपुत्रछो. तेथी आपणे आपणा कुलमा गंधन जातिना सर्पसमान थनुं न जोइए. सर्प, गधन तथा अगंधन एम वे जातना कुलमा उत्पन्न-

ययला होय छे ज्यारे कोइने सर्प डसे अने कोइ विषवैद्य=गारुडी=मंत्रवादी पासे जाय चारे ते वादी अग्नि प्रज्वलित करीनमंत्रयी सर्पनु आकर्षण करउ ते वरत चो ते करडनार सर्प गधन कुलोत्पन्न होय ता पोवाउ विष पाछु खंचीलीय कारणके जो विष चूसी न लीय तो वादी तेने अग्निमा फेंके, ए समयवी विष पाछु आकर्षलीये पण जो तेसय अगधन फुलोत्पन्न होय तो यग्रिज्वालाभा फेंकाउ कडुल कर पण पोते वमन करलु विष सर्वथा पाहु न चूसे तेमज हे रथनेमे ! आपण वन्नय वमन करेला भोगीनी हवे फरी वाछना नज कराय, माटे तु हवे समय=चारित्र=नविषये निभृत=निश्चल रहीन साधुमार्गने विषये विचार ॥ ४४ ॥

मू०—जह त काहिस्सि माय । जा जा दिच्छसि नारीओ ॥ वायाविद्वोव्य हठो । अट्टिअण्णा भविस्ससि ॥ ४५ ॥
व्या—हे मुने ! यदि त्व भाव भोगाभिलाष करिष्यसि, यां या नारी द्रक्ष्यसि, अर्थात्वा या स्वरूपा नारी दृष्ट्वा भोगाभिलाष करिष्यसि, तदा त्वमस्थिरात्माऽस्थिरचित्तो भविष्यसि क इव ? वाताविद्वो हठ इव. हठो चनम्यतिविज्ञेय शेमाल, यथा पानीपोपरि शेवालो वातेन प्रेरितोऽस्थिरो भवति, तथा त्वमप्यतिरूपवती कामिनी दृष्ट्वा कामाभिलाषो सन्नस्थिरचित्तो भविष्यसि ॥ ४५ ॥

अर्थ — हे मुने ! जो कदाच तु माव=भोगाभिलाष करीश अने जे जे नारीने देखीश, अर्थात् जे जे सुरुष स्त्रीने जोइ भोगाभिलाष करीश त्यारे तु अस्थिरात्मा=अस्थिर चित्त बनीश केनी पेठे ? वाताविद्वहठनी पेठे, एटले हठ=पाणी उपरनो शेवाळ=जेम पवनवी प्रेरित थता अस्थिर थायछे तेम तु पण कोइ अतिरूपवती कामिनीने जोइने कामाभिलाषवी अस्थिरचित्त थदश ॥ ४५ ॥

मू०—गोवालो भडपालो वा । जहा तदव्वनिस्सरो ॥ एव अणिस्सरो तपि । सामन्नस्स भविस्ससि. ॥ ४६ ॥

व्या—हे मुने ! तथा त्वमपि आमण्यस्य साधुधर्मस्थानीश्वरो भविष्यसि, भोगाभिलाषकरणेन संयमफल-
स्याऽभोक्ता भविष्यसि. क इव ? गोपाल इव, वाऽथवा भांडपाल इव. गाः पालयतीति गोपालो गोरक्षकः, उदर-
पूरणार्थं परकीयगोचारकः. पुनर्भाण्डानि परकीयक्रयाणकवस्तूनि भाटकादिना पालयतीति भांडपालकः, गोपालो
गवां स्वामी न भवति, तद्रक्षणादुदरपूर्तिमात्रफलभाक् स्यात्, न तु गवां स्वामित्वफलभाक्. तथा पुनर्भांडपालः
क्रयाणकाधिपेन क्रयाणकरक्षार्थं रक्षितः पुरुषः क्रयाणकानामीश्वरत्वफलभाग् न भवति, उदरपूर्तिमात्रफलभागेव
भवति. ईश्वरत्वफलभाक् त्वपर एव. तथा त्वमपि आमण्यवैपधारकत्वेन द्रव्यधर्मपालकत्वादुदरपूर्तिफलभाग्
वर्तसे, न तु भावधर्मफलस्य मोक्षस्येश्वरो भविष्यसीति भावः. ॥ ४६ ॥

अर्थः—हे मुने ! जेम कोइ पोताना गुजारा माटे वरत लइ ? पारकी गागो चारनार=गोवाळ गागोनो स्वामी थतो नथी तथा
जेम कोइ भांडपाल=पारकी वेचनानी वस्तुओनी भाटक=पगार लइनेरक्षा करनार=ते क्रयाणक=वस्तुओनो मालिक बनतो नथी किंतु
पोताना उदरभरणमात्र फल पामेजे तेम हे रथनेमि ! तुं पण आमण्य=साधुधर्मनो अनीश्वर थइश, भोगाभिलाष करीने संयम फलनो
भोक्ता थइ शकीश नहिं. अर्थात् तुं पण आमण्य वैपधारक मात्र होइने द्रव्य धर्मपालक थवाथी मात्र उदरभरण रूप फल भोगवनारो
थइने वर्तीश पण कंइ भाव धर्मेना फल मोक्षनो ईश्वर=स्वामी सर्वथा थइ सकनानो नथी. ॥ ४६ ॥

मू०—कोहं माणं निगिल्लिता । मायं लोभं च सञ्चसो । इंदियाहं वसें काउं । अप्पाणं उवसंहरे ॥ ४७ ॥

मू०—तीसे सो वयणं सुच्चा । संजयाए सुभासियं ॥ अंकुसेण जहा नागो धम्मे संपडिवाहओ ॥ ४८ ॥ युग्मं ॥

व्या—स रथनेमिरिन्द्रियाणि वशीकृत्यात्मानमुपसहरति स्थिर करोति, विषयेभ्यो निवारयति किं कृत्वा ? क्रोध मान माया च पुन सर्वथा लोभ निगृह्याऽत्यत जित्वा एव रथनेमिरात्मान धर्म दृढ चकार. एतदेवोक्त दृष्टा तेन दृढयति—तस्या राजीमत्या सपत्या. साध्व्या सुभाषितेन स रथनेमिः पूर्वं धर्माद् अष्टो धर्मे समप्रतिपा-
तितो धर्म्ये मार्गे स्थापितः केन क इव ? अकुक्षेन नाग इव, यथाकुक्षेन नागो हस्ती मार्गाद् अष्टो मार्गे स्था-
प्यते, तथा रथनेमिरपि ॥ ४८ ॥

अर्थ—वे गाथानो साधे अर्थ दशगाय छे—ते रथनेमि, इन्द्रियोने वज्र करीने पोताना आत्माने उपसहरेटे=स्थिर करेछे विष-
योयी निवारेछे कैम करीने ? क्रोध, धान, माया तथा सर्व प्रकारा लोभने निग्रहीन, अर्थात् अत्यत जीतीने एवी सीते रथनेमिए
आत्माने धर्मना विषये दृढ कर्यो एज दृष्टातयी दृढ करेछे—ते समयवती राजीमती साध्वीना सुभाषितवडे, जे रथनेमि प्रथम धर्मयी
अष्ट हतो ते फरी धर्ममा समप्रतिपातित=धर्ममार्गमा स्थापित ययो केनी पेठ ? जेम अकुक्षवडे मागयी अष्ट यतो हाथी, मार्गे लेवाय
तेम रथनेमि पण धर्म्यमार्ग प्रति वळ्यो ॥ ४८-४८ ॥

मू०—मणगुप्तो वयगुप्तो । कायगुप्तो जिह्दिओ ॥ सामन्न निचल फासे । जावज्जीव ददव्वए ॥ ४९ ॥

व्या—यदा स साधुमार्गे स्थिरोऽभूत्तदा कीदृशोऽभूदित्याह—मनसा गुप्तो मनोगुप्त तथा वचसा गुप्तो वचो-
गुप्तो गुप्तवाक् तथा पुन कायेन गुप्त कायगुप्तो गुप्तकाय, इति गुप्तित्रयसहितः पुनः कीदृशः ? जितेंद्रियो वशी-
कृतेंद्रिय, एतादृशो रथनेमिर्यावज्जीव दृढव्रत सन् आमण्य चारित्रधर्म निश्चल यथास्यात्तथा स्पृशति, सम्यक्

क्रियानुष्ठानेन पालयन्ति ॥ ४९ ॥

अर्थः—उद्यारे ते रथनेमि साधुमार्गमां स्थिर थया त्यारे केवा थया ? ते कहेछे—मनवडे गुप्त=मनो गुप्त तथा वचनवडे गुप्त=वचोगुप्त. तेमज कायवडे गुप्त=कायगुप्त; एम त्रणे गुप्तिथी संयुक्त थया; वळी जितेंद्रिय=वश करेलेछे इंद्रियो जेणे एवा थया. आवा रथनेमि जीवितपर्यंत दृढव्रत रही श्रामण्य=चारित्र्य धर्मेने निश्चलणे सम्यक् क्रियानुष्ठानवडे पालन करवा लाग्या. ॥ ४९ ॥

रथनेमि जीवितपर्यंत दृढव्रत रही श्रामण्य=चारित्र्य धर्मेने निश्चलणे सम्यक् क्रियानुष्ठानवडे पालन करवा लाग्या. ॥ ४९ ॥

मू०—उगग तवं चरित्ताणं । जाया दुन्निवि केवली ॥ सव्वं कम्मं खवित्ताणं । सिद्धिपत्ता अनुत्तरं ॥ ५० ॥

व्या—अनुक्रमेण तौ द्वावपि राज्ञीमतीरथनेमी केवलिनौ जातौ. किं कृत्वा ? उग्रमन्यैः कर्तुमशनयं तपश्चरित्वा तपः कृत्वा, अनुक्रमेण च सर्वाणि कर्माणि क्षपयित्वा, पुनस्तावनुत्तरां सर्वोत्कृष्टां सिद्धिं मोक्षगतिं प्राप्तौ. ॥ ५० ॥

अर्थः—अनुक्रमें ते वेय पण=राज्ञीमती तथा रथनेमि केवली=केवल ज्ञानवाळां=थयां. केम करीने ? उग्र=अन्यथी न थइ शके तेबुं तपः आचरण करीने, वळी अनुक्रमे सर्व कर्मेने खपावीने ते बने अनुत्तर=सर्वोत्कृष्ट सिद्धिने पाण्यां, अर्थात् मोक्षे गयां. ॥ ५० ॥

तेबुं तपः आचरण करीने, वळी अनुक्रमे सर्व कर्मेने खपावीने ते बने अनुत्तर=सर्वोत्कृष्ट सिद्धिने पाण्यां, अर्थात् मोक्षे गयां. ॥ ५० ॥

मू०—एवं करन्ति संबुद्धा । पंडिया पवियक्खणा ॥ विणियदंति भोगेसु । जहा से पुरिसुत्तमुत्तिवेमि ॥ ५१ ॥

व्या—पंडितास्तत्त्वमति युक्ताः, प्रकर्षेण विचक्षणा विवेकिनः पुरुषाः प्रतिबुद्धाः संतः एवं कुर्वन्ति, किं कुर्वन्ती-त्याह—भोगेभ्यो विशेषेण निवर्तन्ते, कथंचिच्चेतसि विकारे समुत्पन्नेऽपि पुनः कस्यचिद्धर्मात्मनः पुरुषस्य धर्मोपदेश-धारणेन चित्तं निरुध्य भोगेभ्यो निवर्तन्ते. क इव ? यथा स रथनेमिः पुरुषोत्तमः पूर्वं चंचलचित्तो भूत्वा पुनर्धर्मोप-देशाद्धर्मे स्थिरचित्तो बभूव. तथान्येऽपि निश्चलचित्तैर्भवितव्यमिति, न तु चंचलचित्तेन भाव्यमित्यहं ब्रवीमीति

व्या—पंडितास्तत्त्वमति युक्ताः, प्रकर्षेण विचक्षणा विवेकिनः पुरुषाः प्रतिबुद्धाः संतः एवं कुर्वन्ति, किं कुर्वन्ती-त्याह—भोगेभ्यो विशेषेण निवर्तन्ते, कथंचिच्चेतसि विकारे समुत्पन्नेऽपि पुनः कस्यचिद्धर्मात्मनः पुरुषस्य धर्मोपदेश-धारणेन चित्तं निरुध्य भोगेभ्यो निवर्तन्ते. क इव ? यथा स रथनेमिः पुरुषोत्तमः पूर्वं चंचलचित्तो भूत्वा पुनर्धर्मोप-देशाद्धर्मे स्थिरचित्तो बभूव. तथान्येऽपि निश्चलचित्तैर्भवितव्यमिति, न तु चंचलचित्तेन भाव्यमित्यहं ब्रवीमीति

श्रीसुधर्मास्वामी जवूरुवामिनमाह—हे जवूरु ! अह भगवद्वचसेति ब्रवीमि ॥ ५१ ॥

इति रथनेमीय द्वाविंशतितममध्ययन संपूर्ण २२

इति श्रीमदुत्तराध्यायनसूत्रार्थदीपिकायामुपाध्यायश्रीलक्ष्मीकीर्तिगणिशिष्यलक्ष्मीवल्लभगणि

विरचिताया द्वाविंशतितमस्याध्ययनस्यार्थ संपूर्ण ॥ श्रीरस्तु ॥

अर्थ —पण्डितोऽहत्त्वमसिपुक्त, तथा प्रकपे करी विचक्षण विवेकी पुरुषो प्रतियुद्ध यद्ने एमज करेछे शु करेछे ! ते कहेछे— भोगोयी विशेषपणे निवृत्त थाय छे । रदाच कोइ प्रकाशनो चित्तमा विकार उत्पन्न थाय तो पण पुन'—फरीने पाछा कोइ धर्मात्मा पुरुषना धर्मोपदेशथी चित्तने निरुद्ध करीने विवेक पूर्वक भोगोथी निवृत्त थायछे । केनी पेठे ? जेम रथनेमि पुरुषोत्तम पूर्वमां चचळ चित्तवाळा यद्ने पण पाछा राजीमती कृत धर्मोपदेशथी धर्मविषये स्थिरचित्त थया तेगीज रीतें अन्य पुरुषोए पण निश्चलचित्तवाळा थयु, चचळचित्तवाळा संस्था न थयु, 'एम हु बोलु छु'—आ छेळ्ळ वाक्य श्रीसुधर्मस्वामी जवूरुवामी प्रति बोल्या के—'हे जवूरु ! हु आ सधळ भगवद्वचनथी बोलु छु ॥ ५१ ॥ इति रथनेमीय नामतु बावीशमु अध्ययन पूर्ण थयु

इति श्रीमान् लक्ष्मीकीर्तिगणिना शिष्यलक्ष्मीगुल्लभश्चरि विरचित श्रीमदुत्तराध्यायनी सूत्रार्थदीपिका

नामनी टीकामा बावीशमा रथनेमीय नामक अध्ययननो अर्थ संपूर्ण थयो

॥ अथ त्रयोविंशतितममध्ययनं प्रारभ्यते ॥

द्वाविंशतितमेऽध्ययने उत्पन्नविश्रोतसि केनापि रथनेमिचद्रतिश्चरणे विधेयेति कथितं. अथ त्रयोविंशतितमे-
ऽध्ययने ज्ञानिना परेषामपि चित्ते सशयं ज्ञात्वा संशयो दूरीकर्तव्यः—‘जिणे पासिति
नामेणं’ इत्यस्यां गाथायां कथितोऽयं पार्श्वनामा तीर्थकरः, कस्मिन् भवे चानेन तीर्थकरनामकर्म निबद्धमिति
सकौतुकश्रोतुवैराग्योत्पादनार्थं पार्श्वनाथचरित्रमुच्यते—

अर्थः—बावीसमा अध्ययनमां ‘कोइ पण मनुष्ये उत्पन्न थयेला उंचा प्रकारना आगमज्ञान वाळा सदाचरणमां रथनेमिनी पेठे
प्रेम धरवो’ एम कहुं. हवे त्रेवीसमा अध्ययनमां ‘ज्ञानीए बीजाना पण चित्तमां संशय जाणी लइ ते संशय केशी अने गौतमनी पेठे
दूर करवो’ एम कहेछे. ‘जिणे पासिति नामेणं’ ए आ गाथमां पार्श्वनाथ नामना तीर्थकरनुं निरुपण कर्तुं छे. ‘कया जन्ममां
आ पार्श्वनाथे पोतानुं तीर्थकर एहुं नामकर्म बांध्युं?’ ए सांभळवाना कौतुकवाळा श्रोताना वैराग्यने उत्पन्न करवा माटे पार्श्वनाथनुं
चरित्र कहेवामां आवेछे.—

इहैव जंबूद्वीपे भरते क्षेत्रे पोतनपुरे नगरेऽरविंदो नाम राजा, तस्य विश्वभूतिर्नामा पुरोहितः, स श्रावकोऽस्ति,
तस्य द्वौ पुत्रौ, कमठो मरुभूतिश्च. तयोः क्रमेण भार्या वरुणा वसुंधरा च. तयोः कमठमरुभूत्योः शिरसि गृहका-
र्यभारं विन्यस्य स्वयं धर्म कुर्वाणः क्रमेण कालं कृत्वा विश्वभूतिर्देवलोकां गतः. तस्माद्यांऽनुद्धरी विदोषतपःकरणेन

શોપિતશરીરા મૃતા. કમઠોડપિ કૃતમાતૃપિતૃપ્રેતકાર્યં પુરોહિતો જાત મરુભૂતિરપિ પ્રાપ્યો વ્રહ્મચારિનુલ્લોચત
સપત્નઃ તસ્ય ભાર્યા મનોહરા, તસ્યાશ્ચ યૌવનોદ્વેદ દૃષ્ટ્વા કમઠસ્ય ચિત્ત ચલિત, તા સવિકારલોચનાભ્યા સ પદ્યયતિ
સાપિ કામચિરહમમદ્વતી ત સવિકાર પદ્યયતિ ઉભયોર્મૃદ્ધ રગેશ્ણાસેનાચારપ્રવૃત્તિર્જાતા, મરુભૂતિનાપિ સામા
ન્યનો જ્ઞાતા. વિશેષજ્ઞાનાય તસ્યા કમઠસ્ય ચ પુરોહદ ગ્રામાતર યાસ્યામીત્યુક્ત્વા નિજમદિરાદ્વહિર્ગત્વા સહ્યાસમયે
કાર્પટિકરૂપ કૃત્વા સ્વરભેદેન કમઠપ્રત્યેચ યથાગ

અર્થ — આ જવૃદ્ધીપર્મા આવેલા ભરતુલ્લહનેવિપે પોતનપુર નામના નગરમા અરવિંદ નામનો રાજા હતો તેનો વિશ્વભૂતિ નામનો
પુરોહિત હતો તે શ્રાવક હતો તેના કમઠ અને મરુભૂતિ નામના ચે પુત્રો હતા તેઓની અનુક્રમે વરુણા અને વસુધરા નામની સ્ત્રીઓ
હતી. તે કમઠ અને મરુભૂતિના મસ્તક પર ધરના કામકાડનો ગોજો નાસી, પોતે ધર્મનુ આચરણ કરતા સમય આવ્યે ધરણ પામી
વિશ્વભૂતિ દેગલોકમા ગયો અનુદ્રરા નામની તેની સ્ત્રી વિશેષ તપ કરી શરીરને ક્ષીણ થતા મરણ પામી કમઠ પળ માતા તથા
પિતાની ઉત્તરક્રિયાને પૂર્ણ કરી પુરોહિત થયો મરુભૂતિ પળ પ્રાયશ્ચ. ઘણ્ણચારીના કૃત્યમા તત્પર થયો તેની સ્ત્રી મનોહર હતી તેને
યુવાન જોઈ કમઠનુ ચિત્ત ચલ્યુ તે તેને વિકારયુક્ત નેત્રોવડે જોતો હતો. તે સ્ત્રી પળ કામને લીધે વિયોગ દુઃખને સહન નહિ
કરતા તેને મનના વિચારવાલી યદ જોતી હતી ધનેનો પ્રેમગ અત્યંત ઉત્ક્રાંતા તેઓની દુરાચારમા પ્રવૃત્તિ થઈ મરુભૂતિં પળ
પ વાત સાધારણપણથી જાણી લીધી વિશેષ જાણવા માટે તેની અને કમઠની યાસે ‘દુ ધીને ગામ જાડછું’ એમ કહી પોતાના ઘર-
માંથી ચઢાર નીકળી સાંજે કાપડી સાધુનો વેપ લઈ સ્વર ચડલાવી મરુભૂતિં કમઠને જા પ્રમોળે કશુ —

हे महानुभाव ! निराधारस्य मम शीतत्राणाय किञ्चिन्निवासस्थानं देहि ? अविज्ञातपरमार्थेन कमठेन भणितमहो ! कार्पटिक ! अत्र चतुर्हस्तमध्ये स्वच्छंदं निवस ? ततस्तत्र रात्रौ स्थितो मरुभूतिभूतयोः सर्वमनाचारस्वरूपमालोक्येष्ट्यापरवशो जातः. परं लोकापवादभीरुत्वान्न तयोः प्रतीकारं चकार. प्रभाते च राजातिके गत्वा सर्वतयोः स्वरूपं यथास्थितमाख्यातवान्, राज्ञा च कुपितेन समादिष्टाः स्वपुरुषाः, तैडिडिमास्फालनपूर्वं गलारोपितशरावमालः ग्वरारूढः कमठः सर्वतो नगरे आमितः, आतृजायाभोगकार्यमिति जनानां पुरो निर्घोषं कृत्वा स नगरान्निष्कासितः. ततः संजातामर्षः कमठोऽपि समुत्पन्नवैराग्यो गृहीतपरित्राजकलिंगो दुःकरं तपः कर्तुं लग्नः, तच्च वृत्तांतं ज्ञात्वा मरुभूतिः संजातपश्चात्तापः स्वापराधक्षामणाय तस्यातिके गत्वा पादयोः पपात. कमठोऽपि तदानीं समुत्पन्नपूर्वैरोल्लासेन मरुभूतेर्मूर्धं उपरि महाशिलां पातितवान्, ततो मरुभूतिस्तस्याः प्रहारेणारटन् कालं कृत्वा विंध्याचले बहुयूथाधिपतिः करी समुत्पन्नः. इतश्चारविंदराजा कदाचिच्छरत्काले सांतःपुरः प्रासादोपरि स्थितः क्रीडन् शरदं सुस्निग्धं प्रच्छादितनभःस्थलं मनोहरं ददर्श. पुनस्तत्क्षणादेव वायुना विलीनं तदभ्रं पश्यन् हृष्टांतावष्टंभेन सर्वेषां भावानां क्षणभंगुरतां भावयन् समुत्पन्नावधिज्ञानः परिजनेन ध्रियमाणोऽपि दत्तनिजपुत्रराज्यः स प्रवर्जितः. अन्यदा स राजर्षिर्विहरन् सागरदत्तसार्थवाहेन समं सम्मत्तशिखरे चैत्यवन्दनार्थं प्रस्थितः सारदत्तसार्थवाहेन पृष्ठं भगवन् ! क्व गमिष्यसि ? यतिनोक्तं तीर्थयात्रायां. सार्थवाहेनोक्तं कीदृशो भवतां धर्मः ? मुनिना कथितो दयादानविनयमूलः सविस्तरस्तस्य धर्मः. तं श्रुत्वा स सार्थवाहः श्रमेण महाटवीं

प्राप्तः, यत्र स मरुभूतिजीवः कुरी जातोऽस्ति, तत्र महासरोवरं दृष्ट्वा तत्तीरे सार्धं उत्तीर्णं, ॥ १ ॥

‘हे महाप्रतापी कमठ, मने निराधारने ठडीयी बचवा माटे काइ रहेवानु स्थान आपो अजाण एवा कमठे कछु ‘ह कापडी साधु ! आ ओरडामा तारी मरजी मुजब रहे त्वार पछी त्या रात्रिण रहलो मरुभूति तेओना सचळा दुराचारना स्वरूपने जोइ अदेखाइथी परवश बनी गयो, परंतु लोकापवादथी भय पामी तेणे तेओनो दुराचार टाळवानो उपाय कर्को नहि सवारे राजा पासे जइ तेणे तेओनु सघळु स्वरूप जेउ हतु तेहु कही बताव्य राजाए गुस्से थइ पोताना माणसोने आज्ञा करी, तेओए गळामा राम पात्रनी माळा पहिरावी, गण्डेडापर बेसाडी, डोलपीटी, कमठने आखा शहेरमां फेरयो, अन ‘आ पोतानी भाइनी स्त्रीनो समोग फा नारो छे’ एम लोकोनी पासे ढढेरो बहार पाडी तेने शहेरमाथी बहारकाडी मूक्यो त्वार पछी कमठने क्रोध उत्पन्न थयो, परंतु पाछळथी वैराग्य प्राप्त थवा ते साधुना वेपनु ग्रहण करी दुःख तप करवा लाग्यो, त घृतात जाणी पश्चात्ताप उत्पन्न थवा मरुभूति पोताना अपराधनी क्षमा मागवा तेनी पासे जइ पगमा पडयो कमठे पण ते समये आगला वैरनी जागृति थवाथी मरुभूतिना मस्त कर मीटी शिला नाखी त्वार पछी मरुभूति ते शिलाना प्रहारथी चीसो नाखतो नाखतो मरण पामी विन्याचल पर्वतमा घणा मूथनो अधिपति हाथी गयो आ तरफ अरविंद राजाए कोइ दिवसे शरद्व श्रुतमा महेलनी अगाशीमा अतःपुर सहित रही क्रीडा करता जेणे आकाशने ढाकी दीधु हतु एवा अत्यंत शोभावाळा मनोहर शरद्व श्रुतना वादळने जोया फरीने तेज क्षणे मयुधी नाग पामवा ते वादळने जोता अने ते दृष्टांतनो आश्रय लइ सचळा पदार्थोना क्षणभंगुरपणानो विचार करता अरविंद राजाने अधि ज्ञान उत्पन्न थयु सेवकोप रोक्ता छवा पण पोताना पुत्रने राज्य आपी त साधु थयो. कोइ दिवसे ते राजपिंगे विहार करता सागरदत्त

नामना सार्थवाह (संघना अधिपति)नी साथे संमेतशिखरनी यात्रामाटे प्रयाण कर्युं. सागरदत्त सार्थवाहे पूछ्युं 'हे भगवन् ! आप क्यां पधारशो ?' यतिए कहुं 'तीर्थयात्राए.' सार्थवाहे पूछ्युं 'आपनो केवो धर्म छे ?' मुनिए तेने दया. दान तथा विनय जेनुं मूल छे एवो सविस्तर धर्म कह्यो. ते सांभळी ते सार्थवाह श्रावक थयो, अने ते मरुभूति जीव ज्यां हाथी थयो हतो ते मोटा जंगलमां क्रमथी आव्यो. त्यां मोहुं सरोवर जोइ तेना काठा उपर संघ उतर्यो. ॥ १ ॥

अत्रांतरे तस्मिन्नेव सरसि बहुहस्तिनीपरिवृतः स करी जलपानार्थमागतो जलं सविलासं पीत्वा पालमारूढः सर्वत्र चक्षुर्विक्षिपन् सार्थं दृष्ट्वा तद्विनाशनार्थं त्वरितं धावितः. तं च तथागच्छंतं दृष्ट्वा नार्थजना इतस्ततः प्रणष्टाः, मुनिस्त्ववधिना ज्ञात्वा स्वस्थाने स्थितः कायोत्सर्गेण. तेन करिणा सर्व सार्थप्रदेशं भ्रमता दृष्टः ल महासुनिः, तदभिमुखं स धावितः, आसन्नप्रदेशे गत्वा तं पश्यन्नुपशांतकोपोऽसौ निश्चलः स्थितः. तथारूपं तं दृष्ट्वा तत्प्रतिबोधार्थं पारितकायोत्सर्गो मुनिरेवमूचे. भो मरुभूते ! किं न त्वं सरसि मामरविंदनरपतिमात्मनः पूर्वभवं वा ? एतन्मुनिवचः श्रुत्वा स करी संजातजातिस्मरणः पतितो मुनिचरणयोः, मुनिनापि सविशेषदेशनाकरणपूर्वं स आवकः कृतः. ततः प्रणम्य स करी स्वस्थानं गतः. ॥ २ ॥

अर्थः—आ अरसामां तेज सरोवरमां घणी हाथणीओथी वींटाइ ते हाथी जळ पीवा माटे आव्यो. ते आनंदथी जळ पी तळावनी पाळपर चढयो, अने चोमेर दृष्टि नाखतां संघने जोइ तेनो विनाश करावा माटे तरत दोडयो. तेने आवतो जोइ संघना माणसो अहिं तहि नाठा. मुनि तो अवधिज्ञानथी जाणी लइ पोताना स्थानमांज कायोत्सर्गवडे उभा रखा. ते हाथीए सघळा संघना स्थानमां

भयतां ते महाशुनिने ज्ञोया ते तेना तरफ दोडयो नजीकना प्रदेशमा जह ते हाथी मुनिने ज्ञोता ज्ञांत कोपयाळो थह निश्चळ उभो रक्षो तेवा रूपवाळा ते हाथीने ज्ञोइ तेने ज्ञान आपवा माटे कायोत्सर्गने पूर्ण करी मुनिए आ प्रयाणे कळु 'हे मरुभूति ! तु मने अरविंद राजान, क पोताना पूर्वजन्मने केम याद करतो नथी ! आ मुनिना वचनने सांमळी ते हाथी पोतानी पूर्व जातिनु स्मरण थतां मुनिना चरणोर्मा पडणो मुनिए पण तेने विशेष देवता आयी श्रावक कर्यो त्यार पछी ते हाथी प्रणाम करी पोताना स्थानमा गयो ॥२॥

अत्रातरे उपशांत त करिण दृष्ट्वा साधयं सार्थजनः पुनस्तत्र मिलितः, प्रणम्य च मुनिचरणयुगल प्रतिपन्न वान् दयामूल श्रावकधर्मं ततः कृतकृत्य सर्वोऽपि सार्धो मुनिश्च स्वस्वाचारनिरतो विजहार इतश्च स कमठपरिव्राजको मरुभूतिविनाशनेनाप्यनिवृत्तवैरानुयधो निजायु क्षये मृत्वा समुत्पन्न कुर्कुटमर्प, विध्यावनो परित्र मता तेन ह्य स हस्ती पकनिमग्नः, पूर्ववैरोह्यासेन कुभस्थले दष्ट, तद्विपवेदनामनुभग्नपि श्रावकत्वात् क्षमा चान् मृत्वा समुत्पन्न, सहास्रारकल्पे देवः कुर्कुटमर्गोऽपि समये मृत्वा सप्तदशसागरोपमायु पचमनरकपृथिया नारकः सजात इतश्च स हस्तिवेगश्च्युत इहैव जंबूद्वीपे पूर्वविदेहे कच्छविजये वैतालव्यपर्वते तिलकानगर्यां विद्युद्वतिविद्याधरस्य भार्याया कनकतिलकाया. किरणवेगो नाम पुत्रो जात स च तत्र क्रमागतरालयमनुपाल्य सुगुरुसमीपे प्रव्रजितः, एकत्वविचारी चारणश्रमणो जात. अन्यदाजकाशविहारेण स गत पुंकरक्षीपे, तत्र कनकगिरिसन्निवेशे कायोत्सर्गेण स्थित. किंचित्तपः कर्तुमारब्ध इतश्च स कुर्कुटसर्पजीवो नरकादुद्धृत्य तस्यैव कनकगिरे समीपे सजातो महोरगः, तेन स मुनिर्दृष्टो दष्टश्च विधिना काल कृत्वाऽच्युतकल्पे जंबूद्वमावर्त्तविमाने

देवो जतः, सोऽपि महोरगः क्रमेण कालं कृत्वा पुनरपि सप्तदशसागरोपमायुः पंचमपृथिवीनारको जातः, ॥ ३ ॥

अर्थः—आ अरसामां ते हाथीने शांत थयेलो जोइ संघ आश्चर्य पामी फरीने त्यां मळयो. तेणे मुनिना चरणोमां प्रणाम करी दयाना मूलरूप श्रवकधर्मनो स्वीकार कर्चो. त्यार पळी सघळा पण संघे अने मुनिए पोतपोताना आचारमां तत्पर थइ विहार कर्चो. आ तरफ ते कमठ साधु, मरुभूतिनो विनाश कर्चो जता गण वेरनु अनुसंधान नहि टळवाने लीधे पोताना आयुषनो क्षय थतां मरण पामी कुर्कुट उातनो सर्प उत्पन्न थयो. विंध्यचलनी पृथ्वीपर भमता तेणे ते हाथीने कादवमां खूची गयेलो जोयो. आगळुं वेर जागृत थनाथी तेणे ते हाथीना कुम्भस्थळमा डस कर्चो. तेना विपनी वेदनानो अनुभव करतां छतां पण श्रवक पणाने लीधे क्षमां वळो थइ मरण पामी ते हाथी सहास्रार कल्पमां देवरुपे उत्पन्न थयो. कुर्कुट सर्प पण समय आवतां मरण पामी मत्सदश सागरोपमना आयुष वालो थइ पांचमी नरकभूमिमां नरकनो जीव थयो. आ तरफ ते हस्तिदेव सहस्रार कल्पथी अष्ट थइ अहिज जंवूद्वीपमां पूर्व-विदेहविपे कच्छविजयमां वैताल्य पर्वतपर तिलका नामनी नगरीमां विद्युद्गति नामना विद्याभरनी कनकतिलका नामनी स्त्रीने पेटे किरणवेग नामनो पुत्र थयो. ते त्या वापदादाना क्रमथी आवेला रड्यनुं पालन करी सारा गुरुनी पासे दीक्षा लइ एकलापणाथी विहार करनार चारण श्रमण थयो. एक दिवसे आकाशमां विहार करी ते चारण श्रमण पुंरुद्वीपमां गयो. त्यां तेणे कनकगिरिना सारा निवासस्थानमां कायोत्सर्गवडे रही कांइ तपः करवानो आरंभ कर्चो. आ तरफ ते कुर्कुट सर्वजीव नरकमांथी नीकळी तेज कन-कगिरिना समीपमां मोटो सर्प थयो. तेणे ते मुनिने जोया अने डंस कर्चो. विधि प्रमाणे मरण पामी ते मुनि अच्युतकल्पमां जंवूदु मावर्त नामना विमान विपे देव थया. ते पण महामर्ष क्रमथी मरण पामी फरीने सप्तदश सागरोपमना आयुषवालो थइ पांचमी नर-

कथमिमां नरकनो जीत ययो ॥ ३ ॥

किरणवेगदेवोऽपि ततश्च्युतवेत्येव तन्मूर्ध्नीपेपरिवेहे सुगन्धविजये शुभकरागर्भा वज्रनीर्घराशोऽक्षिमताग्ना
भार्याया यमनाभनामा पुल ममुत्पन्नाः सोऽपि तत्र त्वमागत राजयमनुपाल्य दत्तक्रातुपुत्रनामस्य पुत्रराज्य क्षेम
करजिनसमीपे प्रवृजित तत्र विधिना तपोविधानेन बहुलन्धिसप्तशोऽसौ गत सुकचत्रिजय तत्राऽप्रतिपद्भि
हारेण शिलरत्न स सप्ताशो ज्वलनगिरिसमीप दिने वासामिते तत्रैव कयोत्तमर्गण स्थित प्रवाते ततश्चलितोऽट्टया
प्रविष्टः इतश्च स महोरगनारक पञ्चमदृषिपीत उष्णतृप्त क्रियत समार आत्मा तस्य ज्वलनगिरः समीपे भीमा
रगां जातो धनेचरक्षाडाल तंगारेटरुनिमित्त निर्गच्छता दृष्ट प्रथम स साधु, ततः पूर्वमथैरवगतोऽप्यजकुनो
ऽयमिति कृत्या पाणेन विद्व, तेन विधुरीकृतवेदनो विधिना मृत्या स राजाभो सुनिर्मग्नैवेयके ललितानो
ताम द्यो जात सोऽपि चाडालगनेचरस्त त्रिपन्न महासुनि हृद्गुऽन्ते ! अह महाभयनुर्धर इति मन्यमानो निरुचि
तनूरकर्मा कालेन मृत्या सप्तमे नरके नारकत्वेन ममुत्पन्न ॥ ४ ॥

अथ — त्रिरणवेग देव एव त्याधी अष्ट यद् अहिं जवृदीपमां अपरविदह विषे घृगधविजयमा शुभकरा तामनी तगरीमां
पत्नीर्य नामना रानानी अक्षमिता नामनी मीन पटे वत्तनाम नामनो पुत्र उत्पन्न धयो तेने एण त्या वापदादना क्रमयी अवेला
राज्यपु पालन करी दत्तचक्रायुद्धनामना पोताना पुत्रने राज्य आपी क्षेमकर जिन पासे दीक्षा लीधी त्यां विधिप्रमाणे उप करी बहु
तर्ष लाभनी युक्त यद् ते धुनि मुरुच्छडिविजयमा गया त्यां कथा एण प्रतिबध वगटना विहार गेडे विहार करता ते ज्वलनगिरि पासे

आव्या. दिवस अस्त पामतां ते त्यांज कार्यात्सर्गं वडे रक्षा. प्रभातमां त्यांथी चाली ते जंगलमां पेठा. आतरफ महासर्प नरकजीव पांचमी नरकभूमिथी नीकळी केटलाक संसारमां भ्रमण करी तेज ज्वलनगिरि पासे भयंकर जंगलमां वनमां फरनारो चांडाल थये. मृगया माटे जतां तेणे प्रथम ते साधुने जोया. त्यार पछी तेणे पूर्वजन्मना वेरनेलीधे 'आ अपशकुन छे' एम मानी ते साधुने बाणथी बींध्या. तेथी भववेदना टळी जवाने लीधे विधि प्रमाणे मरण पामी ते वज्रनाभ मुनि मध्यग्रैवेयकमां ललितांग नामना देव थया. पण जंगलमां फरनारो चांडाल ते मरण पामेला महामुनिने जोइ 'अहो ! हु मोटो धनुर्धारी छुं' एम मानतां कूर कर्मेने अत्यंत बांधी समय आव्ये मरण पामी सातमी नरकभूमिमां नरकना जीवरूपे उत्पन्न थयो. ॥ ४ ॥

वज्रनाभदेवस्ततश्च्युत इहैव जंबूद्वीपे पूर्वविदेहे पुराणपुरे कुशलबाहुराज्ञःसुदर्शनादेव्याः कनकप्रभो नाम पुत्रो जातः, स च क्रमेण चक्रवर्ती जातः. अन्यदा प्रामादोपरि संस्थितेन तेनाकाशे निर्गच्छन् देवसंघातो दृष्टः. तद्दर्शनादेव विज्ञातजगन्नाथतीर्थकरागमः स्वयं निर्गतस्तद्वदनार्थ. वंदित्वा च तत्रोपविष्टस्य तस्य पुरतो भगवता देशना कृता. तां च श्रुत्वा दृष्टश्चक्रवर्ती वंदित्वा स्वतः प्रविष्टः. अन्यदा स कनकप्रभनामा चक्रवर्ती तां तीर्थकरदेशनां भावयन् जातजातिस्मरणः पूर्वभवान् दृष्ट्वा भवविरक्तचित्तः प्रव्रजितः. इतश्च स क्रमेण विहरन् क्षीरवनाटव्यां क्षीरपर्वते सूर्याभिमुखं कायोत्सर्गेण स्थितः. ॥ ५ ॥

अर्थः—वज्र नाभ देव मध्य ग्रैवेयकथी च्यवी अहिंज जंबूद्वीपमां पूर्वविदेह विषे पुराणपुर नामना शहरमां कुशल बाहु नामना राजानी सुदर्शना नामनी राणीने पेढे कनकप्रभ नामनो पुत्र थयो, अने ते क्रमेकरी चक्रवर्ती राजा थयो. एक दिवसे महेलनी अगाशी

उपर उम्मी तेणे आकाशमा जता देवोना समूहने जोयो ते जोबाथीज जगत्ना नाथ एवा तीर्थकरनी पधरामजी जाणी लह पोतें तेने वदन करवा नीकळ्यो वदन करी वेठेला ते राजानी पासे भगवाने देशना करी ते सामळी हर्ष पामेला चक्रवर्ती राजाए तीर्थकरने प्रणाम करी पोबानी नगरीमा प्रवेश कर्यो एक दिवसे ते कनकप्रभ नामना चक्रवर्ती राजाने ते तीर्थकरनी देशनानु मनन करता पूर्वजन्मीनु स्मरण थयू तेणे पूर्वजन्मोने प्रत्यक्ष जोह, चिच ससारमाथी विरक्त थवाथी दीक्षा लीधी अहिंसी ते क्रमवडे विहार करता क्षीरवनना जगलमा क्षीरपर्वतविषे सूर्यसामा सुख राखी कायोतसर्गवडे रखा ॥ ५ ॥

इतथ स चाडालयेनेचरजीवस्ततो नरकादुधृत्य तस्यामेवाटव्या क्षीरपर्वतगुहायां सिंहो जात स च भ्रमन् कथमपि संप्राप्तस्तस्य मुने समीपे, तत समुच्छलितपूर्ववरेण तेन विनाशित स मुनि समाधिना काल कृत्वा निषद्धतीर्थकरनामकमा प्राणेतकल्पे महामन्त्रे विमाने उत्पन्नो विशतिस्नागरोपमायुर्देव सोऽपि सिंहो बहुलससार भ्रात्वा कर्मवशाद् ब्राह्मणो जात. तत्रापि पापेदयवशेन जातमात्रस्य तस्य पितृमातृभ्रातृप्रभुव सकलोऽपि स्व जनवर्ग क्षय गत, स च दयापरेण लोकेन जीवित संप्राप्तयौवनोऽपि कुरूपो दुर्भगो दुःखेन धृति कुर्वन् वैराग्यमुपगतो वने कदमूलफलाहारस्तापसो जातः, करोति च बहुप्रकारं ज्ञानतपोविशेष इतथ स कनकप्रभचक्रवर्तिदेव प्राणतकल्पाच्चैत्रकृणचतुर्थ्यां व्युत्वा ईहैव जन्व्दीपे भरते क्षेत्रे काशीदेशे वाराणस्या नगरीं भवसेनस्य राज्ञो वामादेव्याः कुक्षौ मध्यरात्रिसमये विशालानक्षत्रे त्रयोविंशतितमतीर्थकरत्वेन समुत्पन्न तस्यामेव राज्ञौ सा वामादेवी चतुर्दशस्वप्नान् ददर्श, निवेदयामास च राज्ञ तेनापि राज्ञातीवानदमुद्रहता भणित, प्रिये ! सर्व

लक्षणसंपूर्णः सर्वकलाकुशलस्तव पुत्रो भविष्यति. तद्वचः श्रुत्वा सुष्टुतरं परितुष्टा सा. प्रभाते च राज्ञा स्वप्न-
पाठकानाहूय तान् यथार्थानाचख्यौ. तेऽपि पूर्णं स्वप्नाध्यायं सविस्तरमाख्याय चतुर्दशस्वप्नानां फलमेवमाहुः,
तीर्थंकरमाता चक्रवर्तिमाता दा एतांश्चतुर्दश स्वप्नान् पश्यति. ॥ ६ ॥

आ तरफ ते जंगलमां फरनारो चांडाल जीव ते नरकमांथी नीकली तेज वनमां क्षीरपर्वतनी गुफामां सिंह थयो. ते भमतां
भमतां मांडमांड ते मुनि पासे आव्यो. त्यार पछी पूर्वतुं वेर चळळां तेणे मरणनी दशाने पढोचाडेला ते मुनि समाधि वडे मरण
पामी, तीर्थंकर नामकर्म चांधी प्राणतकल्पमां महाप्रभ नामना विमान विषे विंशति सागरोपमना आयुष वाळा देव थया. ते पण
सिंह घणा संसारमां भमी कर्मने लीधे ब्राह्मण थयो. त्यां पण ते उत्पन्न थतांज पापना उदयने लीधे तेनो पिता, माता, भाइ बगेरे
सघळो पण स्वजनवर्ग क्षय पाम्यो. दयामां तत्पर लोकोए तेने जीवाढयो. युनावस्या प्राप्त थया छतां पण ते खराब रूपवाळो. अभा-
गीओ तथा कष्टी आजीविका चलावतो होवाथी तेने संसारपर अरुचिथइ, अने ते, वनमां कदमूल तथा फलनो आहार करनारो
तपस्वी थयो. ते घणे प्रकारे अमुक जातनु अज्ञानतप करतो हतो. आ तरफ ते कनकप्रभ चक्रवर्ती देव, चैत्रमासना कृष्णपक्षनी
चोधे प्राणत कल्पथी वीचने अहिज जंबूद्वीपमां भरतखंडमां काशीदेश विषे वाराणसी नामनी नगरीमां अश्वसेन नामना राजानी
वामादेवी नामनी राणीने पेटे मध्यरात्रिना समयमां विशाखा नक्षत्र हतुं त्यारे त्रेवीसमा तीर्थंकररुपे उत्पन्न थया. तेज रात्रिमां ते
वामादेवीए चौद स्वप्नो जोयां, अने तेनुं निवेदन राजाने कथुं. अत्यंत आनंदने प्राप्त थता ते राजाए पण 'हे प्रिया ! तमने सर्वलक्ष-
णोथी पूर्ण, अने सर्व कळामां निपुण पुत्र प्राप्त थशे'. ते वचन सांपळी तेने घणो सारो संतोष थयो. प्रभातमां राजाए स्वप्नवेत्ताओने

बोलावी तेओने यथार्थ हकीकत कही तेओए पण सपूर्ण स्वप्नाव्यायने विस्तार सहित कही चौद स्वप्नोतु फल आ प्रमाणे फल
“तीर्थेकरनी माता अयवातो चक्रवर्तीनी माता आ चौदे स्वप्नो जुए छे ॥ ६ ॥

ततोऽस्या कुक्षौ तीर्थेकरश्चक्री वा समुत्पन्नोऽस्तीति स्वप्नानुमारेण इदं च तेषां यच्च श्रुत्याऽऽनवातिरेकेण
पुलकिततनुर्भूयतिस्तानतीचसत्कारपूर्वं विसर्जितवान् चामादेवी तुग्य सुखेन गर्भमुद्रहति. क्रमेण पूर्णपु मासेषु
शुभवेलाया भगवान् जातः पदव्याशदिस्कुमारोभिर्जन्ममरोत्सवः पूरं कृत ततः स्वासनकपाद्विज्ञात भगवज्ज
न्मभि शक्रैर्मैरुशिरसि जन्माभिपेक कृतः प्रमाते चाम्भसेनोऽपि नगरातर्वशाहिकोत्सव कृतवान् अस्मिन् गर्भे
स्थिते भगवति जनन्या पार्श्वे गच्छन् सर्पो रात्रौ दृष्टः, ततोऽस्य पार्श्व इति नाम कृत ततः कृतपतकज्जनानदक्र
स भगवान् वृद्धिं प्राप, अष्टवर्षिकश्च भगवान् सर्वकलाकुशलो यभूय अथ भगवान् सर्वमनोहर यौवन प्राप.
पिता च तदानीं प्रभावती कन्यां परिणयित, भगवान् तया सम विपयसुखं बुभुजे. अन्यदा भगवता प्राप्ता
दोषरि गवाक्षजालस्थेन दिगवलोकनं कुर्यात्ता दृष्टो नगरलोक. प्रचरकुसुमहस्तो यर्हिर्गच्छन् पृष्ट च भगवता रुस्य
चित्पार्श्ववर्तिन, भो किमय कश्चित्पर्वोत्सवोऽस्ति? येनैव जनः पुणरस्तो यर्हिर्गच्छन् अस्ति? तेन पुरुषेणोत्तमय
कोऽपि पर्वोत्सवो नास्ति, किंतु कमठो नाम महातपस्वी पुरीषर्हिः समागतोऽस्ति, तद्वदन्तार्थं प्रस्थितोऽयं जनः ७

अर्थः—तेथी स्वप्नने अनुसार आ चामादेवीना उदरमां तीर्थेकर अथवा तो चक्रवर्ती उत्पन्न यथा छ आ तेओना यवनने
सामळी आनदनी वृद्धिथी रोमांचित श्रीरवाला राजाए तेओनु अत्यंत सत्कारपूर्वक विसर्जन कर्या चामादेवीएसुखेथी सुखरूप गर्भने

धारण कर्यो. क्रमथी महिना पूर्ण थता शुभ अवसरे श्रीभगवान् उत्पन्न थया. छापन दिक्कुमारीओए प्रथम श्रीभगवान् नो जन्महो-
त्सव कर्यो. त्यार पछी पोतानां आसनो कंषवाने लीधे श्रीभगवान् नो जन्म थयो जाणी लइ इंद्रोए मेरु पर्वतना शिखर पर श्रीभग-
वान् नो जन्माभिषेक कर्यो. प्रभातमां अश्वसेन राजाए पण शहरमां दस दिवसनो जन्मोत्सव कर्यो. आ श्रीभगवान् गर्भमां रहेतां
माताए पोतानी पासेथी जतो सर्प रात्रे जोयो हतो, तेथी आनुं पार्श्वनाथ ए नाम पाड्युं. त्यार पछी कल्पवृक्षनी पेठे लोकोने आनंद
आपनार ते श्रीभगवान् सोटा थता गया. श्रीभगवान् आठ वर्षना थया त्यांतो सर्व कलाओमां कुशल थया. पछी श्रीभगवान् मनोहर
लागती युवावस्थाने प्राप्त थया. पिताए त्यारे तेमने प्रभावती नामनी कन्या साथे परणाव्या. श्रीभगवान् तेनी साथे विषयसुख भोग-
वता हता. एक दिवसें महेलनी उपली भोंमां झरुखामां बेसी दिशाओनुं अवलोकन करतां श्रीभगवने नगरना लोकोने हाथमां उत्तम
पुष्पो लइ बहार जता जोया. श्रीभगवाने कोइ पासे रहेनारा सेवकने पुछ्युं 'अरे, शुं आजे कोइ पर्वने निमित्ते उत्सव छे? के जेथी आ
लोको हाथमां पुष्प लइ बहार जाय छे? ते सेवके कहुं आजे कोइ पण पर्वने निमित्ते उत्सव नथी, परंतु कमठ नामना महातपस्वी
शहरनी बहार आव्या छे, तेने प्रणाम करवा माटे आ लोको जाय छे. ॥ ७ ॥

ततस्तद्वचनमाकर्ण्य जातकौतुकविशेषो भगवांस्तत्र गतः पंचाश्रितपः कुर्वाणं कमठं दृष्टवान् त्रिज्ञानवता
भगवता ज्ञात एकस्मिन्नश्रिकुण्डे प्रक्षिप्तातीवमहत्काष्ठमध्ये प्रज्वलन् सर्पः. उत्पन्नपरमकरुणेन भगवता भणितमहो
कष्टमज्ञानं, पदीदृशोऽपि तपसि क्रियमाणे दया न ज्ञायते. ततः कमठेन भणितं राजपुत्रास्तु कुंजरतुरगखेलनमेव
जानंति, धर्मं तु मुनय एव विदंतीति. ततो भगवतैकस्य स्वपुरुषस्यैवमादिष्टं, अरे! इदमग्निमध्ये प्रक्षिप्तं काष्ठं

कुठारेण द्विधा कुरु ! तन पुन्येण तत्काष्ठ द्विधा कृतं, तत्र हृष्टो दक्षमान सर्प तस्य भगयता स्वपुरुषपदनेन
पचपरमेष्ठिनमस्काराः प्रशस्यिताः. नागोऽपि तत्प्रभायान्मृत्वा समुत्पद्यो नागलोके धरणेन्द्रो नागराजः, लोकै
श्चाहो वगयतो ज्ञानशक्तिरिति वण्डिर्महान् सत्कारः कृतः. ततो विलक्षीभूत कमठपरिवाजको गाढमज्ञानतपः
कृत्वा मेघकुमारनिकायमस्ये समुत्पन्नो मेघमालीनाम भयनयासी देव अन्यथा सुरेन तिष्ठतो भगयतो यसत्तस-
मयः समागत तत् ज्ञापनार्थमुद्यानपाष्ठेन सहकारमजरी भगयतः समर्पिता. भगयता भणित मो ! किमेतत् !
म आह भगवन् ! पशुविषक्रीडानियामो यसत्तममय प्राप्तः. ततो मित्रप्रेरितः श्रीपार्श्वकुमारो यसत्तक्रीडानिमित्त
पटुजनपरियारममर्षितो गानारूढो गतो नदन वन, तत्र यानात्समुत्तीर्य स निपण्णो नदनवनप्रामादमव्यस्थित
कनकमयसिंहासने अतिरमणीय नदनवन संयंत पश्यन्, भित्तिस्थ परमरम्य चित्र दृष्ट्वा अहो ! किमत्र लिखित !
ज्ञातमिति सम्पन्न निरूपयता भगयता दृष्टमरिष्टनेमिचरित्र ॥ ८ ॥

अर्थ — ह्यार पछी ते वन ताभळी विचेण कौतुक उत्पन्न थवाथी श्रीभगवाने त्यां जइ पचापि तप करता कमठने जीया.
त्रिहालमानचाढा श्रीभगवाने जाणी लीथुंके एक अभिहुदमा नासेला अत्यंत मोठा काष्ठनी वनमां एरु सर्प घळेंडे परमा करुणा
उत्पन्न थतां श्रीभगवाने कसु 'अर ! मेदनी वात छे के आ मूर्खता छे, केमके आतु पण तप करवामां आरता छतां पण दया जाण
वामां भावती नथी.' त्यार पछी कमठे कसु राजकुमारोतो हाथी तथा घोडा चंटे खेलवानुन जाणे, परतु धर्मतो मुनिओज जाणे.
ह्यार पछी श्रीभगवाने पोताना एक सेवकने आज्ञा करी अरे ! अभिमां नासेला आ काष्ठना कोडाढाये ने भाग करो ' ते सेवके ते

काष्ठानां वे. फाड्यां कर्मा, त्यां सर्पने बळतो जोयो. श्रीभगवाने तेने पोताना सेवकना मुखथी पंच परमेष्ठी नमस्कारो अपाव्या. सर्प पण मरण पामी. तेना प्रभावथी नागलोकमां धरणेंद्र नामनो नागराज थयो. 'अहो केवी ज्ञान शक्ति !!' एम कहेता लोकोए श्रीभगवान्नो मोटो सत्कार कर्यो. त्यार पछी शरमाइ गयेला कमठ साधु गाढ अज्ञानतप करी मेघकुमारोना समूहना मध्यमां मेघमाली नामना भवनवासी देव उन्पन्ना. एक दिवसे श्रीभगवान् मुखेथी रहेता हता त्यां वसंतक्रतुनो समय आव्यो. ते जणाववा माटे बगीचाना रक्षके श्रीभगवान्ने आंबाना मोरन्तु अर्पण कर्हु. श्रीभगवाने कहुं 'रे ! आ शुं छे ?' तेणे कहुं 'हे भगवन् ! घणा प्रकारनी क्रीडाना स्थानरुप आ वसंत समय प्राप्त थयो छे. त्यार पछी मित्रोनी प्रेरणाथी श्रीपार्श्वनाथ कुमार वसंतक्रीडा माटे घणा लोकोना परिवारथी युक्त थइ रथमां बेसी नंदन वनमां पधार्या. त्यां रथपरथी उतरी ते नंदनवनना महेलना मध्यमा रहेला सुवर्णगय सिंहासनपर वेठा. अति रमणीय नंदनवनयुं चोमेरथी निरीक्षण करतां, महेलनी भीतपर आलेखेला परम रमणीय चित्रने जोइ ते बोल्या 'अहो ! अहिं शुं लखुं छे ?' 'जाण्यु' एम कही सारी रीते अवलोकन करता श्रीभगवाने श्रीअरिष्टनेमिनुं चरित्र जोयुं. ॥ ८ ॥

ततः स चिंतितुं प्रवृत्तो धन्यः सोऽरिष्टनेमियो विरसावसानं विषयसुखमाकलय्य निर्भरानुरागं निरुपमरूपलावण्यां जनकवितीर्णां राजकन्यां च त्यक्त्वा भग्नमदनमंडलप्रचारः कुमार एव निष्क्रान्तः. ततोऽहमपि करोमि सर्वसंगपरित्यागं. अत्रांतरे लोकांतिका देवास्तत्रागत्य भगवंतं प्रतिबोधयंतिस्म. त्रिंशद्वर्षाणि गृहस्थवासेऽसौ स्थितः, ततो मार्गणगणस्य यथोचितं सांवत्सरिकदानं दत्वा भगवान् मातृपित्राद्यनुज्ञया महामहःपूर्वमाश्रमपदोद्यानेऽशोकपादपस्याधः पौपशुद्धैकादशीदिने पूर्वाह्नसमये पंचमौष्टिकं लोचं कृत्वा अपानकेनाष्टमभक्तैर्नैक देव

दूष्यमादाय त्रिभिः पुरुषशतैः समं निष्कृतं अथ श्रीपाश्वर्धं भगवान् विहरन्नेकदा वटपादपाथं कायोत्सर्गेण स्थित इतश्च स कमठजीवो मेघमाली असुरोऽयधिना ज्ञात्वाऽऽत्मनो न्यतिकर, स्मृत्वा च पूर्वं भववैरकारणं मम तत्त्वज्ञानीवामर्षं समागतस्तत्र प्रारब्धास्तेनानेकसिंहादिरूपैरनेके उपसर्गाः, तथापि भगवान् श्रीपाश्वर्धोऽधुनो धर्मं ध्यानात्त चलितं तादृशं तं ज्ञात्वा कमठ एव चिंतयामास, अहमेन जलेन ह्लावयित्वा मारयामीति ध्यात्वा भगवदुपरि दान्महामेघवृष्टिं चकार जलेन भगवदग्नं नाशिकायाचद्वयासम् ॥ ९ ॥

अर्थ — त्वार पछी त विचारना लाग्या के ते श्रीअरिष्टनेमि माग्यज्ञाळी हता के जेओ विषयसुखने अतमा रसवगरनु जाणी, पिताए वाग्दानमां आपेली अत्यंत प्रेमवाळी अमर्तिम रूप तथा लाग्यवाळी राजकन्यानो त्यागकरी, कामदवनी मडळीनो प्रचार मांगी नाखी कुमारापस्यामाज ससारमाथी नीकळी गया तेथी दु गण सचखा सगनो त्याग करू आ अरसामा लोकातिक दवोए त्यां आनी श्रीभगवान्ने समजळ्या, ए गृहस्थयासमा त्रीस वर्ष रहा। त्वार पछी याचरु लोकाने यथायोग्य सांचित्तारिक दान आपी श्रीभगवान् माता पिता वगेरेनी रजा लइ मदान् उत्सव करी आश्रमस्थानना वगीचामा आसोपालवना झाड नीचे पोप मामना शुक्ल पक्षनी अगीआरसे दिवसना आगला भागमा पचमौष्टिक लोच करी, जळपान वगानु अष्टमभक्त करी, एक दग्दूष्य लइ त्रणसो पुरु पोनी साधे गृहस्थावासमाथी नीकळ्या पछी श्रीपाश्वर्धनाथ भगवाने विहार करता एक दिसे वडना झाड नीचे कायोत्सर्ग वडे स्थिति करी आ तरफ मेघमाली असुररूपे थेयेलो कमठजीव अयधिवानथो पोताना वृत्तातने जाणी, आगला जन्मना वेरना कार णने समारी तीव्र क्रोध उत्पन्न यता त्या आन्यो तेणे अनेक सिंह वगेरेना रूपो लइ घणा दुखो देगनु गरु करु तोपण श्रीपाश्वर्धे

श्री लल्लनगच्छीग ज्ञान मन्दिर जलपुर

नाथ क्षोभ नहि पामी धर्मध्यानथी डग्या नहि. तेने तेवा प्रकारना जाणी कमठे पोते विचार कयों 'हुं आ पार्श्वनाथने जलवेडे डुबाडी भारी नास्तीश' एम विचार करी तेणे श्रीभगवान्नी उपर महामेघनी वृष्टि करी. श्रीभगवान्नुं अंग जलवेडे नासिकापर्यंत व्याप्त थह गयुं. ॥ ९ ॥

अत्रांतरे कंपितासनेन धरणेंद्रेणावधिना ज्ञातभगवद्ब्रधतिकरेण समागत्य स्वासिद्दीर्घोपरि फणिफणाटोपं कृत्वा फणिशरीरेण भगवच्छरीरमावृत्य जलोपसर्गं च निवार्य भगवत्पुरो चेणुवीणागीतनिर्नादः प्रवरं प्रेक्षणं कर्तुमारब्धवान्. कमठासुरस्तादृशमक्षोभ्यं भगवंतं धरणेंद्रकृतमहिम्नं च दृष्ट्वा समुपशान्तदर्पोभगवच्चरणौ प्रणम्य गतो निजस्थाने. धरणेंद्रोऽपि भगवंतं निरुपसर्गं ज्ञात्वा स्तुत्वा च स्वस्थानं गतवान्. पार्श्वस्वामिनो निष्क्रमणदिवसाच्चतुरशीतितमे दिवसे चैत्रकृष्णाष्टम्यामष्टमभक्तेन पूर्वोहसमयेऽशोकतरोरथः शिलापट्टे सुखनिपणस्य शुभध्यानेन क्षीणघातिकर्मचतुष्कस्य सकललोकावभासि केवलज्ञानं समुत्पन्नं. चलिनासनैः शकैस्तत्रागत्य केवलमानः प्रियंगुवर्णदेहो नवहस्तशरीरो भव्यसत्त्वान् प्रतिबोधयन् चतुर्स्त्रिशदतिशयसमेतः पृथिवीमंडले विहरति.

अर्थः—आ अरसां आसन कंपवाथी धरणेंद्रे अवधिज्ञानथी श्रीभगवान्नु वृत्तांत जाणी लह त्यां आवी, नागनी फेण चडावी, नागना शरीरथी श्रीभगवान्ना शरीरने ढांकी लह जळनी पीडानुं निवारण करी, श्रीभगवान्नी पासे चांसळी तथा वीणानां गीतोना अवाजोथी उत्तम दृश्य रचवानो आरंभ कयों. तेवा अडग अने धरणेंद्रे वधारेला महिमावाळा श्रीभगवान् पार्श्वनाथने जोइ गर्व ज्ञात

थता कमठासुर श्रीभगवान्ना चरणोमा प्रणाम करी पोताने स्थाने गया. धरणेद्र यथा श्रीभगवान्ने पीडावगरना जाणी, तेनी स्तुति करी पोतान स्थाने गया गृहस्थावासयी नीकळवाना दिवसयी चोराशीमे दिवसे चैत्र मासना कृष्णपक्षनी आठमे दिवसना आगला मागमा आसोपालवना झाडनी नीचे मोटी शिलापर अष्टम मक्तवडे सुखेयी नेठेला, अने शुभघ्नानथी चारघाती कर्मो जेनां गट थयां छे एवा श्रीपार्श्वनायस्वामीने सधळा लोकतो प्रकाश करनारू केवलज्ञाना उत्पन्न थया आसनो चलित थता इद्रोए त्या आवी केवलज्ञाननो मोटो उरसव फर्यो सात फेणवाळा सर्पना चिह्नवाळा, डाबा अने जमणा पासामां कैरोव्या अने धरणेद्रयी सेरता, घडलाना पुष्प जेवा वर्णयी युक्त शरीरवाळा, नन हाथ उचा शरीरवाळा, अने चोत्रीस विशेषेयी युक्त श्रीपार्श्वनायस्वामी ससारना नीवोने प्रतिबोध आपता पृथ्वीमंडळमां विहार करता हता ॥ १० ॥

पार्श्वभगवतो दश गणधरा अभवन्. आर्यदिक्षप्रमुखा. पोटशसहस्रसाधयोऽभवन् पुण्यचूलाप्रमुखा अष्ट त्रिशत्सहस्रार्यिका अभवन् सुव्रतप्रमुखा आमणोपासका एक लक्ष चतु पष्टिसहस्राश्चाभवन् सुनदाप्रमुखा अमणोपासिका लक्षत्रय सप्तविंशतिसहस्राश्चाभवन्. सार्धत्रीणि शतानि चतुर्दशपूर्विणामभवन् अवधिज्ञानिना चतुर्दशशतानि, केवलज्ञानिना दशशतानि, वैक्रियलब्धिमतमेकादशशतानि, विपुलमतीना सार्धत्रीणि शतानि, अनुत्तरोप-वादिना पटशतानि, अंतोवासिना दशशतानि सिद्धि गतानि आर्यिकाणा विंशतिशतानि सिद्धानि अनुत्तरोप-पातिकाना द्वादशशतान्यभवन् श्रीपार्श्वनाथस्यैषा परिवारसपदभूत तत पार्श्वो भगवान् दशोचतुरशीतिदि-नानि सप्ततिघर्षाणि केवलपर्यायेण विहृत्यैक वर्षशत मर्वायुः परिपाल्य सम्मेतशिखरे ऊर्ध्वस्थित एवाधःकृ

तपाणिनिर्वाणमगमत्. तत्कलेवरसंस्कारोत्सवः शक्रादिभिस्तत्रैव विहितः ॥ इति श्रीपार्श्वनाथचरित्रं ॥ अथाग्रे
सूत्र लिख्यते— ॥ ११ ॥

अर्थः—श्रीपार्श्वनाथस्वामीना परिवारमां दस गणधरो थया, आर्यदित्र वगेरे सोल हजार साधुओ थया, पुष्पचूला वगेरे आडत्रीस हजार साध्वीओ थइ, सुव्रत वगेरे एक लाख अने चौसठ हजार श्रावको थया, सुनंदा वगेरे त्रण लाख अने सत्तावीस हजार श्रावि-
काओ थइ, त्रणसो पचास चतुर्दशपूर्वीओ थया. एक हजार चारसो अवधिज्ञानीओ थया, एक हजार केवलज्ञानीओ थया, एक हजार अने एकसो वैक्रियलङ्गमान् थया, त्रणसो पचास विपुलमतिओ थया, छसो वादीओ थया, सिद्धिने पामेला एक हजार अंतेवासीओ हता, सिद्धिने पामेली बे हजार आर्याओ हती, तथा एक हजार अने बसो अनुत्तरोपपत्तिक हता. आ प्रमाणे श्रीपार्श्वनाथनी परिवा-
रसंपत्ति हती. त्यारपछी श्रीपार्श्वनाथ भगवान् फक्त चोराशी दिवसोनी न्यूनतावालां सित्तेर वर्षसुधी केवलपर्याय वडे विहार करी सो वर्षहुं पूर्ण आयुप् भोगवी संमेतशिखरमां नीचे हाथ राखी उभा रहीनेज निर्वाण पाम्या. तेमना शरीरना छेछा संस्कारनो उत्सव इंद्र वगेरेए त्यांज कर्यो. श्रीपार्श्वनाथनु चरित्र पूरुं थयुं. सूत्र हवे लखवामां आवे छे.— ॥ ११ ॥

सू०—जिणे पासिति नामेण यरहा लोगपूईए ॥ संबुद्धप्पाय सव्वन्नु । धम्ममत्तिथयरे जिणे ॥ १ ॥

अर्थः—(जिणे) रागद्वेष जीतनार, (लोगपूईए) लोकोऽ पूजेला, (संबुद्धप्पा) तत्त्वज्ञानयुक्त आत्मावाला, (सव्वन्नु) सर्वज्ञ, (धम्ममत्तिथयरे) धर्मरूप तीर्थने प्रवर्तावनार, (य) अने (जिणे) सर्व कर्मोने जीतनार (पासिति) पार्श्वनाथ (नामेण) नामना (अरहा) तीर्थंकर थया हता. ॥ १ ॥

व्या०—पार्श्व इति नामाऽहं भूतीर्थकरोऽभूत्. कीदृशः सः? जिनः परीषहोपसर्गजेता, रागद्वेषजेता वा.

पुनः कीदृश न पार्थिवजिनः ? लोकप्रजितो लोकेन प्रियजगताऽक्षितः पुनः कथमृत मः ? 'समुद्धृणा' समुद्धारमा तरवावधोभयुरात्ममा पुनः कीदृशः स पार्थिवः ? सर्वश पुन कीदृश पुन कीदृश पार्थिव ? धर्मतीर्थकरः धर्म एव भयांशुधि तरणहेतुत्वात्तीर्थं, धर्मतीर्थं करोमीति धर्मतीर्थकर पुन कीदृश ? जगत्तस्मा सर्वकर्मोणीनि जिनः, द्वितीयजिन विद्योपयेन धीपार्थिवतायस्य मुक्तिगमन सूचित तदादि श्रीमहावीर प्रत्यक्ष तीर्थं करो विहरति श्रीपार्थिवनाथस्तु मुक्ति जगामेति भाव ॥ १ ॥

अर्थः—पार्थिवनाथ ए नामना अर्हस्यभूत्-तीर्थकर हवा ते केवा हवा ! जिन -परीपह अने उपसर्गने जीतनारा, अथवा रागद्वेषने जीतारा 'समुद्धृणा' समुद्धारमा-वृत्तज्ञानधी युक्त आत्मावाळा वळी ते पार्थिवनाथ केवा हवा ? सर्वज्ञ हवा वळी पार्थिवनाथ केवा हवा ? धर्म तीर्थकरः—सत्साररूप समुद्रने तरवानु कारण होमाधी धर्मज्ञ तीर्थ छे धर्मरूप तीर्थने करेछे ए धर्मतीर्थकर वळी केवा हवा ? सर्व कर्मने जीत्यां हवा ए जिन वीजु 'जिन' ए विशेषण आपवाधी श्रीपार्थिवनाथना मुक्तिरूप मति दचवी छे; केमके ते ममये श्रीमहावीर तीर्थकर प्रत्यक्ष विहार करता हवा, अने धीपार्थिवनाथ तो मुक्ति पाम्या हवा ए मतलब छे ॥ १ ॥

मू०—तस्स लोगपईयस्स । आसि सीस महाजसे ॥ केसीकुमारसमणे । विज्जाचरणपारगे ॥ २ ॥

अर्थ—(भोगपईयस्स) लोकने दीवा समान प्रकाश आपनाता (तस्स) ते धीपार्थिवनाथना (कुमार समणे) कुमार भवस्थामांश साशु धयेला (महा जसे) महापराकी अने (विज्जाचरणे पारले) ज्ञान तथा चारित्र्यना पारने पहुँचिला (केसी) के-गी नामना (सीसें) सिप्य भासि (हवा) ॥ २ ॥
व्या०—तस्य लोकप्रदीपस्य श्रीपार्थिवनाथतीर्थकरस्य केशीकुमारः शिष्य आसीत् कुमारो ह्यपरिणीततया,

કુમારત્વેનેવ શ્રમણઃ સંગૃહીતચારિત્રઃ કુમારશ્રમણઃ કથંભૂતઃ સઃ ? મહાયજ્ઞા મહાકીર્તિઃ, પુનઃ કીદૃશઃ ? વિચારણપારગો જ્ઞાનચારિત્રયોઃ પારગામી इति. ॥ ૨ ॥

અર્થઃ—તે લોકને દીવા સમાન પ્રકાશ આપનારા શ્રીપાર્શ્વનાથ તીર્થંકરના કેશીકુમાર શિષ્ય હતા. કેશીને કુમાર કહેવાનું કારણ એકે તે પરણેલા નહિ હતા. કુમારપણાથીજ શ્રમણ—ચારિત્રનો સંગ્રહ (સ્ત્રીકાર) કરનાર, અર્થાત્ કુમારશ્રમણ હતા. વલી તે કેવા હતા ? મહાયજ્ઞાઃ—મોટી કીર્તિવાલા. વલી કેવા હતા ? વિદ્યાચરણ પારગઃ—જ્ઞાન અને ચારિત્રના પારને પહોંચેલા. ॥ ૨ ॥

મૂ—ઓહિનાણસુવુદ્ધે સીસસંઘસમાકુલે ॥ ગામાણુગામ રીયંતે । માવઠિથ નગરિમાગણ ॥ ૩ ॥

અર્થઃ—(ઓહિનાણ સુવુદ્ધે) અધિજ્ઞાન અને ધ્યુતથી તરાયોપવાલા, તથા (સીસસંઘસમાકુલે) શિષ્યવર્ગથી યુક્ત તે કેશી કુમાર (ગામાણુગામ) એક ગામથી બીજે ગામ (રીયંતે) વિહાર કરતા (માવઠિથ) શ્રાવસ્તી (નગરિ) નગરીમાં (માગણ) પધાર્યા. ॥ ૩ ॥

અન્યા—સ કેશીકુમારશ્રમણઃ આવસ્ત્યાં નગર્યામાગતઃ, કિં કુર્વન્ ? ગ્રામાનુગ્રામં ‘રીયંતે’ इति ગ્રામાનુગ્રામં વિચરન્. કીદૃશઃ સઃ ? ‘ઓહિનાણસુવુદ્ધે’ इत्यવધિજ્ઞાનશ્રુતાભ્યાં વુદ્ધોડવગતતત્ત્વો મતિશ્રુતાવધિજ્ઞાનસહિતઃ. પુનઃ કીદૃશઃ ? શિષ્યસંઘસમાકુલઃ શિષ્યવર્ગસહિતઃ ॥ ૩ ॥

અર્થઃ—તે કુમાર સાધુ કેશી શ્રાવસ્તી નગરીમાં પધાર્યા, કિં કુર્વન્-શું કરતા પધાર્યા ? ગ્રામાનુગ્રામં ‘રીયંતે’ एटले एक गामथी बीजे गाम विहार करता. ते केवा हता ? ‘ओहिनाणसुवुद्धे’ एटले अवधिज्ञान अने श्रुत गडे बुद्धः—जाणेल छे तत्त्व जेणे एवा, अर्थात् मति, श्रुत अने अवधिज्ञानथी युक्त. वली केवा ? शिष्यसंघसमाकुलः—शिष्यवर्गसहित. ॥ ३ ॥

मू०—तिदुय णाम उज्जाण । तम्मी नयरमडले ॥ पासुण सिखसथारे । तत्थ वासमुवागए ॥ ४ ॥

अर्थ—(तम्मी) ते आवस्ती नगरीना (नयरमडले) पादरमा (तिदुय) तिदुक (णाम) नामनो (उज्जाण) बगीचो हतो (तत्थ) तेमां (पासुए) जीवरहित प्रदेशानी अंदर आवेला (सिखसथारे) उपाश्रय विषे सत्थारा उपर (वास) निवास (उवागए) कर्णो ॥ ४ ॥

व्या०—न केशीकुमारअमणस्तत्र आवस्स्या नगर्यां, तस्या आवस्स्या नगरमडले पुरपरिसरे तिदुक नामो ध्यान वर्तते, तद्योद्याने प्रासुके प्रदेशो जीवरहिते शय्यासस्तारे वासमुपागतः शय्या वसतिस्तस्या सस्तार शिला कुलकादि शय्यासस्तारस्तस्मिन् नमवस्तुन इत्यर्थः ॥ ४ ॥

अर्थ—ते केशी कुमार साधुए ते आवस्ती नगरीभा तस्या -आवस्तीना नगरमडले-अंदरना पादरमा तिदुक नामनो बगीचो हतो, ते बगीचाभा प्रासुके-जीवरहित प्रदेशानी अंदर शय्यासस्तारमा निवास कर्णो शय्या-उपाश्रय, ते विषे सस्तार -शिला, पाटीआ वगेरे ए शय्यासस्तारः तेमा समवसरण कर्णु ए अर्थ छ. ॥ ४ ॥

मू०—अह तेणेव कालेण । धम्मतिट्ठयेरे जिणे । भगव वद्धमाणुत्ति । सव्वलोगमि विस्सुण ॥ ५ ॥

अर्थ—(अह) हवे (तेणेव) तेज (कालेण) समयर्मा (धम्मतिट्ठयेरे) धर्मरूप तीर्थने प्रवर्तावनारा (जिणे) रागद्वेषने जीतनारा (भगव) भगवान् (वद्धमाणुत्ति) श्रीवर्धमान एवा नामयी (सव्वलोगमि) सर्व लोकमां (विस्सुए) प्रसिद्धि पाव्या हता ॥ ५ ॥

अथशब्दो वक्तव्यातरोपन्यासे तस्मिन्नेव काले धर्मतीर्थकरो जिनो भगवान् श्रीवर्धमान इति सर्बलोकै विश्रुतोऽभूत् अथ शब्द बीजा कथनने कहेवा भाटे छे तेज समयमा धर्मतीर्थकर जिन भगवान् श्रीवर्धमान एवा नामयी सर्व लोकमा प्रख्यात हता.

मू०—तस्स लोगपईवस्स । आसि सीसे महाजसे ॥ भयवं गोयमं नामे । विज्जाचरणपारगे ॥ ६ ॥

अर्थ—(लोगपईवस्स) लोकने दीवा समान प्रकाश आपनारा (तस्स) ते श्रीवर्धमान स्वामीना (महायसे) महायशस्वी अने (विज्जाचरणपारगे) ज्ञान तथा चारित्र्य पारने पहुँचेला (भयवं भगवान् (गोभमे) गौतम (नाम) नामना (सीसे) शिष्य (आसि) होता. ॥ ६ ॥

व्या—तस्य श्रीवर्धमानस्वामिनो लोकप्रदीपस्य तीर्थंकरस्य गौतमनामा शिष्योऽभूत्. कथंभूतो गौतमः? महायशा महाकीर्तिः. पुनः कीदृशो गौतमः? विद्याचरणपारगो ज्ञानचारित्रधारी. पुनः कीदृशो गौतमः? भगवांश्चतुर्ज्ञानी मतिश्रुतावधिमनःपर्यायज्ञानयुक् ॥ ६ ॥

अर्थ—ते लोकने दीवा समान प्रकाश आपनारा श्रीवर्धमान स्वामी तीर्थकरना गौतम नामना शिष्य होता. गौतम केवा होता? महायशाः—मोटी कीर्तिवाळा होता. वळी गौतम केवा होता? विद्याचरणपारगः—ज्ञान अने चारित्र्यने धारण करनार होता. वळी गौतम केवा होता? भगवान्—चार ज्ञान वाळा. अर्थात् मति, श्रुत, अवधि तथा मनःपर्यायज्ञानधी युक्त होता ॥ ६ ॥

मू०—बारसंगंविउ बुद्धे । सीससंघसमाकुले ॥ गामाणुगामं रीयंते । सोवि सावत्थीमागए ॥ ७ ॥

अर्थ—(बारसंगंविउ) द्वादशांगने जाणनारा, (बुद्धे) तत्त्वज्ञानी, अने (सीससंघसमाकुले) शिष्यवर्गशी युक्त (सो वि) ते गौतमस्वामी पण (गामाणुगामं) एक गामधी बीजे गाम (रीयंते) बिहार करता (सावत्थी) धावस्ती नगरीमां (आगए) पधार्था. ॥ ७ ॥

व्याः—स गौतमोऽपि ग्रामानुग्रामं विहरन् आवस्त्यां नगर्यामगतः. कीदृशो गौतमः? द्वादशांगवित्, एकादशांगानि दृष्टिवादसहितानि येन गौतमेन संपूर्णानि ज्ञातानीत्यर्थः. पुन कीदृशो गौतमः? बुद्धो ज्ञाततत्त्वः पुनः

कीदृश ! शिष्यसघसमाकुल' ॥ ७ ॥

अर्थः—ते गौतमस्वामी पण एक गामयी बीजे गाय विहार करतो श्रावस्ती नगरीमा पधर्या गौतम केना हता ! द्वादशग-
वित्-जे गौतमे दृष्टिवाद सहित अगीआर अगो सपूर्ण जाण्या हता ए अर्थ ले वाळी गौतम केना हता ! उद्ध-तुलवज्ञानी हता
वाळी केना हता ! शिष्यवर्गयी युक्त हता ॥ ७ ॥

मू०—कोहग णाम उज्जाण । तम्मि नगरमवले ॥ फासुए सिज्जसधारे । तत्थ चाम्मुवागए ॥ ८ ॥

अर्थ—ते धावळी नगरीना पादरमा कोण्डुक नामनो वगीचो हलो तेमां जीवरहित प्रदेशांनी अंदर भावेल्लो उपाधए विदे रक्षार उपर तेमणे निवास कर्यो
तस्या श्रावस्तथा नगर्यां मडले परिसरे कोण्डुक नामोद्यान वर्तते तत्र प्रासुके शाय्यासस्तारे चाम्मवस्थानमुपागत प्राप्त
ते श्रावस्ती नगरीना मडलमा एटले पादरमा कोण्डुक नामनो वगीचो हलो त्या जीवरहित प्रदेशांनी अंदर श्रग्यासस्तारमा निवास कर्यो

मू०—कैसीकुमारसमणे । गोपम य महाजसे ॥ उभओवि तत्थ विहरिंस्तु । आलीणा सुसमाहिया ॥ ९ ॥

अर्थ—महापदस्त्री मग, वचन बने कावगुं मां छीन धयेळा तथा मारी रीते एक प्रतिवळा व केसी मामना कुमार माडु भने गौतम
बनेए णा ते बलीकाओमा विहार कर्यो ॥ ९ ॥

उपा—कैशीकुमारअमणश्च पुनर्गौतम एतावुभावपि व्यगहार्थमागता कीदृशौ तावुभौ ! महायशसौ, पुन-
कीदृशौ ! आलिनौ मनोगाक्षायगुप्तिव्याधितौ, पुन कीदृशौ ! सुसमाहितौ सम्यक्समाधियुक्तौ ॥ ९ ॥

अर्थ—कैशी कुमार साधु अने गौतम ए बनेए पण दिहार कर्यो, अर्थात् ए बने पण आव्या. ते बने केना हता ! महापदस्त्री

हता. वळी केवा हता ! आलीन एटले मन, वचन तथा कायगुप्तिनो आश्रय करी रहेला हता. वळी केवा हता ? सुसमाहित एटले सारी रीते चित्तनी एकाग्रतावाळा हता. ॥ ९ ॥

मूल—उभओ सीससंघाणं । संजयाणं तवस्सिणं ॥ तत्थ चिंता समुत्पन्ना । गुणवंताण ताडणं ॥ १० ॥

अर्थ.—ते श्रावस्ती नगरीमा वनेना सयमी, तपस्वी, गुणवान् तथा त्रायी शिष्योना सघोने विचार उत्पन्न थ्यो ॥ १० ॥

व्या०—तत्र तस्यां श्रावस्त्यामुभयोः केशीगौतमयोः शिष्यसंवानां संयतानां तपस्विनां माधूनां गुणवतां ज्ञान दर्शनचारित्रवतां त्रायिणां षड्जीवरक्षाकारिणां परस्परावलोकनाच्चिंता समुत्पन्ना, विचारः समुत्पन्नः. ॥ १० ॥

अर्थः—तत्र—ते श्रावस्ती नगरीकां केशी अने गौतम ए बनेना संयमी तथा तपस्वी एटले साधु, अने गुणवाळा एटले ज्ञान, दर्शन तथा चारित्रवाळा, तेमज त्रायी एटले छ प्रकारना जीवोनी रक्षा करनारा शिष्योना संघोने, एक बीजाने जोवाथी चिंता उत्पन्न थइ एटले विचार उत्पन्न थयो. ॥ १० ॥

मू०—केरिमो वा इमो धम्मो । इमो धम्मो व केरिस्सो ॥ आयायधम्मपणिही । इमा वा सा व केरिसी ॥ ११ ॥

अर्थ —आ भमारो धर्म केवो छे ? अने आ गणधरता शिष्योना धर्म केवो छे ? अथवा तो आ भमारी, अने ते गणधरोना शिष्योनी आचार-रूप धर्मेनी व्यवस्था केवी छे ? ॥ ११ ॥

व्या०—अयमस्मत्संबंधी धर्मः कीदृशः ? वा इति विकल्पे, वशब्दोऽपि वार्थे, वाऽथवाऽयं धर्मो दृश्यमानगणभृच्छिष्यसंबंधी कीदृशः ? पुनरयमाचारधर्मप्रणिधिरस्माकं कीदृशः ? पुनरेतेषां वाऽआचारधर्मप्रणिधिः कीदृशः ?

सुखराध्य-
यने सत्रम्
॥१३००॥

પ્રાકૃતત્વાદિગચ્યન્યયઃ આચારો વેપધારણાદિકો યાજ્ઞ ક્રિયાકલાપ , મ ણ્વ ધર્મસ્તસ્ય પ્રણિધિર્ન્યવસ્થાપનમા-
ચારધર્મપ્રણિધિ પૃથક્ પૃથક્ કથ ? સર્વજ્ઞોક્તસ્ય ધર્મસ્ય તત્માધનાના ચ ભેદે हेतु જ્ઞાતુમિચ્છામ इति भाव. ૧૧
અર્થ —આ અપારો ધર્મ કેવો ન? યા એ પ્રશ્નના અર્થમાં છે. વ શબ્દ પણ વા ના અર્થમાં છે? વા-અથવા આ પ્રત્યક્ષ જોવામાં
આમતા ગળધરના શિષ્યોનો ધર્મ કેવો છે? વલી આ અપારો આચારધર્મપ્રણિધિ કેવો ને? અને વત્રી આ ગળધરના શિષ્યોનો આચાર
પ્રણિધિ કેવો ન? હુમાં અને સા એ પૂલિંગને બદલે દ્વીલિંગ પદો મૂક્યા છે, એ પ્રાકૃત માપના પદો હોવાને લીધે લિંગનો ફેરફાર
ન આચાર—વેપ ધારણ કરવા વગેરે બહારનો ક્રિયાઓનો સમૂહ, તેજ ધર્મ તેની પ્રણિધિ:-વ્યવસ્થા એ આચાર ધર્મપ્રણિધિ, મિશ્ર
મિશ્ર કેમ ને? સર્વજ્ઞ મુનિએ કહેલા ધર્મ અને તેના સાધનોના ભેદમાં હેતુ જાણવા રહ્યો એ છીએ એ અભિપ્રાય છે. ॥ ૧૧ ॥

म०—चाडल्लामो य जो धम्मो । जो इमो पचसिन्निवओ ॥ देसिओ वट्टमाणेण । पासेण य महासुणी ॥ १२ ॥

मू०—अचेलगोय जो धम्मो । जो इमो सतरुत्तरो ॥ एककज्जपवघ्नाण । विसेसो किं नु कारण ॥ १३ ॥ युग्म ॥

અદ્ય — વહી જે આ જાતુર્યાંગ ધર્મે ધીપાશનાથ મહાશુનિવ અને જે આ વાણ નિકા વાહો ધર્મે વર્ધમાનસ્વામીવ ર્ગર્ગ્યો છે વહી જે આ મયેલક ધર્મે ધીવપનાન ર્ગમીવ, અને જે આ સોતશેચર ધર્મે ધીપાર્શનાથ સ્વામીવ ર્ગર્ગ્યો છે, હાં દુઠ કાયમાં પ્રયુજ થયેલા તે વહે તીર્થકરોને પમના તણાવતના આ કારણ છે ! ॥ ૧૨, ૧૨ ॥ આ મે ગાયાઓ મહી યુગમ અને છે

न्या०—यश्चाय चातुर्यामो धर्मः पार्श्वेन महासुनिना तीर्थकरेण दर्शित, चत्वारश्च यामाश्च चतुर्गमिस्तत्र भवश्चातुर्यामिश्चातुर्नतिकोऽहिंसा १ सत्य २ चौर्यत्याग ३ परिग्रहत्याग ४ लक्षणो धर्म प्रकाशितः यश्च पुनरय धर्मो

वर्धमानेन पंचशिक्षिकः पंचशिक्षितो वा, पंचभिर्महाव्रतैः शिक्षितः पंचशिक्षितः प्रकाशितः. पंचसु शिक्षासु भवः पंचशिक्षिकः पंचमहाव्रतात्मा, अहिंसा १ सत्य २ चौर्यत्याग ३ मैथुनपरिहार ४ परिग्रहत्याग ५ लक्षणो धर्मः प्रकाशितः. ॥ १२ ॥ पुनर्वर्धमानेनाऽचेलको धर्मः प्रकाशितः, अचेलं मानोपेतं धवलं जीर्णप्रायमल्प मूल्यं वस्त्रं धारणीयमिति वर्धमानस्वामिना प्रोक्तं, असदिव चेत् यत्र सोऽचेलः, अचेल एवाऽचेलकः, यद्वस्त्रं सदप्यसदिव तद्वार्यमित्यर्थः. पुनर्यो धर्मः पार्श्वेन स्वामिना सांतरोत्तरः, सह अंतरेणोत्तरेण प्रधानबहुमूल्येन नानावर्णेन प्रलंबेन नखेण च वर्तते यः स सांतरोत्तर सचेलको धर्मः प्रकाशितः. एककार्यं सुक्तिरूपे कार्ये प्रवृत्तयोः श्रीवीरपार्श्वयोर्धर्माचारप्रणिधिष्विषयो विशेषस्तत्र किं नु कारणं ? को हेतुः ? कारणभेदे हि कार्यभेदसंभवः. कार्यं तूभयोरेकमेव, कारणं च पृथक् पृथक् कथमिति भावः. किमिति प्रश्ने, नु इति वितर्कः. ॥ १३ ॥

अर्थः—जे आ चातुर्यामि धर्म श्रीपार्श्वनाथ महामुनि-तीर्थकरे दर्शाव्यो छे, चार याम ए चतुर्यामिः, तेमां थयेलो ए चातुर्यामिः एटले अहिंसा, सत्य, चोरीनो त्याग, अने परिग्रहनो त्याग ए रूप चार व्रतवाळो धर्म प्रकट कर्यो छे; वळी जे आ धर्म श्रीवर्धमान स्वामीए पंचशिक्षिकः अथवा तो पंचशिक्षितः—पांच महाव्रतोवडे शिक्षावळो ए पंचशिक्षित प्रकाशित कर्यो छे, अथवातो पांच शिक्षाओ विषे उत्पन्न थयेलो ए पंचशिक्षिक—पांच महाव्रत रूप स्वरूपवाळो, अर्थात् अहिंसा, सत्य, चोरीनो त्याग, मैथुननो परिहार तथा परिग्रहनो त्याग ए लक्षणवाळो धर्म प्रकाशित कर्यो छे; वळी श्रीवर्धमान स्वामीए अचेलक धर्म प्रकट कर्यो छे, एटले अचेल अर्थात् अमुक प्रमाण—मापनुं, धोळं, लगभग जूनुं अने थोडा मूल्यवाळं वस्त्र धारण करनुं एम श्रीवर्धमान स्वामीए

કહુ છે જેમા જાણે વસ્ત્ર ન હોય એવો તે અચેલ અચેલક જે વસ્ત્ર હોય છતાં પણ ન હોય એવુ હોય, તેનુ ધારણ કરવુ એ અર્થ છે વઢી જે ધર્મ શ્રીપાર્શ્વનાસ્વામીએ સાતરોત્તર — મુન્ય અને ઘણા મૂલ્યવાળા જાતજાતના રમવાલા લાવા પહારના વસ્ત્રથી જે યુક્ત છે તે સાતરોત્તર એટલે સંવેલક ધર્મ પ્રકાશિત કર્યો છે મોક્ષરૂપ એક કાર્યમા પ્રવૃત્ત થયેલા શ્રીવર્ધમાન સ્વામી અને શ્રીપાર્શ્વનાથ સ્વામીના ધર્મરૂપ આચારની વ્યવસ્થાના વિષયમા જે તફાવત જોવામા આવેન્ને તેમા શુ કારણ છે? એટલે જો હતુ ? ? કારણ જુદા જુદા હોય નો કાર્ય જુદાં જુદાં સમયે છે વસ્ત્ર કાર્ય તો એકજ છે, તો કારણ જુદુ જુદુ કેમ હોય શકે? એ અભિપ્રાય છે કિન્નુ એ પ્રશ્નના અર્થમા છે, અને નુ એ વિતર્કના અર્થમા છે ॥ ૧૨, ૧૩ ॥

મૂં—અહ ત તત્થ સીમાણ । વિશ્વાય પવિયતક્ષિય ॥ સમાગમે કયમઈ । ઉમઓ કેસિગોયમે ॥ ૧૪ ॥

અર્થ — પછી ત્યાં તે વસ્ત્ર કેમથી અને ગૌતમ શિષ્યોના વિતર્કને-સમજાવે જાણી પરસ્પરના સમાગમવિષે ફજાયાલા થયા ॥ ૧૪ ॥

ઢ્યાં—અધાનનર તયોકમયોસ્તન્ન આવસ્થામાગમનાનતર કેશિગૌતમો તાવુ નો સમાગમે કૃતમતી અમૃતા કિં કુન્વા ? શિષ્યાણા હુલ્લકાના પ્રવિત્તિ વિજ્ઞાય, વિકરૂપ જ્ઞાત્યા ॥ ૧૪ ॥

અર્થ —અધ-પછી. તેવેનેના ત શ્રાવસ્તી નગરીમા આગમન પછી તે વસ્ત્રે કેન્વા અને ગૌતમ પરસ્પરના સમાગમ વિષે ફજા વાળા થયા શુ કરીને ફજાવાલા થયા ? હુદ્ર શિષ્યોના વિતર્કને જાણી અર્થાત્ સમજાવે જાણી ॥ ૧૪ ॥

મૂં—ગોયમે પઢિરૂવન્ન । સિસસઘસમાકુલે ॥ જિઠ્ઠ કુલમવિમ્બનો । તિંદુય વણમાગઓ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ —યયોચિત્ત વિનયને ગણનાર ધ્રીગૌતમ ધ્રીપાશ્વનાથના ચેષ્ઠ સત્તાન-નિવ્યનો વિચાર કરતા શિષ્યોના સઘસદિત તિંદુક વત્તમો આપ્યા ૧૫

व्या०—गौतमस्तिंदुकं वनमागतः, केशीकुमाराधिष्ठिते वने आगतः. कीदृशो गौतमः ? प्रतिरूपज्ञः प्रतिरूपो यथोचितविनयस्तं जानातीति प्रतिरूपज्ञः. पुनः कीदृशः ? शिष्यसंघसमाकुलः शिष्यवृंदसहितः, गौतमः किं कुर्वाणः ? ज्येष्ठं कुलमपेक्षमाणो ज्येष्ठं वृद्धं प्रथमभवनात् पार्श्वनाथस्य कुलं संतनं विचारयन्नित्यर्थः. ॥ १५ ॥

अर्थः—श्रीगौतम तिंदुक वनमां आव्या, एटले केशी कुमार जे वनमां हुता त्यां आव्या. श्रीगौतम केवा हुता ? प्रतिरूपज्ञ हुता. प्रतिरूप एटले यथायोग्य विनय, ते जाणे छे ए प्रतिरूपज्ञ. वली श्रीगौतम केवा हुता ? शिष्यसंघसमाकुलः—शिष्योना संघ सहित हुता. श्रीगौतमं श्रुं करता आव्या ? श्रीपार्श्वनाथना ज्येष्ठ कुलनो—संताननो. शिष्यनो विचार करता, श्रीपार्श्वनाथना. पहला होवाथी ज्येष्ठ एटले वृद्ध कुलनो—संताननो विचार करता न अर्थ छे. ॥ १५ ॥

सू०—केशीकुमारसमणे । गोयमं दिस्ससागयं ॥ पडिरूवं पडिवत्तिं । सम्मं च पडिवज्जई ॥ १६ ॥

अर्थः—अने केशी कुमार साधुए श्रीगौतमने आवेला जोइ तेनी गोभन प्रकारनी योग्य सेवा सारी रीते करी. ॥ १६ ॥

व्या०—केशीकुमारश्रमणो गौतममागत इष्ट्वा सम्यक् प्रतिरूपामागतानां योग्यां प्रतिपत्तिं सेवां संप्रतिपद्यते सम्यक्करोतीत्यर्थः. ॥ १६ ॥

अर्थः—श्रीकेशी कुमारसाधुए श्रीगौतमने आवेला जोइ गोभन प्रकारनी प्रतिरूपाम्—पोताने त्यां आवेलानी योग्य प्रतिपत्तिम्—सेवा संप्रतिपद्यते—सारी रीते करी ए अर्थ छे. ॥ १६ ॥

सू०—पलालं फासुयं तत्थ । पंचमं कुसतणाणि य ॥ गोयमस्स निसिज्जाए । खिप्पं संपणामए ॥ १७ ॥

અર્થ:—ત્યાં શ્રીકેશીકુમાર સાધુએ “વેસવા માટે થીંગ વગરનું ચાર પ્રકારનું પરાઢ અને પાંચમાં દર્ભતુળો ભરત આપ્યાં” ॥ ૧૭ ॥
—પા૦—તદ્ર તિદુકોચાને એવ કેશીકુમારશ્રમણો ગૌતમસ્ય નિપચાયૈ ગૌતમસ્યોપવેશનાર્થ પ્રાસુક નિર્ધીજ
અતુર્વિથ પલાલ, પચમાનિ કુશતુળાનિ, ચકારાદન્યાનગપિ માધુયોગ્યાનિ તુળાનિ ‘સપનામપ’ સમર્પયતિ પચમ
ત્વ હિ દુશતુળાના પલાલભેદેન, અતુર્વિથ પલાલ યથા-તણપગગ પદ્મત્ત । જિજ્ઞેષિ કમ્મપદ્મગત્તિમહજેહિ ॥ સાલી ૧
વીહી ૨ કોદરા ૩ । રાલગ ૪ રહે તણા ૫ પચ ॥૧॥ इति वचनात् चत्वारि पलालानि साधुपस्तरणयोग्यानि, पचम
हि दर्भानि प्रासुरु तृण त्रैत तत् केशीकुमारश्रमणेन गौतमस्य पस्तरणार्थं प्रदत्तमिति भाव ॥ ७ ॥
અર્થ —ત્યાં તિદુક ધર્મીચામાંજ શ્રીકેશી કુમાર સાધુએ શ્રીગૌતમને નિપચાયૈ-વેસવા માટે પ્રાસુક-વીજ વગરનું ચાર પ્રકાર
નું પરાઢ, અને પાંચમા દર્ભતુળો ચકારથી વીજા પણ સાધુને યોગ્ય તુળો સપનામપ-આપ્યા પરાઢના ચાર પ્રકારથી દર્ભતુળોનું
પાંચમાપણ ન, પરાઢ ચાર પ્રકારનું છે જેમક-તણપગગ પદ્મત્ત । જિજ્ઞેષિ કમ્મપદ્મ ગતિ મત્તજેહિ ॥ સાલી ૧ વીહી ૨
કોદરા રાલગ ૩ રહેતણા ૫ પચ ॥ ? ॥ (આટે ગરારની કર્મગ્રંથિઓન મેદનારાજિનેશ્વરોણ શાક્ષી, ડાગર, કોદરા, રાલક
અને વનનાં તુળ એમ પાંચ પ્રકારના તણ કલાએ) એ વચનથી ચાર પ્રકારના પરાઢ સાધુના આસનને યોગ્ય છે, અને પાંચમું દર્ભ
વગેર નિર્જીવ તુળ પણ આસનને યોગ્ય છે તે શ્રીકેશીકુમાર સાધુએ શ્રીગૌતમને આમન માટે આપ્યું ન ગમિપ્રાય છે ॥ ૧૮ ॥

મૂ૦—કેસીકુમારમમણો । ગોયમે ય મહાજસે ॥ ઉખજો નિસલા સોહતિ । ચદતુરસમપ્પમા ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:—આસનપર બેઠેલા, મહાપદ્મરથી અને અમ્મ તથા સુવ તમાગ વાંતિવાલા શ્રીકેશીકુમાર સાધુ તથા શ્રીગૌતમ સ્વ સોહતિ (નેભલા થતા) ૧૮

व्या०—तदा केशीकुमारश्रमणश्च पुनर्गौतमो महायशाः। एतावुभौ तत्र त्रिदुकोषाने निषण्णावुपबिष्टौ शो-
मेते विराजते. कथंभूतौ तौ ? चंद्रादित्यसमप्रभौ. ॥ १८ ॥

अर्थः—त्यारे महायशस्वी श्रीकेशी कुमार साधु अने वली श्रीगौतम ए वने ते त्रिदुक नामना नगीचामां निषण्णौ-बेटेला
शोभेते-शोभता हता. तेओ केवा हता ? चंद्र अने सूर्यसमान कांतिवाला हता. ॥ १८ ॥

मू०—समागया बहु तत्थ । पासंडा कोउगा मिया ॥ गिहित्थाणं आणेगाओ । सहस्सीओ समागया ॥ १९ ॥

अर्थः—त्यां कौतुकथी मृग जेवा अज्ञानी घणा पालंभी लोको आव्या, तथा गृहस्थोनी अनेक हजार संख्या आवी, अर्थात् गृहस्थो अनेक
हजार संख्यामां आव्या. ॥ १९ ॥

व्या०—तत्र तस्मिंस्त्रिदुकोषाने बहवः पाखण्डा अन्यदर्शनिनः परिव्राजकादयः समागताः. कीदृशास्ते
पाखण्डाः ? कौतुकान्मृगा आश्चर्यान्मृगा इवाऽज्ञानिनः. तु पुनर्गृहस्थानामनेकलोकानां सदस्रं समागतं. अनेका प्रचुरा
लोकानां सहस्रीति आर्षत्वात्, समागता तत्र संप्राप्ता. ॥ १९ ॥

अर्थः—तत्र-ते त्रिदुक नामनानगीचामां घणा पाखंडी-जैन दर्शनथी भिन्न दर्शनवाला संन्यासी वगैरे आव्या. ते पाखंडीओ
केवा हता ? कौतुकात् मृगाः—आश्चर्यथी मृगो जेवा अज्ञानी हता. तु-वली गृहस्थानाम्—अनेक लोकोनी हजार संख्या आवी.
अनेका-घणी लोकोनी सहस्री ए पद सहस्रमूने बदले आर्य प्रयोगपणाथी मूक्युं छे समागता-त्यां आवी. ॥ १९ ॥

मू०—देवदाणवगंधव्या । जक्खरक्खसकिन्नरा ॥ अविस्माणं च भूयाणं । आसी तत्थ समागमो ॥ २० ॥

मयाः—देव, दानव, गर्भव, अने किंनर सहित यक्ष तथा राक्षसो आख्या अने त्या अहश्य भूतानो-इत्येतानो मयागम थयो हतो ॥ २० ॥
व्या०—तत्र तस्मिन् प्रदेशे देवदानवगर्वा यक्षराक्षसकिंचरा समागता इति शेषः च पुनस्तत्रादृशयाना

भूतानां किल किलन्वतरविशेषाणां समागमः सगम आसीत् ॥ २० ॥
अर्थ—तत्र-ते प्रदेशमा देव, दानव, गर्भव, यक्ष राक्षस तथा किंनर समागताः—आख्या ए पद शेष छे, एटले ए पदनो उपली गाथा
मांथी अद्याहार करीलेवो च-वळी त्यां अहश्य भूतानम्-किल किल अने व्यतर ए जातना भूतानो समागमाः-सगम थयो २०

मू०—पुच्छामि ते महाभाग । केसी गोयममन्ववी ॥ तओ केमीं वुचत तु । गोयमो इणमन्ववी ॥ २१ ॥
अप—धीकेशी कुमारे श्रीगौतमने वहु के हे महाभाग्यशाळी 'हु आपने पणुतु सारे बोलता धीकेशी कुमारे तो श्रीगौतमे आ प्रमाणे वहु
व्या०—तयोर्जल्पमाह—तदा केशी गौतममन्ववीत्, किमन्ववीदित्याह—हे महाभाग ! ते त्यामह पृच्छामि,
यदा केशीकुमारेणेत्युक्त तदा केशीकुमारश्रमण ब्रुवतमिदमन्ववीत् ॥ २१ ॥

अर्थः—तेओना सवादने कहेछे-त्यार श्रीकेशीकुमारे श्रीगौतमने वहु 'हु कहु ?' ए कहेछे—हे महाभाग्यशाळी ! ते-आपने
हु पणुतु त्यारे धीकेशीकुमारे आ प्रमाणे कहु त्यारे श्रीगौतमे ए प्रमाणे कहेता श्रीकेशीकुमार साधुने आ कहु ॥ २१ ॥

मू०—पुच्छ भते जहित्य ते । केसि गोयममन्ववी । तओ केसी अणुत्ताण । गोयम इणमन्ववी ॥ २२ ॥
अर्थ—धीकेशीकुमारे श्रीगौतमने वहु के हे एव्य ! आपना हृदयमां जे होय ते पूछो त्यार पछी अनुत्ता अणुत्ता धीकेशीकुमारे श्रीगौतमने आ कहु
व्या०—गौतमो वदति, हे भवत ! हे पूज्य ! ते तव यथेच्छ यत्तव चेतस्यवभासते तत्र पृच्छ ? मम प्रश्न कुरु ?

इति केशीकुमारंप्रति गौतमोऽब्रवीत्. 'गौतमं' इति प्राकृतत्वात्प्रथमास्थाने द्वितीया, ततो गौतमश्चाक्रयादनंतरं
केशीकुमारो गौतमेनानुज्ञातः सन् गौतमेन दत्ताज्ञः सन् गौतमंप्रतीदं वक्ष्यमाणं वचनमब्रवीत्. ॥ २२ ॥

अर्थः—श्रीगौतमे कहुं के हे भदंत !-हे पूज्य ! ते-आपनी यथेच्छम्—इच्छा प्रमाणे अर्थात् आपना चित्तमा जे भासे ते
पूछो. मने प्रश्न करो. एम श्रीकेशी कुमार प्रत्ये श्रीगौतमे कहुं. 'गौतमं' ए प्राकृत होवाथी प्रथमा विभक्तिना स्थानमां द्वितीया
विभक्ति छं. ततः श्रीगौतमना वाक्य पछी श्रीकेशीकुमारे अनुज्ञातः सन्-आज्ञा अपायेला थइ श्रीगौतम प्रत्ये आ-
हवे कहेवामां आगशे ए वचन कहुं ॥ २२ ॥

मू०—चाउज्जामो य जो धम्मो । जो इम्मो पंचसिक्खिओ ॥ देसिओ वल्लभाणेण । पासेण य महासुणी ॥ २३ ॥
मू०—एककज्जपवनाणं । विससे किं नु कारण ॥ धम्मो दुविहे मेहावी । कहं विपचओ न ते ॥ २४ ॥ युग्मं ॥

अर्थ—बली जे आ चातुर्याग धर्मे पार्श्वनाथ महासुनिण, अने जे आ पांच सिक्खिओ धर्म धीवर्यमाग स्वामीण दुर्गाओ छे, तां एह कार्यमा
प्रवृत्त भयेला ते यजे तीर्थलरोने धर्मना तत्तावतमां छु कारण छे ? हे मेधावी ! जे प्रगल्भा धर्ममा आपने तेम सनय यतो नथी ? ॥ २३ ॥
हे गौतम ! पार्श्वेन महासुनिना तीर्थकरेण यथातुर्यामधातुर्वतिकोऽयमस्माकं धर्म उद्दिष्टः, पुनर्योऽयं धर्मो बर्धमा-
नेन पंचशिक्षिकः पंचमहाव्रतात्मको विष्टः कथितः, ॥२३॥ एककार्ये मोक्षमाधनरूपे कार्ये प्रपन्नयोः श्रीपार्श्वमहावी-
रयोर्विशेषे भेदे किं कारणं ? हे मेधाविन् ! द्विविधे धर्मे तत्र कथं विप्रत्ययः संशयो न भवति ? यतो द्वावपितीर्थकरो,
द्वावपि मोक्षकार्यसाधने प्रवृत्तौ, कथमनयोर्भेद इति हेतोस्तत्र मनसि कथं विप्रत्ययो न भवति ? संदेहो न भवति ?

અર્થ —હે ગૌતમ ! શ્રીપાર્થનાથ મહાહુનિષ-તીર્થકરે જે પાતુર્યામિ-ચાર પ્રતવાલો આ આપણે ધર્મ કહ્યો છે, વહી શ્રીવર્ધમાન સ્વામીએ જે આ પચ્ચિદ્ધિક-પાંચ મહાપ્રતરૂપ ધર્મ દિષ્ટઃ—કહ્યો છે, ત્યાં મોધને સાધવારૂપ એક કાર્યમા પ્રવૃત્ત થયેલા શ્રીપાર્થ નાથ તથા શ્રીમહાવીરસ્વામીના વિશેષે-મતમેદમા શુ કારણ છે ? હે મેઘાવી ! જે પ્રકારના ધર્મમા આપણે કેમ સહય યતો નથી ? કારણ કે એ મંત્રે પણ તીર્થકર છ, અને એ મંત્રે પણ મોક્ષરૂપ એક કાર્ય સાધવામા પ્રવૃત્ત થયા છ, તો એ મંત્રે નો મતમેદ શા મટે હોય ? એ હેતુથી આપના મનમા કેમ દિપ્તિય યતો નથી ?—કેમ સદેહ યતો નથી ? ॥ ૨૩ ૨૪ ॥

મૂ०—તઓ કેસિં યુવત તુ । ગોયમો રૂણમયત્ત્વી ॥ પળા સમિસ્વદ ધમ્મ । તત્ત તત્થ યિણેચ્છય ॥ ૨૫ ॥

અર્થ ત્યાર પછી એ પ્રમાણે બોલતા ધીકેશીકુમારને તો ધીગૌતમે ॥ ૧ ॥ બહુ બુદ્ધિ જેનાં તરવને નિશ્ચય છે પણ ધર્મના તરવને શુદ્ધે-જાણે છે ॥ ૨૫ ॥

કથા૦—તતોડનતર કેશીકુમારશ્રમણ યુવત કથયત ગૌતમ રૂદમવ્રવીત, હે કેશીકુમારશ્રમણ ! પ્રજ્ઞા બુદ્ધિર્ધર્મતત્ત્વ ધર્મસ્ય પરમાર્થ પદ્યતિ, ધર્મતત્ત્વ શુદ્ધ્યેવ વિલોચ્યતે, ન તુ ચર્મચક્ષુષા ધર્મતત્ત્વ વિલોચ્યતે સૂક્ષ્મ ધર્મ સુધીવેત્તીતિ વચનાત્ કીદશ ધર્મતત્ત્વ ? તત્ત્વવિનિશ્ચય, તત્ત્વના જીવાદીના વિશેષેણ નિશ્ચયો યદ્દિમસ્તત્ત્વનિશ્ચય કેવલ ધર્મતત્ત્વસ્ય શ્રમણમાત્રેણ નિશ્ચયો ન ભવતિ, કિંતુ પ્રજ્ઞાવશાદેવ ધર્મતત્ત્વસ્ય નિશ્ચય સ્યાદિતિ ભાવ

અર્થ—નત —ત્યાર પછી તે પ્રમાણે શુરન્ત-બોલતા શ્રીકેશીકુમાર સાધુને શ્રીગૌતમે આ પ્રમાણે કહ્યું, હે શ્રીકેશીકુમાર સાધુ ! પ્રજ્ઞા-બુદ્ધિ ધર્મ તત્ત્વને-ધર્મના ચારા અર્થને જુલે છ, ધર્મનું તત્ત્વ બુદ્ધિથીજ જોવાય છે, પરંતુ ચર્મચક્ષુથી ધર્મનું તત્ત્વ જોવામા આવતું નથી, કારણકે ‘સૂક્ષ્મ ધર્મને સારી બુદ્ધિવાળો જાણે છે’ એ શાસ્ત્રનું વચન ૪. ધર્મનું તત્ત્વ કેનું ? તત્ત્વવિનિશ્ચયમ્—જીવ વગેરે

તત્ત્વોનો જેમાં વિશેષથી-લાસ નિશ્ચય છે એવું. ધર્મના તત્ત્વના કેવલ શ્રવણમાત્રથી નિશ્ચય થાતો નથી, પરંતુ બુદ્ધિથીજ ધર્મના તત્ત્વનો નિશ્ચય થાય છે, એ અભિપ્રાય છે. ॥ ૨૬ ॥

મૃ૦—પુરિમા ઉજ્જુજડા ઉ । વઠ્ઠજડા ય પચ્છિમા ॥ મજ્ઞિમા ડુપ્પનાડ । તેણ ધમ્મો ડુહા કઓ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ—જેથી પહેલા તીર્થંકરના સાધુઓ ઋજુ હોવાછતા પળ જડ હતા, તથા હેઠ્ઠ તીર્થંકરના સાધુઓ વાઠ તેમજ જડ હતા અને સખ્યમ તીર્થંકરના સાધુઓ ઋજુ તેમજ પ્રાજ્ઞ હતા તેથી ધર્મ ને પ્રકરે કયો છે. ॥ ૨૬ ॥

વ્યા—હે કેશીકુમારશ્રમણ ! પુરિમાઃ પૂર્વે પ્રથમતીર્થકૃત્સાધવ આદિશ્વરસ્ય મુનય ઋજુજડા; ઋજવશ્ચ તે જડાશ્ચ ઋજુજડા ચમ્બુરિતિ શોષઃ. શિક્ષાગ્રહણતત્પરા ઋજવઃ, દુઃપ્રતિપાતયા જડ મૂર્ખા; તુશબ્દો યસ્માદર્થે. પશ્ચિમાઃ પશ્ચિમતીર્થકૃત્સાધવો મહાવીરસ્ય મુનયો વઠ્ઠજડા; વઠ્ઠાશ્ચ તે જડાશ્ચ વઠ્ઠજડા; વઠ્ઠાઃ પ્રતિયોધસમં વઠ્ઠજાના; જડાઃ કદાગ્રહપરા; તાહશા ચમ્બુઃ. તુ પુનર્મધમા મધ્યમતીર્થકારણાં મુનયો દ્વાવિંશતિતીર્થકૃત્સાધવ ઋજુપ્રાજ્ઞા ચમ્બુ; ઋજવશ્ચ તે પ્રાજ્ઞાશ્ચ ઋજુપ્રાજ્ઞા; ઋજવઃ શિક્ષાગ્રહણતત્પરા; પુનઃ પ્રાજ્ઞાઃ પ્રકૃષ્ટબુદ્ધયઃ; તેન કારણેન હે મુને ! ધર્મો દ્વિના કૃતઃ. ॥ ૨૬ ॥

અર્થ—હે શ્રીકેશીકુમાર સાધુ ! પુરિમાઃ—પહેલા એટલે પ્રથમ તીર્થંકરના સાધુઓ—શ્રીઆદિનાથના મુનિઓ ઋજુ જડાઃ—ઋજુ એવા તે જડ એ ઋજુજડા, ‘હતા’ એનો અધ્યાહાર છે. ઉપદેશનું ગ્રહણ કરવામાં તત્પર એ ઋજુ કષ્ટથી સમાવી શકાય એવાપણે લીધે જડ-મૂર્ખ. તુ શબ્દ ‘જેથી’ના અર્થમાં છે. પશ્ચિમાઃ—હેછા તીર્થંકરના સાધુઓ, એટલે શ્રીમહાવીરસ્વામીના સાધુઓ વઠ્ઠ-

जडाः-यक्र एवा ते जड ए चक्रजडा, वक्र एतले उपदेशना समयमां वाका-यद्रु युक्त गानमात्रा, अने जड एतले सोग भाग्रमा तत्पर, तेवा हता तु-यकी मध्यमाः-मध्यम तीर्थकरना साधुओ तीर्थकरना हता, अत्रु एवा ते प्राज्ञ ए अत्रुप्राज्ञ, अत्रु एतले उपदेशनु ग्रहण करामां तत्पर, यकी प्राण एतले प्रकृत-अत्रु बुद्धियाळा, न कारणवी हे मुनि ! धर्म ये प्रज्ञानो कर्पो छे ॥ २३ ॥

मू०-पुरिमाण दुःखिमो जहो । नरिमाण दुरणुपालओ चेय ॥ कर्पो मज्झिमगाण तु । सुविसो जहो सुपालओ २७
अथा-पदेना तीर्थकरना साधुओगे मुनिधर्मओ आचार कइपी पाली तत्काय एवो छे मया तीर्थकरना साधुओओ मुनिधर्मओ आचार कइपी पाली तत्काय एवो छे तथा मध्यमां रहल वापीस तीर्थकरना साधुओगे मुनिधर्मओ आचार तो मुनिधर्म करि नकाय एवो भाने सुवेपी पाली तत्काय एवो छे ॥ २७ ॥

-या०-'पुरिमाण' इति प्रथमतीर्थकृतसाधूना कल्प साध्याचारो दुर्धिशोध्यो दुखेन निर्मलीकरणीय आदी श्वरस्य साध्य अत्रुजडा, अत्रुजडतवाकल्पनीयाकल्पनीयज्ञानविरुद्धा पुनश्चरमाणा चरमतीर्थकृतसाधूना दुरनु पालको दुरातेनानुपालयते इति दुरनुपालकः, महावीरस्य साधवो वक्रजडा, वक्रत्याद्विकल्पयहुलत्वात्साध्याचार जानतोऽपि कर्तुमशक्ताः तु पुनर्मध्यमगाना द्वाविंशतितीर्थकृतसाधूनाप्रजितनाथादारभ्य पार्श्वनाथपर्यंततीर्थकर मुनीनां कल्पः साध्याचार सुविशोध्य सुखेन निर्मलीकर्तव्य, पुन सुखेन पाल्य. द्वाविंशतितीर्थकृतसाधवो हि अत्रुप्राज्ञा, स्तोकेनोक्तेन बहुज्ञा, तस्माचातुर्धतिको धर्म उचिष्ट, मैयुन हि परिग्रहे एव गणयते. आदीश्वरस्य साधूना

यादि पंच महाव्रतानि प्राणातिपातविरतिमुपावाद्द्विरतिस्तेयविरतिमैथुनविरतिपरिग्रहविरतिरूपाणि पृथक् पृथक् कथ्यन्ते, तदा ते ऋजुजडाः पंचमहाव्रतानि पालयन्ति नो चेत्ते व्रतभंगं कुर्वन्ति, ते तु यावन्मात्रमाचारं शृण्वन्ति तावन्मात्रमेव कुर्वन्ति, अधिकं श्रुत्वा किमपि न विदन्ति. महावीरस्य साधवस्तु चेत्पंचमाहव्रतानि शृण्वन्ति तदैव पालयन्ति. तेऽपि वक्रा जडाश्च चेत्तत्वारि व्रतानि शृण्वन्ति तदा चत्वार्येव पालयन्ति, न तु पंचमं पालयन्ति. वक्रजडा हि कदाग्रहस्ता अतीवहठधारिणः. द्वाविंशतितीर्थकृतसाधवः ऋजवः प्राज्ञाश्च चत्वारि व्रतानि श्रुत्वा सुबुद्धित्वात् पंचापि व्रतानि पालयन्ति. तस्माच्चत्वारि व्रतानि प्रोक्तानि. तस्माद्भूमौ द्विविधः कुनः, चातुर्व्रतकः पंचव्रतात्मकश्च. स्वस्वचारकपुरुषाणामभिप्रायं विज्ञाय तीर्थकरैर्धर्म उपदिष्ट इति भावः. ॥ २७ ॥

अर्थः—‘पुरिमाणं’ इति—पहेला तीर्थकरना साधुओनो कल्प एटले मुनिधर्मनो आचार दुर्विशोधय-कष्टी निर्मल करी शकाय एवो छे. श्रीआदिनाथना साधुओ ऋजुजडाः—ऋजुजडपणाने लीधे कल्पनीय ज्ञानथी शून्य होता. वळी चरमाणाम्—देह्या तीर्थ करना साधुओनो मुनिधर्मनो आचार दुरनुपालकः—कष्टी पाळी शकाय छे ए दुरनुपालक. महावीर तीर्थकरना साधुओ वक्रजड एटले वक्र (वांका) पणाने लीधे-घणा संशयनाळपणाने लीधे मुनिधर्मना आचारने जाणतां छतां पण करवा अशक्त होता. तु-अने वचमां रहेला बावीस तीर्थकर साधुओनो-श्रीअजितनाथथी आरंभी श्रीपार्श्वनाथ पर्यंतना तीर्थकर मुनिओनो कल्प-मुनिधर्मनो आचार सुनिशोधयः सुपालकश्च—सुखेथी निर्मल करी शकाय एवो, अने वळी सुखेथी पाळी शकाय एवो छे. बावीस तीर्थकरना साधुओ तो ऋजुप्राज्ञ एटले थोडूं म्हाथी घणुं जाणनारा छे, तेथी तेओने चातुर्व्रतिक धर्मनो उपदेश कर्यो छे; कारणके मैथुनने परिग्रहमाज

ગણનામાં આવે છે, જો થીઆદિનાથ તીર્થસ્થના માધુઓન પ્રાણાતિપાતવિરતિ (દિશાથી નિષ્વૃત્તિ), મૃણાગદ વિરતિ (અસત્ય વચનથી નિષ્વૃત્તિ), રાય વિરતિ (નોરીથી નિષ્વૃત્તિ), મૈથુનવિરતિ (મૈથુનથી નિષ્વૃત્તિ) અને પરિગ્રહવિરતિ (પરિગ્રહથી નિષ્વૃત્તિ) એ રૂપ પાંચ મહા ગતો જુદાં જુદાં રૂઢામાં આવે તો તે ક્રમજનક માધુઓ પાંચ મહાવ્રતોનું પાલન કરે, અને જો જુદાં જુદાં ન કહેવામાં આવે તો વ્રતનો ભગ કરે છે તઓ તો જેટલો આચાર સામકે છે તેટલોજ કરે, પોતાની બુદ્ધિથી કાદ પળ અધિક જાણતા નથી શ્રીમહાશીરના માધુઓ તો જો પાન મહાવ્રતો માંગક છે, તો ત્યારજ તઓ તેને પાલે ૭ વ્રત અને જદ એવા તેઓ પણ જો ચાર વ્રત સામકે છે, તો ત્યારે ચારજ પાલે છે, પરંતુ પાંચમું વ્રત પાલતા નથી, કારણ કે વ્રતજલ લોકો લોટા આશ્રહવાલા અને અત્યંત દુઃખ ધારનાર હોય છે શાધીમ તીર્થસ્થના માધુઓ ક્રમજનક અને પ્રાપ્ત તેઓ ચાર વ્રતો સામકી, મારી બુદ્ધિવાઝાણાને લીધે પાંચ પણ વ્રતો પાલે છે તેથી ચાર વ્રતો વધારાં છે, તથી ચાતુર્વ્રતક અને પચમવ્રતક એમ બે પ્રકારનો ધર્મ વહો છે પોતપોતાના અનુયાયી પુરુષોના અભિપ્રાયને જાણી તીર્થસ્થનો ધર્મનો ઉપદેશ કર્યો છે એ અભિપ્રાય છે ॥ ૭ ॥

સૂ—સાહુ ગોયમ પદ્મા તે । છિન્નો મે સવઓ ડમો ॥ અછોવિ સમઓ મદ્દ ॥ ત મે કહસુ ગોયમા ॥ ૨૮ ॥

અર્થ—દ ધીનીતમ ! આવની બુદ્ધિ મારી છે મારો આ મન્ય હેશવ મનો ॥ મારો થીને પણ મન્ય છે દ ધીનીતમ ! મને તેનો જાન કહો ૨૮

કથા —હતિ યુદ્ધ્યા કેશીકુમાર શ્રમણો વદતિ, હે ગૌતમ ! તે તથ માધુપ્રજ્ઞાસ્તિ, મધ્યગુદ્ધિરસ્તિ, મે મમાય સશપસ્ત્રવયા છિન્નો દૂરીકૃત, અન્યોડપિ મમ સઘાયોડસ્તિ, તમિતિ તસ્યોત્તર હે ગૌતમ ! ત્વ કથયસ્વ ? હદ વચન દિ શિયાપેક્ષ, ન તુ તસ્ય કેશીમુનેર્જાનત્રયવ્રત પ્વવિધસઘાયસમ્ય ॥ ૨૮ ॥

અર્થ:—એ પ્રમાણે સાંભલી શ્રીકેશીકુમાર સાધુએ કહ્યું. હે ગૌતમ ! તે-આપની સાધુપ્રજ્ઞા છે, અર્થાત્ સારી બુદ્ધિ છે. મે-મારો આ સંશય આપે છિન્ન:—દૂર કર્યો છે. બીજો પળ મારો સંશય છે તમિતિ-તેનો ઉત્તર હે શ્રીગૌતમ ! આપ કહો. આ વચન શિષ્યોની અપેક્ષાથી છે; કારણકે ત્રણ જ્ઞાનવાલા તે શ્રીકેશીમુનિને આવા પ્રકારના સંશયનો સંભવ નથી. ॥ ૨૮ ॥

મૂ૦—અચેલગો ય જો ધમ્મો । જો ઇમો સંતરુત્તરો ॥ દેસિઓ વદ્ધમાણેણ । પાસેણ ય મહાજસા ॥ ૨૯ ॥

મૂ૦—एककजपचनां । विससे किं नु कारणं ॥ लिंगे दुविहे मेहावी । कंहं विपच्चओ न ते ॥ ३० ॥ युग्मं

અર્થ:—ગલી જેઆ અચેલક ધર્મે શ્રીમધ્માન સ્વામીએ દર્શાવ્યો છે, અને જે આ સાતરોત્તર ધર્મે મહાયજસરી શ્રીપર્શ્વનાથ સ્વામીએ દર્શાવ્યો છે, ત્યાં હે મેધાવી ! એક વાર્ગમાં પ્રયુક્ત થયેલા તે વસ્ત્રે તીર્થકરોને ધર્મેના તફાવતમાં શુ કારણ છે ? તે પ્રકારના સાધુવેપમાં આપને કેમ સંશય થતો નથી ? ॥ ૨૯, ૩૦ ॥ આ બે ગાથાઓ મલી યુગ્મ બને છે.

અર્થ૦—वर्धमानेन चतुर्विगतितमतीर्थकरणे यो धर्मोऽचेलकः प्रमाणोपेतजीर्णप्रायधवलवस्त्रधारणात्मकः साधवाचारो दिष्टः, च पुनः पार्श्वेन पार्श्वेन महायजसा त्रयोविशतिनमतीर्थकरणे योऽयं धर्मः सांतरुत्तरः पंचवर्णबहुमुखप्रमाणरहितवस्त्रधारणात्मकः साधवाचारः प्रदर्शितः. हे मेधाविन् ! एककार्यप्रतिपन्नयोः श्रीवीरपार्श्वयोर्विशेषे भेदे किं कारणं ? को हेतुः ? हे गौतम ! द्विविधे लिंगे द्विप्रकारके साधुवेषे ते तव कथं विप्रत्ययो नोत्पद्यते ? कथं संदेहो न जायते ? उभावपि तीर्थकरौ, मोक्षकार्यसाधकौ, कथं ताभ्यां वेषभेदः प्रकाशितः ? इति कथं तवायं संशयो न भवति ? ॥ ३० ॥

અર્થ:—જોવીસમા તીર્થંકર શ્રીધર્માન સ્વામી૯ જ અગ્રેલક ધર્મઅમુક પ્રમાણ (માપ)થી યુક્ત અન તમમગ જૂનુ થોલુ વસ્ર
ધારણ કરવારૂપ સાધુઓનો અચાર વહો છે એ-ગ્ની મદ્વાયશ્વસ્ત્રી ત્રેવાસમા તીર્થંકર શ્રીધર્માનાથ સ્વામી૯ જે આ સાતરોત્તર ધર્મ-
પાંચ રમવાલુ, ઘળા મૂલ્યવાલુ, અને અમુક પ્રમાણ ગગનુ વહુ ધારણ કરવારૂપ સાધુઓનો આચાર દર્શાવ્યો છે, ત્યાં હે મેધાવી !
મોશુરૂપ છઠ્ઠ કાર્યમા પ્રવૃત્ત થયલા મહાવીરસ્વામી તથા શ્રીધર્માનાથ સ્વામીના વિશેષે ધર્મના તપ્તાવતર્મા કિં કારણ ? શુ કારણ
છે ? હે ગોતમ ! દ્વિવિધે લિંગે-એ પ્રચારના સાધુવેપમા તે-આપન કથ-કમ વિપ્રત્યય ઉત્પન્ન થતો નથી ?-કેમ સદેહ થતો નથી !
એ પળ તીર્થંકરો મોશુરૂપ ૯ કાર્યન સિદ્ધ કરનારા છે, તો તેઓ ૯ વેપ મેદ-વેપમા તપ્તાવત કમ પ્રકટ કર્યો છે ? ૯મ આપને આ
સમય કેમ થતો નથી ? ॥ ૧૦, ૧૦ ॥

મૂ૦—કેસિ ૯ય યુવતાણ ગોપમો દ્વિગમ્યવી ॥ વિદ્યાણેણ સમાગમ્મ ॥ ધર્મસાહ્ણમિચ્છય ॥ ૧ ॥

મા૦ —શ્રીગાતમે ૯મ થોલતા ધીકક્ષીકુમારે આ વદુ ધીતીધર્મો ૯ કેવલજ્ઞાનથી ગળી-૯ ધર્મનુ સાધન સ્વીકાય છે ॥ ૩૧ ॥

૧૧૦—તુ પુનર્ગૌતમ ૯ય યુવાણ કેશીકુમાર મુનિમિદમદ્રવીત્, હે કેશીમુને ! તીર્થંકરેવિજ્ઞાનેન વિશિષ્ટજ્ઞાનેન
કેવલજ્ઞાનેન સમાગમ્ય યથશસ્યોચિત તત્તથ-૯ જ્ઞાત-૯ ધર્મસાધન ધર્મોપકરણ ઘર્પારૂપાદિ, હૃદયજુદાજયોગ્ય,
હૃદય ય યક્રજહયોગ્યમિતીપ્તિતમનુમતમિષ્ટ કથિતમિતિ યાવત્ યતો તિ યોરશિષ્યાણા રક્તવર્ણાદિવત્ત્રાનુજ્ઞાને
વક્રજહત્વેન રજનાદિપુ પ્રવૃત્તિર્વુનિચારૈવ સ્યાત્, પાર્શ્વનાથશિષ્યાસ્તુ શ્વજુપ્રાજ્ઞત્વેન શરીરાજ્ઞાદનમાત્રેણ પ્રયોજન
જાનતિ, ન ચ તે કિંચિત્કદાગ્રહ કુર્મતિ ॥ ૩૧ ॥

अर्थः—तु-वली श्रीगौतमे ए प्रमाणे बोलता श्रीकेशीकुमारना साधुनें आ कह्युं. हे श्रीकेशीकुमार साधु. श्रीतीर्थपुरोए विज्ञा नथी-विशिष्ट ज्ञानथी, अर्थात् केवल ज्ञानथी समागम्य-जे जेने योग्य योग्य होय ते ते प्रमाणेज जाणी नर्पाकल्प इत्यादि धर्मनुं साधन धर्मनु उपकरण आ ऋजुप्राज्ञनेयोग्य छे, अने आ चक्रजडने योग्य छे एम ईप्सितम्-स्वीकार्य छे, अर्थात् आ अमोनें इष्ट छे, एम कह्युं छे, ए तात्पर्य छे, कमकं लाल नगरे रगवाळां बस्त्रोनी अनुज्ञा आपता चक्रजडपणाने लीये श्रीमहावीर स्वामीना शिष्योनी बस्त्रो रगवा वगेरे विपे प्रवृत्ति अटकावी नज सकाय, अने श्रीपाश्वनाथना शिष्यो तो ऋजुप्राज्ञपणाने लीये शरीरनें ढाकवा मात्रथीज बस्त्रोनुं प्रयोजन जाणे छे. परंतु तेओ बस्त्रो रंगना नगरेनो खोटो आग्रह जरापण करता नथी. ॥ ३१ ॥

सू०—पञ्चग्रन्थं च लोगस्स । नाणाविहविगर्पणं ॥ जत्तत्थं गहणत्थं च । लोगे लिंगप्पओगणं ॥ २० ॥

अर्थ—आ लोकमा जात जाअना उपकरणो धारण करारूप साधुवेपनी प्रवृत्ति लोभोग लिभाम माटे समयमना निर्गर्ग माटे, अने योगना स्वरूपना भान माटे छे. ॥ ३२ ॥

व्या०—हे केशीमुने ! नानाविधविकल्पन नानाप्रकारोपकरणपरिकल्पनमनेकप्रकारोपकरणचतुर्दशोपकरण-धारण चर्पाकल्पादिकं च यत्पुनर्लोकं लिंगस्य प्रयोजनं, साधुवेपस्य प्रवर्तनं यत्तीर्थकरैरुक्तं नल्लोकस्य प्रत्यग्रार्थं, लोकस्य गृहस्थस्य प्रत्यग्रार्थं, यतो हि साधुवेपं लुंचनाद्याचार च दृष्ट्वाऽमी व्रतिन इति प्रतीतिरुत्पद्यते. अन्यथा विडम्बकाः पागंडिनोऽपि पूजार्थं ययं व्रतिन इति बुचीन्, ततश्च व्रतिज्यप्रतीतिः स्यात्, अतो नानाविधविकल्पनं लिङ्गप्रयोजनं च पुनर्यत्पार्थं संयमस्यनिर्वाहार्थं. यतो हि चर्पाकल्पादिकं विना वृष्ट्यादिना संयमनिर्वाहो न

स्यात्, तेन वर्षाकर्त्तादिक वर्षातुयोग्यागारोपकरणधारण च दर्शित पुनर्ग्रहण ज्ञान, तदर्थमिति ग्रहणार्थं ज्ञाना
येत्यर्थं यदि कदाचिच्चित्तविभ्रवोत्पत्ति स्यात्, परीपहोत्पत्तौ मयमेसरतिरूपयते, तदा माधुवेपधारी मनस्येता
हृदा ज्ञान कुर्यात्, यतोऽह साधोर्वपधार्थस्मि, यतो 'धम्म रम्बवड वेसा' इत्युक्तत्वात् इत्यादिहेतोलिङ्गधारण ज्ञेय
अर्थ — हे श्रीकेशीकुमार साधु ! नानाविधविकल्पन-अनेक प्रसरना उपकरण, एटठे चौद उपकरणनु धारण अने वर्षा
फल्य उगेरे लोकमा जे लिंगनु प्रयोजन, एटले साधुवेपनी प्रवृत्ति जे श्रीतीर्थगरोए कहीछे, ते लोकोना प्रत्ययार्थ-गृहस्थोना विश्वास
माटे न, कमके साधुवपने तथा लोच वगेरे आचारन जोइ 'आ नतवाळा न' एवु ज्ञान उत्पन्न थायछे, नहि तो विडम्बका -
पागडीओ पण पोताना स मान वगेरे माटे 'अमे नतवाळा छीए' एम वोल, अन तेथी प्रतवाळा दिऐ अविश्वास थाय आथी जात
जातनां उपकरणनु धारण, च-अन साधुवेपनी प्रवृत्ति यात्रार्थ-सयमना निर्वाह माटे छे कारणके वर्षाकल्प उगेरे विना दृष्टि वगेरे
वडे सयमनो निर्वाह थाय नहि, तेथी वर्षाकल्प वगेरे-वरसादनी ऋतुन योग्य आचारना साधनोनु धारण दाना-यु न वळी ग्रहण
एटले नान, तेने माटे ए ग्रहणार्थम्-ज्ञान माटे ए अर्थ छ जो कोइ समय चित्तनी स्थिरतानो नाश थाय-परिपहनी उत्पत्ति थता
सयममा अरुचि पदा थाय त्वारे साधुना वेपनु धारण करनार मनमा एवु समजे छे के 'हु साधुना नेपने धारण करनार हु', कारणक
'धम्म रम्बवड वेसो (वेप धर्मनु रखण करेन)' एम शास्त्रमा कनु न आ वगेरे मरणोकी साधुवेपनु धारण मधु ने, एम जाणवु

मू० — अह भवे पद्माओ । मोक्खवसम्भूयमाहणे ॥ नाण च दसण चेव । चरित्त चेव निच्छए ॥ ३३ ॥

अण — इवे श्रीपाश्चात्य तथा श्रीमहावीर स्वामीनी प्रतिज्ञा चेव के सिर्वातनी रीते ज्ञान दशन अने चरित्र मोक्षणा सब साधनो छे ॥ ३३ ॥

व्या०—पुनर्गौतमो वदति, हे केशीकुमारश्रमण ! निश्चयनये मोक्षसद्भूतमाधनानि ज्ञानदर्शनचारित्राणि संति. मोक्षरूपस्य कार्यस्य ज्ञानदर्शनचारित्राणि सत्यानि साधनानि निश्चयनये वर्तन्ते. अथ प्रतिज्ञा भवेत्, श्रीपार्श्वनाथहारीरयोरियमेकैव प्रतिज्ञा भवेत्. श्रीपार्श्वनाथस्यापि मोक्षस्य साधनानि ज्ञानदर्शनचारित्राण्येव, श्रीवीरस्यापि मोक्षस्य साधनानि ज्ञानदर्शनचारित्राण्येव. श्रीपार्श्ववीरयोरेषा प्रतिज्ञा भिन्ना नास्तीत्यर्थः. वेषस्यांतरं ऋजुजडवक्रजडाद्यर्थ, मोक्षस्य साधने वेषो व्यवहारनये ज्ञेयः, न तु निश्चये नये वेषः, निश्चये नये तु ज्ञानदर्शनचारित्राण्येव. तल ज्ञानं मनिज्ञानादिकं, दर्शनं तत्त्वरुचिः, चारित्रं सर्वसावद्यविरतिरूपं. तस्मान्निश्चयव्यवहारनयौ ज्ञातव्याचित्यर्थः. ॥ ३३ ॥

अर्थः—वल्ली गौतमे कहुं, हे केशीकुमार साधु ! सिद्धांतनी रीते ज्ञान, दर्शन अने चारित्र मोक्षनां सत्य साधनोछे. मोक्षरूप एक कार्यनां सिद्धांतनी रीते ज्ञान, दर्शन अने चारित्र मत्य साधनो छे. अथप्रतिज्ञा भवेत्—श्रीपार्श्वनाथ तथा श्रीमहावीर स्वामीनी आ एकज प्रतिज्ञा छे. श्रीपार्श्वनाथना मतमां पण मोक्षनां साधनो ज्ञान, दर्शन अने चारित्रज छे, अने श्रीमहावीर स्वामीना मतमां पण मोक्षनां साधनो ज्ञान, दर्शन अने चारित्रज छे. श्रीपार्श्वनाथ तथा श्रीमहावीरस्वामीनी आ प्रतिज्ञा जुदी नथी ए अर्थ छे. वेषनी भिन्नता ऋजुजड, वक्रजड वगेरे शिष्योने माटे छे. व्यवहारनी रीते वेष मोक्षनां माधनमां गण्यो छे, परंतु सिद्धांतनी रीते वेष मोक्षनां साधनमा गण्यो नथी एम जाणवुं. सिद्धांतनी रीते तो ज्ञान, दर्शन अने चारित्रज ज्ञानना साधनो छे. त्या ज्ञान मति ज्ञान वगेरे रूप छे, दर्शन तत्त्वमां रुचिरूप छे अने चारित्र सर्व सदोष पदार्थोथी निवृत्तिरूपछे. तेथी सिद्धांतनी रीति अने व्यवहा-

સ્ત્રી રીતે જાણવી જોઈએ એ શ્રેય છે ॥ ૩૩ ॥

મૃ૦—માટુ ગોગમ પદ્મા તે । છિન્નો મેં સમઓ હમો ॥ અન્નોવિ મસઓ મજ્જા । ત મેં કહ સુગોયમા ॥ ૩૪ ॥

અર્થ—હે ધીંગોતમ ! આપની બુદ્ધિ તારી ૪ માંનો આ સગવડ હેરાદ મળે છે માંનો ધીનો પણ સંગય છે હે ધીંગોતમ ! મને તેનો ઉત્તર કરે ૩૪

કથા૦—અસ્યા અર્થસ્તુ પૂર્યત્, ન વર પ્રસંગત શિલ્પાણા વ્યુત્પન્નયર્થ જ્ઞાનત્રણપરમપિ વસ્તુતત્ત્વ ગૌતમસ્ય

સ્તુતિદ્વારેણ વૃચ્છન્નન્યોડપિ સચાય હત્યાચાન્દ— ॥ ૩૪ ॥

અર્થ —અનો અર્થ તો પદ્મલાંની પેઠે છે હવે વીજુ પણ વસ્તુતત્ત્વ જાણતા છતાં પણ શ્રીગૌતમની પ્રશ્નમા દ્વારા, શિયોની ન્યુત્પત્તિમાટે પ્રસંગથી પૂછતા. વીજો પણ સચય છે દત્યાદિ કહ છે ॥ ૩૪ ॥

મૃ૦—અણેગણ મહસ્સાણ । મજ્જે ચિદ્ધસિ ગોયમા । તે ય તે અભિગચ્છતિ । કહ તે નિજિયા તુમે ॥ ૩૫ ॥
અર્થ—હે ધીંગોતમ ! શત્રુઓની અનેક હજારોની સમયાના મત્ત્યમાં આવે ડભા છો, અને તેઓ આપર પસી આવેલ છે કેવી રીતે જીત્યા છે કેવી વદતિ, હે ગૌતમ ! અનેકેપા શત્રુસવધિના મહત્ત્વાનાં મધ્યે ત્વ તિષ્ઠસિ, તે ચાનેકસત્ત્વસરૂપા શત્રુયસ્તે રૂપિતિ—
ત્યામન્તિ લક્ષીકૃત્ય ગચ્છતિ સન્મુદ ધાવતિ, તે શત્રુવસ્ત્વયા કથ નિર્જિતા. ? ॥ ૩૫ ॥ અથ ગૌતમ ઉત્તર ત્વદતિ—
અર્થ—શ્રીકેડીકુમાર સાધુએ કહ્યું, હે શ્રીગૌતમ ! શત્રુઓની અનેક હજારોની સરયાના મત્ત્યમાં આવે ડભા છો, અને તે અનેક હજારોની સરૂપાવાલા શત્રુઓ તે પટલે આપને અભિ-ઉદ્દેશી ગચ્છતિ—ધસી આવે છે ત શત્રુઓને આપે કેવી રીતે જીત્યા છે ? ॥ ૩૫ ॥
મૃ૦—એગે જિણ જિયા પચ । પચે જિણ જિયા વસ ॥ દસહા ડ જિણિત્તાણ । સન્વમત્તુ જિણમિહ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:—પ્રક શત્રુને જીતી હેતા પાંચ શત્રુઓ જીતી લીયા છે. પાંચ શત્રુઓને જીતી લીધા છે. તેથી શત્રુઓને જીતી
લઈ હું સર્વ શત્રુઓને જીતી છું. ॥ ૩૬ ॥

न्या०--हे केशीमुने ! एकस्मिन् गत्रौ जिते पंच गत्रयो जिताः, पंचसु जितेषु दश गत्रयो जिताः, दशैव वैरिणो वशीकृताः. दशप्रकारान् गत्रान् जित्वा सर्वशत्रून् जयामि. यद्यपि चतुर्णां कणायणामन्तरभेदेन षोडशसंख्या भवति, नोक्तायाणां नवानां शीलनात् पंचविंशतिभेदा भवति, तथापि सत्संख्या न भवति, परंतु तेषां दूर्जयत्वात् सहस्रसंख्या प्रोक्ता. ॥ ३६ ॥ अथ केशी पृच्छति--

અર્થ:—હે શ્રીકેશી નાધુ ! એક શત્રુને જીતી લેતાં પાંચ શત્રુઓ જીતી લીધા છે. દસે પણ શત્રુઓને વગ કર્યા છે. દસ પ્રકારના શત્રુઓને જીતી હું સર્વ શત્રુઓને જીતું છું. જો કે નાર કપાયોના પેટા ભેદથી સોલની સંખ્યા થાય છે, અને તેમા નન નોકપાય ભેદવવાથી શત્રુઓના પચીસ પ્રકાર થાય છે, પરતુ હજારની સંખ્યા થતી નથી, તોપણ તેઓના દુર્જયપણાને લીધે હજારની સંખ્યા કહી છે. ॥ ૩૬ ॥ હવે શ્રીકેશી સાધુ પૂછે છે -

मू०—सत्तु य के य ते बुत्ते । केसी गोयममब्बवी ॥ तआ कंसी बुवंत तु । गोयमो इणमब्बवी । ३७ ॥

सू०—एगणा अजिइ सत्त । कसाया इंदियाणि न ॥ ते जिणिस्सु जहा नायं । विहरामि अह मुणी ॥ ३८ ॥

અર્થ.—શ્રીકેત્રી માધુગ શ્રીગોતમને કષ્ટુ ને બાપે ફેટગા વાતુઓ કયા છે ? ત્યાર પછી પૂ પ્રમાણે ચોલતા નીંદી રાત્રીને તો શ્રીગોતમે મા વસું. પુત્ર અમા દુર્ગંથ શત્રુ છે. બપો અને છદિયો પણ દુર્ગંથ શત્રુ છે હે મુલ, ન્યાય પ્રમાણે તેઓને તીની દુ વિનાર કરું નુ ॥ ૩૭ ૩૮ ॥

ન્યા ૦ — હે મુને ! એક આત્મા ચિત્ત, તસ્યાંમેદોપચારાદાત્મમનસોરેકીભાવે મનસ પ્રવૃત્તિઃ સ્યાત્, તસ્માદેક આત્મા અજિત શત્રુર્દુર્જયો રિપુરનેરુદ્ધુ ગહેતુત્વાત્ એવ મર્ગેડ્યેતે ઉત્તરોત્તરમેદાવેકસ્મિન્નાત્મનિ જિતે ચત્તાર કપાયા, તેવા મીલનાત્પચ, પચમ્યાત્મકપાયેયુ જિતેશ્વિદ્રિયણિ પચ જિતાનિ, તદા વેશ શત્રવો જિતા, આત્મા ૧ કપાયાશ્ચત્વાર, એવ પચ, પુન પચેંદ્રિયાણિ, એવ દશેષ આત્મા, કપાયા, નોકપાયા, શુદ્ધિયાણિ ચ, મતે સર્વ શત્રવોડજિતા મતિ તાન્ મગન્ ગચ્ચન્ યથાંગાય ધીતરાગોક્તવચમા જિત્વાડા વિદ્યમિ તેવા મધ્યે તિષ્ઠન્-ત્યમતિશ્વદ્ધિદ્વારેણ વિદ્યમિ અત્ર દુર્ગં તિ પ્રશ્નકાહેડનેરુપા મજ્જાનામરીણા મધ્યે તિષ્ઠસીત્યુક્ત, ઉત્તરસમયે તુ કપાયાગામયાતરમેદન પોહશમન્યા ભવતિ, નોકપાયાના નવાના મીલનાચ પચધિજાતિભેદા ભવતિ તથાત્મે દ્રિયાગામપિ મહસ્રમન્યા ન ભવતિ, પરત્વેતેવા દુર્જયદગાત્ મહસ્રમન્યોક્તેતિ માર ॥ ૩૮ ॥

અર્થ — એક આત્મા દૃઢ છે, કારણતે ચિત્તનો આત્માની સાથે અમેદોપચાર કર્યો છે, આત્મા તથા મનતુ નરુપણુ થતા મનની પ્રવૃત્તિ યાય, તથી એક આત્મા અજિત શત્રુ દૃઢ છે, કમકે તેમા અનેક દુ રોના કારણપણુ છે આ પ્રમાણે ઉત્તરોત્તર કહેવામા આવેલા ભેદને અનુસારે આ કપાય નગેરે દુર્જય શત્રુઓ છે એક મનને જીતવા ચાર કપાયો જીતાઈ જાય છે કપાયોને મનની સાથે મેઝવવાની પાચ યાય છે મન અને ચાર કપાય ન પાચ જીતાતા પાંચ શુદ્ધિયો યજ જીતાઈ જાય છે ત્યાર દમ શત્રુઓ જીતાયા એક મન અને ચાર કપાયો એવી રીતે પાચ યાય છે વઢી પાચ શુદ્ધિયો એ પ્રમાણે દસજ યાય છે મન, કપાય, નોકપાય, અને શત્રુઓ આ સપઢા શત્રુઓ દુર્જય છે તે સપઢા શત્રુઓને ન્યાય પ્રમાણે-સાગ વગરના મુનિઓએ કહેલા વચનથી જીતી દુ વિહાર

करूं छुं, तेओना मध्यमां रहेता छनां पण प्रतिवध वगरना विहारथी विचरूं छुं. अहिं पहिलां प्रश्नना ममयमां 'अनेक हजारो अनुओना मध्यमां रहोछो' एम कहुं; अने पछी तो कपयोना पेढाभेदोथी मोलनी संख्या थाय छे, अने तेमां नन नोरुपय मलवाधी पचीस भेदो थाय छे. तेम मन तथा इद्रियोनी पण हजारनी संख्या धती नधी, नोपण आ अनुओनुं दुर्जयपणुं होवाने लीधे हजारनी संख्या कही छे ए अभिप्राय छे. ॥ ३७, ३८. ॥

सू०—साहु गोगम पन्ना ते । छिछो मे संसओ डमो ॥ अन्नोवि संसओ मज्झं । तं मे कह सुगोयमा ॥ ३९ ॥
अर्थ.—हे गौतम ! आपनी गुरि गारी छे मरो आ मनग तेमइ गयोछे मरो सीजो पण मनग छे. हे गौतम ! मने तेजो उत्तर कहते. ॥ ३९ ॥
व्या०—अस्या अर्थः पूर्ववत्. ॥ ३९ ॥ अर्थः—अनो अर्थ पहिलानी पेटे छे. ॥ ३९ ॥

सू०—दीसंति वहवे लोए । पासवद्धा सरीरिणो ॥ सुक्कपासो लहुप्भूओ । कहं तं विहरसी सुणी ॥ ४० ॥
अर्थ.—हे सुनि सत्तारमां घणां प्राणीओ पयायेला जोगमां भावेछे, आप पाशधी मुक्त यइ हलका बनी केम विहार कते छे ? ॥ ४० ॥
व्या०—पुनः केशी नदति, हे गौतममुने ! लोके संसारे वहवः जरीरिणः पाशवद्धा इत्यंते, तं मुक्तपाशः सन् लघूभूतो वायुरिव कथं विहासि ? ॥ ४० ॥ अथ गौतमः प्राह—

अर्थः—फरी श्रीकेशी साधु कहे छे के हे श्रीगौतम मुनि ! लोकमां एटले संसारमां घणां प्राणीओ पाशधी बंधायेलां जोवामां आवेछे, आप पाशधी मुक्त यइ हलका बनी वायुनी पेटे केम विहार करोछो ? ॥ ४० ॥ इत्वं श्रीगौतम साधु कहेछे—

सू०—ते पासे सव्वमो छित्ता । निहतुणं उवायओ ॥ सुक्कपामो लहुप्भूओ । विहरामि अहं सुणी ॥ ४१ ॥

भया—इधीकेनी सुनि ! इ ते मय पाशोने छदी, तथा उपायधी एटके कटका करी नासी, पाशोधी सुख थद एटको करी विहार करु तु ॥ ४३ ॥
ध्या०—हे केसीमुने ! तान् पाशान् सर्वथा सवन् छित्वा पुनस्तान् पाशानुपायतो निस्सगावित्पाश्यामा
मिदित्य पमान्मुक्तपाशो वयनरहित सन् लघूभूतोऽह विहरामि ॥ ४१ ॥

अर्थ—हे श्रीकृष्णी मुनि ! ते सर्वथा—सबका पाशान्—पाशोन भेदी, कळी ते पाशोना उपायधी—नि सगवणा वगेरेना
अभ्यासपी कटके कटका करी नासी मुक्तपाश—वयनरहित थद हलको करी हु विहार करु छ ॥ ४१ ॥

मू०—पासा इइ के युते । केसी गीयममब्बवी ॥ तजो केसी गुपत तु । गीयमो इयमहथी ॥ ४२ ॥

अर्थ—श्रीकृष्णी साधुन श्रीगोतमने जाने पाशो कटका छ एम नहु त्सार एही एम कहता धीरशी साधुने तो श्रीगोतमे आ नहु ॥ ४२ ॥

ध्या०—इति गौतमपाण्ययावनतर केसीअदयो गौतममद्यवीत्, हे गौतम ! पाशाः के उरहा ? वयनानि कान्यु
क्तानि ? तत् इति पृच्छन् केसीकुमारमुनिं गौतम इदमुत्तरमद्यवीत्, ॥ ४२ ॥

अर्थ—ए प्रमाणे श्रीगोतमना वाक्य एही श्रीकृष्णी साधुन श्रीगौतम न पदु, हे श्रीगौतम ! कोने पाशो कता छे ? कोने वयनो
कता छे ? त्सार एही एम एहता श्रीकेशीकुमार साधुने श्रीगौतमे आ उतर भयो ॥ ४२ ॥

मू०—रागधोसाइओ तिदया । नेहपासा भयकरा ॥ ते छिपिषु जहागम । यित्तरामि जाहमाम ॥ ४३ ॥

अर्थ—रागधोसाइओ मीन भरे भयंकर रीत पाशो छे तेभोने न्याय प्रमाणे ऐही ताऽ कोबोना भावार्थी पदलि प्रमाणे विहार करु तु ॥ ४३ ॥
हे केसीमुने ! जीवानां रागद्वेषानगस्तीमा. कठोराश्छेगुमशफगा. स्नेहपाशा मोहपाशा उक्ताः, कीदृशास्ते रोजपाशाः ?

ભયંકરા ભયં કુર્વતીતિ ભયંકરા; રાગદ્વેષાદયઃ, રાગદ્વેષમોહા એવ જીવાનાં ભયંકરાં, તાન્ સ્નેહપાશાન્ યથાન્યાયં વીતગમોક્તોપદેશોન છિદ્ધવા યથાક્રમં નાધ્વાચારાનુક્રમેણાતં વિહારામિ, માધુમાર્ગે વિચરામિ. અર્થઃ—હે શ્રીકેશી મુનિ ! રાગદ્વેષાદિકને જીવોના તોચ-કઠોર પટલે હેદવાને અશન્ય સ્નેહપાશો અર્થાત્ મોહપાશો કળા છે. તે સ્નેહપાશો કેવા છે ? ભયંકરાઃ—ભયને કરેન્દ્રં ન ભયંકર. જેઓની ગ્રહાતમા રાગ અને દ્વેષ છે ન રાગદ્વેષાદિ-રાગ, દ્વેષ અને મોહજ જીવોને ભય આપનારા છે. તે સ્નેહ પાશોને ન્યાય પ્રમાણે—રાગવગરના સાધુઓએ ઉપદેશથી હેદી ક્રમ પ્રમાણે—સાધુઓના આચારની પદ્ધતિથી વિહાર કરું છું. ॥ ૪૩ ॥

મૂં—સાદુ ગોયમ પદ્ધા તે । છિન્નો મે સંમઓ હમો ॥ અન્નોચિ સંમઓ મહાં । તં મે કહસુ ગોયમા ॥ ૪૪ ॥
અર્થઃ—(જુઓ. માયા ૩૧મી પ્રમાણે) દયાં—અન્યા અર્થસ્તુ એવંચત્. ॥ ૪૪ ॥ અર્થઃ—આનો અર્થ તો પહેલાંની પેઠે છે. ॥ ૪૪ ॥

મૂં—અંતોદિગયસંભૂયા । લયા ચિદ્વડ ગોયમા ॥ ફલેડ ચિન્મભાસ્વીણં । સા ડ ઉદ્ધરિયા કહં ॥ ૪૫ ॥
હે શ્રીગૌતમ ! મનમાંથી હવેલો જે લતા રહી છે, તથા જે લતા ત્રિય ત્રેયા ફલો ઉગાસ કરે છે તે ત્રયા કેલોરીતે આપે ઉરોડી નામી કે ? હે ગૌતમ ! સા લતા સા વહ્લી ત્વયા કથં કેન પ્રતારેણોદ્યુતોત્પાટિના ? મા કા ? ના લતા અંતર્હદયસંભૂતા સતી તિષ્ઠતિ. અંતર્હદયં મન ઉચ્યતે, પતાવતા મનસ્પુદ્ગતા, પુનર્યા વહ્લી વિપમધ્યાણિ ફલાનિ ફલતિ. વિપમધ્યાણિ વિપમધ્યાણિ વિપફલાનિ નિષ્પાદયતિ, પર્ગતદારુણતયા વિપોપમાનિ ફલાનિ યસ્યા લતાયા મચંતિ. ॥ ૪૫ ॥
અર્થઃ—હે શ્રીગૌતમ ! સા લતા—તે વેલ આપે કથં—કેવી રીતે ઉદ્ભૂતા—ઉલેડી નાલી છે ? તે લતા કયી ? જે લતા અંદરના હૃદય-

માં તે ઉત્પન્ન થઈ છે. અતઃકદ્ય એ મન કહેવાય છે. આટલાથી મન વિષે ઉત્પન્ન થયેલી. વળી જે વેલ વિષમશ્વો-ફલો આવે છે વિષ જેવાં મશ્વો એ વિષમશ્વો-વિષનેયા ફલો ઉત્પન્ન કરે છે. જે લતાનાં પરિણામમા દારુણપણને લીધે વિષ જેવા ફલો થાય છે.

મૂ०—ત લય સ્વમો છિન્તા । ઉદ્ધરિન્તા સમૂલિય ॥ વિહરામિ જરાનાય । મુકોમિ વિસમન્વચ્ચના ॥ ૪૬ ॥
તે જાણને સર્વ રીતે વેધી, તમા મૂલ સહિત ઉઘેરી નાખી જ્યાં પ્રમાણે વિહાર કરુ છું; અને તેથી વિષ જેવાં જાણનાં કાપાથી મુક્ત થઈને હવે ॥ ગૌતમો વચ્ચતિ દે મુને । તા લતા સર્વતઃ સર્વપ્રકારેણ છિન્તવા ચ્ચીકુલ્ય, પુનઃ સમૂલિકા મૂલસહિતા-
હવા ॥—ગૌતમો વચ્ચતિ દે મુને । તા લતા સર્વતઃ સર્વપ્રકારેણ છિન્તવા ચ્ચીકુલ્ય, પુનઃ સમૂલિકા મૂલસહિતા-
સુદૃઘ્યોત્પાદય યથાન્યાય સાધુમાર્ગે વિહરામિ. તતોજ વિષમક્ષણાદ્વિપોપમફલાદ્ધારાન્મુક્તોઽસિ ॥ ૪૬ ॥

અર્થ—શ્રીગૌતમ કહેલે—હે મુનિ ! તે લતાના સર્વતઃ—સર્વ રીતે છિન્તવા—ડુકડા ફરી, વળી સમૂલિકા—મૂલસહિત ઉદ્ધૃત્ય—ઉલેડી નાણી ન્યાય પ્રમાણે—સાધુના માર્ગમાં વિહાર કરુ છું. તેથી હું વિષમક્ષણાન્—વિષ જેવા ફલોનો આદાર કરવાથી મુક્ત રહ્યો છું.

મૂ०—લયા દ્વિ કા વુત્તા । કેસી ગોયમન્વચ્ચી ॥ તઓ કેસીચુવત તુ । ગોયમો દ્વિમન્વચ્ચી ॥ ૪૭ ॥
અર્થ—શ્રીગૌતમી સાગુરુ શ્રીગૌતમને કહ્યું કે ત્વં કા લતા એ ? ત્વં જાગે એ પ્રમાણે શોભતા શ્રીગૌતમી તપુને તો શ્રીગૌતમે આ કહ્યું ॥ ૪૭ ॥
હવે—હે ગૌતમ ! લતા ક્રિતિ કા ઉત્કા ? ક્રિતિ દ્રુવત કેશીચુનિ ગૌતમ દ્વિમન્વચ્ચી ॥ ૪૭ ॥
અર્થ—હે શ્રીગૌતમ ! લતા એ કોને કહી છે ? એમ પૂછામા આવતા, એમ કહેતા શ્રીકેશી મુનિને શ્રીગૌતમે આ કહ્યું ॥ ૪૭ ॥

મૂ०—મવત્તપ્પા લયા વુત્તા । ખીમા ખીમફલોદયા ॥ તમુદ્ધિત્તુ જરાનાય । વિહરામિ મહામુણી ॥ ૪૮ ॥
હે મહામુનિ ! તપ્પકર અને મવત્તપ્પા જાણનાં ઉદ્ધરણાથી સંસાર વિવેચી જાણનાં કળા કહી છે તે જાણને જ્યાં પ્રમાણે ઉલેડી નાખી હું વિહાર કરુ ॥

व्या०—हे कैशीमुने ! भवे संसारे तृष्णा लोभप्रकृतिर्लता वल्ल्युक्ता, कीदृशी सा ? भीमा भयदायिनी, पुनः कीदृशी ? भीमफलोदया, भीमो दुःखकारणानां फलानां दुष्टकर्मणामुदयो विपाको यस्याः सा भीमफलोदया, दुःखदायककर्मफलहेतुभूता, लोभसूलानि पापानीत्युक्तत्वात्. तां तृष्णावह्नीं यथान्यायमुद्धृत्याहं विहारं करोमि. ४८
अर्थः—हे श्रीकैशी मुनि ! भवे-संसारमां तृष्णा-लोभप्रकृतिने लता-वेल कही छे. ते कैवी छे ? भीमा-भय आपनारी छे. वळी ते कैवी छे ? भीमफलोदया-दुःखनां कारणभूत दुष्ट कर्मोनो भयकर उदय-विपाक जैथी थाय छे एवी, अर्थात् दुःख आपनारां कर्मोनां फळोना कारणभूत; कारणके 'पापो लोभ छे मूळ जेओतु एवां छे' एम कहैवामां अव्युं छे. ते तृष्णारूप वेलने न्याय प्रमाणे उखेडी नाखी हुं विहार करुं छुं. ॥ ४८ ॥

मू०—माहु गोयम पन्ना ते । छिन्नो मे संसओ इमो ॥ अन्नोचि संसओ मज्झं । तंमे कहसु गोयमा ॥ ४९ ॥
अर्थः—(जुओ गाथा ३९मी प्रमाणे) व्या०—अर्थस्तु पूर्ववत्. ॥ ४९ ॥ अर्थः—आनो अर्थ तो पहेलांनी पेटे छे. ॥ ४९ ॥

मू०—संपज्जलिया घोरा । अग्गी चिट्ठइ गोयमा ॥ जे डहंति सरीरत्था । कहं विज्जाविया तुमे ॥ ५० ॥
ते श्रीगौतम ! अत्यंत दीपता, तथा भयकर अग्निओ संसारमा रला छे, जेओ शरीरमा रहेला तीतेने याले छे आपे तेओने कैवी रीते उगाव्या छे ?
व्या०—हे गौतम ! संप्रज्वलिता जाज्वल्यमाना घोरा भीषणा अग्नयः ससारं तिष्ठन्ति, येऽग्नयः शरीरस्थान् अर्थात् प्राणिनो जीवान् दहन्ति ज्वालयन्ति, तेऽग्नयस्त्वया कथं विध्यापिताः ? कथं ज्ञामिता इत्यर्थः. ॥ ५० ॥
अर्थः—हे श्रीगौतम ! संप्रज्वलिताः—अत्यंत दीपता, अने घोराः—भयंकर अग्निओ संसारमां रला छे. जे अग्निओ शरीरमां

रहेला अर्थात् प्राण युक्त जीवोने दहति-बाढे ॥ ते अग्निओने आपे केमी रीत विद्ययापिता-श्चातव्यार्थी तेऽ ए अर्थे ते ॥६०॥

मू०—महामेहृत्पभूयाओ । गिज्झ यारि जलुत्तम ॥ सचामि सयय ते उ । सित्ता नेर डहति मे ॥ ५१ ॥

अर्थ—महामेघपथी बलवत्त यथेला ज्वाहमाधी जळामा उत्तम जगा जळने प्रहण करी त अग्निओ पर निरतर रेडु तु जळथी मीचोवेला-
पदावला नेओ मने नसीन बाळला ॥ ५१ ॥

—या०—हे केशीमुने ! महामेघप्रभूनान्महामघममुत्प्रादर्थनिमलानदीप्रवागद्वारि पानीय गृहीत्वा तानग्नीन्-
मतत निरतर सिंचामि तेऽग्नयो जलेन सित्ता सतो मा नैर दहति कथभूत तद्वारि ? 'जलुत्तम' जलोत्तम,
मर्गपु जलेपु मेघोदकस्यैवोत्तमत्वात् ॥ ५१ ॥

अर्थ—हे श्री केशी मुनि ! महामेघप्रभूतान्-महान् मेघपथी उत्पन्न यथेलापथी अर्थात् महानदीना प्रवाहमाधी गरिने-
पाणीन ग्रहण करी त अग्निओ पर मतत-निरतर रेडु छु जल-हे सींचवामा-छाटवामा आगता ते अग्निओ मने नीज बाळला
ते जळ करु छे ? 'जलुत्तम'-जळोमा उत्तम छ, कारण क सर्व जळोमा मेघना जळनु उत्तमपणु छे ॥ ५१ ॥

मू०—अग्नी इह के युत्ते । केसी गोयममववी ॥ तओ केसी युवत तु । गोयमो । इणमववी ॥ ५२ ॥

अर्थ—श्रीकेशी साउपु श्रीगौतमने वडु के अग्निओ पुम काने दह्य छे ? त्वार वही ॥ प्रमाणे दोरता श्रीकेशी साधुने तो श्रीगौतमे आ वडु ५२

व्या०—तदा केशीश्रमणो गौतममिदमब्रवीत् ! हे गौतम ! तेऽग्नय इति के उक्ता ? इत्युक्तवत केशीकुमार
मुनि गौतम इदमब्रवीत् ॥ ५२ ॥

अर्थः—त्यारे श्रीकेशी साधुए श्रीगौतमने आ कह्यु. हे श्रीगौतम ! ते 'अग्निओ' ए कोने कहा छे. ? एम कहैता श्रीकेशी कुमार मुनिने श्रीगौतमे कह्यु. ॥ ५२ ॥

मू०—कसाया अग्निगणो बुत्ता । सुय सील तवो जलं ॥ सुयधाराभिहया संता । भिन्ना हु न डहंति मे ॥ ५३ ॥
कषायोने अग्निओ कहा छे. श्रुत, शील तथा तपने जल कह्यु. छे. ते कषायरूप अग्निओ श्रुतनी धाराथी हणायेलो थइ बुझाइ जता मने नथीज नाळना.
व्या—हे केशीमुने ! कषाया अग्नय उक्ता; श्रुतं शीलं तपश्च जलं वर्तते, तत्र श्रुतं च श्रुतप्रधयोपदेशः महामे-
घस्तीर्थकरः, महाश्रोतश्च तदुत्पन्न आगमः, ते कषायाग्रयः श्रुतधाराभिहताः, श्रुतस्यागमवाक्यस्य, उपलक्षण-
त्वाच्छीलतपसोरपि, धारा इव धाराः, ताभिरभिहता विधयापिताः श्रुतधीराभिहताः संतो भिन्ना विधयापिताः,
हु निश्चयेन मे इति मां न दहंति, मां न उवालयंति. ॥ ५३ ॥

अर्थः—हे श्रीकेशी मुनि ! कषायोने अग्निओ कहा छे. श्रुत, शील अने तप जळ छे. त्यां श्रुत एटले शास्त्र श्रवणमां आवेलो उपदेश. महान् मेघ एटले तीर्थकर. महाप्रवाह ए तेनाथी उत्पन्न थयेल आगम. ते कषायरूप अग्निओ श्रुतधाराभिहताः—श्रुत-
स्य एटले आगमना वाक्यनी, उपलक्षण पणाने लीधे शील तथा तपनी पण धाराः—धारा जेवी धारा. तेओथी अभिहताः—हणा-
येलो थइ भिन्नाः—बुझाइ जतां मे एटले मने हुं—नक्की न दहंति—मने बाळता नथी. ॥ ५३ ॥

मू०—साहु गोयम पन्ना ते । छिन्नो मे संसओ इमो ॥ अन्नोवि संसओ मज्झं । तं मे कहसु गोयमा ॥ ५४ ॥

वर्थः—(बुझो गाथा ३९सी) व्या०—अर्थस्तु पूर्ववत्. ॥ ५४ ॥ अर्थः—आनो अर्थ तो पहेलांनी पेठे छे. ॥ ५४ ॥

मू०—अहसाहसिओ भीमो । दुष्टस्मो परिघावई ॥ जसि गोयममारुढो । कह तेण न हिरसि ॥ ५५ ॥
अर्थ—ए श्रीगौतम ! चापर आप बेटा छे ॥ अति साहसिक तथा सबकर दुष्ट घोडो चोमेर दोहे छे तेवायी आप केन गथी हरीजगता ? ५५
उया०—हे गौतम ! अतिमात्मिको दुष्टाश्व परिघावति, यस्मिन् दुष्टाश्वे हे गौतम ! त्वमारुढोऽमि, तेन
दुष्टाश्वेन कथ न हियसे ? कथमुन्मार्गं न नीयस ? कथभूत स दुष्टाश्व ? सहमाऽविचार्य प्रवर्तते इति साहसिक,
अविचारितात्ताद्वगामी पुन कीदृशो दुष्टाश्व ? भीमो भयानक ॥ ५६ ॥

अर्थ—इ श्रीगौतम ! अति साहसिक दुष्ट घोडो चोमेर दोहे ने जे दुष्ट घोडापर हे श्रीगौतम ! आप स्वार थया छो ते दुष्ट
घोडायी आप केन नयी हरी जवाता ? अवले मार्गे केम लइ जवाता नयी ? ते दुष्ट घोडो केवो छे ? महसा-विचार कर्या वगर
प्रवर्तै छे ए साहसिक, विचार न्या वगरना मार्गपर जनार वली दुष्ट घोडो केवो ? भीम भयानक ॥ ५५ ॥

मू०—पक्कावत निगिहामि । सुगरस्सीसमारिय ॥ न से गच्छई उम्मगग । मगग च पडिचजई ॥ ५६ ॥

अर्थ—सिद्धातरूप एगामयी बाधिला दादग घोडाने वदा बइ सु देखी ते मारो घोडो अवले मार्ग नयी पत्तो अने सीधो माग लीण छे ५६
उया०—अथ गौतमो उदति, हे केदीमुने ! त दुष्टाश्व प्रयागतमुन्मार्गं व्रजतमह निगृह्णामि उशीकरोमि कीदृश
त दुष्टाश्व ? अन्तरिमसमाहित सिद्धातवल्गया उद् तत म से मम दुष्टाश्व उन्मार्गं न गच्छति, स दुष्टाश्वो
मार्गं न प्रतिपद्यतेऽङ्गीकरोति ॥ ५७ ॥

अर्थ—पछी श्रीगौतम कह उ-हे श्रीकेशी मुनि ! ते प्रयागन्त अवले मार्गे जता दुष्ट घोडाने हु निगृह्णामि-वश करु हु

केदा दृष्ट घोडाने ? श्रुतरस्मिन्महाहितं-सिद्धान्तरूप लगामथी बांधेला. तेथी ते मारो दृष्ट घोडो अवळे मार्गे जतो नथी, अने ते दृष्ट घोडो सीधो मार्ग प्रनिपद्यते-खीनारे छे. ॥ ५६ ॥

मू०—अस्से डड के बुत्ते । केसी गोयमामन्ववी ॥ तओ केसीं वुवंतं तु गोयमो इणमन्ववी ॥ ५७ ॥
अर्थ.—श्रीकेशी साधुण् श्रीगौतमने वणु के घोडो न कोने कखो छे ? त्थार पळी ए प्रमाणे चोल्ता श्रीकेशी साधुने श्रीगौतमे आ कखुं ॥ ५७ ॥
व्या०—केशी पृच्छति, हे गौतम ! अथ इति क उक्तः ? तत इति वुवंतं केशीमुनिं गौतम इदमब्रवीत्. ५७
श्री केशी साधु पूछे छे-हे श्रीगौतम ! 'घोडो' न कोने कखो छे ? त्थार पळी ए प्रमाणे कहेता श्रीकेशी साधुने श्रीगौतमे आ कखुं.

मू०—मणो माहसिओ भीमो । दुट्ठस्सो परिधावई ॥ तं समं निगिहामि । धम्मसिक्खाय कंथगं ॥ ५८ ॥
अर्थः—मनरूप साहसिक अने भयकर दृष्ट घोडो चोमेर दोटे छे धर्मना अभ्यास माटे सारी जातना घोडानी पेठे तेने सारी रीते वश करु छु ५८
हे केशीमुने ! मनो दुष्टाश्वः साहसिकः परिधावति. इतस्ततः परिभ्रमति तं मनोदुष्टाश्वं धर्मशिक्षायै धर्मभ्यासनिमित्तं कंथकमिव जाल्याश्वमिव निगृह्णामि वशीकरोमि, यथा जाल्याश्वो वशीक्रियते, तथा मनोदुष्टा वशीकरोमि
अर्थः—हे श्रीकेशी मुनि ! मनरूप साहसिक दृष्ट घोडो परिधावति-आम तेम चोमेर दोडे छे. ते मनरूप दृष्ट घोडाने धर्म-शिक्षायै-धर्मना अभ्यास माटे सारी जातना घोडानी पेठे निगृह्णामि-वश करुं छुं. जेम सारी जातनो घोडो वश करवामां आवे छे, तेम मनरूप दृष्ट घोडाने नश करुं छुं. ॥ ५८ ॥

मू०—माहु गोयम पत्ता ते । छिन्नो मे संसओ डमो ॥ अन्नोवि संसओ मज्झं । तं मे कहसु गोयमा ॥ ५९ ॥

અર્થ—(તુભો ગાથા ૩૯મી)

—યા૦—અસ્યા અથસ્તુ પૂર્વવત્ ॥ ૬૯ ॥ અને અર્થ તો પહેલાની પેઠ ને ॥ ૫૦ ॥

કપરાબ્ધ-
બન પ્રથમ
॥૨૩૩૯॥

મૂ૦—કૃપ્પહા યહયો લોપ્ ॥ જહિ નામતિ જતવો ॥ અદ્વાણે કહ યદનો ॥ ત ન નામિમિ ગોચમા ॥ ૬૦ ॥

અર્થ—આ ભોકતો પણ કુમારો જ એ વડે પ્રાણીઓ નાશ પામે છે તો દે શ્રીગોતમ ! સન્માગમા ગતતા છવા એમ તાન પામતા નથી ? ૧૦
દે ગૌતમ ! લોકે પદ્ય કૃપયા કુમારા સતિ, યૌ કુમાર્ગૈંજતવો નશ્યતિ, દુર્ગતિવને વ્રજતો વિલીયતે, સન્માગા
હવતે કલ્યાર્થઃ, દે ગૌતમ ! ત્યમધ્વનિ યતમાન સન્ રૂપ ન નશ્યસિ ? નાશ ન પ્રાપ્નોપિ ? સત્પથાન્ત કથ ન હ્યયસે ?

અર્થ—હ શ્રીગૌતમ ! આ લોકમા ઘણા કૃપયા -કુમારો છે એ કુમારો વડે પ્રાણીનો નાશ પામે ન-દુર્ગતિરૂપ વનમા જતાં
વિનાશ પામે છે; સન્માર્ગથી અટ થાય છે ન અર્થ ન દે શ્રીગૌતમ ! આપ સન્માર્ગમા રહેતા કેમ ન નશ્યસિ-નાશ પામતા નથી ?
આપ સન્માર્ગથી કેમ અટ ગતા નથી ? ॥ ૬૦ ॥

મૂ૦—જે ચ મર્ગેણ ગચ્છતિ ॥ જે ચ ઉચ્ચમગપટ્ટિયા ॥ તે મહવે વિદ્વા મચ્છ ॥ તો જ યસમામિત્ સુણી ॥ ૬૧ ॥

દે ધીકેશી સુનિ ! જેઓ સ માર્ગે ગમન કરે છે, અને જાઓ પ વિમાગ તરુ પ્રવાણ ગયુ છે તે મધ્યજન મેં ગાળી લીધા છે તેથી હુ નાન પામતો નથી
હયા૦—જે કેશીસુને ! જે મત્યજના માર્ગેણ ચીતરાગોપદેશેન ગચ્છતિ, ચ પુનયડમ્ભગા ઉન્માર્ગપ્રસ્થિતા મગ
યદુપદેશાદ્વિપરીત પ્રચલિતાસ્તે સર્વે મયા વિદિના મહ્યામહ્યયો સન્માર્ગડિમન્માર્ગયોજ્ઞાન મમ જાતમિતિ
માવ 'તો' તસ્માત્કારણાદત્ત ન નશ્યામિ, અપથપરિજ્ઞાનાદ્વાશ ન પ્રાપ્નોમિ ॥ ૬૧ ॥

અર્થ—દે શ્રીકેશી સુનિ ! જે પુણ્યશ્રાલી લોકો માર્ગેણ-વૈરાગ્યવાલા સાધુ લોકોના ઉપદેશ પ્રમાણે ચાલે છે, ચ-અને જે મદ

માર્ગપર
અષ્ટ૦ ૨૩
॥૨૩૩૯॥

भाग्यवाळा लोको उन्मार्गप्रस्थिताः—भगवान्ना उपदेशी उल्टा चाले छे ते सघळाओने में जाणी लीधा छे. पुण्यशाली लोको, मंद भाग्यवाळा लोको, सन्मार्ग तथा विमार्गनुं ज्ञान मने थयुं छे ए आशय छे. तो-ते कारणथी हुं न नश्यामि-कुमार्गनु ज्ञान होवाने लीधे हुं नाश पामतो नथी. ॥ ६१ ॥

सू०—मग्गे इह के वुत्ते । केसी गोयममव्ववी ॥ तओ केमीं वुवंतं तु । गोयमो इणमव्ववी । ॥ ६२ ॥

अर्थः—श्रीकेशी साधुगु श्रीगोतमने एखुं के मार्ग अने उन्मार्ग कोने कया छे ? त्वार पत्नी ए प्रमाणे कोलगा श्रीकेशी साधुने तो भीनौत्से आ वल्लु ६२

न्या०—अस्या अर्थः पूर्ववत्. ॥ ६२ ॥ अर्थः—आनो अर्थ पढेलांनी पेठे छे. (जुओ गाथा ५७मी) ॥ ६२ ॥

सू०—कुपयवयणपासंडा । मव्वे उम्मग्गपट्टिया ॥ समग्गं तु जिणक्खायं । एस मग्गे ण्ह उत्तमे ॥ ६३ ॥

अर्थ—कुदशेनो विषे पाखंडीओ सपळा उन्मार्ग गामी छे. सन्मार्ग तो ज्ञानदर्शन छे अ मार्गज उत्तम छे. ॥ ६३ ॥

न्या०—हे केशीमुने ! कुत्तिसतानि प्रवचनानि कुप्रवचनानि कुदशनानि, तेषु पाखंडिनः कुप्रवचनपाखंडिन एकांतवादिनः, ते सर्वे उन्मार्गे प्रस्थिताः, उन्मार्गगामिनः संति. सन्मार्गं तु पुनर्जिनाख्यातं विद्यते, एष जिनोक्तो मार्गः सर्वमार्गपूतमः, सर्वमार्गेभ्यः प्रधानो विनयमूलत्वादित्यर्थः. । ६३ ॥

अर्थः—हे श्रीकेशी मुनि ! कुत्तिसत प्रवचनो ए कुप्रवचनो अर्थात् कुदशेनो. तेओमां पाखंडीओ ए कुप्रवचन पाखंडीओ, अर्थात् एकांतवादीओ. ते सघळा अनळे मार्ग रवाना थया छे, अर्थात् उन्मार्ग गामी छे. सरो मार्ग तु-तो जिनदर्शन छे. आ श्रीजिने कहेलो मार्ग सर्व मार्गोंमां उत्तम छे—सर्व मार्गोंथी मुख्य छे, कारण के तेनुं मूल विनय छे, ए अर्थ छे. ॥ ६३ ॥

मू०—साहु गोपम पक्षा ते । त्रिन्नो मे समओ इमो ॥ अन्नोवि ससओ मज्झ । त मे कहसु गोयमा ॥ ६४ ॥
अर्थ—(उभो गप्पा १९मी) व्या०—अस्या अर्थस्तु पूर्ववत् ॥ ६४ ॥ अर्थः—आनो अर्थ तो पहेलानी पेठे छे. ॥ ६४ ॥

मू०—महाउदगवेगेण । वुडुमाणाण पाणिण ॥ सरण गर्हपइठाय । दीव क मज्झसी सुणी ॥ ६५ ॥
अर्थ—हे सुनि ! बया द्वीपने मोटा जलता प्रवाहथी दुबला प्राणीओना सरण गति कोने प्रतिष्ठारूप मानो छो ॥ ६५ ॥
व्या०—केशी गौतमप्रतिपृच्छति, हे गौतममुने ! महोदकवेगेन महाजलप्रवाहेण तुल्यमानाना प्लवता प्राणिना त्व द्वीप क मन्यसे ? इति प्रश्न कीदृश द्वीप ? शरण रक्षणक्षम, पुन कीदृश ? गतिमाधारभूमि पुन कीदृश ? प्रतिष्ठा स्थिरावस्थानहेतु द्वीप निवासस्थान जलमध्यवर्ति ॥ ६५ ॥

अर्थ—श्रीकेशी साधुए श्रीगौतमन पूछ्यु क हे श्रीगौतम मुनि ! महोदकवेगेन-मोटा जल ॥ प्रवाहथी तुल्यमानाना-दुबला प्राणीओना द्वीपरूपे आप कोने मानो छो ? ए प्रश्न छे केना द्वीपने ? शरण-रक्षण करी अर्के ६५। वली केवा ? गतिम्-आधा रनी भूमिरूप वली केवा ? प्रतिष्ठाम्-स्थिर रहेवाना कारणरूप द्वीपम्-जलना मध्यमा रहेला निवासस्थानने ॥ ६५ ॥

मू०—अत्थ एगो महादीवो । वारिमज्जे महालओ ॥ महाउदगवेगस्स । गइ तत्थ न बिज्झई ॥ ६६ ॥
अर्थः—प्राणीना मध्यमा मोटा घेरावाळो एका महान् द्वीप छे त्या जलना मोटा प्रवाहनी गति नथी ॥ ६६ ॥
व्या०—हे केशीमुने ! वारिमज्जे पानीयातराले यो 'महालओति' महानुच्चस्वेन विस्तीर्णतया वाडालयः स्थान यस्य स महालयो विस्तीर्ण एको द्वीपोऽस्ति, द्विर्गता आपो यस्मिन् स द्वीप', तत्र तस्मिन् द्वीपे महोदकवे-

गस्य गतिर्न विद्यते, पातालकलशवातैः क्षुभितस्य जलवेगस्य 'गमनं नास्ति. अपरत्र द्वीपे प्रलयकाले समुद्रज-
लस्य गतिरस्ति, परं तत्र द्वीपे नास्ति. ॥ ६६ ॥

अर्थः—हे श्रीकेशी मुनि ! चारिमध्ये-पाणीना मध्यमां जे 'महालओत्ति' उंचापणाथी अथवा विस्तीर्णपाथी जेनुं आल-
यः-स्थान मोडु छे एवो महालयः-विशाल एक द्वीप छे, बने चाजुओथी जेमां जल छे ए द्वीप. तत्रः-ते द्वीपमां जलना मोटा
प्रवाहनी गति नथी. पातालना समुद्रना पवनोथी क्षोभ पामेला जलना प्रवाहनी गति नथी. बीजा द्वीपमां प्रलयना समयमां समु-
द्रना जलनी गति छे, परंतु ते द्वीपमां नथी. ॥ ६६ ॥

सू०—दीवे इह के वुत्ते । केसी गोयममन्ववी ॥ तओ केसीं वुवंतं तु । गोयमो इणमन्ववी ॥ ६७ ॥

अर्थः—श्रीकेशी साधुए श्रीगौतमने वहुं के 'द्वीपने' ए कोने कहु छे ? त्वार पछी ए प्रमाणे बोलता श्रीकेशी साधुने तो श्रीगौतमे आ कहु. ६७
व्या—केशी गौतमं पृच्छति, हे गौतम ! द्वीपमिति किमुक्तं ? इत्युक्तवन्तं केशीथमणंप्रति गौतम इदमब्रवीत्. ६७
श्रीकेशी साधुए श्रीगौतमने पूछ्युं के हे गौतम ! 'द्वीपने' ए कोने कहुं छे ? एम बोलता श्रीकेशी साधुने श्रीगौतमे आ कहु. ६७

सू०—जरामरणवेगेणं । बुद्धमाणाण पाणिण ॥ धम्मो दीवो पइट्ठा य गई । सरणमुत्तमं ॥ ६८ ॥

अर्थ—बुद्धावस्था तथा मरणरूप जलना प्रवाहथी दूयता प्राणीओने प्रतिष्ठा, गति अने श्रेष्ठ शरणरूप धर्म द्वीप छे. ॥ ६८ ॥

व्या०—हे केशीमुने ! जरामरणजलप्रवाहेण बुद्धतां बहतां प्राणिनां संसारसमुद्रे श्रुतधर्मश्चारित्रधर्मरूपो
द्वीपो वर्तते, मुक्तिसुखहेतुर्धर्मोऽस्तीति भावः. कीदृशः स धर्मः ? प्रतिष्ठा निश्चलं स्थानं. पुनः कीदृशो धर्मः ? गति

विवेकिनामाश्रयणीय. स धर्म उत्तम प्रधान स्थान शरणमस्तीति नाय' ॥ ६८ ॥

अर्थ - हे श्रीकृशी मायु ! ससाररूप समुद्रमा बुद्धावस्था तथा मरणरूप जलना प्रगहवी हूबता प्राणीओने श्रुतधर्म एटले चारि अघर्मरूप द्वीप छ; मुक्तिरूप सुखनु कारण धर्म छ ए आशय छ ते धर्म केयो ? प्रतिष्ठा एटले निबल स्थान छे वली ते धर्म केयो के ? गति एटले विवेकीओने आशय करवा योग्य छ, ते धर्म उत्तम-प्रधान स्थान-शरण छे प अभिप्राय ते ॥ ६८ ॥

मू०--साहु गोयम पछा ते । छिन्चो मे ससओ इमो ॥ अछोवि ससओ मज्झ । त मे कहसु गोयमा ॥ ६९ ॥

मर्थः--(उओ नाया ३९भी) उपा०--अस्या अर्थस्तु पूर्वघत्त ॥ ६९ ॥ अर्थ --आनो अर्थ तो पहलानी घेठे छे ६९

मू०--अद्ययसि महोत्सि । नाया विपरिधावई ॥ जसि गोयममाखुढो । कह पार गमिस्ससि ॥ ७० ॥

मर्थ--हे श्रीगौतम ! मोटा प्रवाह पाला समुद्रमा नौका आम तेम भमे छे नेका पर दहेला माग देवी रीते समुद्रना पारने पायओ ? ॥ ७० ॥

ते गौतम महोद्येडण्वि मराप्रवाहे समुद्रे नागा इति नौविपरिधारति, इतस्तत परिभ्रमन्ति तस्या नौकाया त्वमा खूढ' सन् कथ पार गमिष्यसि ? रूप पार प्राप्स्यसि ? ७०॥ अथ केसीमुनिना भंजे हुते सनि गौतमो उवति--
ह श्रीगौतम ! महोद्ये अण्वि-मोटा प्रवाहवाला समुद्रमा नाया एटले नौमा विपरिधारति-आम तेम भमे उ जे नौकापर आप चढीने केवी रीते पार गमिष्यसि-केवी रीते समुद्रना पारने पायओ ? ७०॥ पछी श्रीकेसी मुनिए ग्रथ करता श्रीगौतम कहे छे--

मू०--जा उ आस्साविणी नागा । न मा पारस्स गामणी ॥ जा निस्साविणी नावा । सा उ पारस्स गामिणी ७१

मर्थः--जे नौका छिप्रयुक्त होय ते पारने पहुँचनारी थाय नहि परंतु जे नौका छिप्रहित होय ते पारने पहुँचनारी थाय ॥ ७१ ॥

व्या०—हे केशीमुने ! या नौः आश्राविणी छिद्रसहितास्ति, आश्रवत्यागच्छति पानीयं यस्य मांशप्राविणी, सा नौः पारस्य गामिनी नास्ति, या निःआविणी निश्छिद्रा नौः, सा तु पारस्य गामिनी. ७१ अथ केशी पृच्छति—
अर्थः—हे श्रीकेशी मुनि ! जे नौका आश्राविणी-छिद्रसहित होय, आश्रवति-आवेळ पाणी जेवां ए आश्राविणी, ते नौका समुद्रनापारने पहोंचनारी थती नथी, परतु जे नौका निःआविणी-छिद्र वगरनी होय ते तो समुद्रना पारने पहोंचनारी थाय छे. ॥ ७१ ॥ हवे केशी साधु पूछे छे—

मू०—नावा डड का बुत्ता । केमी गोयममन्ववी ॥ तओ केशीं बुवंतं तु । गोयसो डगमन्ववी ॥ ७२ ॥
अर्थ—श्रीकेशी साधुए श्रीगौतमने 'ए' के नौका ए कोने कही छे ? त्वार पत्नी ए प्रमाणे गेलता श्रीकेशी माधुने तो श्रीगौतमे आ कलुं. ॥ ७२ ॥
व्या०—नौः इति का उक्ता ? इति केशी गौतमं अव्रवीत्, ततः केशीमुनिंप्रति गौतमोऽब्रवीत्. ॥ ७२ ॥
अर्थः—'नौका' ए कोने कही छे ? एम श्रीकेशी साधुए श्रीगौतमने कलुं. त्वार पत्नी श्रीकेशी मुनिने श्रीगौतमे कलुं. ७२

मू०—सरीरमाहुनाविति । जीवो बुचड नाविओ ॥ संसारो अन्नवो बुत्तो । जं तरंति महेसिणो ॥ ७३ ॥
अर्थ—शरीरने ए नौका छे एम कोने छे जीवने नाविक कसो छे. मसारने मागर कसो छे, जेने महेसिओ तरी जाय छे ॥ ७३ ॥
व्या०—हे केशीमुने ! शरीरं नैर्वर्तते, जीवो नाविको नोखेटक उच्यते. संसारोऽर्णवः समुद्र उक्तः, यं संसारममुद्रं महर्षयस्तरंति, एतावाता महर्षयः स्वजीवं तपोऽनुष्ठानक्रियावंतं नौवाहकं नाविकं कृत्वा चतुर्गतिभ्रमणरूपे भवार्णवे स्वशरीर धर्मधारकत्वेन नावं कृत्वा पारं प्राप्नुवन्ति, मोक्षं व्रजंतीति भावः. ॥ ७३ ॥

अर्थः—हे रुद्धी धुनि ! शरीर नौरा छे, जीव नाविक एटले खलासी रुहेवाय छे ससारने समुद्र कछो छे, जे ससारने महर्षिओ तरी जाय छे आटलायी महर्षिओ तपने आचरवाणी क्रियामाळा पोताना जीवने नौ राहिक-नाविक रुरी चारगति (जरायुज, अढज, खरन अन उद्भिन्न) मा भ्रमणरूप समार समुद्रमा पोताना झरीने धर्मनु धारण करनारपणाथी नौकारुष करी समारतय समुद्रना पारने पहुँचे छे—मोक्षने पामे छे ए आशय छे ॥ ७३ ॥

मू०—माहु गोयम पन्ना । ते छिन्नो मे समओ ह्यो ॥ अद्योचि ससओ मज्झ । त म कहसु गोयमा ॥ ७४ ॥
भय०—(गुनो गाय १९मी) —या०—अस्या अर्थस्तु पूर्वगत ॥ ७४ ॥ अर्थ —अनो अर्थ तो पहलानी पेठे ते ७४

मू०—अथयार तम घोर । चिह्नते पाणिणो पृह ॥ को करिस्सइ उज्जोय । सव्वलोगमि पाणिण ॥ ७५ ॥
भय०—ओहोन अथ करमार-पाटा भने भयकर अध्याममां पणां प्राणीओ रह छे सबळा लोकसां कथो पत्तय प्राणीकोने प्रकाश भावने ॥ ७४ ॥
न्या०—अथ पुन केशीभ्रमणो गौतम एवउति, हे गौतम ! अधकारे तमसि प्रकाशाभावे यथा प्राणिन स्तिष्ठति अरकारतम दग्ध्योर्यग्न्येक पयार्थस्तथाप्यत्राधकारशब्दस्तमसो विशेषणत्वेन प्रतिपादित. कीहदो तमसि ? अरकारे, अथ करोति लोकमित्यधकार, तस्मिन्नधकारे, पुन कीहदो तमसि ? घोरै रौद्रे भयोत्पादके हे गौतम ! एतादृशो सर्वस्मिन् लोके सर्वथा प्राणिना सर्वजीवाना क पदार्थ उच्येत करिष्यति ? प्रकाश करिष्यति ? न किञ्चित्तादृश पट्याम इति भयः ॥ ७५ ॥

अर्थ—अथ-पछी थीकेशी साधु श्रीगौतमने पूछे छे, हे श्रीगौतम ! अधकार एवा अधारामा-प्रकाशना अभावमा घणा प्राणीओ रहे जे,

अंधकार अने तमस् ए शब्दोनो जो के एकज अर्थ छे, तो पण अंधकार शब्दनुं तमस् ना विशेषणपणाथी प्रतिपादन कर्युं छे. केवा अंधारामां ? अंधकारे-लोकने अंध करे छे ए अंधकारम्, तस्मिन्-अंधकारनी सातमी विभक्तिनुं एकवचन अंधकारे छे. वली केवा अंधारामां ? घोर एटले रौद्र अर्थात् भयने उत्पन्न करनारा अधारामां. हे श्रीगौतम ! आवा सघळा लोकमां सघळां प्राणीओने-सर्वजीवोने कयो पदार्थ उद्योत आपशे ? प्रकाश आपशे ? तेवुं (प्रकाश आपनारुं.) कांइ पण अमे जोता नथी ए आशय छे. ॥ ७५ ॥

मू०—उगगओ विमलो भाणू । सन्वव्लोगस्पभं करो ॥ सो करिस्सइ उज्जोयं । सन्वव्लोगंमि पाणिण ॥ ७६ ॥

अर्थ—सर्व लोकमा प्रभा करनारो निर्मळ सूर्य उदय पाम्यो छे. ते सर्व लोकमा प्राणीओने प्रकाश आपशे, ॥ ७६ ॥

व्या०—गौतमः प्राह, हे केशीमुने ! सर्वलोकप्रभाकरो विमलो भानुरुद्धतः, स भानुः सर्वस्मिन् लोके सर्वेषां प्राणिनामुद्योतं करिष्यति. सर्वस्मिन् लोके प्रभां करोतीति सर्वलोकप्रभाकरः. सर्वलोकालोकप्रकाशको निर्मलो वाद-लादिनाऽनाच्छादितो भानुरेव सर्वेषां प्राणिनां सर्वत्रोद्योतं करोति, नान्यः कोऽपि तेजस्वी पदार्थ इति भावः. ७६

अर्थः—श्रीगौतमे कह्युं के हे श्रीकेशी मुनि ! सर्व लोक विषे प्रकाश करनारो निर्मळ सूर्य उदय पाम्यो छे. ते सूर्य सघळा लोकमां सर्व प्राणीओने प्रकाश आपशे. सघळा लोकमां प्रभा करे छे ए सर्व लोकप्रभाकरः. सर्व लोक तथा अलोलोको प्रकाश करनारो निर्मळ एटले वादळां वगेरेशी नहि ढंकायेलो सूर्यज सघळां प्राणीओने सर्वत्र प्रकाश आपशे, सूर्यना करतां बीजो कोइ पण तेजस्वी पदार्थ नथी ए आशय छे. ॥ ७६ ॥

मू०—भाणू य इह के वुत्ते । केसी गोयममन्ववी ॥ तओ केसीं वुवंतं तु । गोयमो हणमन्ववी ॥ ७७ ॥

અર્થ:—ધીરે-ધીરે તા.૩૦ ધીરોતમને ૭૪ કુ સુર્યે ૫ કોને કહો છે ? ત્યાર પછી ૫ પ્રમાણે યોજના ધીરોતમે આ કહ્યું ॥ ૭૭ ॥
—ગા૦—તત્ત્વ કેદીમુનિગૌતમ દૃઢછતિ, હે ગૌતમ ! આનુરિતિ ક' ઉક' ? કેદીમુનિગૌતમમિત્યદ્રવીત્ તત
કેદીમુનિમિતિ દુરત ગૌતમ દૃઢમદ્રવીત્ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ —ત્યાર શ્રીકેદી મુનિ શ્રીગૌતમને પૂછ છે ક' હે શ્રીગૌતમ ! 'ધર્મ' એ કોને કહો છે ? એમ શ્રીકેદી મુનિએ શ્રીગૌતમને
પૂછુ ત્યાર પછી એમ કહેતા શ્રીકેદી મુનિન શ્રીગૌતમે આ કહ્યું ॥ ૭૭ ॥

મૃ૦—એગઝો સ્વીગ/સમારો ! સદગન્નુ જિણમગ્ધરો ॥ સો કરિસ્મદ્ ઉલ્લોપ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ:—ક્ષીણ કરલ છ સંસાર 'જે' નો મર્થજ એક ધીરિત્ય સુર્ય છે ત' સર્વ લોકમાં પ્રાણીઓને પ્રકાશ આપશે ॥ ૭૮ ॥

—ગા૦—હે કેદીમુને ! ક્ષીણ સમારો મગ્ધમણ ગચ્છ સ ક્ષીણમમાર ક્ષયીરુનસમાર, મર્જજ સર્વપદા
ધર્મેતા, જિનો રાગદ્વયયોર્ધિજેતા, સ 'જો' આસ્કર સુર્ય સર્વસ્મિન્ લોકે ચતુર્દશરજ્જ્યાત્મકે લોકે સર્વેષા પ્રાણિ
નામુગોત કરિયતિ, પ્રકાશ કરિયતિ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ —હે શ્રીકેદી મુનિ ! ક્ષીણ થયલ છે સંસાર ઘટલે સંસારમા મગ્ધ જેનુ એવો તે ક્ષીણમસાર —ધ્રુવ કરેલ છે સંસાર જેને
પથો સર્વજ્ઞ —મર્મ પદાથને નાળનાર જિન —રાગદ્વેષને જીતનાર તે એક આસ્કર —ધ્રુવ સચળા લોકમા—ચૌદ રજ્જુરુપ લોન્મા
સર્વ પ્રાણીઓને ઉદ્યોત કરે—પ્રકાશ આપે ॥ ૭૮ ॥

મૃ૦—સાટુ ગોયમ પદ્મા તે ! છિત્રો મે મમઓ દમો ॥ અન્નોવિ સસઓ મજ્જ ॥ ત મે કહસુ ગોયમા ॥ ૭૯ ॥

अर्थ.— (जुओ गाथा ६९मी) न्या०—अस्या अर्थस्तु पूर्ववत्. ॥ ७९ ॥ आनो अर्थ तो पहेलानी पेठे छे. ॥ ७९ ॥

मू०—सारीरमाणसे दुक्खे । बज्झमाणण पाणिणं ॥ खेमं सिवं अणावाहं । ठणं किं मन्नसी सुणी ॥ ८० ॥

अर्थ:—हे श्रीगौतम मुनि ! आप शरीरना तथा मननां दुःखोथी पीडाता प्राणीओनु न्याधि तथा आधिथी रहित उपद्रव वगअनु तथा पीडा-
बिननु स्थान कयुं मानो छो ? ॥ ८० ॥

न्या०—अथ पुनः केशी प्रमणो गौतमं पृच्छति, हे गौतममुने ! शारीरकैः शरीरादुत्पन्नैः, तथा मानसैर्मनस
उत्पन्नैर्दुःखैर्वध्यमानानां पीड्यमानानां प्राणीनां त्वं क्षेमं व्याध्याधिरहितं, शिवं जरोपद्रवरहितं, अनायायं शत्रु-
जनाऽभावात्स्वभावेन पीडारहितं, एतादृशं स्थान किं मन्यसे ? मां वदेरिति शेषः. ॥ ८० ॥

अर्थ:—अथ एटले पछी श्रीकेशी साधु श्रीगौतमने पूछे छे के हे श्रीगौतम मुनि ! शारीरकैः—शरीरथी उत्पन्न थयेलां तथा
मानसैः—मनथी उत्पन्न थयेलां दुःखोथी बध्यमानानाम्—पीडाता प्राणीओनुं आप क्षेमम्—शरीरनां तथा मननां दुःखोथी रहित
शिवम्—जरा वगेरे उपद्रव वगरनु तथा अनायायम्—शत्रु लोकोना अभाव ने लीधे स्वाभाविक रीते पीडा विनानुं, एवुं स्थान
कयुं मानो छो ? मने कहो ए शेष छे. ॥ ८० ॥

मू०—अतिथ एगं धुवं ठाणं । लोगगंमि दुरारुहं ॥ जतथ नत्थि जरा मच्चू । चाहि णो वेघणा तहा ॥ ८१ ॥

अर्थ:—लोकना अग्र विधे कष्टथी चढी सकाय एवुं एक निश्चल स्थान छे ज्या वृद्धावस्था, मृत्यु, न्याधिओ तथा वेदना नथी. ॥ ८१ ॥

न्या०—हे केशीमुने ! लोकाग्रे लोकस्य चतुर्दशरज्ज्वात्मकस्याग्रं लोकाग्रं, तस्मिन् लोकाग्रे एकं ध्रुवं निश्चलं स्थानम-

स्ति कथं मृत तत्स्थान ! दुरारोह, दुःखेनारुहते यस्मिस्तद् दुरारोह दुःप्रापमित्यर्थः । पुनर्यत्र यस्मिन् स्थाने जरा मृत्यु न स्तः, जरामरणे न विद्यते पुनर्यस्मिन् व्याधयस्तथा वेदना वा वातपित्तकफश्लेष्मादयो न विद्यन्ते ॥ ८१ ॥
अर्थ — हे श्रीकेशी साधु लोकाग्ने-चौद रज्जुरूप लोकनु अग्र ए लोकाग्रमा एक ध्रुव एटले निश्चल स्थान छे ते स्थान केउ छे ? दुरारोहम्-जैपर दु तयी चढाय छे एउ ते दुरारोहम् अर्थात् कष्टयी मेळवी शक्य एवु वळी यत्र-जे स्थानमा जा। तथा मृत्यु-इदानीं तथा मरण न स्तः-नयी, वळी जेमा व्याधिओ तथा वेदना के वात, पित्त, कफ, श्लेष्म वगैरे नयी ८१

मू०— ठाणें य इह के चुत्ते । केसी गोयममन्ववी ॥ तओ केसीं चुचत तु । गोयमो दणमन्ववी ॥ ८२ ॥

अर्थ — धीकरी साधुए धीगौतमने बहुत के स्थान प कोने बहुत छे ? ज्ञान पही ए प्रमाणे कहेता श्रीकेशी साधुने तो धीगौतमने ॥ ८२ ॥

हे गौतम ! स्थानमिति किमुक्त ? केशीश्रमणो गौतममित्यवधीत् ततः केशीकुमारमिति चुचत गौतम इदमवधीत्

अर्थ — हे श्रीगौतम ! 'स्थान' ए कोने बहुत छे ? एम श्रीकेशीसाधुए श्रीगौतमने बहुत त्थार पही ए प्रमाणे कहेता श्रीकेशी कुमारने धीगौतमने आ कहतु ॥ ८२ ॥

मू०— नि-याणति अवाहति । सिद्धी लोगगमेय य ॥ खेम सिखमणायाह । ज चरति महेसिणो ॥ ८३ ॥

मू०— त ठाण मासय गान । लोयगमि दुरारुह ॥ ज सपत्ता न सोयति । भवोत्तकरा मुणी ॥ ८४ ॥ युग्म

अर्थ — जे सिवाण ए नामधी अथाप ए नामधी सिद्धि ए नामधी लोकाग्र ए नामधी, खेम ए नामधी, निव ए नामधी, अने अनायास प नामधी कहेपाय छे, अने जेने महिओ पावेछे ते निल, कष्टपीचदाय एउ नियाम ह्य स्थान लोकाग्रमा छे जे स्थानने प्राप्त भयेला ससारना प्रवा

हृन्तो विनाश करनारा मुनिओ शोककरता नथी. ॥ ८३ ८४ ॥ आ ने गाथाओ मळी युगम बने छे.

व्या०—हे केशीमुने ! तत् शाश्वतं सदातनं वासं स्थानं लोकाग्रे वर्तते, यत्स्थानं संप्राप्ताः संतो भवौघांतकराः संसारप्रवाहविनाशका मुनयो न शोचन्ते, शोकं न कुर्वन्ति. कीदृशं तत्स्थानं ? दुरारोहं, दुःखेन तपःसंयमयोगेनारुह्यते आसाद्यते इति दुरारोहं दुःप्राप्यमिति द्वितीयगाथाया संबंधः. अथ प्रथमगाथाया अर्थः—पुनः कीदृशं तत्स्थानं ? यत्स्थानमेमिन्मिभिरुच्यते—कानि तानि नामानि ? निर्वाणमिति, अबाधमिति, लोकाग्रमेव, च पुनः शिवमिति नामानि, एतादृशैः सार्थकैरभिधानैर्यत्स्थानमुच्यते, तेषां नामार्थो यथा—निर्वाति संतापस्याऽभावात् शीतीभवन्ति जीवा यस्मिन्निति निर्वाणं. न विद्यते बाधा यस्मिं स्तदबाधं निर्भयं. सिद्ध्यति समस्तकार्याणि भ्रमणाऽभावाद्यस्यामिति सिद्धिः. लोकस्याग्रमग्रभूमिलोकाग्रमेव. क्षेमं क्षेमस्य शाश्वतसुखस्य कारकत्वात्क्षेमं, शिवमुपद्रवाऽभावात्. पुनर्यत्स्थानंप्रति महर्षयोऽनाबाधं यथा स्यात्तथा चरांत व्रजन्ति सुखेन मुनयः प्राप्नुवन्ति. मुनयो हि चक्रवर्त्यधिकसुखभाजः संतो मोक्षं लभन्ते इति भावः ॥ ८४ ॥

अर्थः—हे श्रीकेशी मुनि ! ते शाश्वत-सदाहुं अर्थात् नित्य स्थान लोकना अग्रविषे (लोकनी उपर) छे. जे स्थाने प्राप्त थइ संसारना प्रवाहनो विनश करनारा मुनिओ न शोचन्ते-शोक करता नथी. ते स्थान केहुं ? दुरारोहम्-दुःखेन-तप अने संयमना सहयोगथी आरुह्यते-चढाय छे ए दुरारोहम्-कष्टथी प्राप्त थाय एवं छे, एम बीजी गथानी साथे संबंध छे. हवे पहेली गाथानो अर्थ आपवामां अवे छे:-वली ते स्थान केहुं छे ? जे स्थान नामोथी कहेवामां आवे छे एवं छे. ते नामो क्या छे ? निर्वाण, अबाध,

સિદ્ધિ, લોકાગ્ર અને વહી ધિર ૭ નામો છે. આવા સાર્થક નામોથી જે સ્થાન કહેવામા આવે છે. તે નામોનો અર્થ આ પ્રમાણે છે -
નિચાન્તિ-સતાપના અમાયથી ઠંડા થાય ૬ જીમો યસ્મિન્-નેમાં ૬ નિર્ગમ્, ન વિચિતે-નથી યાદા-ચીલા યસ્મિન્-જેમા
૬ અયાયમ્-નિર્મય, સિધ્યન્તિ-સસાર વિષ ધ્રમણના અમાયથી સિદ્ધ થાય છે સઘળા કાર્યો યસ્યામ્-જેમા ૬ સિદ્ધિ, લોક
સ્વ-લોકની અગ્રમ્-અગ્રધૂમિ (ઊપરની ધૂમિ) ૬જલોકાગ્રમ્, ક્ષેમ-નિત્ય સુખને કરનાર હોવાથી ક્ષેમમ્, અને ઉપદ્રવના અમા
ચન લીધે શિવમ્ વહી જે સ્થાન પ્રત્યે મહાર્ષિઓ કાંદ પળ અલ્પન ન આવે ૬વી રીત વ્યરન્તિ-જાય છે-જે સ્થાન મુનિઓ સુખેથી
પામે છે મુનિઓ વ્યક્રવર્તો રાજના કરતા અધિક મુર ભોગવનારા થઈ મોઢ પામે છે ૬ આશય છે, ॥ ૮૪ ॥

મૂ૦—સાદુ ગોપમ પદ્મા તે । છિન્ને મે સસઓ હમો ॥ નમો તે સસયાતીત । મન્થસુત્તમરોયહી ॥ ૮૦ ।
અર્થ—હે ધીનોત્તમ ! આપની તુદિ સારી છે મારો આ સત્ય હેતુદ ગ્યો છે હ મદેદ દિત ! ૬ મય સિદ્ધિઓના સમુદ્ર ! આપને પ્રણામ હોનો ૫
ન્યા૦—અથ કેશીકુમારો મુનિગાતમ સ્તોતિ, હે ગૌતમ ! તે તવ પ્રજ્ઞા સાધી વર્તે, મેમમાય સવાયદિછન્ન, સર્વેહો
દૂરીકૃત' હે સશયાતીત ! હે સર્વેહરત્તિ ! હે મર્ગસૂત્રમહોદયે ! સફલસિદ્ધાતમસુદ્ર ! તુભ્ય નમો નમસ્કારોઽસ્તુ, ૮૫
અર્થ —પહી શ્રીકેશીકુમાર સાધુ ૬ ગૌતમની સ્તુતિ કરી કહ હ શ્રીગૌતમ ! આપની તુદિ સારી છે, મારો આ સત્ય ૬દી નાર્યો છે-
સર્વેહ દૂર કર્યો છે, હે સશયાતીત-હે સર્વેહરત્તિ હે સર્વસૂત્ર મહોદયે-સઘળા સિદ્ધિઓના સમુદ્ર ! આપને નમ -પ્રણામ હોજો

મૂ૦—પદ તુ સસગ છિન્ને । કેશી ધોરપરકમે ॥ અમિવપિત્તા સિરસા । ગોપમ તુ મહાજસ ॥ ૮૬ ॥

મૂ૦—પચમહન્વય ધમ્મ । પહિમજ્જહ ધાવઓ ॥ પુરિમસસ પન્નિમમિ । મગ્ને તત્થ સુહાવળ ॥ ૮૭ ॥ યુરમ ॥

अर्थः—ते तिदुक उद्यानमा ए प्रमाणे तो सशय छेदातां घोर पराक्रमवाला श्रीकेशी साधुए मोटा यशवाला श्रीगौतमने तो मस्तक वडे प्रणाम करी आदि तीर्थकरना सुख आपनारा मार्ग विषे पाच महाव्रतरूप धर्मनो श्रद्धाथी स्वीकार कयौं. ॥ ८६ ८७ ॥ आ ने गाथाओ मळी युगम बने छे

व्या०—केशीकुमारश्रमणो भावतः अद्धातः 'पुरिमस्स' इति प्रथमतीर्थकृतो मार्गो, पश्चिमे पश्चिमलीश्रमणस्य मार्गो, अर्थादादीश्वरमहावीरयोः सुखावहे मार्गो, तत्र तिदुकोद्याने पंचमहाव्रतरूपं धर्मं प्रतिपद्यते गीकरोति. किं कृत्वा ? गौतमं शिरसा मस्तकेनाभिवंद्य नमस्कृत्य. क सति ? एवममुना प्रकारेण गौतमेन संशये छिन्ने सति. कीदृशं गौतमं ? महायशसं. कीदृशः केशीसुनिः ? घोरपराक्रमो रौद्रपुरुषाकारयुक्तः. पूर्व केशीकुमारश्रमणेन च-
त्वारि व्रतानि गृहीतान्यामन्, तदा गौतमवाक्यात्पंचमहाव्रतान्यंगीकृतानीति भावः. ॥ ८७ ॥

अर्थः—श्रीकेशीकुमार साधुए भावतः—श्रद्धाथी 'पुरिमस्स' इति—प्रथम तीर्थकरना मार्गमां, पश्चिमे—छेछा तीर्थकरना मार्गमां, अर्थात् श्रीआदिनाथ तथा श्री महावीर स्वामीना सुख आपनारा मार्गमां, तत्र—ते तिदुक नामना उद्यानमां पंचमहाव्रतरूप धर्मनो प्रतिपद्यते—स्वीकार कयौं. शुं करी स्वीकार कयौं ? श्रीगौतमने मस्तकवडे अभिवंद्य—प्रणाम करी, शुं थतां प्रणाम करी ? एवम्—आ प्रकारे श्रीगौतमे संशय छेदी नाखतां. केवा श्रीगौतमने ? महायशवाला गौतमने. श्रीकेशीमाधु केवा हता ? घोरपराक्रमः—प्रशंसनीय पराक्रमवाला हता. पहेला श्रीकेशीकुमार साधुए चारव्रतो लीधां हतां अने श्रीगौतमनो समागम थयो त्यारे तेना वच नथी पांच महाव्रतोनो स्वीकार कयौं ए आशय छे ॥ ८६ ८७ ॥

मृ०—केशीगीयमओ निचं । तम्मि आसि समागमो ॥ सुयसीलसमुत्तरिसो । महत्थविणिच्छओ ॥ ८८ ॥

साती रीते उत्कर्षं यथा, तथा चारित्र्येन तेभ्यो नो गच्छान् यतो हतो

अथाः—त नगरीमां निरंतर धीरशी भवे गौतमो समगम यतो हतो तेभ्यो नो गच्छान् यतो हतो पुन श्रुतशीलममुत्कर्षं श्रुतज्ञानचा-
साक्षीन सिष्यो नो महत् निर्णय धनो ॥ ८८ ॥

न्या०—तत्र तस्या नगर्यां केशीगौतमयोर्नित्य समागम आसीत् तयो पुन श्रुतशीलममुत्कर्षं श्रुतज्ञानचा-
रित्रयो ममुत्कर्षोऽतिशयोऽभूत् पुनस्नयोरुभयोर्महानर्थविनिश्चयोऽभूत्, शिक्षाव्रततत्वादीना निर्णयोऽभूत् ८८

अर्थः—तत्र एतले ते नगरीमा श्रीकेशी साधु तथा श्रीगौतमनो निरंतर मयागम यतो हतो तेभ्यो नो गच्छान् यतो हतो पुन श्रुतशीलसमु-
त्कर्षः—शास्त्रज्ञान तथा चारित्र्येनो ममुत्कर्षः—अत्यंत उत्कर्षं ययो वकी तेभ्यो वनेने अर्थविनिश्चय अभूत्-शिक्षा, तत तथा

तस्व वगेरेनो निर्णय धनो ॥ ८८ ॥

मू०—तोमिया परिसा मन्वा । सम्मगग समुवट्टिया ॥ सधुया ते पसीयतु । भयं केसिगोयमे । त्तिवेमि ॥ ८९ ॥

अप—सयमी सभा मण्ड केले समगमा सापधान वनी स्तुति पामेकां ते भगवान् श्रीकेशी तथा गौतम मुनिओ प्रसन्न भाओ म्मा दु कडु पु ८९

न्या०—तदा सर्वा परिपत् सदेवमनुजासुरसमा तोपिता प्रीणिता, सम्पगमार्गे समुपस्थिता साधाना जाता
तौ भगवतौ ज्ञानवतौ केशीगौतमौ परिपदि सस्तुतौ प्रसीदता प्रमन्नौ भवता सतामिति शेषः, इत्यह ब्रवीमि

इति सुधर्मास्त्वामी जवूस्वामिन प्राह ॥ ८९ ॥

अर्थ—त्यारे सर्वा परिपद्-देव, मनुष्य तथा असुर सहित सयकी सभा तोपिता-सतुष्ट करेली थइ समयमार्गे-सन्मा
र्गमा समुदस्थिता-सावधान थइ समामा वखणायेला ते भगवतौ-ज्ञानवाद्या श्रीकेशी अने गौतम मुनिओ प्रसीदताम्-प्रसन्न

थाञो. 'सत्पुरुषो पर' एनो अध्याहार करवो, ए हुं कहुं छुं, एम श्रीसुधर्मास्वामीए श्रीजंबूस्वामीने कहुं. ॥ ८९ ॥
इति केशिगौतमाध्ययनं संपूर्ण. इति श्रीमदुत्तराध्ययनसूत्रार्थदीपिकायासुपाध्यायश्रीलक्ष्मीकीर्तिगणिशिष्य-
लक्ष्मीवल्लभगणिविरचितायां केशीगौतमीयमध्ययनं त्रयोविंशतितम संपूर्ण. ॥ २३ ॥

इति केशी गौतमीय नामनुं त्रेवीसमुं अध्ययन पूर्ण थयुं. ॥ २३ ॥ इति श्रीलक्ष्मीकी
र्तिगणि शिष्य लक्ष्मीवल्लभगणिविरचित श्रीउत्तराध्ययनसूत्रनी अर्थदीपिका नामनी
टीकामां त्रेवीसमुं केशीगौतमीय नामनुं त्रेवीसमुं अध्ययन परिपूर्ण थयुं.

इति श्रीमदुत्ताराध्यायनसूत्रे पंचमो भागः समाप्तम् ।

